

**ÉLTES MÁTYÁS ÁLTALÁNOS ISKOLA
ÉS
KOLLÉGIUM
EGYSÉGES GYÓGYPEDAGÓGIAI
MÓDSZERTANI INTÉZMÉNY**

**HAJDÚSZOBOSZLÓ
DÓZSA GYÖRGY út 10-12. sz.**

**HELYI
TANTERVE**

4. kötet

TARTALOM

I. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók rehabilitációs programja	
1. A sajátos nevelési igényű, súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló	4.
1.1. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló	4.
1.2. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának jellemzői	4.
1.3. A fejlesztő nevelés-oktatás célja, feladatai, alapelvei	4.
1.4. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének szakaszai	11.
2. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának legfontosabb területei és a fejlesztés feladatai	12.
2.1. Kommunikáció	13.
2.2. Mozgásnevelés	23.
2.3. Önkiszolgálás és egészséges életmódra nevelés	30.
2.4. Érzelmi és szociális nevelés	43.
2.5. Ember és természet	50.
2.6. Kreativitásra, játék és szabadidős tevékenységekre nevelés	60.
3. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának szervezése	
3.1. A pedagógiai munka tervezése	67.
3.2. A fejlesztés szinterei	68.
3.3. A tanuló fejlődésének értékelése	69.
II. A pervazív fejlődési zavarban szenvedő (autista/autisztikus) tanulók tanterve	70.
1. Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló	70.
1.1. A célcsoport bemutatása	70.
1.2. Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló nevelés-oktatásának jellemzői	73.
1.3. A nevelés-oktatás céljai, feladatai	74.
1.4. A fejlesztés területei	75.

1.5.A fejlesztés elvei	80.
2. A tanterv szerkezete, tantárgyak	82.
2.1. A tantárgyak rendszere	83.
2.2. Óratervek, időkeretek, óraszámok	83.
3.Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló nevelése-oktatás, tantárgyi tantervek	86.
3.1. Játékra nevelés	87.
3.2. Olvasás-írás	92.
3.2.1. Olvasás-írás előkészítése	96.
3.2.2. Olvasás-írás elemei	102.
3.3. Számolás-mérés	129.
3.3.1. Számolás-mérés előkészítése	131.
3.3.2. Számolás-mérés elemei	136.
3.4. Informatika	157.
3.5. Környezetismeret	165.
3.6. Környezet- és egészségvédelem	189.
3.7. Önkiszolgálás	198.
3.8. Életviteli és gondozási ismeretek	208.
3.9. Ábrázolás-alakítás	224.
3.10. Ének-zene	244.
3.11. Mozgásnevelés	249.
3.12. Testnevelés	262.
4. A fejlesztő programok	268.
4.1. Tér- idő szervezés	269.
4.2. Babzsák	274.
4.3. Társas viselkedés	277.
5. Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló nevelés-oktatásának szervezése	281.
5.1. A pedagógiai munka tervezése	285.
5.2. A fejlesztés szinterei	288.
5.3. A tanuló fejlődésének értékelése	288.

I. A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ, SÚLYOS ÉS HALMOZOTTANFOGYATÉKOS TANULÓK REHABILITÁCIÓS PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

1. A sajátos nevelési igényű, súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló

1.1. Súlyosan és halmozottan fogyatékos tanuló

A súlyos és halmozott fogyatékos az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók (a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és az érzékelés-észlelés) minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet. A súlyos és halmozott fogyatékos hátterében rendszerint a korai életszakaszban bekövetkező, a központi idegrendszert érintő komplex károsodás áll. A fogyatékos a legkülönbözőbb kombinációkban és súlyossági fokozatokban, esetleg eltérő időben jelenhetnek meg.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a leggyakrabban a súlyos kommunikációs zavar, a különböző súlyosságú mozgásszervi fogyatékos és a különböző súlyosságú értelmi fogyatékos igen változatos kombinációit találjuk. Ezek mellett még előfordulhat látási, hallási fogyatékos, figyelemzavar, magatartás-szabályozási zavar, autizmus sprektumzavar, továbbá egyéb társuló rendellenesség (epilepszia)

Ezek a fejlődésbeli eltérések és tevékenységbeli akadályozottságok a pedagógiai megsegítés, nevelés, oktatás, fejlesztés szempontjából sajátos nevelési igényként jelentkeznek. A súlyosan, halmozottan sérült tanulók speciális segítséget igényelnek szükségleteik kielégítéséhez, egészségük megtartásához, az emberi, a dologi és természeti világhoz való viszonyuk kialakításához és a társadalmi életben való aktív részvételükhöz. Egész életükben a környezet fokozott mértékű és folyamatos komplex segítségére és támogatására utaltak, személyiségük kibontakoztatása és életminőségük javítása érdekében nevelés-oktatásra van szükségük.

1.2. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának jellemzői

- A tanítás évfolyamokra nem tagolható, de a tanítási évhez igazodik.
- A tanulók a sajátos nevelési igényük, fejlettségük, életkoruk alapján kerülnek csoportokba.
- A tanulókkal foglalkozó szakmai team minden félévben és tanév végén értékelést készít a gyermek egyéni fejlődéséről.

- A tanuló fejlődését szövegesen értékeli, mely értékelés tartalmazza az egyes fejlesztési területen elért eredményeket, a felmerülő nehézségeket, és az egyénre szabott fejlesztési tervhez szükséges javaslatokat.

1.3. A fejlesztő nevelés-oktatás célja, feladata, alapelvei

1.3.1. A fejlesztő nevelés-oktatás célja

A gyerekek szükségletei és a helyi igények határozzák meg.

- Az egyéni képességek, fejlettség mellett elérhető legnagyobb önállóság feltételeinek megteremtése, melynek alapja a szociális, a kommunikációs és más kognitív készségek specifikus módszerekkel való kompenzálása, a fejlődésben elmaradt készségek rehabilitációs fejlesztése, a mindennapi gyakorlati készségek speciális módszerekkel való tanítása.
- A gyermekek képessé válnak a család életébe való beilleszkedésre, elfogadják az általános emberi értékeket, felkészüljenek a felnőtt életre, megfeleljenek a társadalmi elvárásoknak, elősegítve ezzel a társadalmi integrációjukat.

Nevelési céljaink elérésének érdekében alkalmazott módszerek, terápiák minden esetben igazodnak a gyerekek életkori sajátosságaihoz, értelmi fejlettségéhez, nyelvi szintjéhez, egyéni képességeihez és az adott szituációhoz.

1.3.2. A fejlesztő nevelés-oktatás feladatai

A Nemzeti alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése, oktatása, fejlesztése során úgy értelmezhetőek, hogy azok a tanulók személyiségállapotához igazítottan, elsősorban a szükséges képességek és készségek megalapozása, kialakítása útján valósulnak meg

1.3.2.1. Tanulás

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelése-oktatása során a tanulás és tanítás hagyományos felfogása nem alkalmazható. A tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamaton megy át, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják. Erre alapozva válik lehetségessé a tanulás és tanítás olyan megközelítése is, amelynek célja az egyes képességek, funkciók fejlődésének elősegítése és adott tevékenységek megtanítása.

Ennek során folyamatosan szem előtt kell tartani:

- A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának alapvető tételeit
 - A tanulás és tanítás kezdeti lépéseinek a tanulók legalapvetőbb szintű megnyilvánulásainak értelmes közlésként való felfogása és értelmezése.
 - A tanuló és gyógypedagógus közti partneri kapcsolat fokozatos kialakítása.

- Következetes együttműködés.
 - Kommunikációs lehetőségeik kipuhatolása, feltárása és kiaknázása.
 - Mindennapi cselekvésekre alapozottság.
 - A tanulás része és színtere az alapszükségletek kielégítése is.
- A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek tanulási sajátosságai
 - *Kötődés a tárgyakhoz és a jelenhez*

A gyermek figyelmét és érdeklődését elsősorban azok a tárgyak és jelenségek kötik le, amelyek térben és időben közel vannak hozzá, tartalmilag pedig közvetlenül rá vonatkoznak. Elsődleges feladat a világ tárgyainak, jelenségeinek és személyeinek „elérhető” közelségbe vitele, a különböző tevékenységeknek a fogyatékos gyermek számára értelmessé, jelentőségteljessé tétele, a tevékenység végrehajtásához elengedhetetlen motivációs szint megteremtése érdekében.

- *Cselekvéses tanulás és komplex kommunikációs beágyazottság*

Minden élethelyzetben és minden tevékenység során biztosítani kell az aktív nagymozgásos vagy finommotoros részvétel lehetőségét, hogy lehetővé váljon a szemléletes-cselekvéses tanulás „megfigyelés-próba- szerencse-utánzás” útján. A tanulási tartalmakat több oldalról megerősítő, szemléltető – nem verbális, metakommunikációs és verbális – jelzésekkel lehet kiegészíteni. A tevékenységek rögzítése és emlékezetbe idézése hatékonyabb, gyorsabb, ha az adott helyzetet és tartalmat, a gyermek számára a tevékenységet érthetőbbé, megragadhatóbbá, feldolgozhatóbbá tevő, komplex kommunikációs stratégiákkal erősítik meg. Az egyénileg kialakított gesztus- vagy hangjelzésektől kezdve a különböző kép-, jel- szimbólumrendszereken keresztül a verbális kommunikáció bármely formája használható.

- *Tevékenységtanulás kis lépésekben*

A tevékenységeket kis lépésekre kell bontani. Egy-egy tevékenység elsajátítása során a gyermek apró részleteken akadhat el, mely lehetetlenné teheti az egész tevékenység végrehajtását. Nem célszerű az egyes mozzanatok izolált gyakoroltatása, mert a szituációhoz és tárgyhoz való kötődés miatt azt a gyermek nem fogja tudni célzottan és tudatosan beépíteni a mindennapos tevékenységébe. A mindenkori tevékenységláncolatot teljes egészében célszerű tanítani, s ebből érdemes kiemelni egy-egy részletet, amit aktuálisan célzottan lehet gyakoroltatni. Később építhetők fel a tevékenység további elemei. A tevékenység akkor nem veszíti el értelmét, jelentését és összefüggéseit a gyermek számára, ha a teljes folyamatot látja és tapasztalja.

- *Tevékenységtanulás speciális irányítás és vezetés biztosítása a problémás tevékenységelem aktív végrehajtásához*

A pedagógus csak és kizárólag annyi segítséget nyújtson, amennyi feltétlenül szükséges. Első a verbális segítségadás, szükség szerint non verbális jelzésekkel kiegészítve. Ezt követi a bemutatás és az utánzásra ösztönzés. A komolyabb motoros illetve értelmi problémákkal küzdő gyermekeknél a bemutatás utáni próbálkozás már kiegészül motoros segítségadással. A vezetett aktív tevékenységen belül a segítségnyújtás fokozatai a határozott mozgásvezetéstől az „emlékeztető” jellegű kontrollig terjedhetnek. A személyes segítségadás mellett döntő jelentősége van a rehabilitációs segéd- és segítő eszközöknek, melyek kiválasztása személyre

szabottan, a cselekvési kompetenciát és a tevékenység jellegét szem előtt tartva történik. A segítségnyújtást fokozatosan kell csökkenteni. A cél, hogy a gyermek a cselekvésláncolatot képes legyen néhány verbális vagy egyéb kommunikációs jelzésre végrehajtani.

– *A spontán tanulási szándék gyengesége*

Kiemelt jelentősége van a megfelelő tanulási motiváció kialakításának, melynek legfontosabb feltétele a jó kapcsolat kialakítása és a tanuló ismerete. Ez megalapozza a reális célok kitűzését, a túl alacsony elvárások tanulást lassító, a túl magas követelmények frusztráló hatását.

A tevékenységeket célirányosan, értelmes szituatív összefüggésekbe helyezve célszerű gyakorolni. A tanulási és cselekvési motiváció eredményes, ha a tevékenység elvégzésének hatása a gyermek által várt újabb tevékenység. Ehhez társul a pedagógustól kapott pozitív megerősítés, melynek közvetlenül a tevékenységmozzanat sikeres befejezése után kell következnie, mert hatása a fejlődésnek ezen a szintjén a késleltetett jutalomnak nincs hatása a tevékenységre. Fontos, hogy összhang legyen a pedagógus verbális megnyilvánulása és az azokhoz kapcsolódó nem verbális és metakommunikatív jelzések között. A megerősítés kezdetben intenzív, később, amikor a tevékenység elvégzése sikerélményhez juttatja a gyermeket, a külső megerősítés fokozatosan leépíthető, és csak a befejezés után kell nyugtázni a sikert.

1.3.2.2. Az énkép, az önismeret kialakulása és a környezet fokozatos megismerése

A személyiség fejlődésének és kibontakoztatásának alapfeltétele, hogy a tanulóknak kialakulhasson az identitástudat, önmagukat autonóm személyként, az emberi és dologi világ aktív résztvevőjeként tapasztalják meg. A személyes identitás elsőként a test megéléséhez, differenciált érzékeléséhez és észleléséhez, a saját személyiségnek a másiktól való elkülönítéséhez, önmaga egyedi, autonóm személyként való megtapasztalásához kötődik. Az önazonosság kialakulásában mindezen túl meghatározó szerepet játszanak a személyes élmények és történések, amelyek az érintett személy egyedi élettörténetének alkotóelemeit adják. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében az identitás kialakulásának pszichofizikai feltételei jelentős mértékben korlátozottak lehetnek. Ezért a nevelés-oktatás kitüntetett és komplex feladata, hogy a tanulók pozitív tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és legszűkebb környezetükről s e kettő egymáshoz való viszonyáról. Meg kell tanulniuk elkülöníteni magukat más személyektől, s a testséma kiépítése révén meg kell tapasztalniuk testük és ezzel párhuzamosan személyiségük határait. Mivel a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára a környezet eleinte a másik ember testi jelenléteként élhető meg, a tágasabb emberi, dologi és kulturális jelenségekre tagoló világ számukra fokozatosan válik megismerhetővé. Ezért a fejlesztő nevelés-oktatás során az egyes tartalmakat koncentrikusan, egymásra építve, egymásra vonatkoztatva és egymásból kifejtve kell tanítani úgy, hogy a gyermekek a tágabb környezet megismerése során mindig saját közvetlen tapasztalataira és a már korábban megismert szűkebb környezetre támaszkodhassanak. Lehetővé kell tenni számukra az eltérő szenzoros modalitások (látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás) közötti összefüggések megtapasztalását, illetve az ugyanazon modalitások által közvetített eltérő tartalmak elkülönítését. Szükséges, hogy megtanulják felismerni az életük különböző szinterein eltérő időpontokban szerzett tapasztalatok közötti kapcsolatokat, az azonosságokat és különbözőségeket, valamint megtapasztalhassák az események ok-okozati összefüggését.

1.3.2.3. Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az a tény, hogy a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók személyiségfejlődése jelentősen nehezített, és életük folyamán számos akadállyal kell megküzdeniük, nem változtat azon, hogy a növekedés és érés folyamatában megjelennek azok a szükségletek és igények, amelyek általában az egyes életszakaszok jellemzői. A tanulóknak a gyermek-és pubertáskort, az ifjú- és felnőttkort, végül az időskort jellemző tulajdonságaik kibontakoztatásához segítségre van szükségük, hiszen számukra csak igen korlátozottan adottak a változó életszakaszokkal fellépő szükségletek és igények kielégítéséhez szükséges képességek. Az önállósodás, az autonóm döntéshozatal, a szociális kapcsolatok kiszélesedése, a párválasztás és a szexualitás világába való belépés a tanulók emberi jogai közé tartoznak. Mivel a kiszolgáltatottság mértéke nem értelmezhető az önrendelkezésre való képesség mutatójaként, a lehető legszélesebb körben – a mindennapi élet helyzeteiben is – biztosítani kell a tanuló számára a választás és önálló döntéshozatal lehetőségét.

1.3.2.4. Testi és lelki egészség

A testi és lelki egészség a személyes életminőség és jóllét egyik meghatározó eleme. A súlyosan és halmozottan fogyatékos emberek életében a károsodások komplex együttese, valamint ezek pszichofizikai hatásai alapvető módon befolyásolják az életvezetést és az életkilátásokat, hiszen a meglévő szükségletek kielégítésének eszköztára csak korlátozottan áll rendelkezésre. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának – különösen a fejlesztő nevelés-oktatás kezdetén – központi feladata az alapszükségletek kielégítése, a jó testi és lelki közérzet megteremtése., amelynek minden eleme az iskolai nevelés-oktatás alapvető,pedagógiai jelentőséggel bíró feladata is. Magában foglalja az elemi szükségletek kielégítését (a fejlesztési folyamatba épített ápolási és gondozási teendőket), a megfelelő testi és pszichés közérzet kialakulásának támogatását, az emberi alapszükségletek elismerését az élet minden területén. Hozzá tartozik e szükségletek megélését és differenciált kielégítését szolgáló alapfeltételek megteremtése, kielégítésük kommunikatív, pedagógiai és terápiás elősegítése, az önállóság és az egészséges életmódra nevelés feladatainak programba építése.

1.3.2.5. Információs és kommunikációs kultúra

Az információs és kommunikációs technikák a súlyosan és halmozottan fogyatékos személyek életében és életvezetésében egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert. A tanulóknak kommunikációjában, a szabadidő eltöltése és a művelődés terén, valamint későbbi élete során egyaránt szüksége lehet különféle kommunikációs eszközökre illetve a modern informatikai és számítástechnikai eszközökre, amelyeknek különösen nagy jelentőségük van az alternatív é augmentatív kommunikáció (a hiányzó kommunikációs készségek kompenzálása során) terén, a mindennapos helyzetekben való eligazodás, a személyi függetlenség és az önállóság biztosításában. Ezért különösen indokolt, hogy nevelés, oktatás, fejlesztés során kellő súlyt kapjon – a megfelelőképpen akadálymentesített, azaz hozzáférhetővé tett – informatikai és számítástechnikai eszközök illetve egyéb más egyénre szabott kommunikációt segítő eszközök megismerése, használata.

1.3.2.6. Hon- és népismeret – európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók a világot mindenekelőtt testi tapasztalatain keresztül ismerik meg. Ezért fejlesztésükben kitüntetett helyet foglal el a kommunikáció, a szociális interakció, a másik ember megértésének és önmaga kifejezésének kölcsönösen egymásra épülő fejlesztése. Ennek során számos tanuló számára lehetségessé válhat, hogy a kultúra alapvető fontosságú értékeit, annak számára közelségbe hozható részeit megismerjék és megértsék. A képzőművészeti alkotásokról, zeneművekről, irodalmi művekről szerezhető tapasztalatok a fejlesztő nevelés-oktatás részét képezik. Környezete biztosítsa számukra az alapvető emberi jogokat és mindenki törekedjen ezek betartására, megtapasztaltatására.

1.3.3. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei

1.3.3.1. A kommunikáció és az interakció elve

A kölcsönös kommunikációs akadályozottság a súlyos és halmozottan fogyatékos emberek egyik központi problémája. A fejlesztő tevékenységet áthatja a kommunikatív megközelítés. A nevelési folyamat kölcsönös párbeszédre alapuló interperszonális kapcsolatként épül fel. A kommunikáció és az interakció kiegészíti és erősíti egymást, csökkenti a pedagógus és a tanuló közti távolságot. A világ jelenségeit, tárgyait, személyeit, eseményeit intenzív testi kontaktuson keresztül kell a tanulóknak felé közvetíteni. Az emberi és dologi világ feltárulása, a tanulás, a fogalomalkotás kezdeti lépései és a gondolkodás elemi műveletei csak az érzékelés-észlelésen keresztül, a testtel megragadott tárgyak, személyek és élethelyzetek közegében, a kommunikatív szituációkra építve lehetségesek.

A nevelés-oktatás – személyes kapcsolatként értelmezett – folyamatában a gyógypedagógusnak fel kell fedeznie a fogyatékos személy legegyszerűbb életműködésében, vegetatív megnyilvánulásaiban is a kommunikatív szándékot. Az interakció és a kommunikáció teszi lehetővé a szociális kapcsolatokat, a kommunikatív viszony emberhez méltó alakulását, hozzájárul a csoportban történő nevelés megvalósításához, és segít a tanuláshoz szükséges motiváció kialakulásában és fenntartásában.

1.3.3.2. A normalizáció és a participáció elve

A fejlesztő nevelés-oktatásnak hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára olyan életfeltételek és életmodellek váljanak hozzáférhetővé, melyek a lehető legjobban megközelítik az életkoruknak megfelelő és társadalmilag érvényes mintákat.

Ezek:

- a napi, heti, éves ritmus, tapasztalatok az egyes életszakaszokról;
- az emberi méltóság tiszteletben tartása;
- a szexualitás világába történő belépés előkészítése a felvilágosítás és a visszaélésekkel szembeni védekezés megismertetése útján.

Mindez a pedagógiai tevékenységgel szemben azt a követelményt támasztja, hogy segítse elő a képességekhez mért lehető legjobb szintű társadalmi beilleszkedést. Ehhez nemcsak a fogyatékos tanuló hiányzó képességeit kell pótolni, hanem életkörülményeit szükséges úgy alakítani, hogy abban képességeinek maximumát nyújtva teljes emberi életet élhessen, illetve részt vehessen a társadalom életében. A részvételt, beilleszkedést befolyásolja a fogyatékos személy életkora.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek nevelésének az általánosan elfogadott nevelési elveken kell nyugodnia.

Ha a tanuló fejlődése során bebizonyosodik, hogy magasabb követelmények teljesítésére is képes, lépéseket szükséges tenni a fogyatékoság típusának megfelelő gyógypedagógiai intézményben történő továbbhaladásra.

1.3.3.3. A komplexitás, a személyiségközpontúság, a szükségletorientáltság és a rehabilitáció elve

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulóknak speciális, átfogó, egymást kiegészítő fejlesztő, támogató, valamint gondozó eljárásokra, komplex pedagógiai szolgáltatásra van szükségük. Komplex formában valósul meg a hagyományos értelmű oktatás, fejlesztés, nevelés, terápia, az ápolás és a gondozás. A pedagógiai tevékenység a személyiséget komplexen – minden megmaradt és akadályozott funkciót, a tanuló egyedi szükségleteit egyidejűleg figyelembe véve – közelít meg.

Egyénileg történik a képességek, szükségletek és igények felmérése, a fejlesztési folyamat megtervezése, megvalósítása és értékelése. A pedagógiai tevékenység kiindulási, vonatkoztatási, összehasonlítási és ellenőrzési pontját a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanuló személyisége jelenti. A sokoldalú, komplex fejlesztés, nevelés és oktatás megvalósításának alapfeltétele a szakemberek magas szintű felkészültsége (a szükséges egészségügyi, gyógypedagógiai, pszichológiai és más tudományterületekről eredő ismeretek szintetizálása, integrálása). A fejlesztés figyelembe veszi a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók élethelyzetét, a múltbéli tapasztalatokat, élményeket, a jelen állapotot és az érintettre váró jövőt, a múltat építve a jelenben a jövőre készít fel. Nem csupán az aktív fejlesztés és képzés számít nevelésnek, idesorolhatók a részvétel, az átélés, a befogadás, az élmény pedagógiai hatásai is.

1.3.3.4. A kooperáció és a tudatosság elve

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók a legtöbb tevékenységben külső segítségre szorulnak, a cselekvés hibátlan és/vagy teljes kivitelezéséhez szükségük van egy partnerre. A kooperáció – együttműködés – legjellemzőbb sajátossága, hogy a pedagógus és a tanuló közösen vesznek részt a tanítási-tanulási folyamat eseményeiben. Partnerek, akik egy közösen kitűzött cél érdekében, cselekvésük tervezését és kivitelezését egymástól függően és egymáshoz viszonyítva koordinálják.

A kooperáció elve vonatkozik a fogyatékos tanulókkal foglalkozó valamennyi személy (szülők, pedagógusok, segítők) folyamatos információ- és tapasztalatcseréjére. A mindennapos tevékenységek a fejlesztés alapját képező és az azt átfonó kommunikáció gyakorlása, úgy eredményes, ha következetesek és egységesek az elvárások. Az egységes elvárások a tanulók számára könnyebben követhetőek és biztonságérzetüket is növeli.

1.3.3.5. A differenciálás és az individualizáció elve

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók tapasztalatai és aktivitási lehetőségeik szempontjából heterogén csoportot alkotnak, ezért a nevelés-oktatás folyamán megfelelő differenciálásra van szükség. A differenciálás egyrészt pedagógiai szemlélet, amely az érzékenységet fejezi ki az egyéni különbségek iránt, másrészt pedagógiai gyakorlat, amely a

különbségekhez való illeszkedést próbálja megvalósítani minden rendelkezésre álló eszközzel. A differenciálás egyik formája az egyéni tanulás, az individualizálás. A tanítás-tanulás az egyéni gyógypedagógiai diagnosztizálás alapján, egyéni (individuális) tanulási terv – egyéni fejlesztési terv – szerint zajlik, amelyben egyénre szabott a célkitűzés, a didaktikai-metodikai elemek kiválasztása, a feladatok megvalósítása és az értékelés.

A csoportban differenciáltan zajlik a feladatok gyakorlati megvalósítása. Lehetőséget kínálnak erre a kreatív, a zeneterápiák, a játék-foglalkozások, a közös étkezések, kirándulások, szabadidős és más programok, melyek során a fogyatékos tanulók olyan ismereteket szereznek, képességeket és készségeket sajátítanak el, olyan élményekhez és tapasztalatokhoz jutnak, amelyeknek a szociális kapcsolatok fejlődésére is hatásuk van.

1.4. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének szakaszai

- *Bevezető szakasz:*
6-9 éves súlyosan és halmozottan sérült tanulók készség – és képességfejlesztésének kezdeti szakasza, a természet és társadalmi környezet megtapasztalása.
- *Alapozó szakasz:*
9-14 éves súlyosan és halmozottan sérült tanulók számára a szűkebb tágabb környezet megismertetése során önálló cselekvésre ösztönzi a tanulókat, amely elősegíti a megismerő funkciók fejlődését.
- *Fejlesztő szakasz:*
14-18 éves súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók részére a megszerzett tapasztalatok, a koncentrikusan bővülő ismeretanyag beépül a tanulók mindennapjaiba, és így aktív részeseivé válnak a világnak.

2. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának legfontosabb területei és a fejlesztés feladatai

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt területei a nevelés-oktatás folyamatában komplexen érvényesülnek.

A főbb fejlesztési területek céljainak, feladatainak meghatározása a tanulók egyéni sajátosságainak, az egyéni fejlődési ütemnek megfelelően alakul. Tanulóinkat egyéni, kiscsoportos és csoportos formában foglalkoztatjuk.

A fejlesztés területei:

- Kommunikáció
- Mozgásnevelés
- Önkiszolgálás és egészséges életmódra nevelés
- Érzelmi és szociális nevelés
- Ember és természet
- Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés

KOMMUNIKÁCIÓ

2.1. Kommunikáció:

A másik ember megértése, az önkifejezés és az interakció fejlesztésének elősegítése.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók az iskolai oktatás kezdetén alig rendelkeznek kommunikációs eszközökkel, gyakran elszigeteltek saját környezetüktől is, és rendkívül nagy nehézséget jelent számukra önmaguk kifejezése. Ezért a fejlesztés elsődleges célja a gyermekek és környezetük közötti kapcsolat kialakítása, a kommunikációs lehetőségek alapfeltételeinek feltárása és megteremtése, az önálló kommunikációs repertoár fokozatos kiépítése, amely által képesek lesznek kifejezni szükségletüket és igényeiket, kapcsolatba lépni más emberekkel és hatást gyakorolni környezetükre.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
Bármely megnyilvánulás és testi – akár valamely vegetatív funkcióval összefüggő – állapot értelmes közlés-ként való értelmezése, és annak a testi kommunikáció eszközeivel való megválaszolása.	<i>A megnyilvánulások közlésként való értelmezése</i>	<ul style="list-style-type: none"> A tanulók minden megnyilvánulása, nehezen értelmezhető cselekvéseik – vegetatív jelenségek, sztereotip mozgások, nagyfokú zárkózottság, passzivitás, autó-agresszív vagy agresszív megnyilvánulások, inadekvátnak tűnő nevetés, eltérő sírési hangok, izomtónus-változás, megváltozott légzésritmus, artikulálatlan hangok, bármilyen színezetű indulatkitörések – fejlődéstörténetükre és a konkrét helyzetükre vonatkozó jelentőséggel bírnak, értelmezik helyzethez való viszonyukat, kifejezik emocionális állapotukat. 	<ul style="list-style-type: none"> A helyzet elemzésével, tanulmányozásával a gyógypedagógus megértheti az aktuális jelentést, felismerheti a kommunikatív célt és tartalmat, és képe lehet az adekvát válasz megadására.
	<i>Az egészségi állapotban bekövetkező változások kommunikatív megközelítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> A tanulók különösen kiszolgáltatott a betegségeknek, ennek hátterében elsősorban orvosilag feltárható okok állnak. A betegségek azonban számos esetben összefüggésbe hozhatók a gyermekek emocionális állapotával és élettörténetével. 	<ul style="list-style-type: none"> Szükséges a betegségek hátterének megismerése és a lehetőségekhez mérten a beavatkozás.
	<i>Testi kommunikáció</i>	<ul style="list-style-type: none"> A tanulók kommunikációjának elsődleges eszköze a testük, hiszen számukra a világ és a másik ember ezen a szinten válik megélhetővé 	<ul style="list-style-type: none"> Az oktatási tartalmakat azok testi dimenziójában kell hozzáférhetővé tenni.
A tanulók és a pedagógus közti bizalmas, bensőséges	<i>Bizalmas és bensőséges kapcsolat kialakítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> A tanulók kommunikációs motiváltságának felkeltéséhez a tanulók és a velük foglalkozók 	<ul style="list-style-type: none"> Beszédszervek ügyesítése, passzív tornáztatása, szájpad-

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>kapcsolat kialakítása, valamint a kommunikáció iránti igény felkeltése és megerősítése.</p>		<p>közötti bizalmas, partneri és baráti (semmi esetre sem a gyermek-szülő kapcsolat mintáira épülő) kapcsolat kialakítására van szükség, melynek alapja a személyi állandóság. A bizalomteljes kapcsolat megtapasztalása a gyermek igényéhez és életkorához illeszkedően – pl. néven szólít, kézbevétel, simogatás, a gyermek jelzéseinek figyelembevételével és az arra adott válaszok – biztosítható.</p>	<p>torna, ajak-és nyelvgyakorlatok, légzőgyakorlatok. Beszédkésztetés erősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hangutánzások Passzív szókinccs bővítése Beszéd- és nagymozgások összekapcsolása • Beszédre való odafigyelés, reagálás, kifejezőképesség és közlési képesség javítása, stabilizálása • Hallási figyelem fejlesztése, differenciálása • Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása – saját névre való odafigyelés, egyszerű kérések teljesítése gesztussal, majd gesztus nélkül, szituációk, bonyolultabb kérések megértése • Egyszerű fogalmak alkalmazása szituációs játékban, igen-nem jelzés bővítése • Aktív szókinccs fejlesztése, bővítése • Alapszókinccs kialakítása főnevekkel • A gyermek aktivizálása, motiválása beszéddel, mondókákkal, énekkel, hangot adó eszközökkel, zenehallgatással
	<p><i>A kommunikációs igény felkeltése, megerősítése</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Törekedni kell a tanulók figyelmének megtartására a tanulók által feldolgozható jelekkel (a szem- és testkontaktus fenntartásával a gyermekhez intezett beszéddel). • A gyógypedagógus adekvát, adjon megfelelően időzített feleletet a tanulók reakcióira, hangadásaira (sírás, gögicsélés, gagyogás), mozdulataira (mosoly, gesztikuláció). • Az egyes helyzeteket beszéddel, folyamatosan visszatérő elemekkel (jelzéseként szolgáló mozdulatok, a helyzet megnevezése, ismétlődő testhelyzet felvétele, a szituációra jellemző tárgy megmutatása) kell kísérni. • Megfelelő időt és segítséget kell adni a tanulónak a helyzet megértésére és az orientálódásra. 	
	<p><i>A kommunikáció folyamatossága</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Minél több kommunikációs csatorna kihasználásával kell a tanulók felé fordulni újra és újra (megszólítani, beszélni hozzájuk, kérdezni tőlük, énekelni nekik, kézbe venni). • A pedagógus fejezze ki önmagát, saját érzéseit és gondolatait, és erősítse meg a tanulóknál azt az 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>érzést, hogy érdemes kommunikálniuk és kifejezniük magukat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minden megnyilvánulásnak értelmet kell tulajdonítani és arra adekvát módon kell válaszolni. A kommunikáció folyamatosságát igyekezni kell biztosítani, oly módon is, hogy a tapasztalatait a pedagógus megosztja a gyermekekkel foglalkozó többi személlyel, így a szökőkkel is. Ezzel megteremtve a lehetőségét annak, hogy a tanulók kommunikációs jelzései valóban integrálódhassanak mindennapjaikba, a kommunikáció fejlesztésének eredményeként ne csak napjaik egy-két órája, hanem egész életük lehetőséget kínáljon számukra gondolataik közlésére vagy környezetük jelzéseinek megértésére. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hangszerek megszólaltatása, folyamatos ritmizálás
<p>A tanulók szükségleteinek kommunikációval (hangdialógussal, beszéddel, jelekkel, tárgyakkal, gesztusokkal, testkontaktussal) kísért kielégítése, a gondozási folyamatokban a pedagógiai és terápiás szempontok érvényesítése (fejlesztő gondozás).</p>	<p><i>Az alapszükségletek kielégítése</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A mindennapi tevékenységek (személyi higiéné – mosakodás, fürdés, haj-, száj-, láb- és körömápolás-, öltözés, vetkőzés, levegőztetés, táplálkozás, ürítés) biztosítása, támogatása, alkalmi pedagógiai jelentésekkel bírnak, és az oktatás szerves részét képezik. • Az alapvető fizikai szükségletek kielégítése során a gyógypedagógus és munkatársai személyi segítőként (semmiképpen sem szülőként) legyenek jelen, és adjanak lehetőséget arra, hogy a tanulók alapvető, egyidejű tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és a másik emberrel való kommunikatív együttlétről. • Legyen elsődleges szempont a gondozók számára a tanulók személyiségi jogai a gondozási feladatok ellátása közben. 	<ul style="list-style-type: none"> • Beszédre való odafigyelés, reagálás, kifejezőképesség és közlési képesség javítása, stabilizálása • Hallási figyelem fejlesztése, differenciálása • Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása – saját névre való odafigyelés, egyszerű kérések teljesítése gesztussal, majd gesztus nélkül, szituációk, bonyolultabb kérések megértése

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	A fejlesztő gondozás	<ul style="list-style-type: none"> • Az alapvető biológiai szükségletek kielégítése után a gyógypedagógus és az asszisztens kiszélesítheti a gyermekek élményhorizontját, segíthet stabilizálni szociális kapcsolataikat, és színteret adhat a szituációhoz kötött tevékenységtanulásnak, gyakorlásnak. • A fejlesztő gondozás során alakul ki az érzelmi kötődés, az elemi szociális kapcsolatok, a kommunikáció és az én, a személyes identitás első körvonala. • Az alapvető szükségletek kielégítésének alkalmában mindig kommunikációval kell kísérni a cselekvést, a folyamatot komplex – egyénre szabott, totális kommunikációs jelzésekkel kísérve a szokások kialakítására kell törekedni. A rituálék és szokások segítik a tanulókat a szituáció felismerésében, mely az adekvát együttműködés feltétele. Minden apró kommunikációs jelzést észre kell venni, melyek a tanulók aktuális szükségleteire utalhatnak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű fogalmak alkalmazása szituációs játékban, igen-nem jelzés bővítése • Aktív szókincs fejlesztése, bővítése • Alapszókincs kialakítása főnevekkel • A gyermek aktivizálása, motiválása beszéddel, mondókákkal, énekkel, hangot adó eszközökkel, zenehallgatással • Hangszerek megszólaltatása, folyamatos ritmizálás
<p>Az elemi kapcsolatfelvétel formáinak kialakítása, a mindennapos rutinhelyzetekben való tájékozódás elősegítése, a választás lehetőségének felkínálása, az igen-nem elkülönítése és alkalmazása.</p>	<p><i>Kapcsolatfelvétel és üdvözlés</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stabil szemkontaktust kell kialakítani a tanulókkal. Amennyiben a tanulók vizuális információfelvétele organikus és/vagy funkcionális okból akadályozott, a kapcsolatfelvétel egyéb, kölcsönösen működőképes módjának kidolgozása szükséges, mely a tanulók számára érzékelhetővé teszi a pedagógus nyitottságát és készségét közléseik fogadására. Elő kell készíteni az ehhez szükséges testhelyzet felvételét, és a nevelő kommunikációjával közvetítse a tanulónak, hogy 	<ul style="list-style-type: none"> • Beszédre való odafigyelés, reagálás, kifejezőképesség és közlési képesség javítása, stabilizálása • Hallási figyelem fejlesztése, differenciálása • Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása – saját névre való odafigyelés, egyszerű

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>mindig kész közléseiket és megnyilvánulásait figyelemmel kíséni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyénre szabottan kell kialakítani a tanulók számára érthető üdvözlés és köszönés formáit, amelyet a tanulók is használni tudnak, és amelyet mások is alkalmazhatnak. 	<p>kérések teljesítése gesztussal, majd gesztus nélkül, szituációk, bonyolultabb kérések megértése</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű fogalmak alkalmazása szituációs játékban, igen-nem jelzés bővítése
	<i>Mindennapos rutinhelyzetek egyezményes kifejezése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Egyes szituációkra egyezményes, minden esetben azonos – a tanulók számára érthető, de lehetőleg minél szélesebb körben ismert – jelzések, szimbólumok használata, amelyek a tanulók számára minden esetben felismerhetővé teszik a helyzeteket. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktív szókincs fejlesztése, bővítése
	<i>A kommunikációs alapszabályok elsajátításának elősegítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A figyelem felkeltésének és megtartásának képessége, a kommunikációs szerepek megértése, a kommunikációs funkciók értelmezése, a közös figyelem kialakítása. a kivárási képessége mind alapjai a működőképes interakciónak. • Minél több lehetőséget kell teremteni, hogy a kommunikáció alapvető szabályrendszerét megismerjék és azokat alkalmazni is tudják a tanulók. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alapszókincs kialakítása főnevekkel • A gyermek aktivizálása, motiválása beszéddel, mondókákkal, énekkel, hangot adó eszközökkel, zenehallgatással
	<i>Az önálló döntéshozatal előkészítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A pedagógusnak biztosítani kell a lehetőséget, hogy a tanulók akár szóban, akár bármely más kommunikációs eszközzel igent és nemet mondjanak, kifejezzék elutasításukat egy helyzettel, személlyel vagy tárggyal kapcsolatban. • Különös jelentősége van a visszautasítás szociálisan elfogadható módjai megtanításának • Választási helyzetet kell teremteni, amelyben a tanulók megérthetik, hogy szükségleteik 	<ul style="list-style-type: none"> • Hangszerek megszólaltatása, folyamatos ritmizálás

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>kielégítésére két vagy több módon is lehetőség nyílik. Ennek az a jelentősége, hogy minden tanuló megtapasztalhatja a környezete feletti kontrollt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A tanuló azon élménye és tapasztalat, hogy képes a kívánsága szerint befolyásolni a környezete történéseit, a legerőteljesebb motiváló eszköz. • Az alternatívák közötti választása bármely a tanuló által alkalmazott kifejezési forma – mozdulat, ránézés, hangadás – alkalmas lehet. 	
<p>A nyelvi kommunikáció bevonása a nevelés-oktatás folyamatába, ezzel a valóság nyelvi birtokbavételének, a beszélt és írott kommunikációs formák elsajátításának elősegítése</p>	<p><i>A nyelvi eszközök folyamatos alkalmazása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A nevelési-oktatási helyzeteket beszéddel vagy énekekkel kell kísérni a tárgyakat, eseményeket és személyeket meg kell nevezni, szem előtt tartva a „mindig ugyanazt, mindig ugyanúgy” szabályát. • Ezzel előkészíthető, hogy a nyelvi közlések a későbbiekben a konkrét helyzetektől leválva is értelmezhetők legyenek. Így fokozatosan lehetővé válik a tanulók számára a világ jelenségeinek fogalmi szintű megértése. • Figyelni kell arra, hogy a nyelvet metakommunikatív és paranyelvi mozzanatok (hangsúly, hanglejtés, dallam, ritmus) emocionális tartalmakat közvetítenek és hitelesítik, vagy éppen cáfolják a beszéd tartalmát. 	<ul style="list-style-type: none"> • Beszédre való odafigyelés, reagálás, kifejezőképesség és közlési képesség javítása, stabilizálása • Hallási figyelem fejlesztése, differenciálása • Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása – saját névre való odafigyelés, egyszerű kérések teljesítése gesztussal, majd gesztus nélkül, szituációk, bonyolultabb kérések megértése • Egyszerű fogalmak alkalmazása szituációs játékban, igen-nem jelzés bővítése • Aktív szókinccs fejlesztése, bővítése • Alapszókinccs kialakítása főnevekkel • A gyermek aktivizálása, motiválása beszéddel,
	<p><i>A gyógypedagógus önkifejezése</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A gyógypedagógus fejezze ki saját véleményét („Én szeretnék ezzel a labdával játszani. És te?”), ezzel minden egyes tanulót ösztönözzön kommunikációra. Tegye lehetővé, hogy a tanuló reagáljon, kifejezve saját attitűdjét, tiltakozását vagy beleegyezését. Az önkifejezéssel és a tanulók kommunikációjának motiválásával teremtsen lehetőséget arra, hogy a 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>gyermekek saját cselekvéseiket egyre inkább a beszélt nyelv kontextusában ismerjék fel.</p>	<p>mondókákkal, énekkel, hangot adó eszközökkel, zenehallgatással</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hangszerek megszólaltatása, folyamatos ritmizálás
<p>Alternatív és augmentatív kommunikációs lehetőségek feltárása, a kommunikációs eszköztár egyénre szabott kiválasztása</p>	<p><i>Kommunikációs eszköztár kiválasztása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Figyelembe véve a tanuló mozgásállapotát, érzékszerveinek működését, kognitív képességeit, motiválhatóságát, kommunikációs igényeit és szintjeit, a gyógypedagógus válassza ki a tanuló számára legmegfelelőbb kommunikációs eszköztárat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Beszédre való odafigyelés, reagálás, kifejezőképesség és közlési képesség javítása, stabilizálása • Hallási figyelem fejlesztése, differenciálása
	<p><i>Konkrét helyzethez kötődő eszközök alkalmazása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A tárgyak, képek, testjelek, gesztusok vagy hangok beillesztése a nevelési-oktatói folyamatba lehetővé teszi a tanulók számára, hogy a mindennapos helyzetekben, a konkrét szituációhoz kötötten – de azoktól egyre függetlenebbé válva – kifejezzék szükségleteiket. 	
	<p><i>Elvont kommunikációra alkalmas eszköztár alkalmazása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A magasabb szintű absztrakciós képességet igénylő kommunikációs eszközök (pl. kép-, jelkép- és szimbólumrendszerek, gesztusnyelv) alkalmazása elsősorban a nem súlyos értelmi fogyatékos tanulóknál eredményes, akik súlyos beszédzavaruk miatt nehezen fejezik ki magukat beszéddel. Ezek az eszközök lehetővé teszik számukra, hogy nyelvtanilag összetett, absztrakt mondatokat alkossanak, amelyek jelentése független lehet a konkrét szituációtól, illetve hogy kifejezzék magukat, kommunikáljanak környezetükkel, és – ha képességeik lehetővé teszik – a későbbiekben elsajátítsák az írott nyelvet, illetve annak elemeit. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
A tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése: egymás üdvözlése, közösen végzett feladatok és játékok alkalmazása a csoportos foglalkozások során a tanulók cselekvéseinek egymás számára is értelmezhetővé és hozzáférhetővé tétele, a társakkal való test-, szemkontaktus formáinak megtapasztalása	<i>Az egymásra figyelés ösztönzése</i>	<ul style="list-style-type: none"> A pedagógusnak kell ösztönöznie, hogy egymást megismerjék, egymás nevét megtanulják. Serkenteni kell őket, hogy figyeljenek a másik cselekvéseire és fel kell hívni a tanulók figyelmét arra, hogy a többiek mit és hogyan csinálnak az osztályban. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása – saját névre való odafigyelés, egyszerű kérések teljesítése gesztussal, majd gesztus nélkül, szituációk, bonyolultabb kérések megértése Egyszerű fogalmak alkalmazása szituációs játékban, igen-nem jelzés bővítése Aktív szókinccs fejlesztése, bővítése Alapszókinccs kialakítása főnevekkel A gyermek aktivizálása, motiválása beszéddel, mondókákkal, énekkel, hangot adó eszközökkel, zenehallgatással
	<i>A tanulók közti közvetlen kommunikáció támogatása</i>	<ul style="list-style-type: none"> A gyógypedagógusnak egymás felé is közvetítenie kell a tanulók megnyilvánulásait, a többiek számára is kommentálnia kell közléseiket, lehetővé kell tenni, hogy a tanulók egymással is kapcsolatba kerüljenek. 	
A tágabb – idegen – környezetben való kommunikáció megtanulása. a nagyobb önállóság és a szélesebb kulturális közösség életében való aktív részvétel lehetőségének megteremtése	<i>A tágabb világra vonatkozó tartalmak közvetítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> Lehetővé kell tenni az oktatásban, hogy a tágabb világra vonatkozó tartalmak (természeti, társadalmi jelenségek) is megismerhetőek legyenek. 	<ul style="list-style-type: none"> Beszédre való odafigyelés, reagálás, kifejezőképesség és közlési képesség javítása, stabilizálása Hallási figyelem fejlesztése, differenciálása Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása – saját névre való odafigyelés, egyszerű kérések teljesítése gesztussal, majd gesztus nélkül, szituációk, bonyolultabb kérések megértése
	<i>Az iskolán kívüli foglalkozások szervezése</i>	<ul style="list-style-type: none"> Az iskolán kívüli foglalkozások, kirándulások, más iskolák tanulóival való találkozás, közösségi tanulási és játéktevékenységekkel van lehetőség arra, hogy a tanulók minél szélesebb körű tapasztalatokat szerezzenek az emberi, kulturális és természeti világról. 	
	<i>Integrált programok szervezése</i>	<ul style="list-style-type: none"> Integrált programokkal biztosítani kell a tanulók számára azokat a tapasztalatokat, amelyek a tágabb világ és a társadalom megismerését szolgálják, és 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		lehetőséget teremtenek a megtanult kommunikációs formák új helyzetekben való gyakorlására.	<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="1666 272 2128 379">• Egyszerű fogalmak alkalmazása szituációs játékban, igen-nem jelzés bővítése<li data-bbox="1666 384 2128 453">• Aktív szókincs fejlesztése, bővítése

MOZGÁSNEVELÉS

(A testséma kialakítása, a mozgás örömeinek átélése és az önálló cselekvés ösztönzése)

2.2. Mozgásnevelés

A testséma kialakítása, a mozgás örömeinek átélése és az önálló cselekvés ösztönzése.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók többsége – túlnyomó részben a központi idegrendszeri sérülés domináns jelenlétéből fakadóan – súlyos fokban mozgáskorlátozott. E területen a nevelés, oktatás, fejlesztés célja a tanuló testsémájának kialakulásának elősegítése, a mozgásszerv-rendszer optimális működésének biztosítása, a károsodott tartás és mozgási funkciók korrekciója, kompenzációja, az állapotromlás megelőzése, és a mindennapos tevékenységek, valamint a tanulás, játék- és munkatevékenység motoros feltételeinek kialakítása.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
A szenzomotoros depriváció csökkentése, a szenzomotoros területen kialakult fejlődési elmaradások pótlása célzott ingerléssel, passzív mozgással és facilált mozgások kiváltásával az önindította mozgások ösztönzésével, a célirányos, akaratlagos mozgások optimális feltételeinek megteremtése érdekében a testkép, testséma kialakítása és fejlesztése	<i>A saját test megélése és a testséma kialakítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A saját test megélésének és a testséma kialakításának elősegítése érdekében lehetővé kell tenni a test érzékelését mozgás közben, nyugalmi állapotban, a lazítás és feszítés állapotában. • Lehetővé kell tenni a test térbeli helyzetének érzékelését különböző testhelyzetek felvételével és ezek megváltoztatásával. • Az egyes testrészek differenciált érzékelését különböző szomatikus és vibratorikus ingerek biztosításával. • A rendelkezésre álló térben, annak eszközeit kihasználva a saját testnek az emberekhez és a dolgokhoz viszonyított helyzetének a térben való érzékelését. • A test pozitív megélését és a mozgás fejlődését az alapvető szükségletek kielégítése során a fejlesztő gondozás módszerét is alkalmazva. 	<ul style="list-style-type: none"> • Testkép, testfogalom lateralitás kialakítása • A cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítása • Az egyes érzékelési területek, és ezek összehangolt működésének fejlesztése különös tekintettel a tapintás-, testérzet-egyensúlyérzékelés vizuális összefüggésére • A vestibuláris rendszer, mint integrációs tényező működésének korrigálása • A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása, gyakoroltatása – opponálás, megfogás, elengedés, felcsípés, felszedegetés, eltépés, tépegetés
	<i>A tér és a téri viszonylatok megélése és tudatosítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A tér és a téri viszonyok megélésének és tudatosításának elősegítése érdekében lehetővé kell tenni, hogy a tanulók aktív és passzív módon is megtapasztalhassák a különféle téri viszonylatokat. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • Az önálló mozgásaktivitásra képes tanulók mozgásra ösztönzésével (gurulások, csúszások, forgások) kell segíteni őket abban, hogy saját mozgásukról szenzoros visszajelzést kapjanak. • A súlyosan mozgáskorlátozott tanulóknak is biztosítani kell a mozgás lehetőségét, rendszeres időközönként gondoskodni kell helyzetük megváltoztatásáról annak figyelembevételével, hogy ennek során megtapasztalhassák a mozgás élményét és a téri viszonyok alapformáit (közel-távol, alul-felül). 	<ul style="list-style-type: none"> • A mozgástanítás elveinek betartása (szimmetria, korrekció, feszítés-lazítás, mozgások ritmizálása, elsődleges testi tapasztalatok, testi kontaktus és a terapeuta testének közvetítő szerepe)
	<i>Testi kommunikáció alkalmazása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A saját test érzékelésének közvetlen testi kontaktuson, testi kommunikáción keresztül (légzés, érintés, masszázs) történő érzékelésének lehetővé tétele. 	
	<i>Aktivitás felkeltése, motoros válaszadás ösztönzése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A szomatikus, vesztibuláris, vibratorikus, akusztikus, vizuális, taktilis és haptikus ingerek biztosítása során az aktív motoros válaszadásra történő ösztönzés, kihasználva a tanulók mozgásos reakcióit az aktivitás kialakulásához és fejlődésének támogatásához. 	
<p>Pozicionálás, testhelyzet-korrekció, a helytelen testtartás és testhelyzet megszüntetése, a kóros mozgásminták gátlása, a különböző tevékenységekhez szükséges stabil és</p>	<i>Helyes testhelyzetek felvétele</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A helyes testhelyzet (fekvés, ülés) kialakítása és alkalmazása. • Az általános testi funkciók (légzés, emésztés) javítása. A következményes tünetek (decubitus, kontraktúrák, deformitások) megelőzése. • A mindennapos (önkiszolgálás) tevékenységek lehető legönállóbb kivitelezése (vizelet- és székletürítés, tisztálkodás, öltözés-vetkőzés, étkezés). 	<ul style="list-style-type: none"> • Testkép, testfogalom lateralitás kialakítása • A cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítása • Az egyes érzékelési területek, és ezek összehangolt működésének fejlesztése különös tekintettel a

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
biztonságos testhelyzetek kialakítása		<ul style="list-style-type: none"> Légzés, hangadás, tekintet, mimika, gesztusok, mutató valamely végtaggal stb. optimális pozíciójának megtalálása és gyakoroltatása a kommunikáció motoros feltételeinek javítása érdekében 	tapintás-testérzet-egyensúlyérzékelés-vizuális összefüggésére <ul style="list-style-type: none"> A vestibuláris rendszer, mint integrációs tényező működésének korrigálása A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása, gyakoroltatása – opponálás, megfogás, elengedés, felcsípés, felszedegetés, eltépés, tépegetés A mozgástanítás elveinek betartása (szimmetria, korrekció, feszítés-lazítás, mozgások ritmizálása, elsődleges testi tapasztalatok, testi kontaktus és a terapeuta testének közvetítő szerepe)
	<i>Gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása</i>	<ul style="list-style-type: none"> A tanulók szükségleteinek megfelelően a pozicionálás (fekvő, ülő és álló testhelyzetek váltakoztatásának) lehetővé tétele különböző segédeszközök alkalmazásával. 	
A mozgásfejlődés elősegítése a fiziológiás mozgássor szem előtt tartásával (a fejkontrolltól a felállásig)	<i>Fej- és törzskontroll, testhelyzetek kialakítása, megtartása</i>	<ul style="list-style-type: none"> A fej- és törzskontroll kialakulásának segítése az érintett testtájak ingerlésével, az izomzat erősítésével, a szükséges mozgáselemek facilitálásával, a kóros mozgásminták gátlásával. A statikus testhelyzetek minél önállóbb megtartásának segítése segédeszközzel vagy anélkül (hason, háton és oldalfekvés, ülés különböző eszközökön, állás segédeszközzel vagy anélkül). 	<ul style="list-style-type: none"> Testkép, testfogalom lateralitás kialakítása A cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítása Az egyes érzékelési területek, és ezek összehangolt működésének fejlesztése különös tekintettel a tapintás-testérzet-
	<i>Helyzet- és helyváltoztatás</i>	<ul style="list-style-type: none"> A helyzet- és helyváltoztató mozgások kialakításának előkészítése, segítése a 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>szenzomotoros ingerlés eljárásainak felhasználásával, a motoros aktivitás fokozásával.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A helyzetváltoztató mozgások kialakítása és fejlesztése a fordulás, a végtagok emelése, a fej- és törzskontroll facilitálásával. 	<p>egyensúlyérzékelés-vizuális összefüggésére</p> <ul style="list-style-type: none"> • A vestibuláris rendszer, mint integrációs tényező működésének korrigálása • A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása, gyakoroltatása – opponálás, meg-fogás, elengedés, felcsípés, fel-szededetés, eltépés, tépegetés • A mozgástanítás elveinek betartása.
<p>A kézhasználat, manipuláció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése</p>	<p><i>A manipuláció fejlesztéséhez szükséges előfeltételek kialakítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A helyes testhelyzetek kialakításának segítése, megteremtése a kézhasználat feltételeinek megteremtése, a manipuláció fejlesztése érdekében. • A végtagok átmozgatása, kilazítása a kézhasználat feltételének megteremtése érdekében. 	<ul style="list-style-type: none"> • A cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítása • Az egyes érzékelési területek, és ezek összehangolt működésének fejlesztése különös tekintettel a tapintás-testérzet-egyensúlyérzékelés-vizuális összefüggésére • A vestibuláris rendszer, mint integrációs tényező működésének korrigálása • A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása, gyakoroltatása – opponálás, megfogás, elengedés,
	<p>A kézfelület érzékelés-észlelésének fejlesztése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A taktilis, vibratorikus, vizuális ingerlés alkalmazásával a kéz érzékelésének, észlelésének elősegítése annak testsémába való stabil beépülése és a kézhasználat kialakítása érdekében. 	
	<p>Koordinációfejlesztése</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A szem-kéz, száj-kéz és két kéz koordinációjának kialakítása és fejlesztése a különböző testhelyzetekben 	
	<p>Kézhasználat gyakorlása szituációhoz kötötten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az elsajátított kézfunkciók beépítése a mindennapos tevékenységekbe, célzottan fejlesztve az önellátást és önkiszolgálást a tanult mozgások tudatos felhasználásával. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • A kézhasználat gyakorlása a tanulók számára „értelmes” és jelentőséggel bíró tevékenységek során. Kézhasználat gyakorlása a kommunikációs funkciók javítása érdekében. • A kézhasználat, manipuláció lehetőségeinek kihasználása az irányított játék-, tanulási, kreatív és munkatevékenységek során. • A rehabilitációs foglalkoztató terápia elemeinek beépítése a kézhasználat, a manipuláció fejlesztésébe. • A kézhasználat és manipuláció javítása érdekében a tanulók szükségleteinek megfelelően gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása. 	<p>felcsípés, felszedegetés, eltépés, tépegetés</p> <ul style="list-style-type: none"> • A mozgástanítás elveinek betartása.
<p>A kommunikáció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése</p>	<p><i>Pozicionálás</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A megfelelő testhelyzetek kialakítása a kommunikációs funkciók gyakorlásához. 	<ul style="list-style-type: none"> • A cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítása • Az egyes érzékelési területek, és ezek összehangolt működésének fejlesztése különös tekintettel a tapintás-testérzet-egyensúlyérzékelés-vizuális összefüggésére • A vestibuláris rendszer, mint integrációs tényező működésének korrigálása • A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása, gyakoroltatása – opponálás, megfogás, elengedés,
	<p><i>Mozgásgyakorlatok végzése a kommunikáció kialakítása érdekében</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A gyógypedagógusok az alkalmazott kommunikációs csatornától és/vagy eszköztől függően a foglalkozások során elő kell segíteni a mutatóra alkalmas testrész (fej, felső végtag, alsó végtag) célirányos mozgásainak kialakítását és gyakoroltatását, javítani a beszédszervek funkcióit (légzőgyakorlatok, fonáció, szájmotórium funkcióinak fejlesztése orális ingerléssel, masszázzsal, evésterápiával). 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
			felcsípés, felszedégetés, eltépés, tépegetés A mozgástanítás elveinek betartása.

FEJLESZTŐ GONDOZÁS
ÖNKISZOLGÁLÁS ÉS EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS
(Az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberiség-kielégítés kultúrájának megismerése)

2.3. Önkiszolgálás, egészséges életmódra nevelés

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók testi szükségleteinek kielégítése, valamint az e területeken való önállóság megszerzésének elősegítése alapvető pedagógiai jelentőséggel bír, és nagymértékben hozzájárul a tanuló kommunikációjának, kognitív képességeinek – különösen az érzékelés és észlelés funkcióinak – fejlődéséhez. Az önkiszolgálás és az egészséges életmódra nevelés magában foglalja az alapvető biológiai szükségletek kielégítését – a kommunikáció fejlődése szempontjából alapvető jelentőséggel bíró – kezdeti lépéseit, a mindennapos tevékenységek tanítását és gyakorlását, valamint az emberi szükségletek életkoronként változó jellegének elismerését és megélésének segítségét, illetve azok kulturális vonatkozásainak elsajátítását. Az önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés célja az önellátás szintjének emelése, a személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése, a mindennapos tevékenységekhez kapcsolódó alapvető életmódbeli ismeretek elsajátítása, valamint az emberi szükségletek kezelésének, kontrolljának és kulturált kielégítésének megtanulása. E területek a megtanult készségek kitüntetett gyakorlóterepei, a rögzülés és általánosítás eszközei, s a természetes kommunikációs helyzetek legjobb modellhelyezetei. Az önkiszolgálásra és egészséges életmódra nevelés célkitűzéseinek megvalósítása érdekében a testi higiénia biztosításához, az öltözés-vetkőzés, az étkezés segítéséhez a fejlesztő gondozásnak nevezett gyógypedagógiai tevékenység elvei, feladatai és eljárásai alkalmazhatók. A fejlesztő gondozás megtervezése a gyógypedagógus és a szakmai team kompetenciája, míg gyakorlati megvalósításában a személyi és/vagy gyógypedagógiai asszisztensek is közreműködnek.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
A kiválasztási folyamat (vizelet- és székletürítés) érzékeltetése, együttműködés kialakítása, az ehhez kapcsolódó tevékenységekben (pelenkázás) szobatisztaságra nevelés	<i>Megfelelő táplálék biztosítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> Súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a kiválasztás, valamint a vizelet- és székletürítés megkönnyítéséhez megfelelő étrend szükséges. A rendszeres és bőséges folyadékbevitel, a rostokban gazdag, változatos étrend biztosítása hozzájárul a mozgásszegény életmódból és a gyomor-béltraktus környékén tapasztalható izomműködési zavarokból fakadó ürítési problémák csökkentéséhez. Krónikus székrekedés esetén szükség lehet székletlazító termékek alkalmazására is, melyek nem károsítják a bélrendszert, de megkönnyítik az ürítést. 	<ul style="list-style-type: none"> A testi szükségletek kielégítése Szobatisztaságra nevelés, toalett- tréning Megfelelő táplálék biztosítása Alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (testi higiénia, testápolás) Az egészséges életmód kialakítása Öltözésben, vetkőzésben egyre nagyobb önállóság elérése Étkezés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	<i>Pozicionálás és masszázs</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A gyógypedagógus feladata az a vizelet- és székletürítéshez szükséges optimális testhelyzet kialakítása. • A tanuló mozgásállapotától függően ez lehet háton fekvő (ellazítás biztosító, reflexgátló testhelyzet), oldalfekvés, legcélszerűbb azonban az ülő testhelyzet kialakítása és megfelelő stabilizálása. • A függőleges testhelyzet önmagában jelentősen megkönnyíti a vizelet és székletürítést. • A székletürítés segítésére az alhasi régió átmozgatása, a behajlított lábak váltakozó hashoz nyomása (biciklizés), a vastagbél lefutását követő körkörös stimuláló masszázs szükséges lehet. • A vizeletürítés segítésére a gyógypedagógus végezhet a hólyag felett kopogtató masszázst 	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, készségszintre fejlesztése. • Háztartási munkafolyamatok megismerése, az ezekben való gyakoroltság kialakítása. • A vendégvárás munka tevékenységbe való bevonás
	<i>Szobatisztaság előkészítése és kialakítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A szobatisztaság kialakításához megfelelő testi érzékelésre, megfelelő testhelyzetre, lazítási képességre és bizonyos szintű kommunikációs képességre van szükség. • Feladat a lassú, óvatos, fokozatos vécére szoktatás. Térben (mindig ugyanott) és időben (rendszeres időközönként) strukturált tevékenység-végrehajtás szükséges a szokássá váláshoz. • Ugyanakkor érzékenyen észlelni kell a gyermek jelzéseit, ha sürgősen vécére kell mennie. • A hely legyen megfelelően felszerelt a szükséges testhelyzet felvétele és stabilizálása érdekében, legyen megfelelő hőmérsékletű. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> Kezdetben a tanuló közelében kell maradni, esetleges fizikai segítségnyújtással támogatni a cselekvés sikeres végrehajtásában. Minden önállóságra való kezdeményezést, törekvést értékelni kell, és követni a fokozatosan csökkenő segítségnyújtás elvét. Fontos figyelembe venni a gyermek személyiség jogait és ennek érdekében olyan körülményeket kell kialakítani, hogy a gyermek ne érezze magát frusztráltan ezekben a helyzetekben. 	
<p>A testápolás, mint örömet adó élmény és a külső segítség elfogadása, együttműködés kialakítása, alapvető tisztálkodási szokások kialakítása, alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (fürdés, zuhanyozás, hajmosás, mosakodás, fogmosás, körömvágás), a tisztálkodás helyzeteiben a testi érzékelés, a dologi és emberi világról szerzett tapasztalatok biztosítása</p>	<p><i>A tisztálkodási szituációk kialakítása</i></p> <p><i>Pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> A tisztálkodási helyzeteket úgy kell kialakítani, hogy azokat a gyermekek pozitív élményként élhessék meg. Az egyes lépéseket azonos helyszínen, azonos sorrendben, azonos eszközökkel (ismert mosdókesztyű, szivacs, fogkefe), azonos mozdulatokkal (határozott, észlelhető mozdulatokkal) kell végezni, ezzel is segítve a szituáció felismerését, elfogadását, később pedig az aktív közreműködést. A tisztálkodási helyzetek ideje illeszkedjék szorosan a napirend tevékenységeihez (étkezés előtt és után kézmosás, étkezés után fog- és arcmosás), hogy a gyermekek számára értelmet nyerjenek, kellő motiváció alakuljon ki. Fürdetéskor legfőbb feladat a biztonságos, stabil testhelyzet kialakítása, mely lehetővé teszi a megfelelő ellazulást, valamint a testi érzékelést. Szükség esetén kádba helyezett ülőkék, 	<ul style="list-style-type: none"> A testi szükségletek kielégítése Szobatisztaságra nevelés, toalett- tréning Megfelelő táplálék biztosítása Alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (testi higiénia, testápolás) Az egészséges életmód kialakítása Öltözésben, vetkőzésben egyre nagyobb önállóság elérése Étkezés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, készségszintre fejlesztése. Háztartási munkafolyamatok megismerése, az ezekben való gyakorlottság kialakítása.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>csúszásgátló alátétek, fejpárnák, kapaszkodók alkalmazása segíti a testhelyzet kialakítását. A megfelelő ellazulás szükséges a testi ingerek optimális felvételéhez.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zuhanyozáshoz előnyös a zuhanyozó szék vagy lehajtható ülőke használata, kapaszkodókkal kiegészítve. • A törölközéshez stabil és kemény felület szükséges, esetenként peremmel ellátott pelenkázó, öltöztető hely, de a baleset-megelőzés érdekében mindez megoldható a talajon, megfelelő matrac alátéttel. • Kéz-, arc- és fogmosáshoz a legcélszerűbb az ülő testhelyzet (mosdókagyló előtt) kialakítása, és megfelelő stabilizálása, hogy, a segítő fogások alkalmazását a gyermek a tevékenységre tudjon koncentrálni, és abban részt tudjon venni. • Az ülő testhelyzet jelentősen megkönnyíti a személyi segítségnyújtást, a segítő fogások alkalmazását. 	<ul style="list-style-type: none"> • A vendégvárás munka tevékenységbe való bevonás
	<p><i>A testápolás kihasználása az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A testápolás tevékenységei közben rendszeresen lehetőség nyílik a gyermek bőrének megtekintésére, így az esteleges felfekvés-veszélyeztetett területek (nyomásponatok, hajlatok) felfedezésére. • A testápolás során, ezeken a területeken a felfekvés megelőzése, illetve kezelése végezhető (hideg-meleg kezelés, masszázs, krémezés, hajlatok szárítása, szellőztetése, hintőporozása). A fürdés, 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>zuhanyozás a hőmérséklet változtatásával, szomatikus ingerlés, víz alatti masszáz alkalmazásával nemcsak a komfortérzetet javítja és a testséma kialakulását, és differenciálódását segíti, hanem lazítja az izmokat, javítja a keringést.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A tisztálkodást követő krémezés a bőr egészségének megőrzését segíti elő. • A fog-és szájápolás hangsúlyozottan fontos a szájzár nehézségeivel küzdő, illetve a nem rágó gyermekeknek. • A fogmosás biztosítja a megfelelő szájhigiénét, elektromos fogkefe használata fokozatosan masszírozza a fogínyt. • A hatás fokozására szájvíz használata is javasolt. 	
<p>Az öltözés, vetkőzés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés</p>	<p><i>Az öltözés, vetkőzés optimális körülményeinek biztosítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az öltözés, vetkőzés ideje szorosan illeszkedjék a napirend tevékenységeihez (levegőzés előtt felöltözünk, pelenkázás előtt levetkőzünk) hogy a gyermek számára értelmet nyerjenek, kellő motiváció alakuljon ki a tevékenységek vonatkozásában. • Az öltözés, vetkőzés során mindig elegendő időt kell biztosítani az egyes mozdulatok gyakorlására. • A tevékenység megkezdése előtt minden szükséges ruhadarab legyen előkészítve, hogy a folyamatot ne kelljen félbeszakítani. • Az öltözésben, vetkőzésben megcélzott egyre nagyobb önállóság elérése érdekében fontos a könnyen kezelhető, praktikus és kényelmes ruházat 	<ul style="list-style-type: none"> • A testi szükségletek kielégítése • Szobatisztaságra nevelés, toalett- tréning • Megfelelő táplálék biztosítása • Alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (testi higiénia, testápolás) Az egészséges életmód kialakítása • Öltözésben, vetkőzésben egyre nagyobb önállóság elérése • Étkezés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása • Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>kiválasztása, amit a tanuló valóban önállóan fel-, illetve le tud venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A ruhadarabok nyitásának, zárásának módja feleljen meg a tanuló kézhasználati szintjének (pl. gombok helyett tépőzár, cipzár, gumis derakú nadrág). 	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, készségszintre fejlesztése. • Háztartási munkafolyamatok megismerése, az ezekben való gyakoroltság kialakítása. • A vendégvarás munka tevékenységbe való bevonás
<i>Pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Az öltözéshez, vetkőzéshez stabil és kemény alátámasztási felület szükséges, esetenként peremmel ellátott pelenkázó asztal, öltöztető hely, de a balesetmegelőzés érdekében megoldható a talajon, megfelelő matrac alátéttel. • Célszerű az ülő testhelyzet kialakítása és megfelelő stabilizálása, hogy a gyermek a tevékenységre tudjon koncentrálni és abban részt tudjon venni. • Az ülő helyzet jelentősen megkönnyíti a személyi segítségnyújtást, a segítő fogások alkalmazását. 		
<i>Az öltözés, vetkőzés kihasználása az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ha a tanuló kommunikációs jelzései nem minden esetben megbízhatóak, fokozottan ügyelni kell a megfelelő öltöztetésre a betegségek, és az időjárás okozta problémák elkerülése végett. • Fokozottan ügyelni kell a ruházatra abból a szempontból is, hogy ne gyűrődjön, ne szorítsa a tanuló derekát vagy végtagjait, mert az felfekvéseket, keringési problémákat okozhat. • A ruházat legyen lehetőleg jó minőségű anyagból, a jó nedvszívó, természetes alapanyag a komfortérzet biztosítása mellett a bőrirritációk, felfekvések megelőzését is segíti. 		

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • A ruházaton ne legyenek felesleges zsinórok, zsinórzáró műanyag darabok, mert ezek balesetet okozhatnak. • Az öltözés, vetkőzés során folyamatosan alkalom nyílik a tanulók ismereteinek bővítésére, az egészség megőrzésre vonatkozóan is. • A rendszeresen ismétlődő események, az évszakok váltakozása biztosítja az ismeretek folyamatos gyakorlását és ismétlő felidézését. • A tanuló megérti, hogy mikor, milyen ruhadarabot kell viselni és miért. • Fokozatosan megtanulja, hogy mi a teendő, ha süt a nap, esik az eső, fúj a szél, esik a hó. • Eközben folyamatosan fel kell hívni a figyelmét, hogy a helytelen öltözködésnek milyen káros következményei lehetnek az egészségére nézve (megfázás, napszúrás, leégés). 	
<p>Az étkezés (evés, ivás) tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés Az étkezés, az evés és az ivás nem korlátozható a biológiai értelemben vett táp-lálékfelvételre, hanem legalább ugyanakkora arányban jelent lelki és</p>	<p><i>Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az étkezés helyzeteit úgy kell kialakítani, hogy azokat a gyermekek pozitív élményként élhessék meg. • Az egyes lépéseket azonos helyszínen, azonos sorrendben, végezzék, ezzel is segítve a szituáció felismerését, elfogadását, később pedig az aktív közreműködését. • A megfelelő hosszúságú idő, a kellemes légkör és a nyugodt odafordulás lehetővé teszik a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek számára a táplálékfelvétel problémamentességét. 	<ul style="list-style-type: none"> • A testi szükségletek kielégítése • Szobatisztaságra nevelés, toalett- tréning • Megfelelő táplálék biztosítása • Alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (testi higiénia, testápolás) Az egészséges életmód kialakítása • Öltözésben, vetkőzésben egyre nagyobb önállóság elérése • Étkezés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>szellemi örömforrást, s ezzel együtt szociális élményt. Félelmektől, frisztrációtól terhes szituációban kommunikációs zavarokkal terhelt kapcsolatban valóban nehezen elképzelhető, hogy a sokszor mindkét fél számára nehézkes étkezést örömteli élménnyé lehet alakítani. A fejlesztő gondozáson belül az étkezés tevékenységeiben a zavarok leküzdése mellett a minél aktívabb közreműködés elérése a cél.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Az étkezés elején rá kell hangolódni a tevékenységre a külső, zavaró körülményeket lehetőség szerint ki kell iktatni. • Az étel minősége, jellege és állaga a tányéron való tálalás és a felkínált mennyiség mind-mind jelentősen befolyásolják az élményszerűséget. • Az étkezés rendszerint a napirend szerint kötött időpontban történik, ez biztonságot nyújt a tanulók számára, a rendszeresség és az előkészületekben való részvétel segít felkészülni a tevékenység végzésére. Ez növelheti a tevékenységhez szükséges motivációt. • A tanulókkal való közös étkezés egyrészt legyen pozitív közösségi élmény, másrészt a mintaadás módszerével segíthetjük az étkezésben való részvétel fejlődését. • A tevékenység megkezdése előtt minden szükséges alapanyag és eszköz legyen előkészítve, hogy a folyamatot ne kelljen félbeszakítani. • Az evésterápiás eljárásoknak a csoport életében mindig a rendszeres étkezési helyzetekbe ágyazottan kell megvalósulnia. • Az étkezésben megcélzott egyre nagyobb önállóság elérése érdekében fontos a tanuló által könnyen kezelhető eszközök kiválasztása. 	<ul style="list-style-type: none"> • Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása • A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, készségszintre fejlesztése. • Háztartási munkafolyamatok megismerése, az ezekben való gyakorlottság kialakítása. • A vendégvárás munka tevékenységbe való bevonás
	<p><i>Pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Étkezéskor olyan testhelyzetet kell létrehozni, amely a tanuló számára biztosítja a probléma- és félelemmentes táplálékfelvételt. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló mozgásállapota és mozgáskészsége határozza meg, hogy milyen testhelyzetben és milyen segédeszközök (ültető-modulos kerekesszék, kapaszkodók) használatával tudjuk megkönnyíteni a helyes testhelyzet felvételét és megtartását. • A szájmotorium optimális működése, a légzés és nyelés megfelelő koordinálása érdekében (reflexgátló) ülő testhelyzetet kell kialakítani, ezáltal a félrenyelés is elkerülhető. • Megfelelő fejtámasz biztosítása szükséges hiányzó fejkontroll esetén. A testhelyzet legyen a tanuló számára ellazított, a segítő számára pedig kényelmes, nem fárasztó. Így a tanuló a tevékenységre tud koncentrálni, és abban aktívan részt tud venni. • Az ülő testhelyzet jelentősen megkönnyíti a szem-kéz, száj-kéz és két kéz koordinációját, valamint a gyógypedagógus szempontjából a személyi segítségnyújtást, a segítő fogások alkalmazását. • Tanulóként egyénileg kell meghatározni, hogy milyen edényekből (tányér, pohár), milyen evőeszközökkel (kanál, villa) történjék az evés és ivás. • Iváskor az élettani sajátosságoktól, a tanuló képességeitől függően a cumisüvegtől a pohárig kell kiválasztani a megfelelő eszközt, szem előtt tartva a minél hatékonyabb és minél önállóbb cselekvés-végrehajtást. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	<p><i>Az étkezés jelentősége az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az önálló étkezésnél nem baj, ha az étel szétmaszatólik, a tanuló öltöztetésénél és az étkezési helyzet megteremtésénél gondoljunk erre. • Ha a tanuló kommunikációs jelzései nem minden esetben megbízhatóak, fokozottan ügyelni kell az étkezési szituációban a legapróbb jelzésekre, testmozdulatokra, hogy elkerülhetők legyenek az esetleges balesetek (félrenyelés, hányás). • A megfelelő sűrűségű, állagú, méretű ételek segítik a rágást, a nyelést és a megfelelő emésztést. • Fontos, hogy a gyermekeknek mindig legyen lehetőségük több étel vagy ital közül választani. • Ez az autonóm személyiség, az egyéni ízlés és a kognitív képességek fejlődése szempontjából jelentős. • Az ételek kiválasztásánál és egészséges étrend kialakítása, hogy megelőzzék az emésztési és ürítési nehézségeket. • Törekedni kell arra, hogy a tanuló minél több féle ételt megismerhessen, hogy minél változatosabb lehessen az étrendje. • Fontos figyelemmel lenni arra, hogy a tanuló elutasít, vagy elfogad bizonyos ételeket. • Semmilyen körülmények között nem szabad ráerőltetni a gyermekre az „utált” ételt. • Valamely ételre vagy alapanyagra való érzékenység esetén feltétlenül szükséges s megfelelő diéta összeállítása. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> A fogak épségének megőrzése érdekében is fontos a rágás kialakítása és gyakoroltatása, az étkezés utáni fogmosás, az édes ételek és italok, valamint az étkezések közötti nassolás kerülése. 	
Az egészséges életmódra való igény belsővé válása, az egészségtudatos tevékenységek előnyben részesítése, a szexualitással kapcsolatos ismeretek elsajátítása	<i>Az egészséges életmódra való igény belsővé válásának elősegítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> Meg kell értetni a tanulókkal az egészséges életmód jelentőségét és azt, hogy felelősek saját egészségi állapotukért. Segíteni kell nekik abban, hogy önállóan is tegyenek egészségük megőrzéséért A tanulóknak tudatosítani kell, hogy bizonyos ételek, italok, tevékenységek milyen hatással vannak egészségi állapotukra, és hogy milyen speciális szempontokat kell figyelembe venniük a mindennapjaik során. 	<ul style="list-style-type: none"> A testi szükségletek kielégítése Szobatisztaságra nevelés, toalett- tréning Megfelelő táplálék biztosítása Alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (testi higiénia, testápolás) Az egészséges életmód kialakítása Öltözésben, vetkőzésben egyre nagyobb önállóság elérése Étkezés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása
	<i>Rendszeres mozgás és sportolás</i>	<ul style="list-style-type: none"> Az iskolának biztosítani kell a tanulóknak a – képességeiknek megfelelő – sportolás lehetőségét, és motiválja őket arra, hogy az iskolán kívüli programjaik során is igyekezzenek sporttevékenységeket folytatni 	<ul style="list-style-type: none"> Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, készségszintre fejlesztése.
	<i>Segítségnyújtás a szexualitás megértése terén</i>	<ul style="list-style-type: none"> El kell ismerni a tanulók intimitásra és szexualitásra vonatkozó igényeit, és segítse őket abban, hogy szükségleteiket és igényeiket felismerjék, és megértsék ezek jelentését és jelentőségét. Az iskolafeladata, hogy segítséget nyújtson a tanulóknak és családjuknak a szexualitással kapcsolatos problémák és feszültségek feloldásában, és – az egyéni adottságoknak megfelelően – támogassa a tanulókat a felnőtt 	<ul style="list-style-type: none"> Háztartási munkafolyamatok megismerése, az ezekben való gyakoroltság kialakítása. A vendégvárás munka tevékenységbe való bevonás

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		tanulóknak és családjuknak a szexualitással kapcsolatos problémák és feszültségek feloldásában, és – az egyéni adottságoknak megfelelően – támogatja a tanulókat a felnőtt szexuális szerepek fokozatos elsajátításában.	

ÉRZELMI ÉS SZOCIÁLIS NEVELÉS

(Az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása)

2.4. Érzelmi és szociális nevelés

Az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása.

A személyes érzelmek kifejezése és a másik ember érzelmeinek megértése, a másokkal való együttműködés kialakulásának segítése az iskolai oktatás alapvető – a kommunikáció fejlesztésével szoros összhangban álló – feladatai közé tartozik. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára a szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel az egyik legnehezebben teljesíthető feladatot jelenti. A tanulóknak kezdetben lehetővé kell tenni, hogy önmagukat egyedi, autonóm lényként tapasztalják meg, ilyenként képesek legyenek belépni egy közösségbe, és részt venni annak életében.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
Az „én” és a „nem én” elkülönítése, a másik személy valóságának és egyediségének megtapasztalása	<i>Az anyáról való leválás kísérése, segítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermek és édesanyja többnyire szoros együttélésben léteznek, a fejlesztő nevelés-oktatás kezdetén bizonyos esetekben még az „én” és a „nem én” elkülönülése sem megy végbe a gyermekben. Saját magát anyja részeként, anyját önmaga kiterjesztett énjeként ragadhatja meg, fizikai és érzelmi állapotuk gyakran egymás tükörképe. A tanuló közösségbe kerülése az anyáról való leválás kezdeti állomása is lehet, ezért az iskola feladata, hogy figyelembe vegye az ebből a helyzetből fakadó feszültségeket, és minden eszközzel segíteni kell a szülőket és a tanulót. 	<ul style="list-style-type: none"> A szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy megtapasztalása Emberi viszonyok kialakításának segítése Különböző élethelyzetekre adott érzelmi reakciók gazdagítása Szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása Kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése, megtanulása, alkalmazása A társadalom által elfogadott viselkedési formák tanítása
	<i>Az emberi viszonyok kialakításának segítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> Az iskolai nevelésnek meg kell adnia azt a biztonságot és védettséget, ami felbátoríthatja a gyermeket arra, hogy az általa megélt világtól a dologi világ s az abban élő személyek felé forduljon. 	
	<i>A különböző élethelyzetekre adott</i>	<ul style="list-style-type: none"> Igyekeznünk kell megérteni a tanulók érzelmi reakcióit, és meg kell tanítani a differenciált érzelmek kifejezését (tetszik-, nem tetszik, szeretem-, nem szeretem, 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	<i>érzelmi reakciók gazdagítása</i>	fájdalom, félelem, büszkeség, szomorúság, lelkesedés, öröm).	
Az „én” pozitív megélésének segítése, a szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása	<i>Minden megnyilvánulás megválaszolása A tanuló néven szólítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermek minden megnyilvánulását énjük kifejeződésének kell tekinteni, és ügyelni kell arra, hogy szubjektív szükségleteik megértésére, felelősségteljesen kielégítésre kerüljenek. • A tanulóknak a nevükön történő megszólítás tudatosíthatja, hogy az egyes helyzetekben róluk van szó. • Törekedni kell annak tudatosítására, hogy társainak, akik körülötte vannak, is van nevük, és közösen tevékenykednek a nap folyamán. 	<ul style="list-style-type: none"> • A szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel • Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy megtapasztalása • Emberi viszonyok kialakításának segítése • Különböző élethelyzetekre adott érzelmi reakciók gazdagítása • Szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása • Kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése, megtanulása, alkalmazása • A társadalom által elfogadott viselkedési formák tanítása
	<i>A saját testiség megélése és az én megtapasztalásának segítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A saját testiség lehetővé teszi a másik énjével való találkozást, és ez egyben az én kifejeződésének egyik első formáját adja. • A gyógypedagógus feladata, hogy a saját test megtapasztalásának sokféle útján gondoskodjon az én pozitív megéléséről és megtapasztalásáról. 	
	<i>Az én megélése az önindította mozgásban és a passzív mozgatás során keletkező élményekben</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Az önálló mozgás az én kifejeződése. • A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetén a mozgás gyakran erősen akadályozott vagy biztonsági okokból mesterségesen korlátozott. • A fejlesztés feladata a mozgás ösztönzése, segítése. • Minden lehetőséget meg kell ragadni az önindított mozgás kivitelezésére. • A súlyosan mozgáskorlátozott tanulók számára a testmozgást és a helyváltoztatást segítséggel kell biztosítani. 	
	<i>A környezet aktív felfedezésének</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Azáltal, hogy a tanulók környezetüket saját aktivitásukkal vizsgálják, és eközben megkülönböztetik 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	<i>(explorációs tevékenység) segítése</i>	<p>azt, amit érdekesnek, s azt, amit érdektelennek tartanak, saját énjüket közlik a körülöttük élők felé.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A gyógypedagógus feladata, hogy segítse a tanulókat a világ jelenségei felé fordulásban, az élmények befogadásában, az érdeklődésüknek megfelelő emberek, dolgok és események megismerésében. 	
Kapcsolatfelvétel és közös tevékenység, a szociális kapcsolatok pozitív jellegének megélése, a kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése	<i>Az örömteli szociális kapcsolatok megtapasztalásának elősegítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A közös játék a mindennapi testápolás során szerzett pozitív tapasztalatokkal ösztönözhetőek a tanulók arra, hogy újra és újra megnyíljanak környezetük felé. • A másokkal teremtett biztonságos és örömteli kapcsolatok kialakítására minden alkalmat ki kell használni. 	<ul style="list-style-type: none"> • A szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel • Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy megtapasztalása • Emberi viszonyok kialakításának segítése • Különböző élethelyzetekre adott érzelmi reakciók gazdagítása • Szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása • Kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése, megtanulása, alkalmazása • A társadalom által elfogadott viselkedési formák tanítása
	A spontán kapcsolatfelvétel alkalmainak megteremtése	<ul style="list-style-type: none"> • Olyan helyzetek teremtése szükséges, amelyekben a tanulónak alkalmuk nyílik arra is, hogy egymással kapcsolatot teremtsenek. • A tanulók mintaadással és rávezető játékokkal is motiválhatók. 	
	A szociálisan elfogadható jelzések megerősítése, a nem elfogadhatók leépítése	<ul style="list-style-type: none"> • Az akadályozott tanulók kommunikációjában gyakran megfigyelhető, a környezet számára kellemetlen jelzéseket célszerű fokozatosan leépíteni, a helyettük olyan jelzéseket kialakítanak, amelyeket a környezet is szívesen fogad, tudomásul vesz, és szívesen reagál rájuk. • A gyógypedagógus feladata a jelzések és kifejezési formák fokozatosan, az egyéni sajátosságokat figyelembevevő alakítása, továbbfejlesztése. • Ennek sikere azonban attól is függ – s erre a környezetnek figyelemmel kell lennie - hogy mennyire veszi újra meg újra figyelembe a leépítésre szánt jelzéssel közölt tartalmakat. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	<i>A tanulók egymás közti kommunikációinak ösztönzése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A tanulók az iskolába lépéssel új közösségbe kerülnek. • A közösségben a megfelelő pedagógiai segítségadással a csoporttagok kapcsolatot teremthetnek egymással. • A testi kontaktust, egymás tevékenységének látványa, egymás hangjának meghallása hatással van a csoporttagokra. • Lehetővé kell tenni, hogy a csoport életében természetessé váljék a kapcsolatteremtés és az egymással folytatott kommunikáció. 	
A közösségi kommunikációs formák megtanulása, alkalmazása	<i>A figyelemfelkeltés lehetőségének biztosítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók kezdetben ritkán rendelkeznek olyan szociálisan is elfogadható jelzésekkel, melyekkel felhívhatnák magukra társaik és nevelőik figyelmét. • A mozgás sokszor olyan súlyos fokban akadályozott, hogy a másik megközelítése, megérintése – hacsak nem közvetlenül egymás mellett vannak – sem lehetséges. • A fejkontroll hiánya vagy a vizuális érzékelés zavara miatt a szemkontaktus felvétele is akadályokba ütközhet. • A gyógypedagógus feladata, hogy tanulóként olyan szociálisan is elfogadható jelzést találjon és alakítson ki, amely alkalmas arra, hogy a tanuló felhívja magára a figyelmet. 	<ul style="list-style-type: none"> • A szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel • Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy megtapasztalása • Emberi viszonyok kialakításának segítése • Különböző élethelyzetekre adott érzelmi reakciók gazdagítása • Szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása • Kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése, megtanulása, alkalmazása • A társadalom által elfogadott viselkedési formák tanítása
	<i>Az üdvözlés formáinak tanítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Az üdvözlés a kapcsolatteremtés és a kommunikáció része. • Jelzés a másíknak arról, hogy „itt vagyok én is, és látom, hogy te is itt vagy”. • Az üdvözlés: nyitás a másik felé. A gyógypedagógus feladata, hogy a megfelelő pozicionálás után olyan 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		jelzést találjon a tanulóknak, amivel önállóan és érthetően tudják üdvözölni a környezetükben lévőket.	
	<i>A kommunikáció fenntartásának segítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikáció közben az érdeklődést fenn kell tartani. • A gyógypedagógus feladata, hogy a tanulóknak megtanítsa, hogyan tarthatják fenn a figyelmet kommunikáció közben (pl. gyakori visszajelzés hangjelzéssel, szempillantással, egyéb metakommunikatív eszközzel), hogyan kommunikálhatnak minél hatékonyabban, ami elengedhetetlen a szociális kapcsolatok kialakításához. 	
	<i>Az érzelmek megnyilvánításának segítése, a konfliktusok kezelése.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Segíteni kell a tanulókat érzelmeik differenciált kifejezésében és mások érzelmeinek, hangulatainak érzékelésében és megértésében. • A kapcsolatokban előfordulhatnak félreértések, egyet nem értések, konfliktusok, ezért a tanulókat meg kell tanítani arra, hogyan viselkedjenek konfliktus során. • A konfliktuskezelés természetét a tanuló képességeihez, adottságaihoz kell mérni. 	
	<i>Csoporton belüli aktivitás ösztönzése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A csoporton belüli aktivitást. befolyásolja a tanuló személyisége, önmagáról alkotott képe, csoporton belül elfoglalt helye, csoporton belüli kapcsolatai, aktuális egészségi és érzelmi állapotai és kommunikációs hatékonysága. • Mindezen tényezők fejlesztésével, optimalizálásával segíteni kell a tanulót, hogy minél aktívabban vehessen részt a csoport életében 	
A közösségben való viselkedés formáinak tanítása, a szűkebb és	<i>A közösségi alkalmakban való aktív részvétel segítése</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A tanulóknak meg kell tanítani a kulturált együttlét szabályait, az ezek során alkalmazható kapcsolatteremtés lehetőségeit. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>tágabb világ kommunikációs normáinak megtanulása és gyakorlása</p>		<ul style="list-style-type: none"> • A közösségi alkalmakat – reggeli kör, étkezések, közös programok – úgy kell kialakítani, hogy a kapcsolatteremtésre, ha igénye van rá, minden tanulónak módja legyen. 	
	<p><i>A megfelelő kapcsolatteremtés formáinak kialakítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A csoportban levő létezés, az ott kialakított kapcsolatok után fokozatosan kell megtanítani a gyermekeknek, hogy mi a különbség az ismerősökkel és idegenekkel való kapcsolat között. • A közvetlen és a távolságtartó magatartás jellemzői, az ismerkedés elfogadható formáit kell megtanítani nekik. 	
	<p><i>A tágabb világban való viselkedés szabályainak elsajátítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az iskolán kívüli színterekre jellemző viselkedési formákat segíteni kell elsajátítani. • Más és más az elfogadható viselkedés a játszótéren, a könyvtárban, az áruházban, uszodában, étteremben, vendégségben vagy éppen egy szalonnasütés alkalmával. • Az oktatás során ezeket a normákat is közvetíteni kell a tanulók felé. 	

EMBER ÉS TERMÉSZET

(Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokbavétele
A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése)

2.5. Ember és természet

A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése. Az érzékelés-észlelés, és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokba vétele.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók dologi világhoz való viszonya a fejlesztő nevelés-oktatás kezdetén sok esetben szinte csak a táplálékfelvétellel, a testápolással és az öltözéssel kapcsolatos passzív élményekben merül ki. Kezdetben ez jelenti a világot, melyben otthon érzik magukat, amelyet észlelni képesek és uralni tudnak. Az ebből eredő, kényszerű befelé figyelésük megakadályozza őket abban, hogy felfedezzék a világot. Ezért a fejlesztés feladata az érzékelhető és észlelhető világ megnyitása, a dologi és emberi világ rendjének felfedeztetése és a valóság-megismerés tágítása a magasabb rendű kognitív folyamatok bekapcsolásával.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>A valóság megragadásának segítése, a szenzomotoros funkciók fejlesztése</p> <p>A külvilág felé való fordulás és a dologi világ megélésének elősegítése.</p> <p>Az elszigetelt világból a közös világba kell eljuttatni a tanulót, majd olyan új tapasztalatok megszerzését kell lehetővé tenni, amely a kifelé fordulásra ösztönzi.</p>	<p><i>Közös irányultság egy közös világba</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cél a kifelé fordulás, a tanuló figyelmének a közös világra való irányítása. • Olyan élmények biztosítása, amelyek felkeltik érdeklődését, és amelyekre pozitív módon reagálhat. • Ez tanulóként más és más módon valósulhat meg, a meglévő képességektől függően változhatnak az előnyben részesített ingerek és tevékenységek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Érzékelés, észlelés fejlesztése a bazális terápia elemeivel • Különböző alakú tárgyakkal való manipulálás • Akusztikus figyelem fejlesztése hangszerekkel, különféle zörejekkel • Vizuális figyelem fejlesztése • Megismerési kedv felkeltése • Figyelem tartósságának fokozása, késleltetett figyelem kialakítása. • Bazális stimuláció, minden érzékelési terület bevonásával: <ul style="list-style-type: none"> - szomatikus ingerlés, - vestibuláris ingerlés, - vibratorikus ingerlés, - akusztiko-vibratorikus ingerlés,
	<p><i>Ösztönzés az aktivitásra, a külvilág aktív felfedezésére</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermekek önmagukat általában a környezet aktív explorálása során tevékenységük és észlelésük forrásaként élik meg, azonban a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a világ megélése és alakítása a motoros akadályozottságból eredően részben eltérő feltételek között zajlik. • Az aktivitásra ösztönző környezet kialakítása figyelemfelkeltő és könnyen mozdítható, működésbe hozható eszközök használatával valósítható meg. • Különböző eszközök és anyagok segítségével – szociális interakcióba ágyazottan – a figyelem felkeltésére, újra és újra a világ felé fordulásra és annak aktív megtapasztalására ösztönző ingerek biztosítása szükséges. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
	<p><i>A szenzoros funkciók fejlesztése</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alkalmazni kell a mozgásnevelés során kialakított testhelyzeteket, a fejkontrollt és a manipulációt elősegítő segédeszközöket. • Szükséges minden érzékelési – vizuális, auditív, taktilis, kinesztetikus, proprioceptív, olfaktorikus és az ízleléssel összefüggő – terület fejlesztése a figyelem, érzékelés, észlelés, differenciálás, emlékezet, szerialitás színterein. • A szenzoros funkciók fejlesztése történhet a bazális stimuláció vagy más, a tanuló szükségleteinek megfelelő módszer és eszköz alkalmazásával, cselekvésbe ágyazottan, felhasználva a mindennapi tevékenységek adta alkalmakat (pl. a szaglás és az ízérezékelés fejlesztése, az ízekre való figyelés, a különböző ízek, szagok, illatok megkülönböztetése, az ezekre való visszaemlékezés természetes helyzetben, étkezés és evésterápia során is). • A fejlesztés során ki kell használni az alapvető szükségletek kielégítésének alkalmait a tanulók testérezékelésének fejlesztéséhez. • Biztosítani kell különféle akusztikus ingereket a zeneterápia eszköztárának alkalmazásával. Az érdekes, különleges akusztikus ingerekre – kutyaugatás, fűrés hangja, csörömpölés – külön fel kell hívni a tanulók figyelmét, ösztönözni kell őket a hangingerre való figyelésre, differenciálásra s az előzőekkel való összehasonlításra. • Lehetővé kell tenni a figyelemfelkeltő és személyre szóló, egyszerű vagy éppen összetett vizuális ingerek észlelését. • Fényes, csillogó, élénk, színes, mozgó vagy éles kontrasztos tárgyakat kell helyezni a gyermek látóterébe. • A látásnevelés eszközei (színes lámpák, mozgó fények, fényorgona) is használhatók a vizuális észlelés fejlesztésére. 	<ul style="list-style-type: none"> - orális ingerlés, - akusztikus érzékelést fejlesztő feladatok, - taktilis orientálódás, - szaglási érzékelés, - ízlelési érzékelés, - vizuális érzékelés

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • A taktilis érzékelés a bazális terápia eszközeivel, cselekvésbe ágyazottan minden manipuláció során fejlesztendő (a tanulók figyelmének felhívása a tapintott anyag minőségére, felületére, hőmérsékletére). • Ösztönözni kell őket arra, hogy a tapasztalatokat eddigi emlékeikkel összehasonlítsák. • A propioceptív és a kinesztetikus észlelés témakörét a mozgásnevelés tartalmazza, de nem hagyható figyelmen kívül, hogy a saját test helyzetének és mozdulatainak érzékelése és érzékeltetése a mindennapi tevékenységek során is folyamatosan megtörténhet (öltözködés, tisztálkodás). • A tanulók kapjanak verbális és vizuális megerősítést is saját testük helyzetéről, mozdulataikról. 	
<p>Az önindította mozgás elősegítése és annak következményei. (A gondolkodás későbbi műveletei az érzékszervi és a mozgásos struktúrák összekapcsolásából erednek. Az észlelés és a mozgások koordinációjában a tanulás fontos szerepet játszik. Ehhez a tanulóhoz elengedhetetlen az</p>	<p><i>A szenzoros és a motoros működések összekapcsolása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A cél az érzékelés és a mozgás (pl. látás, nyúlás és fogás, a hang irányába fordulás vagy a hangforrás keresése) összerendeződésének elősegítése. • A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulóknak az önindított mozgás gyakran nehezen kivitelezhető. Ezért a teret, eszközöket a tanuló adottságaihoz kell adaptálni, különös tekintettel arra, hogy a manipulálható tárgyak legyenek számukra elérhető közelségben, vagy biztosítva legyen a tanuló számára a helyváltogatás lehetősége. • A manipulációt, fejkontrollt segítő testtartás és a segédeszközök használata legyen természetes. A segítség szükség szerint irányulhat a figyelemfelhívó inger felé történő fordulásra, az ingerkibocsátó tárgy megérintésére, megtapogatására, az azzal folytatott manipulációs tevékenységre, a mozdulat helyes kivitelezésére, elegendő 	<ul style="list-style-type: none"> • Érzékelés, észlelés fejlesztése a bazális terápia elemeivel • Különböző alakú tárgyakkal való manipulálás • Akusztikus figyelem fejlesztése hangszerekkel, különféle zörejekkel • Vizuális figyelem fejlesztése • Megismerési kedv felkeltése • Figyelem tartósságának fokozása, késleltetett figyelem kialakítása. • Bazális stimuláció, minden érzékelési terület bevonásával:

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>önisní-tott mozgások minél gyakoribb kivitelezése. Ezáltal a tanulók önmagukat a cselekvés végrehajtójaként ismerik fel, és szándékosan kezdenek el cselekedni</p>	<p><i>A tér felfedezésének elősegítése</i></p>	<p>időt hagyva a mozgásos tapasztalatszerzésre s a tapasztaltak feldolgozására, beépítésére.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Míg az állandó befelé figyelés egyben a tér mellőzését jelentette, a cselekvéssel, a térben való manipulálással, mozgással kezdetét veszi a téri irányok és térbeli viszonyok megismerése. Feladat a minél többértébb térbeli tapasztalat megszerzésének biztosítása. • A testhelyzetek gyakori változtatása, a különböző vestibuláris ingerlést adó játékok még az önindított mozgásra nem képes tanulóknak is segítségükre lehetnek, ha minél többször megtapasztalják az alapvető téri viszonyokat, mint a fent és a lent, az előre, a hátra és az oldalra. • A fejlesztés, a térbeli tapasztalatszerzés lehetséges eszközei: elegendő tér a mozgáshoz; olyan megmászható, felborítható, gurítható puha tárgyak, amelyekbe bele lehet bújni, alá, mögé lehet mászni, bele lehet dobálni és ki lehet venni dolgokat; szabadtéri játékok, játszóterek és a természet rendszeres látogatása. • Megfelelő számú segítővel és személyre szabott adaptációkkal kivitelezhetők a fel- és lemászások, a forgások, gurulások, lengések. 	<ul style="list-style-type: none"> - szomatikus ingerlés, - vestibuláris ingerlés, - vibratorikus ingerlés, - akusztiko-vibratorikus ingerlés, - orális ingerlés, - akusztikus érzékelést fejlesztő feladatok, - taktilis orientálódás, - szaglási érzékelés, - ízlelési érzékelés, - vizuális érzékelés
	<p><i>Az idő strukturálásának elősegítése</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A világ felé fordulással az idő strukturálódása is kezdetét veszi. Az örömmel végzett cselekvéseket már lehet várni, a több örömteli cselekvésnek sorozata is lehet. • Törekedni kell a napi és heti rendszerességre, az időbeli tájékozódás – mely a kis egységektől halad a nagyobb egységek felé – megkönnyítésére. • A napok sorrendje érzékeltethető az egyes napokra jellemző tevékenységek váltakozásával. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • Meg kell erősíteni az időbeli tájékozódást a tanulóknál a kommunikációs módszer segítségével is. • Az aktuális tevékenység jelzéséről fokozatosan át kell térni az elmúlt, az aktuális és az elkövetkező tevékenység jelzéséig. Majd fokozatosan az egész nap tevékenységeit jelző napirendről át kell térni a hetirendre. • Ha a tanuló képességei lehetővé teszik, ezután vezethető be a havi, majd az éves terv, naptár közös áttekintése. Ezt a folyamatot nagymértékben segíti, ha minden napnak, hónapnak egy-egy egyedi eseményének kiemelése, melyet közösen készített naptárban jeleznek, a tanuló számára érzékelhető vizuális vagy taktilis módon. Az elmúlt, átélt események felelevenítésével (fényképek, képeslapok, videó segítségével) a megismerés határai a múlt felé tágíthatók, míg a tervezett események elővételezésével a jelenből a jövő felé tekinthet ki a tanuló. 	
<p>A szemiotikai funkciók megjelenésének, a valóság ábrázolásának segítése A világot alkotó tárgyak és jelenségek rendszeres és gyakori</p>	<p><i>Az utánczás tanítása, utánczásra készítés</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A megfelelő mozgásos utánczashoz rendszeres, önindított mozgásra és utánczásra érdemes mintára van szükség. • Az utánczás ismételtetéssel kezdődik. Olyan gesztusokat, mozdulatokat kell végezni, amelyeket a tanuló (még bizonyos idő elteltével is) maga is végre tud hajtani. • Kezdetben a pedagógus is utánczhatja a tanulót, ezzel könnyebben előhívhatja és megértetheti az utánczást. 	<ul style="list-style-type: none"> • Érzékelés, észlelés fejlesztése a bazális terápia elemeivel • Különböző alakú tárgyakkal való manipulálás

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>megtapasztalásával a tanulóban először emlékezeti képek alakulnak ki, majd állandósuló sémák, melyek a képzelet segítségével előkészítik a fogalmak kialakulását. A fogalmak lehetnek a hasonló valóságmozzanatok egész osztályát tükröző konkrét, illetve a kognitív fejlődés magasabb szintjén elvont fogalmak és az ezekkel történő gondolkodási műveletek. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók, különösen, ha az értelmi fogyatékoság súlyos fokban jelen van, rendszerint ezen a konkrét fogalmi szinten tudnak leginkább értelmi műveleteket végezni. Ha erre a szintre eljutottak, utalni tudnak a jelen lévő, a jelen nem lévő, az elmúlt vagy még</p>		<ul style="list-style-type: none"> Alkalmazni kell azokat, a mozgásnevelés során kialakított testhelyzeteket, amelyekben a gyermek szabadon tud mozogni. A fejkontroll kivitelezése és a szemkontaktus felvétele esetleg segédeszköz használatát is igényli. A közös éneklés, a reggeli kör alkalmával sok lehetőség nyílik a mozdulatokkal kísért mondókák tanulására. A mozdulatok mindig a már ismert, gyakran végzett cselekvésekre utaljanak. 	<ul style="list-style-type: none"> Akusztikus figyelem fejlesztése hangszerekkel, különféle zörejekkel Vizuális figyelem fejlesztése Megismerési kedv felkeltése Figyelem tartósságának fokozása, késleltetett figyelem kialakítása. Bazális stimuláció, minden érzékelési terület bevonásával: <ul style="list-style-type: none"> - szomatikus ingerlés, - vestibuláris ingerlés, - vibratorikus ingerlés, - akusztiko-vibratorikus ingerlés, - orális ingerlés, - akusztikus érzékelést fejlesztő feladatok, - taktilis orientálódás, - szaglási érzékelés, - ízlelési érzékelés, - vizuális érzékelés
	<p><i>Szimbolikus játékok alkalmazása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> A funkcionális (sokszor sztereotip) játékhasználatból segíteni kell a játéktárgyak beépítését egy szerepsituációba (pl. a korábban csak ide-oda tologatott autó építőanyagot, vagy ennivalót szállítson). Alkalmat kell teremteni arra, hogy a tanulók a különböző mozdulatokkal, hangokkal, tárgyakkal jelölhessék és lejátszhassák a képzeletükben, emlékeikben élő valóságot, a szimbolikus játékon keresztül feldolgozhassák feszültségeiket is. A szerepjáték (babázás, fodrász játék, főzőcskézés, boltos játék) így fontos része lesz a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának. Nem kell mindig ragaszkodni az élethű játéktárgyakhoz a „mondjuk, hogy ez a...” fordulat fokozatos bevezetésével, az egyre sablonosabb, a valóságtól eltérő külsejű tárgyak használatával a tanulók előrébb juthatnak az elvonatkoztatásban. 	
	<p><i>A rajzolás elősegítése, a rajz fejlesztő hatása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> A rajzolás, mint funkció kialakításához szükség van egyéni segítségnyújtásra (pozicionálás, adaptált segédeszközök). A rajzolás lehet csak egyszerűen az örömszerző tevékenység, magasabb szinten nem tudatos önkifejezési forma, 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
<p>meg sem történt eseményekre, dolgokra. A valóság ábrázolását mozdulatokkal, szimbolikus játékkal, tárgyakkal, képekkel, taktilis jelzésekkel és verbalitással szükségessé elősegíteni.</p>	<p><i>A verbális - vagy alternatív és augmentatív eszközökkel segített - önkifejezés</i></p>	<p>kommunikációs eszköz. „Nyomot hagyni a papíron” egyéb eszközökkel is lehetséges. Figurás nyomdával pl. egész események megjeleníthetők.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ha egy tanuló már legalább két dolog közül tud választani, a nyomda önálló kiválasztása után a papíron az általa megjelölt helyre segített mozdulatokkal nyomdázhat. • A formarészletek színeinek variálásával egyedivé, sajátjává teheti munkáit. • Az önálló mozgásra képes gyermekek kapjanak lehetőséget az önálló rajzolásra. A ceruzát foghatják kézben, szájban, lábujjak között, de felszerelhető a csuklóra, fejpálcára vagy egyéb segédeszközökre, amelyeknek már kismértékű elmozdításával is önállóan tud alkotni a gyermek. • Azokkal a tanulókkal, akiknél a vizuális információ felvétel akadályozott, tárgyakkal, tárgyrészletekből készíthetőek képek, melyek a számukra lényeges taktilis információ-felvételt segítik, fejlesztik. <ul style="list-style-type: none"> • A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulóknál a verbális kifejezések helyett sok esetben alternatív kommunikációs formákra van szükség, mely minden esetben a tanuló egyéni adottságaitól függően alakítandó ki. • A jelek, szimbólumok, ábrák megértésének tanítása egyúttal az absztrakciót és a gondolkodást segíti. • A kommunikációs forma építőköveinek alkalmasnak kell lenniük arra, hogy azokkal a tanuló saját világát leírassa, gondolatait megjeleníthesse, s környezete felől érdeklődhessen. • A tanulók egyéni adottságaitól és akaratától függ, hogy a számukra választott kommunikációs rendszer mekkora nyelvi egységeket tartalmaz. E nyelvi egységek a fejlesztés során 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>tudatosan bővíthetők a tanuló értelmi képességei és akarata szerint.</p>	
<p>Az elemi gondolkodási funkciók fejlesztése Átmenet a ténylegesen elvégzett cselekvés és a csak fejben végzett értelmi műveletek szintje között. A tanulók ezen a szinten már képesek eligazodni az általuk ismert helyeken, eltalálnak épület egyik pontjából a másikba, de nem képesek lerajzolni vagy más úton visszaadni, hogyan is találnak el oda. Emlékeik még mozgásosak, a reprezentáció új síkján még nem képesek rekonstruálni, amit a cselekvés síkján már megszereztek. Ha az önálló helyváltoztatás nehezített, a téri megismerés elhúzódik, s a téri reprezentáció megjelenése is sokáig</p>	<p><i>A téri megismerés interiorizálásának elősegítése</i></p> <hr/> <p><i>A több szempontú gondolkodás elősegítése.</i></p> <hr/> <p><i>A decentráció elősegítése (Egyszerre több szempontra való figyelés; szempontváltás)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A téri megismerés segítése személyre szabott segítség biztosításával. • A bejárt, megismert teret jelölhetővé, lejátszhatóvá kell tenni. • Kis lépésekben haladva, például a „hol van?” „merre találok?” „hova rajzoltam?” kérdések tudatosításával és sikeres megválaszolásának elősegítésével. • A térben történt változások felfedezését, megértését segíti a tér ábrázolása makettekkel, terepasztallal, rajzokkal, mozgásos feladatokkal. <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • E szakasz kezdetén jellemző, hogy a tanulók még nem képesek egyszerre több szempontot figyelembe venni, egyszerre csak egy kiválasztott szempont szerint értékelik a jelenségeket. • A fejlesztés feladata annak kialakítása, hogy a tanulók egyszerre több szempontot is figyelembe és számba tudjanak venni. <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • A fejlesztés célja a térre, időre, mennyiségre, távolságra, magasságra vonatkozó decentráció az egyéni helyzettől független gondolkodás kialakulásának segítése (pl. annak belátása, hogy az asztal előttem van, de másnak balra esik), a relációkat képviselő jelek és viszonyfogalmak megismertetése, használata. • A közös játék alkalmas arra, hogy a játéktevékenységek során az eltérő szempontok, a többi tanuló perspektívája felismerhető, belátható legyen, és a tanuló megértse, hogy más szemszögből másképpen mutatkozhat meg ugyanaz a dolog. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
várat magára vagy teljesen el is maradhat			
<p>A konkrét műveletek és a formális műveletek konstrukciójának elősegítése, a cselekvések logikai struktúrájának kialakítása, a tér, az idő és a tartam, a sorozatok, halmazok elemi fogalmainak elsajátítása.</p>			<ul style="list-style-type: none"> • A halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelése-oktatásának a cselekvéses tanulás az alapja, de a meglassúbbodott vagy zavart motorium miatt számolni kell az érés esetleges időbeli elhúzódásával. Ebben a szakaszban a tanulók fokozatosan megtapasztalják az anyag és a súly állandóságát, és ismereteket szereznek a tömeg fogalmáról. • A gondolkodás fejlődésével mód nyílik a téri viszonylatok absztrakt megismerésére is. • Kialakulnak azok a minőségi műveletek, melyek a teret strukturálják: térbeli, egymást követő sorrend és szakaszok vagy távolságok elkülönítése; a hosszúság, a felszín megmaradása. • Összekapcsolódnak az időrendi összefüggések (előtt, után) a tartam összefüggéseivel (rövid vagy hosszú ideig). • Egyszerre több tulajdonság alapján osztályozzák a tárgyakat és a fogalmakat, és több szempontból is képesek csoportosítani azokat. • A számfogalom és a matematikai gondolkodás kialakulásában jelentős szerepet játszanak az absztrakt műveletek. Ha a tanulók képesek ennek elsajátítására, akkor e terület fejlesztésénél irányadónak lehet tekinteni a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvében foglaltakat. • A formális gondolkodás szakaszába jutott tanuló képes olyan elvonatkoztatásra és általánosításra, amelynek nincs szükségszerű kapcsolata a valósággal vagy a tanuló saját elgondolásával. Súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek között általában kevesen jutnak el ebbe a szakaszba. Az ő esetükben az egyén számára legmegfelelőbb fejlesztés érdekében a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvében foglaltakat kell irányadónak tekinteni, és a megfelelő gyógypedagógiai intézményben történő iskoláztatásukat kell kezdeményezni.

KREATIVITÁSRA, JÁTÉKRA, SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGRE NEVELÉS
(Az emberi lét esztétikai dimenziójának megtapasztalása és a kreatív tevékenységek ösztönzése)

2.6. Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés

Az emberi lét esztétikai dimenziójának megtapasztalása és a kreatív tevékenységek ösztönzése.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára a műalkotások hozzáférhetővé tétele és azok önálló létrehozása, illetve az ehhez kapcsolódó feladatokat a fejlesztő nevelés-oktatás integráns részét képezik. A zenei, mozgásos, képzőművészeti és irodalmi alkotások megtapasztalása és önálló létrehozása lehetővé teszi a tanulók számára a befogadás, a megértés komplex emocionális és kognitív formáinak megtapasztalását, valamint a kreatív alkotás, létrehozás lehetőségét nyújtja számukra. Fontos, hogy a tanulók megtapasztalják, hogy maguk is képesek pozitív módon adni valamint a világnak.

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
Az emberi lét esztétikai dimenziójának megnyilvánulása, az elemi művészeti tapasztalatok hozzáférhetővé tétele, ezek örömforrásként való megtapasztalásának segítése	<i>Elemi esztétikai élmények</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Az elemi esztétikai élmények rendszeres megtapasztalásának segítése a fények, hangok, hangdialógusok, zeneművek közvetítése, megmutatása által, a mozgás (a tánc elemeinek beépítése) hozzáférhetővé tételével. • Célja a tanulókat segítse abban, hogy saját testükön és a másik emberrel való együttlétben – a légzés, a szívverés, a beszédritmus, a mozdulatok, az egész test egyes mozgásainak ritmikus ismétlődése, a hangdialógusok, énekek, mondókák, illetve ezek összekapcsolódása során – ritmust ismerjenek meg. • A műalkotásokkal vagy annak formáival való találkozás során a tanulók számára lehetővé kell tenni a felfedezés, a rácsodálkozás örömeinek, az újdonság élményének megtapasztalását, a műalkotásokhoz kapcsolódó érzelmek (boldogság, szomorúság, meglepődés) átélését. Segíteni kell az új tapasztalatok összevetését, ezek egymás közötti kapcsolatainak, eltérő 	<ul style="list-style-type: none"> • Az emberi lét esztétikai dimenziójának megnyitása, az elemi művészeti tapasztalatok hozzáférhetővé tétele, ezek örömforrásként való megtapasztalásának segítése • Finommotorika fejlesztése, kézműves technikák tanítása • A gyermek számára örömet nyújtó, állapotának, mentális és valós életkorának megfelelő szabadidős aktivitások kiválasztása

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>jellegének felismerését, ki kell használni az egyes művészeti tevékenységek több érzékszervre hatást gyakorló jellegét (pl. a zene akusztikus és vibrotikus modalitásának összefüggéseit, a zene, mint hallható, tapintható, akár számítógép segítségével, látható tulajdonságait).</p> <ul style="list-style-type: none"> • A foglalkozások kezdetének vagy végének, valamely cselekvéssor megkezdésének, tevékenységek zenei aláfestésének alkalmazásával az esztétikai elemek (akár rituálészzerűen) nevelési helyzetekbe illesztésével lehetővé tenni a tanulók számára egyes zenei motívumok, képek, mondókák ismétlődő felismerése. • Minden tanulónál törekedni kell annak felmérésére, hogy melyek azok az élményforrások, melyek később beépíthetők szabadidős tevékenységének tartalmas eltöltésére, és mely élményekből kiindulva lehet segíteni a tanulót a szabadidős tevékenységek kiválasztásában, a pihenésben, relaxálásban. 	<ul style="list-style-type: none"> • Testi közelség és testkontaktus elfogadásának tanítása • Megfelelő reakció mások kezdeményezésére • Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészi tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményének megtapasztalása • A sorra kerülés kivárása, a megszólítás, szerepcsere, társakra való odafigyelés, önkontroll, szabálytartó viselkedés kialakítása • A gyermekek zenei hallásának, ritmusérzékének, zenei emlékezetének, mozgáskultúrájának fejlesztése
	<p><i>A tevékenységekről felerősített szenzoros visszajelzések adása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A szenzoros visszajelzések segítése, utánzása, a különböző érzékelési modalitások összekapcsolása által kell segíteni a tanulókat saját cselekvéseik érzékelésében, észlelésében, az egyes aktivitások felerősítésében. • Lehetővé kell tenni, hogy a tanulók a zenehallgatás során, a zene ritmusát követve 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>mozoghassanak, táncolhassanak: testüket ritmusra mozgassák, azon doboljanak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erre a célra kialakított hangszereket vagy használati tárgyakat, természetes anyagokat lehet használni. • A tevékenység során a tanulók minél több alkalommal kapjanak lehetőséget a választásra annak érdekében, hogy egyre tudatosabban vegyenek részt a foglalkozásokon, majd azok egyes elemei beépüljenek a szabadidős tevékenységbe vagy az önálló játékba is. 	
<p>Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészeti tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményének megtapasztalása</p>	<p><i>Művészeti tevékenységek hozzáférhetővé tétele</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ösztönözni kell a tanulókat önállóan vagy közösen végzett cselekvésre, lehetővé kell tenni számukra, hogy elemi művészeti tevékenységeket végezzenek vagy ezekben részt vegyenek. • Ennek során aktívan kipróbálhassák az alkotás, a kreatív tevékenykedés élményét, és megtapasztalhassák, hogy befolyással vannak a dologi és emberi világra. • Lehetővé kell tenni a zenei élmények megélését a zeneművek meghallgatása, az önálló vagy közös zenélés során, speciálisan kialakított hangszerekkel, énekléssel, a zenéhez kapcsolódó élmények és érzelmek megbeszélésével. • A tanuló befogadóképességének megfelelően lehetővé kell tenni az irodalmi alkotások (ritmus, hanglejtés, hangulat, mondókák, versek, mesék rövid történetek) megismerését, a megismert alkotásokkal kapcsolatos érzelmek, események, 	<ul style="list-style-type: none"> • Az emberi lét esztétikai dimenziójának megnyitása, az elemi művészeti tapasztalatok hozzáférhetővé tétele, ezek örömforrásként való megtapasztalásának segítése • Finommotorika fejlesztése, kézműves technikák tanítása • A gyermek számára örömet nyújtó, állapotának, mentális és valós életkorának megfelelő szabadidős aktivitások kiválasztása

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<p>személyek helyzetének, dilemmáinak megismerését, átélését.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Segítséget kell nyújtani abban, hogy a tanulók – amennyiben képességeik ezt lehetővé teszik – elsajátítsák a kézműves technikák alapvető fogásait. • Lehetővé kell tenni, hogy a tanulók különböző játékos tevékenységek során (festékekkel csöpögtetni, kézzel, lábbal, szájjal képeket rajzolni, színes port húzni, grafitot szétörzsolni, gyurmát szétnyomni) érzékelhessenek különböző formákat, tér- és színhatásokat és közreműködhessenek különböző formák, terek létrehozásában. • A közösen alakított terek lehetőséget nyújtanak számos tapasztalat megélésére. (szoros, tágas, otthonos, csendes) • A tevékenységek során a tanulók minél többet kísérletezhessenek a különböző anyagokkal, technikákkal önállóan is, a későbbiek során pedig ezek megjelenhessenek a szabadidős tevékenységekben. 	<ul style="list-style-type: none"> • Testi közelség és testkontaktus elfogadásának tanítása • Megfelelő reakció mások kezdeményezésére • Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészi tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményének megtapasztalása • A sorra kerülés kivárása, a megszólítás, szerepcsere, társakra való odafigyelés, önkontroll, szabálytartó viselkedés kialakítása • A gyermekek zenei hallásának, ritmusérzékének, zenei emlékezetének, mozgáskultúrájának fejlesztése
	A művészeti tevékenységek közösségi dimenziójának kiaknázása	<ul style="list-style-type: none"> • Lehetővé kell tenni, hogy a tanulók megosszák egymással a kreatív tevékenységek során felmerülő gondolataikat, kifejezhessék a társaik alkotásaira vonatkozó érdeklődésüket, véleményüket. 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		<ul style="list-style-type: none"> • Olyan helyzeteket kell teremteni, amelyben a tanulók megélhetik a közösen végzett kreativitás, az együttgondolkodás kihívásait és élményét. • A közösen készített műalkotásokon, közösen végzett művészeti tevékenységeken – együtt festett kép, közös zenélés, éneklés, csoportos meseszövés – keresztül a tanulók megtapasztalják az együttalkotás közösségi jellegét és azt, hogy az így létrehozott alkotás különbözik az egy ember által létrehozott műtől. • A közös meghallgatás és történetszövés – akár külső szakember bevonásával – a dramatikus játékok eszköztárának, a drámapedagógiai elemeinek beépítésére ad alkalmat. • A közös mesélés, meseszövés örömforrás, szabad alkotás, amely közelebb viszi a tanulókat saját élettörténetük megértéséhez, feldolgozásához és lehetőséget teremt rá, hogy önmagukat egy közösség történetének szereplőjeként, döntések meghozójaként tapasztalják meg. 	
	<p><i>A tágabb kulturális művészeti és esztétikai világ hozzáférhetővé tétele</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lehetővé kell tenni, hogy a tanulók tapasztalatokat szerezzenek a másik által létrehozott – akár egyetemes jelentőségű, akár a magyar és az európai kultúrát meghatározó – műalkotásokról, valamint részt vegyenek a helyi közösségi életében jelentőséggel bíró kulturális eseményeken. • A helyi nevezetességek és rendezvények (múzeum, koncert, természeti értékek) 	

Nevelés-fejlesztés célja	Nevelés-fejlesztés feladata	A nevelés-fejlesztés sajátosságai	Ismeretek, fejlesztés
		meglátogatása lehetőséget ad a tágabb világ megismerésére, és egyben az integrált, közösségi programokban való részvétel lehetőségét, illetve az elsajátított kommunikációs készségek gyakorlását is jelenti.	

Foglalkozásainkon nagy hangsúlyt helyezünk a kézfunkció, manipuláció fejlesztésére, amelynek jelentősége a játéktevékenységen kívül az önkiszolgálás területén is megmutatkozik. Kiemelt szerepe van a játékre nevelésnek, mellyel az adekvát játékhasználatot tanítjuk, fejlesztjük a fantáziát és az elemi kreativitást.

A játékos tevékenységeken, játékszituációkon keresztül növeljük más foglalkozások eredményességét is, hiszen segítségével a gyermek megismeri, megtapasztalja az őt körülvevő világot.

3. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának szervezése

3.1. A pedagógiai munka tervezése:

- A pedagógiai diagnosztika a súlyosan, halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem folyamat diagnosztikát jelent.
- Az alapos információk megszerzéséhez az egyéni nevelési-oktatási terv elkészítéséhez a célok, feladatok meghatározásához a gyerek kb.8-12 hetes megfigyelése szükséges.
- A bekerüléskor készített pedagógiai vélemény a félévi és év végi értékelés elkészítésének alapjául szolgál, és alapot ad a hosszú távú célkitűzések megfogalmazásához.
- A hosszú távú tervezés komplex és általános célkitűzéseket tartalmaz, alkalmazkodva a gyermek képességeihez, szükségleteihez.
- Az egyéni fejlesztési terv a gyermek pedagógiai diagnózisának eredményeiből, az individuális célkitűzésekből, valamint az alkalmazandó speciális didaktikai lépések konkrét megfogalmazásából áll.
- Az egyéni fejlesztési terv szoros összhangban áll a csoport számára kidolgozott éves és heti tervvel, csupán a módszerek és eszközök tekintetében jelennek meg eltérések.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók sajátos nevelési és terápiás szükségleteiből, igényeiből adódóan nem lehet a nevelést és oktatást sem a tananyag struktúráját, sem tér- és időbeli elrendezése szempontjából egységesen kialakított szervezetbe rendezni. A differenciált tervező munka ezért a nevelés-oktatás fontos elemét képezi. A pedagógiai munka szakaszolása a gyógypedagógiai tevékenység tartalmi kínálatának életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó strukturálását, valamint koncentrikus bővítését jelenti, mindenkor szem előtt tartva a gyermek, tanuló adottságait, képességeit, sajátos nevelési igényét. A tervezés legfontosabb lépése a tanulók alapos ismerete, az egyes tanulók, illetve a tanulócsoporthoz tartozó képességstruktúrájának pontos vizsgálata, feltérképezése. A pedagógiai diagnosztikához számos eszköz (fejlődési skálák, felmérőlapok, kérdőívek) áll rendelkezésre, de a gyógypedagógus saját maga is összeállíthat olyan kérdéssort vagy kérdőívet, amelyet a fejlesztést szolgáló nevelés, oktatás megkezdése előtt minden gyermekről felvesz. A tervező munka kezdetkor fontos a szülő és az iskolai nevelést megelőzően a gyermekkel foglalkozó intézmény szakembereinek megfigyeléseinek, tapasztalatainak megismerése is. A tanulók diagnosztikus értékelése minden esetben a pozitívumokra koncentrálnak, kiemeli a megmaradt, illetve a meglévő képességeket, funkciókat, ugyanakkor számba veszi a gyermek képességstruktúrájában található hiányosságokat, funkciózavarokat is. A hiányok, zavarok számbavétele a reális célkitűzések megfogalmazásához kell, hogy segítse. A pedagógiai diagnózis célja annak feltérképezése, hogy mit tud a gyermek, és azt hogyan tudja, illetve melyek személyes szükségletei. Nagyon fontos, alapos információk gyűjtése a gyermek megelőző élethelyzetéről, kialakult szokásairól, családi vagy intézményes nevelésük eddig elért eredményeiről és kudarcairól. A tervezés során elengedhetetlen annak figyelembevétele, hogy a tanuló maga és közvetlen környezete mit jelöl meg elsődleges hiányként, illetve milyen igényeket fogalmaz meg. A gyermek korábbi tapasztalatai mellett a diagnózis kitér a tanuló viselkedésének, tanulási és tevékenységi képességeinek elemzésére is természetes és „mesterséges” helyzetben.

A pedagógiai diagnosztika a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem folyamat-diagnosztikát jelent.: a korábbi életszakaszra vonatkozó információk megszerzése mellett 8-12 hetes megfigyelési időszaknak kell eltelnie ahhoz, hogy alapos információkat szerezzünk a gyermekről, képességeiről az egyéni nevelési-oktatási terv és pedagógiai program elkészítéséhez, a célok, feladatok meghatározásához, a pedagógiai és terápiás módszerek, eljárások kiválasztásához. Különösen a csoportba, osztályba újonnan érkező tanuló esetében szükséges hosszabb megfigyelési időt szánni az egyéni tervezés előtt. A korábban már ismert tanuló esetében a következő évi egyéni nevelési-oktatási terv összeállítása előtt elegendő lehet rövidebb megfigyelési időszak a tanév kezdetén..

A gyermek folyamat-diagnózisa alapján elkészített felvételi pedagógiai vélemény, valamint a szülőikérdőív a tanulóról szerzett tapasztalatokat, megfigyeléseket, esetleg testeredményeket tartalmazza. A pedagógiai vélemény az első megfigyelési időszak alkalmával a legrészletesebb, ez szolgál majd a félévi vagy év végi értékelés elkészítésének alapjául, mely a kiindulási helyzethez viszonyítva tartalmazza a változásokat. A pedagógiai véleményt célszerű minden tanév kezdetén kiegészíteni, hogy a gyermek fejlődése következtében megváltozott kiindulási helyzet alapján kerüljön sor az adott tanévre vonatkozó célkitűzések meghatározására.

A pedagógiai diagnózis és vélemény szolgáltatja az alapot a hosszú távú célkitűzések megfogalmazásához. A hosszú távú tervezés komplex és általános célkitűzéseket tartalmaz., alkalmazkodva a gyermek képességeihez, szükségleteihez, igényeihez, érdeklődéséhez. A hosszú távú célokat általában egy tanévre célszerű megadni, de az időintervallum gyermekenként változhat. A célok a gyermek fejlődése alapján módosíthatóak.

Az egyéni nevelési- oktatási-fejlesztési terv a gyermek pedagógiai diagnózisának eredményeiből, az individuális célkitűzésekből, valamint az egyes tartalmi egységek megvalósítása során alkalmazandó speciális didaktikai-metodikai lépések konkrét megfogalmazásából áll. Az egyéni fejlesztési terv szoros összhangban áll a csoport számára kidolgozott éves tervvel és az adott tanévre készített heti ütemtervvel, csupán a módszerek, eszközök tekintetében jelennek meg az eltérések.

Az éves terv a nevelés tartalmait szem előtt tartva készül, a csoport tevékenységeit tartalmazza. Egy-egy tartalom megtartása legalább két egymást követő évben indokolt, az új elemek bevezetésekor a fokozatosság szem előtt tartása szükséges. Az éves terv tartalmazza az ünnepeket és az iskola által szervezett közös programokat. A rehabilitációs pedagógiai program és az éves tervek alapján készül a heti ütemterv és az órarend. Kialakítását meghatározza a csoport napirendje, amelyben egyes tevékenységek rendszeresen ismétlődnek. Mindez szükséges ahhoz, hogy a gyermekek tájékozódási biztonságérzete kialakuljon, mindig tudják, hogy az egyes tevékenységek hogyan következnek egymás után. Az étkezések és a testi higiénia tevékenységei is a fejlesztési időszak szerves részét képezik. A rendszeresen ismétlődő tevékenységek mellett a hét egyes napján kerül sor a tematikus tervezés alapján kitűzött, különböző tartalmi egységek feldolgozására.

3.2. A fejlesztő nevelés szinterei

- Az intézményben fejlesztő csoportban (Ha csoport szervezésére nincs lehetőség egyénileg, a Szakértői Bizottság által előírt időkeretben.)
- A tanuló otthonában

3.3. A tanuló fejlődésének értékelése

A tervező munka kezdetekor fontos az iskolai nevelést megelőzően a gyermeket megfigyelni, a tanulókról diagnosztikus értékelést készíteni. Bemeneti mérésenként a Strassmeier fejlődési skálát alkalmazzuk. Ez alapján készül el a gyermek Profil-lapja, ami az egyéni fejlesztési terv alapjául szolgál.

Az év végi méréshez a TARC készségi szintmérő lapot használjuk.

Saját fejlesztésű gyógypedagógiai értékelő lapokon értékeljük félévkor és év végén a tanulókat. Tanév végén egységes rövid szöveges értékelést készítünk a központi értékelő lap kitöltésével. Az értékelés minden esetben a pozitívumokra koncentrál, kiemeli a megmaradt, illetve a meglévő képességeket, funkciókat, ugyanakkor számba veszi a gyermek képességstruktúrájában található hiányosságokat, funkciózavarokat is. A hiányok, zavarok számbavételének a reális célkitűzéseket kell segítenie.

A pedagógiai diagnózis célja, annak feltérképezése, hogy mit tud és milyen szinten a gyermek, melyek a személyes szükségletei. Nagyon fontos az alapos információ gyűjtése a gyermek megelőző élethelyzetéből, kialakult szokásairól, nevelésük eddig elért eredményeiről és kudarcairól. A diagnózis kitér a tanuló korábbi tapasztalatai mellett a tanuló viselkedésének, tanulási és tevékenységi képességeinek elemzésére is.

A pedagógiai diagnosztika a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem folyamat-diagnosztikát jelent, a korábbi életszakaszra vonatkozó információk megszerzése mellett 8-12 hetes megfigyelési időszaknak kell eltelnie ahhoz, hogy alapos ismereteket szerezzünk a gyermek képességeiről az egyéni fejlesztési program elkészítéséhez.

II. A pervazív fejlődési zavarban szenvedő (autista/autisztikus) tanulók tanterve

1. Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló

1.1 A célcsoport bemutatása

Az autizmus spektrumzavar a viselkedés jellegzetes tüneteivel leírható állapot. Okai között, amelyek napjainkban nem tisztázottak, elsősorban genetikai és az idegrendszer fejlődését károsító hatásokat, esetleg azok interakcióit feltételezik. A károsodások a központi idegrendszer fejlődését és működését érintik.

Az autizmus diagnózisának alapja a kommunikáció, a társas kapcsolatok, valamint a rugalmas viselkedésszervezés területein mutatkozó zavart fejlődési mintázat.

A kommunikáció és szociális interakció zavarainak szoros együtt járása miatt az újabb diagnosztikai megközelítések két fő tünetcsoportot különítenek el:

- A társas kommunikáció zavaraival kapcsolatos tünetek, mint pl. a kétirányú kapcsolatok, a nem verbális kommunikáció, a társas kapcsolatok megértése terén mutatkozó zavarok;
- Korlátozott, fokozottan visszatérő viselkedéssel, érdeklődéssel, tevékenységgel járó tünetek, úgymint sztereotip, repetitív mozgások, tárgyhasználat, beszéd, rigid, állandósághoz való ragaszkodás, korlátozott, szűk körű érdeklődés és szenzoros feldolgozási zavarok vagy szokatlan szenzoros érdeklődés.

Mai ismereteink szerint az autizmus spektrumzavarként írható le, a minőségében eltérő fejlődés rendkívül változatos tünetekben nyilvánul meg. A tüneteknek a fenti területek legalább egyikén már 3 éves kor előtt jelen kell lenniük. Az autizmus egész életen át fennáll, jelen tudásunk szerint nem előzhető meg és nem is gyógyítható, de megfelelő terápiával igen jó eredmények érhetőek el, melyek meghatározzák a személy teljes életútját. A fejlődés mértéke személyenként eltérő.

Autizmus minden értelmi szinten előfordul, ami azt jelenti, hogy jelen lehet átlagos (vagy átlag feletti) intelligencia mellett épp úgy, mint intellektuális képességzavarral együtt járva. A tünetek bizonyos viselkedés jegyek teljes vagy részleges hiányát (pl. a gyermek nem beszél, nem kezdeményez kortársaival kapcsolatot), valamint szokatlan megjelenési formáját egyaránt jelenthetik (a gyermek azonnal, vagy késleltetve megismétli, amit mások mondanak), emellett más-más jellegzetességek kerülhetnek előtérbe a tanuló életkorától, értelmi- és egyéb képességeitől, autizmusának súlyosságától, személyiségétől és tapasztalataitól (családi háttér, fejlesztés, ellátás) függenek.

A diagnosztikai rendszerben az autizmus spektrumába tartozó állapotok a pervazív (átható) fejlődési zavarok körébe tartoznak, ami azt jelenti, hogy a zavar a fejlődés minden aspektusát érinti.

Az autizmus spektrumzavar fogalmába több, eltérő diagnózis tartozik

- a gyermekkori autizmus
- az Asperger szindróma
- az atipusos autizmus
- a nem meghatározott pervazív fejlődési zavar

- az egyéb pervazív fejlődési zavar

Autizmus tünetei:

- Kommunikáció területén

Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkésik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma nem a nyelv hiánya, vagy megkésett fejlődése, hanem a spontán, funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. Az alapvető problémák közé tartozhat a nyelvhasználat színvonalától függetlenül, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd hasznának, hatalmának megértése, vagyis hiányozhat annak megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet. A beszédmegértés gyakran szó szerinti, ami számtalan félreértés forrása. Az autizmussal élők kevésbé tudják az arkifejezéseket „olvasni”, értelmezni, mint a tipikusan fejlődő emberek, és az is előfordul, hogy nem tudják megfejteni azt a többletjelentést, amelyet például a hangerő, hangsúly, a beszéd dallama hordozhat. Sokszor nem is alkalmazzák rugalmasan ezeket az eszközöket. Problémát jelenthet az is, hogy megértsék a testtartás, gesztusok és a tekintet által kifejezett üzenetek jelentését. Nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy amíg a beszédképesség kialakításán fáradozunk a tanulónak addig is meg kell értetnie magát. A kommunikáció lehetséges eszköze a beszéden kívül még nagyon sok minden lehet: ide tartoznak azok a viselkedések is, amelyekkel a tanuló válaszol az őt ért hatásokra anélkül, hogy azokat eleinte tudatosan használná a környezete befolyásolására (dührohamok). Ezek a viselkedések a környezetében lévő személyek által válnak jelentés telivé.

A kommunikáció eszközei a beszéden kívül lehetnek tárgyak, képek, gesztusok, jelek is. A jól beszélő gyermekek, felnőttek sem képesek a beszédet minden esetben a kommunikációs funkciók széles skáláján használni, tehát pl. kérni, elutasítani, tájékoztatást nyújtani, információkat szerezni, köszönni, véleményt mondani, szólni, ha fáj valami. Egyesek szó szerint, vagy módosítva ismétlik a környezetükben hallottakat (echolálnak), és ezeknek az ismétléseknek a valódi célját, jelentését nem mindig könnyű megfejteni. Az autizmussal élő személy által használt beszédteljesítményre alapozva (mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt), a nyelvi eszközök spontán, funkcionális, kölcsönös nyelvi kommunikációban történő eredményes használatának fejlesztése a legfontosabb cél.

- A szociális interakciók területén

Azt a mítoszt, mely szerint az autizmussal élő emberek szándékosan elzárkóznának másoktól, régen megcáfolták. Ma már tudjuk, hogy az együttműködés hiánya vagy sikertelensége legtöbbször nem szándékos részükről, hanem annak következménye, hogy a szociális megértés és a szociális környezet észlelése sérült az autizmusban. Természetesen éppen úgy, mint minden más területen, a társas készségeket tekintve is nagyon változatos képet látunk ebben a fejlődési zavarban: gyakran tapasztalunk nehézséget többek között a kortárscsoporthoz való alkalmazkodásban, az íratlan szociális szabályok felismerésében és követésében, az élmények megosztásában, az érzelmek kifejezésében és mások érzelmeinek megértésében. A társas készségek sérülésének tünetei az autizmus spektrumán nagyon sokfélék, és az egyes gyermek fejlődésével együtt is változnak.

Lorna Wing a szociális viselkedés alapján négy csoportot különített el:

- izolált (szociális magányosság jellemzi)
- passzív (a spontán szociális közeledés korlátozott, de elfogad kezdeményezést)
- aktív, bizarr (sokat kezdeményez, de gyakran szociálisan nem elfogadható módon)
- merev, pedáns, formális (nagyon szabálytartó, nincsenek árnyalatok)

- A rugalmas viselkedés és gondolkodás területén

A rugalmas, kreatív képzeleti működés hiányának vagy zavarának következménye a korlátozott, ismétlődő jellegű viselkedésrepertoár, és a merev, rugalmatlan gondolkodás.

A merev, rugalmatlan viselkedés többek között megnyilvánulhat a különböző szenzoros ingerek állandó keresésében: ilyen lehet a homok vagy apró gyöngyök szórása, tárgyak ütögetése, fényes felületek nézegetése.

Gyakran megfigyelhető a változásokkal szembeni merev ellenállás, bizonyos, nem funkcionális rutinokhoz vagy szokatlan tárgyakhoz való ragaszkodás.

Az autizmussal élő gyermekek érdeklődhetnek szokatlan dolgok iránt, mint például a vonatok áramszedői, az emberek fogainak formája, máskor esetleg egészen szokványos dolgok kötik le őket, mint például a térképek, számok, betűk, különböző gyűjthető dolgok.

A fentihárom fejlődési terület minőségi sérülése minden esetben jelen van, amikor az autizmus spektrumába tartozó diagnózist kap a gyermek.

Az autizmussal gyakran együtt járhatnak a mozgás és testtartás furcsaságai, szokatlan szenzoros reakciók (túlzott érzékenység vagy ingerkereső viselkedés), étkezési, szobatisztasági és alvással kapcsolatos problémák.

Az autizmushoz bármely más fogyatékos állapot (leggyakrabban értelmi sérülés), vagy betegség is társulhat (pl. epilepszia).

Jó képességű gyermekek esetében például az alábbi típusos problémák fordulhatnak elő (a lista nem teljes, az autizmus tünetei mindig nagyon egyedi):

- A gyermek ragaszkodik az érdeklődési körébe tartozó témához, és csak annak mentén kezdeményez beszélgetést.
- Problémát jelenthet számára a megszokott rutinok megváltozása.
- Nem tudja, hogyan kell kortársakkal barátkozni.
- Nehézséget jelent kölcsönösséget igénylő kapcsolatokban részt vennie (pl. nem irányított beszélgetésben)
- Kevésbé érti más személyek metakommunikációs jelzéseit, saját metakommunikációja szegényes.
- Beszéde pedáns stílusú, nem képes a kortárs szlenget elsajátítani, mindenkivel azonos stílusban kommunikál.
- Szociálisan naiv.
- A közléseket szó szerint értelmezheti.
- Hajlamos a magányra, elkülönülésre.
- Nehézségei vannak a nagyobb csoportban való tanulással.
- Nehézséget jelenthet elvont tartalmak megértése.
- Kevésbé rendelkezik problémamegoldó stratégiákkal a különböző élethelyzetekben.
- A gyermek szókincse lehet nagyon gazdag, de a használt kifejezések egy részét valójában nem érti.

Viselkedését alacsony frusztrációs tolerancia jellemzi. Érzelmi labilitás, fokozott sérülékenység tapasztalható.

- Kevésbé utánoz spontán megfelelő viselkedésmintákat.
- Szűk körű érdeklődés jellemzi.
- Finommotorosan ügyetlen, mely az írás elsajátításában és használatában nehézségeket okoz.
- Problémák merülnek fel különféle tananyagok elsajátításával kapcsolatosan. Különösen a szociális megértést kívánó tartalmak lehetnek nehezek.

- Szervezési nehézségek jelennek meg.
- A gyermek szenzorosan túlérzékeny, vagy ingerkereső.

A fejlődési zavar jellegzetes, gyakori tünetei súlyosan érintett, az autizmus mellett esetleg intellektuális képességgavarral is küzdő gyermekek esetében (a lista nem teljes, az autizmus tünetei mindig nagyon egyediek és senkire sem igaz valamennyi tünet):

- A gyermek szenzorosan túlérzékeny, vagy ingerkereső.
- A gyermek nem beszél, vagy beszéde elsősorban echoláliából, a hallottak azonnali, vagy késleltetett megismétléséből áll.
- Problémát jelent számára a megszokott rutinok megváltozása.
- Kevéssé érti más személyek beszédét és metakommunikációs jelzéseit, saját metakommunikációja szegényes.
- Hajlamos a magányra, elkülönülésre, vagy igen passzív a társas helyzetekben.
- Nehézségei vannak a csoportban való tanulással.
- Kevéssé rendelkezik problémamegoldó stratégiákkal a különböző élethelyzetekben.
- Viselkedését alacsony frusztrációs tolerancia jellemzi.
- Nem tanul utánzás útján.
- Szűk körű érdeklődés, és repetitív, sztereotip (állandóan ismétlődő viselkedés) jellemzik.
- Figyelmi és emlékezeti problémái vannak, a tanultakat új helyzetekre kevésbé általánosítja.

1.2 Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló nevelés-oktatásának jellemzői

A tanulók szükségleteit típusos erősségeik és nehézségeik határozzák meg.

A tanítás, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű speciális tulajdonságok:

- a másik személy szándékának, érzéseinek, érzelmeinek, gondolatainak, szempontjának (pl. az információ átadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatáshiánya, legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint számára avalóság egyéb elemeinél fontosabbakat a tárgyaktól megkülönböztesse,
- a szociális megerősítés jutalomértékének, illetve a belső motiváltságnak gyakran teljeshiánya, és hogy a tanulóknak nagyon kevés, vagy szokatlan dolog okoz örömet,
- a beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukciónak mellett is, amelyetnehezítenek a beszéd emocionális, szociális sajátosságai, mint pl. a hanghordozás,
- az egyenetlen képesség-profil: pl. ismeretek és önellátás, vagy mechanikus és személyes memória közötti szakadékszerű különbségek,
- belátás hiánya vagy korlátozott volta egyrészt a saját tudásával kapcsolatban, másrészt tudás, illetve ismeret megszerzésének forrásával, módjával kapcsolatban.

Típusos erősségek, amelyekre egyes autisztikus tanulóknál építeni lehet:

- a megfelelő szintű vizuális információ általában informatív,
- tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás,
- jó mechanikus memória
- megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció, kitartás,
- egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken relatíve jó képesség (pl. memoriter, nem szöveges számtan, zene).

Típusos nehézségek, és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás- tanulás során:

- szenzoros információfeldolgozás zavarai (hallás, látás, fájdalom stb.),
- figyelemzavar,
- utánzási képesség zavara,
- percepció, vizuomotoros koordinációs problémák,
- analízis, szintézis műveleteinek problémája,
- lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás sérülése,
- általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése,
- emlékezet-felidézési problémák (szociális tartalmaknál és személyes élményeknél),
- nehézség ismert tananyagban szociális elem bevezetésével, vagy új körülmények közötti alkalmazással,
- a feladat céljának nem-értése, reális jövőre irányultság hiánya,
- szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága,
- énkép, én-tudat fejlődésének zavara,
- a valóság téves értelmezése, felfogása,
- realitás és fantázia összetévesztése,
- szóbeli utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén,
- képességek, ismeretek kreatív (nem mechanikus, vagy sztereotip) alkalmazásának hiánya,
- gyermekközösségekben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz,
- strukturálatlan időben passzivitás, reaktív viselkedésproblémák,
- félelmek, fóbiák, szorongás.

A fenti problémák következménye, hogy a szociális-kommunikációs kontextusban zajló tanulás akadályozott, ezért a pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekek számára a világról való megértés keretében elsősorban nem a személyek közötti kapcsolatok.

A tanárok érzékenyen vegyék tekintetbe az autizmussal élő gyermeket nevelő család szempontjait, lehetőséget adva az együttműködésre. Az egyéni szükségletekhez szabott fejlesztési terv kidolgozásakor maximálisan vegyék figyelembe a család rövid és hosszú-távú elképzeléseit.

Minden szülő számára fontos, hogy konkrét segítséget kapjon olyan otthoni és családon kívüli nevelési helyzetek megoldására, mint az önálló tevékenykedésre való szoktatás, önkiszolgálással kapcsolatos készségek kialakítása, változások elfogadtatása, a társas viselkedés szabályainak tanítása, súlyos viselkedésproblémák (agresszió, autoagresszió) kezelése. Az iskolai képzés során alakuljanak ki olyan készségek, képességek, melyek segítik a felnőttkori társadalmi beilleszkedést. A szülők segítséget várhatnak abban, hogy megfelelő terápiás illetve nevelési-oktatási módszert válasszanak gyermekük számára. Ennek feltétele, hogy a pedagógusok szakmailag felkészültek legyenek.

1.3 A nevelés-oktatás céljai, feladatai

Céljai:

- A nevelési-oktatási célokat a tanulók szükségletei és a helyi igények határozzák meg.

- A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség mellett elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése.
- Ennek alapja a szociális, kommunikációs és egyéb kognitív készségek hiányának specifikus módszerekkel való kompenzálása, a fejlődésben elmaradt készségek rehabilitációs (normalizációs célú) fejlesztése, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák kezelése, a mindennapi gyakorlati készségek és az (adaptált) tananyag speciálismódszerek segítségével való tanítása.
- A fejlesztés céljai hierarchikus rendben helyezkednek el aszerint, hogy mennyire szükségesek a szociális adaptáció kialakításához.
- Kiemelt cél annak elérése, hogy a tanuló képessé váljon a család életébe való beilleszkedésre.
- A testi egészség megóvása, az erőnlét, állóképesség, ügyesség egyénre szabott fejlesztése.
- Általános emberi értékek, társadalmi elvárások, szülőföldünk kultúrája, hagyományai képességszintnek megfelelő ismertetésével a felnőttkori szociális adaptáció segítése.
- Fontos, hogy a tanuló élvezze az iskolában töltött időt, érezze jól magát.

A nevelés és oktatás feladatai

- A nevelés-oktatás feladata a sérülésből következő fejlődési hiányok, elmaradásokkompenzálása a következő területeken:
- Elemi pszichoszomatikus funkciók
 - Szenzomotoros készségek
 - Szociális készségek
 - Kommunikáció
 - Kognitív készségek
- A sérülésből adódó szükségletekhez adaptált környezet megteremtése.
- A biztonságérzet kialakítása a fejleszthetőség és az önálló tevékenységfeltételeként.
- Egyéni fejlesztési tervek kialakítása a gyermek szükségleteinek megfelelően és a családjának igényeinek messzemenő figyelembevételével.
- A deviáns fejlődésmentésből következő zavaró vagy veszélyes viselkedésformák megelőzése és kezelése.
- A gyermek alkalmazkodását segítő viselkedésformák kialakítása a családi, iskolai és iskolán kívüli környezetben.
- Az elsajátított ismeretek, készségek bővítése, szinten tartása, általánosítása.

1.4 A fejlesztés területei

- *A szociális készségek fejlesztése*

Az autizmusban sérült három terület közül (szociális viselkedés, kommunikáció, ésrugalmas gondolkodás) a legmarkánsabb problémákat a szociális interakciókban fedezhetjük fel – az autizmus mint "szociális fogyatékoság" a legszembetűnőbb. Természetesen egymástól elválaszthatatlan az első két terület, hiszen a valódi kommunikáció mindig valamilyen

szociális interakciót is jelent. Elsődleges fontosságú speciális pedagógiai cél tehát a gyermek képesszintjének megfelelő szociális viselkedés, illetve az ezt megalapozó elemi készségek fejlesztése, tanítása.

A szociális fejlesztési feladatok között a beilleszkedést közvetlenül elősegítő készségek tanítása (taníthatóságot megalapozó szociális készségek, önmagáról való tudás, kapcsolatteremtés és fenntartás) mellett rendkívül fontos feladat, hogy a gyermek minél tartalmasabban legyen képes eltölteni szabadidejét önálló és társas formában egyaránt. A tanítási, fejlesztési módszerek kiválasztásakor feltétlenül figyelembe kell venni, hogy az autizmusból fakadó nehézségek megakadályozzák a gyermekeket abban, hogy aszociális készségeket spontán, intuitív úton sajátítsák el, szociális megértésükre alapozva. Ezért a fejlesztés metodológiájában elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív és viselkedésterápiás eljárások, amelyek a gyermek egyéni szükségleteinek és képesszintjének megfelelően vegyíthetőek más fejlesztési módszerekkel is (pl. zenei interakció).

A fejlesztés fő területei:

- a. A szociális beilleszkedést közvetlenül befolyásoló készségek
 - A taníthatóságot megalapozó szociális készségek;
 - A pedagógus segítségének elfogadása.
 - Más személyek jelenlétének elviselése.
 - Az elemi viselkedési szabályok elsajátítása.
 - Az utánpótlás tanítása.
 - Önmagáról való tudás;
 - Személyi adatok megtanítása.
 - Saját külső tulajdonságok ismerete.
 - A gyermek által gyakran végzett, megszokott és rendkívüli saját tevékenységek
 - körének tanítása.
 - Annak tudatosítása, hogy a gyermek mit tud és mi az, amelyet segítséggel képes csinálni, mi az, amit egyáltalán nem tud.
 - A kedvelt és elutasított dolgok meghatározása.
 - Kellemes és kellemetlen dolgok meghatározása, tanítása.
 - Saját élmények felidézése.
 - Saját teljesítmény értékelése megadott szempontok alapján, önellenőrzés.
 - Saját viselkedésére vonatkozó szabályok betartásának tanítása.
 - A sztereotip viselkedésformák kontroll alá vonása.
 - Kapcsolatteremtés, fenntartás:
 - A metakommunikáció megértésének és használatának fejlesztése.
 - Ismerős és ismeretlen személyek külső és nem látható tulajdonságainak tanítása.
 - Egyszerű szociális rutinok megtanítása (pl. köszönés).
 - Az információcsere szabályainak tanítása: témaválasztás, kezdeményezés, a beszélgetés fenntartása, befejezése stb.

- Iskolán belüli szociális helyzetek viselkedési, udvariassági szabályai.
 - Iskolán kívüli szociális helyzetek viselkedési, udvariassági szabályainak tanítása különböző színtereken.(pl. uszodában, üzletekben, járműveken, könyvtárban)
 - A legnyilvánvalóbb érzelmi reakciók felismerése és az azokhoz illő, megfelelő viselkedés szabályai.
 - Elemi kooperáció tanítása felnőttel, gyermekkel.
- b. Szabadidős készségek
- A szabadidős készségek tanításának közös feladatai :
 - A gyermek számára örömet nyújtó, az életkornak és a mentális kornak egyaránt megfelelő szabadidős aktivitások kiválasztása.
 - A lehetséges aktivitások közötti választás tanítása.
 - A teljes önállósághoz szükséges vizuális segítség megtervezése, használatának tanítása.
 - A tárgyakon való megosztás tanítása.
 - A megfelelő viselkedési szabályok elsajátíttatása.
 - A szabadidő önálló eltöltésének tanítási szempontjai:
 - A szabadidős aktivitások lehetséges helye, ideje.
 - Önállóan végezhető szabadidős aktivitások.
 - Eszközök, anyagok kiválasztása.
 - A szabadidő társas eltöltésének tanítási szempontjai:
 - A sorra kerülés szabályának és jelzésének tanítása.
 - Egyszerű társasjátékok szabályainak tanítása.
 - A vesztes elviselésének, a nyereség jelentésének megtanítása

• ***A kommunikációs készségek fejlesztése***

A fejlesztés egyik fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkció megértésének sérülése. Minden autizmussal élő gyermeknél - függetlenül verbális képességeik színvonalától - elsődleges fontosságú cél tehát az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. E cél megvalósításához egyénre szabott kommunikációs eszközök (pl. alternatív kommunikációs rendszerek; metakommunikáció) használatának tanítása szükséges.

Hasonlóan a szociális fejlesztéshez a kommunikációs készségek tanításának metodológiájában is elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív és viselkedésterápiás eljárások, amelyeket a gyermek egyéni szükségleteinek és képességszintjének megfelelően vegyíthetők más fejlesztési módszerekkel is (pl. zenei interakció).

A fejlesztés területei:

Fel kell mérni a kommunikációs készségeket az alábbi területeken, a megértés és a használat szempontjából.

- A kommunikáció módja, eszköze, vagyis mindaz, amit a gyermek mond vagy csinál. Tárgan értelmezve ide tartoznak azok a viselkedésbeli megnyilvánulások is, amelyekkel a gyermek válaszol az őt ért ingerekre anélkül, hogy azokat tudatosan használná a környezet befolyásolására. (pl. dührohamok). A kommunikáció eszközei lehetnek tárgyak, képek, természetes gesztusok, jelek, beszéd.
- Szókincs, jelentés (tárgyak, személyek, cselekvések, helyszínek, minőségek, belső állapotok stb. megnevezése). A felmérésnél számítanunk kell a szó szerinti értelmezésre és arra, hogy az értés és használat kontextustól függő.
- Funkció (utalás, üdvözlés, kérés, kérdezés, utasítás, állítás, felajánlás, tréfa, vita, tiltakozás, figyelemfelhívás, visszautasítás, kommentálás, információadás, kommunikáció az érzelmekről). A funkciók felmérésekor képet kapunk arról, hogy a gyermek mire használja kommunikációs készségeit, illetve milyen funkciókat ért meg.
- Kontextus, a különböző helyzetek, amelyekben kommunikálunk.

A felmérés a spontán meglévő készségekre irányul.

A felmérés alapján egyénre szabott fejlesztési terv készül.

A fejlesztés legfontosabb feladatai a felmérés eredményétől függően a következők:

- A gyermek az általa megértett szinten tanulja meg valamely kommunikációs eszköz használatát, hogy minél hamarabb sikeres lehessen a kapcsolatteremtésben.
- Alternatív kommunikációs rendszer használatának tanítása, mely lehet tárgyas, képes stb.
- A beszédértés és beszédhasználat fejlesztése.
- A metakommunikáció értésének és használatának fejlesztése.
- A kommunikációs eszköz funkcionális használatának tanítása, melynek érdekében a környezetet tudatosan úgy kell szervezni, hogy aktív kommunikációra serkentse a gyermeket.
- A fejlesztés során a meglévő, funkcionálisan használt kommunikációs eszközt a lehető legtöbb természetes helyzetben alkalmaztatni kell, mert a meglévő készségeket a gyermekek új helyzetekben spontán ritkán alkalmazzák.

- ***Kognitív készségek fejlesztése***

Az autizmussal élő gyermekek közel 75%-a valamilyen szintű értelmi sérülésben is szenved. Az autizmus-specifikus fejlesztési célok mellett tehát az értelmi szintnek, illetve az egyenetlen képesség-struktúrának megfelelő kognitív fejlesztési célok is szerepet kapnak az oktatás és nevelés során. A következőkben azon sérült kognitív készségekkel foglalkozunk, amelyek autizmus specifikusak, illetve gyakran jelennek meg járulékos problémaként.

Az autizmussal élő gyermekek kognitív stílusát a rugalmas gondolkodás, valamint az információk jelentés-teli egészként való észlelésének, értelmezésének sérülése jellemzi. Jellegzetes nehézségek tapasztalhatóak az általánosításban, a szimbólumok kezelésében és a belső forgatókönyvek kialakításának és alkalmazásának területén. Részben e problémák következménye a sérülések triászja az autizmusban, azaz a jellegzetes viselkedéses kép. Így

természetesen a kognitív fejlesztési célok erőteljesen befolyásolják a szociális és kommunikációs terület fejlesztését is.

A fejlesztés legfontosabb feladatai:

- Jelentés-teli információk kiemelésének elősegítése:
 - a figyelem irányuljon a környezet lényeges ingereire
 - lényegkiemelés képességének elősegítése
- A figyelem terjedelmének bővítése, időtartamának növelése.
- Cselekvések tervezésének, kivitelezésének tanítása.
- Alternatív problémamegoldó stratégiák tanítása lehetőleg abban a kontextusban, ahol azt alkalmazni kell.
- A megtanult készségek általánosítása, alkalmaztatása a lehető legtöbb természetesélethelyzetben.
- Elvont fogalmak, összefüggések (pl. idői, ok-okozati relációk) megértésének elősegítése.

- ***A szenzomotoros készségek fejlesztése***

A szenzomotoros készségek sérülése gyakran megjelenik az autizmusban: a problémák részben a társult fogyatékoságok következményeként jelennek meg, részben az autizmus részjelenségeként. A szenzomotoros készségek fejlesztése minden tantárgyban megjelenik, és különösen nagy szerepet kap az Életvitel és gondozási ismeretek, az Ábrázolás-alakítás és a Mozgásfejlesztés tantárgyakban, valamint a "Tér- idő szervezése" fejlesztő programban. Az alábbiakban az autizmussal élő gyermekeknél leggyakrabban megjelenő fejlesztési feladatokat emeljük ki.

A legfontosabb fejlesztési feladatok a következők:

- A testséma ismeretének kialakítása, tudatosítása, a testélmény fejlesztése.
- A testmozgások célszerű összehangolásának tanítása különféle terekben és aktivitásokban.
- A szociális kontextusokban való megfelelő mozgásformák kialakítása.
- Módszerek tanítása, amelyekkel a gyermek kontroll alatt tudja tartani mozgásos és egyéb, pl. verbális sztereotípiáit.

- ***Elemi pszichoszomatikus funkciók***

Az autizmusban gyakoriak az evéssel, ivással, alvással, szobatisztasággal kapcsolatos problémák. Ezek részben az általános fejlődési elmaradással magyarázhatók, részben az autizmusból erednek. Ilyen jelenség az azonossághoz való ragaszkodás, mely az élet bármely területén jelen lehet.

Az alvással kapcsolatos gyakori problémák:

- A nappal és éjszaka felcserélése.
- Csökkent alvásigény.
- A gyermek csak bizonyos körülmények, feltételek megléte esetén képes aludni.

A szobatisztasággal kapcsolatos problémák:

- Jelentősen késik kialakulása.

- Stresszel járó helyzetekben a gyermek vizeletét, székletét nem tartja.
- A gyermek csak meghatározott körülmények között szobatiszta stb.

Az evéssel, ivással kapcsolatos leggyakrabban megfigyelhető nehézségek:

- Túl sok vagy túl kevés táplálék, folyadék bevitele.
- Rágással, nyeléssel kapcsolatos nehézségek.
- Azonosságához való ragaszkodás (pl. hely, idő, evőeszköz, személyek, bizonyos ételek, italok típusa, állaga, színe, hőfoka).
- Étkezési helyzetekben jelentkező viselkedésproblémák.
- Az étkezés tempójával kapcsolatos problémák.

A fejlesztés legfontosabb feladatai:

- A probléma pontos meghatározása, súlyosságának mérlegelése.
- A probléma vizsgálata: Az orvosi okok kizárása, más lehetséges okok felkutatása, meghatározása.
- Megoldási stratégiák kidolgozása, kivitelezése.

1.5 A fejlesztés elvei

- *A fejlődési szemlélet fontossága*

Az autizmus következménye olyan deviáns fejlődésmenet, melyben az egyes fejlődési fokok nem feltétlenül épülnek egymásra (pl. a nyelvet használó tanulónál a beszéd kialakulását nem előzi meg a preverbális kommunikáció értése és használata). Az egyes fejlődési területek között lehetnek szakadékszerű különbségek, de a fejlődési szintek között, és azokon belül is egyenetlen a fejlődés. A deviáns fejlődés kompenzálására inadaptív kognitív stratégiák, viselkedésproblémák alakulnak ki, melyek szakszerű terápiás és oktatási módszerekkel megelőzhetőek illetve korrigálhatóak.

A tanulók habilitációjának, oktatásának alapja fejlettségük, képességeik részletes ismerete. Az egyes tanulók képességstruktúrája formális (pl. pszichológiai vizsgálatok az intelligencia mérésére) és informális felmérésekkel (pl. fejlődési kérdőív és felmérő feladatlapok) ismerhető meg.

Az egyénre szabott felmérések funkciói a következők: Az ép gyermek fejlődésmenetéhez hasonlítják az autizmussal élő gyermek fejlődését, melynek mentén kirajzolódnak a tanuló erősségei és gyengébb, illetve hiányzó képességei. Regisztrálja a tanuló önmagához mért fejlődését. A mérés eredménye irányadó az egyénre szabott tananyag összeállításában, a habilitációs területek kiválasztásában, az egyéni eszközök és stratégiák meghatározásában és abban, hogy a tanítási célok fontossági sorrendjét a szülőkkel egyeztetve megállapíthassa a pedagógus. A mérés eredményétől függően korrigálható az egyéni fejlesztési terv, ellenőrizhető a fejlesztés eredményessége. A tervezés rövid, közép- és hosszú-távú. A pedagógiai felméréseket tanévenként háromszor szükséges elvégezni.

- *Speciális megközelítés a tanításban*

Az új készségek és ismeretek elsajátítása egyéni tanítási helyzetben történik a szociális és kommunikációs nehézségek miatt, napi rendszerességgel szervezve.

A tanítás kudarca esetén nem feltételezhető, hogy a gyermek szándékosan nem teljesít, el kell hinni, hogy nem képes elvégezni a feladatot. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert gyakran az a látszat, hogy a tanuló „daczból” nem végez el bizonyos feladatokat, melyeket máskor, mással már tudott. Ennek leggyakoribb oka, hogy az autizmussal élő gyermek számára a körülmények legkisebb változása is új helyzetnek minősül, melyben nem képes készségeit, tudását mozgósítani.

A tanításban mindig a meglévő tudást bővítjük egyetlen új mozzanattal. (egy új szín, forma, mozdulat, stb.)

Az optimális terhelés érdekében a feladatokat a gyermek képességeinek megfelelő lehető legnagyobb nagyságú lépésekre kell bontani.

A feladatoknak a tanuló szempontjából értelmesnek kell lenniük, ezért az ismereteket lehetőleg abban a kontextusban tanítjuk, melyben a gyermeknek alkalmaznia kell azokat. Az elsajátított ismereteket, az új készségeket a lehető legtöbb olyan helyzetben gyakoroltatni kell, melyben funkcionálisak.

A fejlesztésben való továbblépés csak azokra az ismeretekre, készségekre alapozhatunk, melyeket a tanuló folyamatosan gyakorol. A tanultak folyamatos szintentartásaszükséges.

Egyénre szabott motivációs rendszert kell kialakítani. Jutalomnak azt tekinthetjük, ami a gyermek számára örömforrás (ez lehet nagyon egyedi, szokatlan, a tárgytól a szociális megerősítésig). Törekedni kell arra, hogy a tevékenység önmagában jutalomértékűvé váljon, hogy fokozatosan el lehessen hagyni a külső jutalmakat.

Az oktatás nevelés során támaszkodni kell a meglévő ép, esetleg kiemelkedő képességekre, speciális érdeklődésre, melyek különösen fontosak lehetnek a pályorientáció szempontjából.

A fejlődési egyenetlenség csökkentése azonban elsőbbséget kap a szigetszerű képességek fokozott fejlesztésével szemben.

A követelményeket az objektív körülményekből fakadó szükséges dologként kell megjeleníteni, és nem a pedagógus személyes kívánságaként.

- *Protetikus környezet kialakítása*

A környezet térben és időben strukturált, így informálja a tanulót arról, hogy mit, hol, hogyan, miért, mennyi ideig tegyen, tehet. (Ennek részletes leírása a Tér-idő szervezése című fejezetben található.)

Beszéd helyett, illetve mellett a gyermek szimbólumszintjének megfelelő vizuális eszközök, információhordozók alkalmazása szükséges (valódi tárgyak, kicsinyített tárgyak, fotók, képek, piktogramok, szóképek, stb.).

A tárgyi, fizikai környezet csak a szükséges információkat tartalmazza, segítve ezzel a tanulók figyelmének fenntartását és a megértést. (Zavaróak lehetnek a fény-árnyék viszonyok, felületek, mintázatok, színek, szagok, zajok, felesleges dekoráció, kényelmetlen bútorok, váratlan változások, stb.)

A pedagógusok tudatosan tervezik kommunikációjuk minden dimenzióját és számolnak azzal, hogy ők is lehetnek olyan ingerforrás, amely a gyermeket zavarják (pl. sok hangos beszéd, szemüveg, ékszer, mintás, színes ruha, új frizura, illatok, váratlan változás a viselkedésükben).

2. A tanterv szerkezete, tantárgyak

A tanulók csoportja rendkívül heterogén, többségüknél nem alkalmazható a NATkövetelményrendszere. A fejlesztés rendszerében és a csoportok kialakításánál a hagyományos életkori elvtől eltérünk. A rendezőelv az egyes tanulók fejlettségi szintje, mentális kora.

A tanulók speciális szükségleteihez igazodó tanterv alapvizsgára nem készít fel. A NAT-ban és a kerettantervben megjelenő tartalmakat minőségi és mennyiségi szempontból módosítani és redukálni szükséges. Az egyes műveltségi területekre és tantárgyakra vonatkozó sajátos eltéréseket az egyéni fejlesztési tervekben kell kimunkálni.

A tanterv "A" és "B" változata 8 évfolyamra készült, egységes követelményrendszert tartalmaz, amelyhez az egyes tanulók teljesítményei viszonyíthatóak. Az "A" változat a nyelvet használó, az ismeretelsajátításban gyorsabban haladó tanulók számára készült, a "B" változat a lassan fejlődő, súlyos társuló fogyatékkal küzdő tanköteles gyermekek részére jelöli ki a tanítás tartalmát. A követelményrendszer csak azt a minimumot határozza meg, amely a továbblépéshez feltétlenül szükséges.

Természetesen az egyenetlen képességprofil következményeként a tanuló egyes tantárgyakban tarthat sokkal magasabb szinten, mint ami az adott évfolyamon elvárt. A többlettartalmak az egyéni fejlesztési tervben jelennek meg.

Az első (megismerési és felzárkóztatási) évfolyam az "A" és "B" változatban azonos, elvégzésére szükség esetén két tanév adható. Attól függően, hogy a gyermek hogyan teljesítette a minimális teljesítményeket három lehetőség van. Ha a gyermek nem képes teljesíteni azokat, akkor javasolni kell a képzési kötelezettség megállapítását.

Amennyiben igen, akkor a "Minimális teljesítmények" teljesítésének szintjétől függően haladhat az "A" illetve a "B" változat szerint.

A "B" változatban a tantárgyak és a tananyag alkalmazkodik ahhoz, hogy az autizmus mellett súlyos társuló fogyatékoságok is megjelenjenek. A fejlesztés során szem előtt kell tartani az autizmus súlyosságát és a járulékos problémákat. E tényezők egyéni kombinációja határozza meg a szükségleteket és az ennek megfelelő speciális módszereket. A halmozottan sérült tanulók esetében a fejlesztés céljainak és módszertanának meghatározója általában az autizmusból eredő hátrányok kompenzálása.

A társuló sérülésekre specifikus módszerek alkalmazásának keretei a megfelelően megválasztott autizmus specifikus módszerek alkalmazásával teremthetőek meg. A 2. 3. 4. évfolyam végén a minimális teljesítményeknek való megfeleléstől függően egyaránt lehetőség nyílik az "A" és a "B" változat közötti átjárásra, vagy kezdeményezhető a tanuló integrációja. A 4. évfolyam végén a változatok közötti átjárás lehetősége gyakorlatilag megszűnik, de elvi lehetőségét fenn kell tartani, hiszen a tanulók bizonyos hányadánál a fejlődés iránya, üteme megváltozhat. Ezek a változások nagyon rosszul prognosztizálhatóak.

2.1.A tantárgyak rendszere

- **Kötelező tantárgyak**
 - Olvasás-írás előkészítése
 - Olvasás-írás elemei
 - Környezetismeret
 - Környezet- és egészségvédelem
 - Számolás-mérés előkészítése
 - Számolás-mérés elemei
 - Önkiszolgálás
 - Életviteli és gondozási ismeretek
 - Ábrázolás-alakítás
 - Ének-zene
 - Játékra nevelés
 - Mozgásnevelés
 - Testnevelés
 - Informatika

- **Pedagógiai és egészségügyi célú habilitációk**

A pedagógiai célú habilitációra való törekvés beépül valamennyi tantárgy tananyagába és átszövi az egész napos pedagógiai tevékenységet.

Az autizmussal élő gyermekek típusos nehézségei, s az ezekből fakadó sajátos oktatási-nevelési feladatok szükségessé teszik azonban, hogy a habilitáció önálló fejlesztő programokban is megjelenjen az "A" és "B" változat szerint tanulók esetében egyaránt, az alábbi elnevezéssel:

- Tér- idő szervezése
- Társas viselkedés fejlesztése
- "Babzsák"

- **Tanórán kívüli tevékenység**

A tanulók számára csak a strukturált foglalkozások jelenthetnek szükségleteiknek megfelelő ellátást. Ilyen szervezett formában jelenhetnek meg a szülők igényeinek megfelelően a napközis ellátás órái. A szervezési formák közül – a személyi feltételektől függően – az egyéni foglalkozások lehető legnagyobb arányára kell törekedni.

Az egyéni tervek összeállításakor a pedagógusok döntenek arról, hogy mely tanórán kívüli tevékenységekben vesznek a tanulók részt.

2.2.Óratervek, időkeretek, óraszámok

Az autizmussal élő gyermekek iskolai csoportjai a gyakorlatban elsődlegesen "A" és "B" változatok szerint, ezen belül pedig pedagógiai szakaszonként szerveződnek. A gyermekek

rosszul prognosztizálható haladási tempója miatt a tanulócsoportok évfolyam-összetétele előre nem látható. Az adott tanévre – a csoportok számának és évfolyam-összetételének figyelembe vételével – kell elkészíteni az óraterveket.

A gyermekek számára speciális szükségleteiknek megfelelően **egyénre szabott napirend** készül, melyben az órák egyéni illetve kiscsoportos, önálló vagy irányított foglalkozások formájában szerepelnek. Az egyes tantárgyakra, foglalkozásokra rendelkezésre álló órakeret a tanuló napirendjében jelenik meg.

A gyermekek speciális szükségletei megkövetelik az egy tanár-egy tanuló formában történő oktatás-fejlesztés magas arányát. Ezért javasolt, hogy élni kell az átcsoportosítás lehetőségével más órakeretek terhére.

Mivel a kellő mértékű differenciálás így is csak részben oldható meg, e szempontok alapján is javasolt a megközelítőleg 1:2 pedagógus-gyermek arány.

- Kötelező órák

Az óraszámok az egyes tantárgyak megjelenésének kívánatos arányát mutatják. Az egyéni napirendek kidolgozásakor ettől a szükségletnek megfelelően el lehet térni.

- Pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció
„A” változat

Fejlesztő program	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Tér-, idő- szervezés	5	5	5	4	4	4	4	4
Társas viselkedés fejlesztése	3	3	3	4	4	4	4	4
Babzsák Fejlesztő Program	2	2	2	3	3	3	4	4
Összesen	10	10	10	11	11	11	12	12

„B” változat

Fejlesztő program	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Tér-, idő- szervezés	5	5	5	5	5	5	5	5
Társas viselkedés fejlesztése	3	3	3	4	4	4	4	4
Babzsák Fejlesztő Program	2	2	2	2	2	2	3	3
Összesen	10	10	10	11	11	11	12	12

A pedagógusok a tanév során a csoportok rendelkezésére álló azonos habilitációs órakeretet a szükségletektől függően az egyes gyermekek, illetve a tanítási hetek között osztják meg.

• **Óraterv**

Tantárgyak	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Olvasás-írás előkészítése	4	4						
Olvasás-írás elemei			4	5	5	5	5	5
Környezetismeret	3	3	3	4	4	4		
Környezet- és egészségvédelem							3	3
Számolás-mérés előkészítése	3	3						
Számolás-mérés elemei			3	4	5	5	4	4
Önkiszolgálás	3	3	3					
Életviteli és gondozási ismeretek				4	4	5	7	7
Ábrázolás-alakítás	3	3	2	2	2	2	3	3
Ének-zene	2	2	2	2	2	2	2	2
Játékra nevelés	2	2	2					
Mozgásnevelés	5	5	5	5	5	5		
Testnevelés							5	5
Informatika			1	1	1	1	2	2
Összes tanóra	25	25	25	27	28	28	31	31
Habilitáció, rehabilitáció	10	10	10	11	11	11	12	12
Összes kötelező óraszám	35	35	35	38	39	39	43	43
Egyéb foglalkozásokra felhasználható óraszám	27	27	27	28	23	23	25	25
Heti időkeret	62	62	62	66	62	62	68	68

• **Óraszükséglet**

osztályfok	1.o	2.o	3.o	4.o	5.o	6.o	7.o	8.o
kötelező tanóra	25	25	25	27	28	28	31	31
hab. rehab.	10	10	10	11	11	11	12	12
nem kötelező tanóra	logopédia							
	beszédfejl., kommunikáció f.	4	4	4	4	1	1	1
	korr.fejl.	5	5	5	5	3	3	4
	sportkör	1	1	1	1	1	1	1
délutáni, kollégiumifoglalkozás	tanulási f.	10	10	10	10	10	10	10
	diff. Kép. Fejl.	3	3	3	3	3	3	3
	közösségi f.							
	klubfogl.	2	2	2	3	3	3	3
	szakkör							
	játékf.	2	2	2	2	2	2	2
	sport fogl.							1
kollégiumi csop.f.							1	
heti időkeret	62	62	62	66	62	62	68	68

3. Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló nevelése-oktatása, tantárgyi tantervek

JÁTÉKRA NEVELÉS

Játékra nevelés

A tantárgy tanításának célja:

A gyermek alkalmazkodó képességének, kommunikációs készségének fejlesztése. A játék folyamán egyre jobban ismerjék meg környezetüket, a tárgyakat, jelenségeket, alakuljon kapcsolatuk társaikkal és a felnőttekkel. Tanulják meg a játéktárgyakat adekvát módon használni, vigyázzanak rájuk, és tartsák rendben azokat. Erősítse és mélyítse a többi tantárgy során kialakított készségeket és képességeket.

A tantárgy tanításának feladatai:

Változatos foglalkozásokkal fejlessze a tanulók alkalmazkodó képességét. Biztosítson lehetőséget arra, hogy elsajátítsák a játéktevékenységek szabályait, és gyakorolják azok betartását. Járuljon hozzá a szabadidő adekvát módon való eltöltéséhez. Nyújtson segítséget a többi tantárgy és fejlesztési terület, cél - és feladatrendszerének megvalósításához.

E tantárgyban az "A" és "B" változat tartalma ugyanaz, a gyermeket képességeitől függően vonjuk be a különböző aktivitásokba. Minimális teljesítményt csak a 3. évfolyam végén határozzuk meg, mely szintén azonos az "A" és "B" változat esetében.

A tantárgy témakörei:

- gyakorlójáték
- konstrukciós játék
- didaktikus játék
- szabályjáték
- spontán játék
- szabadban játszható játékok

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok		
	1.	2.	3.
Heti óraszám	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74

1. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelmények
Gyakorló játék	Zajkeltő játékok: irányítás nélkül játszanak, majd segítséggel, utánzással végeznek különböző cselekvéseket: csengettyű megszólaltatása, fa rudak összeütogetése. Tárgyak kapcsolatba hozása egymással: együttműködéssel a dobozok, vödörkimegtöltése, kiürítése. Segítséggel tárgyak rögzített rúdra gyűjtése szabadon. Segítséggel gyöngyfűzés szabadon (nagy méretű gyöngyökkel). Húzó játékok használata, autók tologatása segítséggel. Szappanbuborék fúvása együttműködéssel. Labdázás segítséggel: ismerkedés a labdával (gurigázás, eldobás) Játék babákkal, segítséggel, irányítással.
Konstruktív játék	Építés fakockával, duplóval, legóval segítséggel.
Didaktikus játék	Tárgyak válogatása egy szempont szerint segítséggel (forma, szín, nagyság). Zenehallgatás irányítással. Figyelemfejlesztő játékok segítséggel (képes lottó, képes dominó, forma puzzle, kétfelévágott képek összerakása, memória, stb.) Kontaktusfejlesztő játékok együttműködéssel (térden lovagoltatás, összetapsolás, "kerekecske-gombocska") Képeskönyvek nézegetése segítséggel (lapozgatás, személyek, tárgyak felismerése, megnevezéssel).
Szabályjáték	Mozgásos játékok együttműködéssel. Elemi szabályjáték segítséggel (sorra kerülés)
Spontán játék	Szabadon választott játék tárgyakkal segítségnyújtás mellett.
Szabadban játszható játékok	Szabadtéri foglalkozási eszközök kipróbálása.

2. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelmények
Gyakorló játék	Tárgyak kapcsolatba hozása egymással segítséggel: Montessori-torony felfűzése, Montessori- kockák, - hordók felrakása. Gyöngyfűzés irányítással két szempont szerint. Labdázás: dobálás, gurigázás.
Konstruktív játék	Segítséggel, majd irányítással építés fakockával, legóval függőleges és vízszintesirányban (torony, vonat).
Didaktikus játék	Tárgyak válogatása segítséggel 2 szempont szerint. Zenehallgatás segítséggel. Figyelemfejlesztő játékok (képek egyeztetése, képes lottó, képes dominó, stb.). 2-3 részre vágott képek összerakása. Hiány felismerése segítséggel. Érzékelő játékok segítséggel.
Szabályjáték	Segítséggel karikadobáló, kugli - játékszabályok betartásával. Egyszerű társasjáték. Labdázás, célba dobálás, egyszerű versenyjáték segítséggel.
Spontán játék	Irányítással, a kirakott játékok közül szabadon választva.
Szabadban játszható játékok	Játszóteri játékok (mászóka, hinta, homokozó, stb.) irányítással. Minden játék, ami szabadban játszható.

3. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelmények
Gyakorló játék	Montessori - jellegű játékok irányítással. Segítséggel labdázás: falhoz ütögetés, elkapás. Segítséggel autók húzogatása, tologatása, ismerkedés a lendkerekes autóval.
Konstruktív játék	Építés kockával, legóval (ház, vár, alagút) irányítással. Segítséggel, irányítással mozaikkirakás (sorritmusok balról jobbra).
Didaktikus játék	Tárgyak válogatása több szempont szerint. Többfelé (3-4-be) vágott képek összerakása segítséggel. Segítséggel képes lottó, képes dominó, puzzle kirakására.
Szabályjáték	Az eddig tanult össze szabályjáték ismétlése irányítással. Társasjátékok.
Spontán játék	Az eddig tanult játékok közül (irányítással, önállóan).
Szabadban játszható játékok	Irányítással, a játszótéri játékokkal, a természet kínálta játékokkal. Télen: hógolyózás, szánkózás.

Minimális teljesítmény, 1.-3. évfolyamon:

- Vegyen részt a játékfoglalkozásokon, próbálkozzon meg a tartalomban megjelölt aktivitásokkal, ismerjen meg néhány játéktárgyat és segítséggel tudja azokat használni.
- Egy tevékenységben mutasson fejlődést.
- A didaktikus játékokban működjön együtt.
- A tanult játékokat kevés segítséggel tudja használni, a játék során a szabályokat irányítással tartsa be.
- Figyelme, képességeitől függően, minél hosszabb időre legyen leköthető játéktevékenységgel.
- Váljon szokásává, vagy igyekezzen a játék végeztével az eredeti állapotot helyreállítani.
- A megismert játékokat a szabadidejében is tudja a tanult módon játszani.

OLVASÁS - ÍRÁS

Olvasás-írás

A tanulóknál az alapsérülés miatt, az átlagos fejlődésmentű gyermekekkel ellentétben nem alakulnak ki a spontán és rugalmas kommunikációs készségek, nem tanulnak önállóan a nyelvileg gazdag környezetben. A számukra készített tanterv egyik fő területe a kommunikáció tanítása, mely átszövi a nevelési-oktatási folyamat egészét.

Célja:

A kommunikáció fejlesztéséhez szükséges nyelvi alapok megteremtése.

Feladata:

- A hiányzó nyelvi készségek specifikus módszerekkel való kompenzálása és kialakítása.
- Minden nyelvtanítási helyzetben cél a nyelvtani szerkezetek kommunikációs célú használata, nem ezek elszigetelt produkciója.
- Az olvasás tanításának elsődleges feladata a környező világban előforduló írott információk alapján való tájékozódás kialakítása. Az olvasmányok tartalma lehetőséget nyújt alapvető ismeretek szerzésére, elemzésük fejleszti a nyelvi kifejezést.
- Az írás tanításának feladata a tanult nyelvtani, nyelvhelyességi, helyesírási ismereteknek megfelelő szövegalkotás és a személyesen átélt események felidézésének segítése.
- Az olvasás-írás technikájának kialakítása

Tekintettel a tanulók kommunikációs nehézségeire, olyan olvasástanítási módszert ajánlunk, mely kezdettől fogva lehetővé teszi az olvasottak megértését. A tanuló egyéni fejlődési tempója határozza meg, hogy már néhány szóképfelismerése után tanítjuk-e a betűket (szintetikus módszer globális elő-programmal), vagy a teljes szóképfelismerés megtanítása után (globális módszer).

A szóképfelismerés javasolt tartalma:

- melléknevek: színek
- főnevek: napirendi kártyák, játékok, használati tárgyak, saját neve, néhány családtag
- és tanárok neve
- igék: mindennapos tevékenységek

A tanulókkal nem olvastatunk szótagokat, a betűösszevonást csak szavakon gyakoroltatjuk.

Az autista tanulókat jellemző kommunikációs sérülés miatt nem követeljük meg a gyermektől, hogy interpretáló funkcióval - a tempó, a hangerő, a hangsúly, a hanglejtés és az értelmi szünettartás megfelelő alkalmazásával - olvassa hangosan a szöveget.

Az írást késleltetve tanítjuk. A tanuló szem-kéz koordinációját, finommotorikai és kognitív fejlettségét figyelembe véve a pedagógus dönti el egyéni elbírálás alapján, hogy melyik írástechnikát tanítja. Ha a kézirás technikailag nehezen kivitelezhető, a számítógép (3. évfolyamtól), esetleg írógép használata marad az írásban való kommunikáció eszköze a tanuló számára.

A szövegértő olvasás kialakítása

Az autista tanulókat a beszédhasználat és beszédértés alacsony foka jellemzi. Olvasási készségük viszont gyakran meghaladja megértési szintjüket (hyperlexia), ezért fokozott figyelmet kell fordítani a szövegértő olvasás kialakítására, a Tartalom megfelelő kiválasztásával és a megértés folyamatos ellenőrzésével.

Kezdetben csak olyan szövegek megértésére képes a gyermek, amelyek új információt nem hordoznak, közvetlenül kapcsolódnak a gyermek személyes világához.

Az olvasmányok típusai ezen a szinten:

- róla és a közvetlen környezetében lévő személyekről szóló olvasmányok
- személyesen átélt eseményekről szóló olvasmányok

Egy későbbi fázisban már olyan olvasmányok megértésére is képes a tanuló, melyek még mindig szorosan kapcsolódnak személyes világához, de a szöveg már nem róla szól, bár vele is megtörténhetett volna; majd fokozatosan kiterjed az őt körülvevő világra.

Az olvasmányok típusa ezen a szinten:

- "igaz történetek"
- tankönyvi ismeretterjesztő olvasmányok élőlényekről, tárgyakról
- újságok egyes részletei (pl.: időjárás-jelentés)
- szociális történetek

A tanulók többsége nem jut el arra a szintre, hogy irodalmi jellegű olvasmányokat megértse. Számítani kell arra, hogy a megértés színvonala sokkal alacsonyabb, mint beszédprodukciónak. Ezért a megértés ellenőrzésére, az olvasottak megbeszélésére fokozott figyelmet kell fordítani.

A javasolt irodalom: valós tartalmú, jelenkorban játszódó, egyszerű szerkezetű ifjúsági regények, novellák.

A szövegértés ellenőrzésének lehetőségei:

- a szöveg tartalmának megfelelően képek, mondatok sorba rendezésével
- a szöveg lényegére vonatkozó kérdésekre való szóbeli, írásbeli válaszadás
- a szövegre vonatkozó állítások valóságtartalmának megítélése: igaz-hamis állítások
- hiányos mondatok kiegészítése írással, megfelelő szókép kiválasztásával
- hiányos mondat befejezésével

- az olvasmány tartalmának elmondásával, leírásával

Témakörök:

A témakörök tartalmilag és elnevezésükben az autizmussal élő gyermekek ismeretelsajátítási és alkalmazási nehézségeihez igazodnak, azaz redukáltak és módosítottak

1. évfolyam:

- nyelvi értés
- nyelvi kifejezés
- olvasás megalapozása
- vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása

"A." változat:

- nyelvi értés (2.-8. évfolyamig)
- nyelvi kifejezés (2.-8. évfolyamig)
- olvasás megalapozása (2. évfolyam)
- olvasás, szövegértés (2.-8. évfolyam)
- helyesírás (3.-8. évfolyamig)
- vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása (2. évfolyam)
- íráselemek tanítása (3. évfolyam)
- írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás (3.-8. évfolyam)

"B." változat:

- olvasás megalapozása (2.-4. évfolyam)
- olvasás (4.-8. évfolyam)
- vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása (2.-3. évfolyam)
- íráselemek tanítása (4. évfolyam)
- írás, íráshasználat (5.-8. évfolyam)

Olvasás-írás előkészítése

Az 1. évfolyam végén dől el, hogy a tanuló a továbbiakban az „A” vagy „B” változat szerint halad tovább.

A "B" változat esetében az anyanyelv tantárgy tanításának célja, hogy a kommunikációs készségek fejlesztéséhez kapcsolódóan, a tanuló lehetőleg sajátítsa el az olvasást és az írást elemi szinten.

Az olvasás tanításának feladata: a képi és írott információk segítségével az önállóság fokozása a tanulásban, házimunkák végzésénél és a tájékozódásban.

Az írás tanításának feladata: biztosítson alternatív kommunikációs lehetőséget olyan tanulók számára is, akik nem beszélnek vagy beszédük nehezen érthető, és képesek az írás elsajátítására.

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok	
	1.	2.
Heti óraszám	4	4
Éves óraszám	148	148

1. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény „A” változat szerinti haladáshoz	Minimális teljesítmény „B” változat szerinti haladáshoz
Nyelvi értés	Saját keresztnéve, ismert tárgyak, személyek, főbb testrészek neve. A felszólító mód bevezetése: instrukciók megértése. A „Ki ez?”, „Mi ez?”, „Mit csinál?” kérdések	Forduljon oda, ha nevét hallja. Értsen meg ismert helyzetben, három tanult, egyszerű, egylépéses instrukciót. Megnevezés után hat különféle színű tárgy közül adja oda a megfelelőt.	Forduljon oda, ha a keresztnévét hallja. Két-három rövid, tanult instrukciót értsen meg és teljesítse azokat.

Tematikai egység	Fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény „A” változat szerinti haladáshoz	Minimális teljesítmény „B” változat szerinti haladáshoz
	megértése. Hat-nyolc alapszín neve. A mindennapi életben gyakran előforduló tárgyak azonosítása használatuk leírása alapján.		
Nyelvi kifejezés	Ismert tárgyak, személyek megnevezése élethelyzetekben és képeken. "Ki ez?", "Mi ez?", "Mit csinál?" kérdésekre ismert helyzetekben egyszerű válasz. Elemi szükségletek és egyszerű kívánságok kifejezése. Elutasítás a „nem” szó használatával. Köszönés fogadása, visszaköszönés.	Egy-egy szóval nevezzen meg ismert tárgyakat, személyeket, cselekvéseket élethelyzetekben és képeken. Tanult helyzetben jelezze elemi szükségleteit. Tudjon a „nem” szóval elutasítani	Tanult helyzetben jelezze elemi szükségleteit.
Olvasás megalapozása	Tárgyak egyeztetése tárggyal. Tárgyak egyeztetése fényképpel, rajzzal. Képek egyeztetése képpel. Rajzok egyeztetése rajzzal. A formaérzékelés fejlesztése mértani idomok megfigyelésével: formaegyeztetés (háromszög, négyszög, kör); forma vagy nagyság szerint azonos csoportba tartozó tárgyak, ábrák válogatása egy szempont	Tudjon képet képpel egyeztetni.	Tudjon tárgyat tárggyal egyeztetni.

Tematikai egység	Fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény „A” változat szerinti haladáshoz	Minimális teljesítmény „B” változat szerinti haladáshoz
	szerint kétfelé.		
Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása	A helyes ceruzafogás és testtartás kialakítása. Függőleges és vízszintes vonalak átrajzolása. Szaggatott vonalak, pöttyök átrajzolása. Formák átrajzolása. Függőleges és vízszintes vonalak másolása. Színezésnél vonalhatárok megközelítően helyes betartásának gyakorlása. Festésnél formakitöltés két színnel, a vonalhatárok megközelítően pontos betartásának gyakorlása.	Tartsa megközelítőleg helyesen a ceruzát. Tudjon átrajzolni függőleges és vízszintes vonalakat.	Ceruzával hagyjon nyomot a papíron.

2. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	A „Mit?” kérdés megértése. Élethelyzetekhez kapcsolódó, tárgygal bővített mondat megértése. Tárgyak méretére vonatkozó melléknevek megértése. A többes szám felismerése.	Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, tárgygal bővített, tanult instrukciókat. Két tárgy közül válassza ki, melyik a kicsi, nagy, hosszú, rövid, magas, alacsony (a Környezetismeret tantárgy anyaga alapján). Ismerje fel és a gyakorlatban alkalmazza az egyes és többes szám közötti különbséget.		
Nyelvi kifejezés	Kétszavas mondatok alkotása. Szókincsbővítés a Környezetismeret tantárgy anyaga alapján. Kétszavas válaszok adása a „Ki ez?”, „Mi ez?”, „Mit csinál?” kérdésekre élethelyzetben vagy képek alapján. A felszólító mód:	Használjon kétszavas mondatokat elemi szükségletei és kívánságai kifejezésére. Alkosson tőmondatot élethelyzet vagy kép alapján. Szókincsbővítés: használja a Környezetismeret tantárgyban megtanult		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	segítségkérés tanult helyzetben. Köszönés fogadása, visszaköszönés tegező formában.	fogalmakat. Segítséggel tudjon visszaköszönni.		
Olvasás megalapozása	A közvetlen környezetében lévő tárgyakon (írott, nyomtatott nagy- és kisbetűvel), tárgyak fényképén és rajzán, személyeken és személyek fényképén, cselekvéseket ábrázoló rajzokon lévő szóképek olvasása. Konkrét személyek cselekvését ábrázoló fényképeken, később rajzokon lévő két majd három szavas mondatok olvasása.	Tudja elolvasni az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.	Tárgyak egyeztetése fényképpel és rajzzal. Fényképek, rajzok egyeztetése rajzzal. A formaérzékelés fejlesztése mértani idomok megfigyelésével: formaegyeztetés (háromszög, négyszög, kör), forma vagy nagyság szerint azonos csoportba tartozó tárgyak, ábrák válogatása egy szempont szerint kétfelé.	Tudjon egyeztetni fényképet, rajzot rajzzal.
Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása	A füzetben való tájékozódás kialakítása: munkavégzés balról jobbra haladva.	Munkáit helyes ceruzafogással végezze. Támaszkodjon az asztalon a ceruzát fogó	A helyes ceruzafogás gyakorlása. Függőleges és vízszintes vonalak átrajzolása.	Tudjon a papírra firkálni, pöttyöket rajzolni ceruzával.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Írás előkészítő gyakorlatok: Előírt vonalelemek (függőleges és vízszintes vonalak, egyenes-ferde vonalak, karikák) átírása, majd másolása (balról jobbra) vonalközbe helyezve. (Ha a méret a gyermek számára nem megfelelő, a formákat tovább kicsinyíthetjük, ill. szükség szerint nagyíthatjuk.) A vonalhatár, a vonalelemek közötti távolság és a margó betartása. Irányok érzékeltetése: erre-arra irányok megfigyeltetése, rajzos képsoron az egy irányba néző ábrák bejelölése.</p>	<p>kézzel, a papírt a másik kezével rögzítse. Tudjon függőleges és vízszintes vonalakat másolni. Tudjon vonalelemeket átírni. Munkáját füzetében balról jobbra végezze, a vonalhatárt és a margót tudja betartani.</p>	<p>Szaggatott vonalak, pöttyök átrajzolása. Függőleges és vízszintes vonalak másolása.</p>	

Olvasás-írás elemei

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok					
	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	4	5	5	5	5	5
Éves óraszám	148	185	185	185	185	185

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	A „Hol?” kérdés megértése. Élethelyzetekhez kapcsolódó, helyhatározóval bővített mondat megértése. A „Milyen?” kérdés megértése. A birtokos személyjellel ellátott főnév megértése. A „Mennyi?” kérdés megértése. A tőszámnevek.	Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, helyhatározóval bővített, tanult kérdéseket. Értelmezze a birtokos személyjellel ellátott szavakat.		
Nyelvi kifejezés	A tanult kérdőszavak használata. A többes szám	Kéréskor, segítség kérésekor használja a		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>használata. A köszönés fogadása, visszaköszönés tegező formában. Szókincsbővítés a Környezetismeret tantárgy anyaga alapján. A felszólító mód: a segítségkérés. Élethelyzethez kapcsolódó, tárgyjal bővített mondat használata. A tőszámnevek.</p>	<p>tárgyas szerkezetet, a többes számot, a felszólító módot. Önállóan köszönjön vissza a tanult módon. A „Milyen?” kérdésre használja a Környezetismeret tantárgyban megtanult, tárgyak látható tulajdonságaira vonatkozó mellékneveket. Tudja használni a tőszámneveket a Számolás-mérés tantárgyban meghatározott <i>Minimális teljesítmények</i>nek megfelelően.</p>		
Helyesírás	<p>Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése (írásban jelölt teljes hasonulás esete is): hallás utáni megkülönböztetés.</p>	<p>Adott szóban keresse meg hallás alapján a hosszú illetve a rövid magán- és mássalhangzót jelölő betűt.</p>		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Olvasás-szövegértés	<p>A tanult szóképek leválasztása a képekről és rajzokról. A megértés bizonyítására a szavak egyeztetése rajzzal, szavak mondatba foglalása, igék eljátszása tárgyakkal.</p> <p>Mondatok leválasztása fényképekről és rajzokról: A fénykép alá az adott mondat szóképeinek sorba rendezése. A fénykép tartalmához 4-5 szóképek közül a 2-3 megfelelő kiválasztása.</p> <p>Betűleválasztás: Az olvasott szó hang- és betűsorának elemzése, egyes hangzók kijelölése, a betűk hangoztatása.</p> <p>Betűösszevonással szavak és egyszerű mondatok olvasása. Egy mondatos utasítás, kérdés alapján feladatok megoldása (pl.: Kösd össze!).</p>	<p>Tudja elolvasni az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat.</p> <p>Tudja az olvasott szavak és mondatok megértését bizonyítani a szavak rajzzal való egyeztetésével, a cselekvés konkrét tárggyal való bemutatásával, a fénykép vagy rajz alá az adott mondat szóképeinek sorba rendezésével, a fénykép vagy rajz tartalmához 4-5 szóképek közül a 2-3 megfelelő kiválasztásával.</p>	<p>Gyakran használt, kézbe vehető tárgyakon, tárgyak fényképén, rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, napirendi kártyák neve, kommunikációs kártyák kérései (pl.: Kenyeret kérek! Hintázni szeretnék!), folyamatábrák utasításai (pl.: Hozz vizet!).</p>	<p>Tudjon egyeztetni tárgyat fényképpel, rajzzal.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Néma olvasás alapján önálló feladatvégzés.			
Íráselemek tanítása Írás alapozás	Írás előkészítő gyakorlatok: Nyomtatott nagybetű elemeinek (felfelé-lefelé és oldalra nyitott félkörök; függőleges-vízszintes, egyenes-ferde vonalak, és ezek kombinációja) átírása és másolása vonalközbe helyezve. Vonal és betűelemekből álló ritmikus sorok folytatása. A betűelemek közötti távolság betartása. Írásmunkáját ceruzával végzi.	Tudjon vonal- és betűelemeket másolni, az azok közötti távolságot megközelítőleg tartsa be. Tudja rajzos képsoron az egy irányba néző ábrákat bejelölni.	Előírt vonalelemek (függőleges-vízszintes, egyenes-ferde vonalak; karikák) átírása, majd másolása balról jobbra, vonalközbe helyezve. (Ha ez a méret a gyermek számára nem megfelelő, a formákat tovább kicsinyíthetjük, ill. szükség szerint nagyíthatjuk.) A vonalelemek közötti távolság betartása.	Tudjon függőleges és vízszintes vonalakat átrajzolni.

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	A „Mikor?” kérdés megértése. A múlt és a jövő idő. Élethelyzetekhez kapcsolódó, időhatározóval bővített mondat megértése. Névutóval kifejezett téri relációk megértése. Az egyes számú személyes névmások. Melléknevek fokozása.	Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, a jelenre és a közelmúltra vonatkozó időhatározóval bővített, tanult instrukciókat. Találjon meg tárgyakat a térben, ha azok helyét névutós szerkezet fejezi ki. Tanult helyzetben segítséggel vonatkoztassa magára, illetve másra az egyes számú személyes névmás megfelelő alakját. Melléknevek fokozása: két tárgy közül kérésre adja oda a megfelelőt (pl. kisebb, nagyobb).		
Nyelvi kifejezés	A birtokos személyjel használata. Az egyes számú személyes névmás használata. A napszakoknak megfelelő köszönési formák. A	Tanult helyzetben segítséggel használja az egyes számú személyes névmásokat. Segítséggel használja köszönéskor a megtanult		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	tanult kérdőszavak használata. A tárgyak, személyek látható tulajdonságaira vonatkozó melléknevek.	nyelvi formákat. A „Ki?”, „Mi?” kérdésre használja a birtokos személyjellel ellátott főnév egyes szám első személyű alakját. Információ kérésekor segítséggel használja a tanult kérdőszavakat. Irányított kérdések segítségével válaszaiban használja a tárgyak, személyek látható tulajdonságaira vonatkozó mellékneveket.		
Helyesírás	Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése. A "j" hang kétféle jelölése. A mondatkezdés és mondatzárás helyes jelölése. Tulajdonnevek nagy kezdőbetűjének írása. Szótagolás.	Keressen meg leírt szavakban hosszú és rövid magánhangzókat illetve hosszú mássalhangzókat jelölő betűket. Keressen példát leírt szavakban a "j" hang kétféle jelölésére. Látó-halló tollbamondáskor mondatot, személyneveket, címekeket, gyakran		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
		használt földrajzi neveket kezdjen nagy kezdőbetűvel, kijelentő mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel. Minta alapján tudjon szóban szavakat szótagolni.		
Olvasás-szövegértés	Formájában nagy hasonlóságot mutató nyomtatott kis- és nagybetűk egyeztetése. Folyóírással író gyermekek számára: folyóírással írt szavak és mondatok olvasása. Összefüggő egyszerű mondatok (egymás alá írva) olvasása önmagával és közvetlen környezetével kapcsolatban. (A mondatokat fogalmazhatjuk fényképekről.) A mondatvégi szünet betartásának gyakorlása. Az olvasottak megértésének bizonyítása	Tudjon betűösszevonással szavakat és rövid mondatokat némán és hangosan olvasni. Tudja az olvasottak megértését bizonyítani szóban, írásban: kérdésre válasz egy szóval vagy rövid mondattal; hiányos mondat kiegészítése (írással, két szóképek közül a megfelelő kiválasztásával).	Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai. Saját és családtagjai keresztnevének szóképe a személyen és fényképén. Színek nevének szóképe (piros, kék, sárga, zöld, fekete, fehér) színmintákon.	Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	szóban, írásban: kérdésre válasz egy szóval vagy rövid mondattal, hiányos mondat kiegészítése (írással, szókép elhelyezésével).			
Íráselemek tanítása			Nyomtatott nagybetű elemeinek (felfelé-lefelé és oldalra nyitott félkörök; függőlegesvízszintes, egyenes-ferde vonalak és ezek kombinációja) átírása és másolása vonalközbe helyezve. A betűelemek közötti távolság betartása.	Tudja keresztnevének vonalelemeit (egyenes-ferde, függőleges-vízszintes vonalak, karikák) és betűelemeit (felfelé-lefelé és oldalra nyitott félkörök) 3 cm-es vonalközben leírni.
Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás	A tanuló szem-kéz koordinációját, finommotoros és kognitív fejlettségét figyelembe véve a pedagógus dönti el egyéni elbírálás alapján, hogy melyik írástechnikát választja: 1. Nyomtatott nagybetűk másolása vonalközbe	Tudjon szavakat, egyszerű mondatokat másolni.		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>helyezve. Nyomtatott nagybetűvel írt szavak, szósorok, egyszerű mondatok másolása és önálló írása.</p> <p>2. Írott betűk átírása, másolása, kapcsolása a tanult betűforma és alakítási mód szerint.</p> <p>Szavak, szósorok, egyszerű mondatok másolása (nyomtatott és írott betűről írottra) és önálló írása.</p>			

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	A többes számú személyes névmások. A jövő idő. „Kivel?”, „Mivel?”, „Kinek?”, „Minek?” kérdőszavak, valamint az eszközhatározó, illetve részeshatározó ragjával ellátott főnevek megértése.	Tanult helyzetben vonatkoztasson magára ismert frontális instrukciókat. Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, a közeljövőre vonatkozó időhatározóval bővített, tanult instrukciókat. Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, eszközhatározóval illetve részeshatározóval bővített, tanult instrukciókat.		
Nyelvi kifejezés	A múlt idő használata. Téri relációk kifejezése a helyhatározók névutós alakjának segítségével. A többes számú személyes névmások. Időhatározó használata. A melléknév középfokú alakjának használata.	Irányított kérdések segítségével a megfelelő igeidőt használva számoljon be a közelmúlt eseményeiről. Válaszaiban használjon időhatározókat, és a helyhatározó névutós alakját. Tanult helyzetben segítséggel használja a többes számú személyes névmásokat.		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
		Választásakor használja a melléknév középfokú alakját.		
Helyesírás	Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése. A "j" hang kétféle jelölése. Az elválasztás egyes esetei, egymás mellett két magánhangzót tartalmazó szó, illetve két magánhangzó között egy vagy több mássalhangzót tartalmazó szó elválasztása. A mondatkezdés és mondatzárás helyes jelölése.	Tanult szavakban jelölje helyesen a magán és mássalhangzók időtartamát, a "j" hangot. A szabály ismerete nélkül, minta alapján tudjon szavakat elválasztani. Tollbamondás után mondatot kezdjen nagy kezdőbetűvel, kijelentő mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel.		
Olvasás-szövegértés	Egyszerű mondatokból álló szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása. Dokumentumszövegek olvasása: címkék, feliratok, iskolai étlap.	Tudja bizonyítani nyomtatott kisbetűvel írt, öt összefüggő mondatból (egymás alá írva) álló szöveg megértését. Tudjon kikeresni néhány könyv közül adott könyvet cím alapján.	Tanárok keresztnevének szóképe a személyen és fényképén. Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.	Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Formájukban eltérést mutató nyomtatott kis- és nagybetűk egyeztetése. Nyomtatott kisbetűvel írt szavak, mondatok olvasása. A könyv címe. Könyvkeresés szabadpolcon. A könyvben való tájékozódás: adott oldalszám megkeresése.			
Íráselemek tanítása				
Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás	5-6 mondatos szövegek másolása, önálló írása tollbamondás után. Mondatok írása emlékezetből (mondatonként letakarva). Egyszerű mondatok írása önállóan ismert tartalmú kérdések segítségével fényképekről, olvasmányokról és személyesen átélt eseményekről.	Tudjon egyszerű mondatokat önállóan írni tollbamondás után és emlékezetből. Tudjon ismert tartalmú (fényképekkel, személyesen átélt eseményekkel kapcsolatban fölített) kérdésekre egyszerű mondattal válaszolni. Válaszaiban tudja használni a múlt idő megfelelő alakját.	Nyomtatott nagybetűk átírása, másolása.	Tudja keresztnevének kipontozva előírt betűelemeit 3 cm-es vonalközben átírni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Számítógépes gépírás: nyomtatott kisbetűvel írt szövegek másolása.			

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	Helyre vonatkozó további kérdőszavak („Honnan?”, „Hová?”), és a helyhatározó ragozott alakjának megértése. Mellérendelő összetett mondatok: a kapcsolatos, a választó és az ellentétes mondat. Melléknév fokozása: a felsőfok. Mutató névmás. A sorszámnév.	Találjon meg tárgyakat a térben, ha azok helyét helyhatározó raggal ellátott főnév fejezi ki. Tanult helyzetben értsen meg konkrét tartalmakra vonatkozó mellérendelő (kapcsolatos és választó) összetett mondatokat. Melléknév fokozása: három tárgy közül kérésre adja oda a megfelelőt (pl. kicsi, kisebb, legkisebb). Tanult helyzetben értse, hogy a mutató névmás tárgyak, dolgok megnevezését helyettesíti.		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi kifejezés	A jövő idő használata. „Kivel?”, „Mivel?”, „Kinek?”, „Minek?” kérdőszavak, valamint az eszközhatározó, illetve részeshatározó ragjával ellátott főnevek használata. A sorszámnév.	Irányított kérdések segítségével a megfelelő igeidőt használva számoljon be a közeljövő eseményeiről. Tanult helyzetben információszerzés céljából, segítséggel használja a „Kivel?”, „Mivel?”, „Kinek?”, „Minek?” kérdőszavakat, és ezekre a kérdésekre a főnevek megfelelően ragozott alakjával válaszoljon. Ismert helyzetben, irányított kérdésekre válaszként használja a sorszámneveket.		
Helyesírás	Tulajdonnevek nagy kezdőbetűjének írása. A középfok és a múlt idő jelölése írásban. Felszólító mondat írásjele. A szótő.	Tollbamondás után személyneveket, címekeket, gyakran használt földrajzi neveket kezdjen nagy kezdőbetűvel. Látó-halló tollbamondáskor felszólító mondat végét jelölje		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
		a megfelelő írásjellel. Tollbamondás után múlt idejű igékben és a középfokú melléknevekben jelölje helyesen a mássalhangzók időtartamát. Tanult szavakban segítséggel keresse meg a szavak szótövét.		
Olvasás-szövegértés	Egyszerű és összetett mondatokból álló, kapcsolatos, választó és ellentétes mellérendelő mondatokat is tartalmazó szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása. Dokumentumszövegek olvasása: Tv-újságból a műsor címe, utcanévek táblája, főzéshez folyamatleírás. Az olvasmány címének értelmezése. A könyvben való tájékozódás: megadott	Tudja bizonyítani 5-10 összefüggő mondatból álló szöveg megértését . Tudjon folyóírással írt kéréseket teljesíteni.	A tanultak közül 3-4 szókép leválasztása a rajzról. Árucikkek nevének szóképe fényképen, majd rajzokon. Csoporttársai keresztnevének szóképe a személyen és fényképén. Mindennapi cselekvéseket ábrázoló fényképeken, majd rajzokon lévő szóképek. Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, kommunikációs kártyák	Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>oldalszámon adott címhez tartozó szövegrész kikeresése.</p> <p>Párbeszédok olvasásának előkészítése: 1-2 mondatos párbeszédet tartalmazó szövegek olvasása.</p> <p>Könyv és újság megkülönböztetése néhány jellegzetes tartalmi és formai jellemző alapján. Gyermekújság olvasása.</p> <p>Nyomtatott nagybetűvel író gyermekek számára: írott kis- és nagybetűk egyeztetése nyomtatott kis- és nagybetűkkel. Folyóírással írt szavak és mondatok olvasása.</p>		kérései, folyamatábrák utasításai.	
Íráselemek tanítása				
Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás	A közelmúltban személyesen átélt eseményekről önállóan, időrendet betartva 2-6	Tudjon a közelmúltban személyesen átélt eseményekről önállóan, időrendet betartva 2-6	Keresztnevének másolása. Kommunikációs szótárából szavak, két	Tudja keresztnevét átírni 3 cm-es vonalközben.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>egyszerű mondat írása. Fényképekről 2-6 egyszerű mondat önálló írása. Telefonfüzetbe név és telefonszám feljegyzése. Cselekvések 3-6 mozzanatát ábrázoló képsorról egy-egy egyszerű mondat írása, a képsorhoz címadás. 39 A közeljövő eseményeiről kérdések segítségével egyszerű mondat írása. A következő kötőszavakat tartalmazó hiányos mondatok kiegészítése írásban: és, de, vagy.</p>	<p>egyszerű mondatot írni. Tudjon fényképekről 2-6 egyszerű mondatot önállóan írni. Cselekvések 3-6 mozzanatát ábrázoló képsorról tudjon egy-egy egyszerű mondatot írni. Tudjon a közeljövő eseményeiről kérdések segítségével egyszerű mondatot írni.</p>	<p>szavas mondatok másolása. Számítógépes-gépírás: nyomtatott nagybetűvel írt szavak, két szavas mondatok másolása a "CapsLock" billentyű lenyomva tartása mellett. Tudja keresztnevét átírni 3 cm-es vonalközben.</p>	

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	Birtokos névmások. Az alárendelő összetett mondat: az alanyi, tárgyi, a hely-, idő- és módhatározói mellékmondat. A jelzői mellékmondat.	Tanult helyzetben segítséggel vonatkoztassa magára, illetve másokra a birtokos névmás megfelelő alakjait. Tanult helyzetben értelmezze az alanyi, tárgyi, a hely-, idő- és módhatározói, valamint a jelzői alárendelő mondatokat. Értse a neki szóló üzeneteket.		
Nyelvi kifejezés	A melléknév felsőfokú alakjának használata. A mutató névmások használata. Birtokos névmások. Kapcsolatos és választó mellérendelő mondat használata. Az alárendelő összetett mondat: az alanyi és tárgyi mellékmondat. A helyre vonatkozó kérdőszavak használata.	Választáskor használja a melléknév felsőfokú alakját. Tanult helyzetben, kérdésre adott válaszokban használja a főnevet helyettesítő mutató névmást. Irányított kérdésekre adott válaszaiban segítséggel tudja a megfelelő birtokos névmást használni. Tanult helyzetben segítséggel fogalmazza		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Téri relációk kifejezése helyhatározók ragos alakjának segítségével.	meg választási lehetőségeit kapcsolatos és választó mellérendelő mondat segítségével. Tanult helyzetben használja az alanyi alárendelő összetett mondatot egy személy vagy egy tárgy meghatározására. Használja a „Honnan?”, „Hol?”, „Hová?” kérdéseket és válaszoljon a helyhatározó ragos alakjaival. Tudjon konkrét tartalmú üzenetet átadni.		
Helyesírás	Felszólító és kérdő mondat írásjele. Mondatközi írásjelek, felsorolás. Az összeolvadás és a hasonulás egyes esetei. Az összetett szavak felismerése és elválasztása. A keltezés	Tollbamondás után a felszólító és a kérdő mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel. Felsoroláskor a szavakat válassza el vesszővel. Tudja helyesen leírni azokat a tanult		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	írása. ABC rendbe sorolás.	szavakat, melyek kiejtésében a mássalhangzók kapcsolódásának törvénye érvényesül. Tudja, hogy az összetett szavakat az összetételt alkotó szavak határán választjuk el. Tudja helyesen lemásolni az aznapi dátumot. Tudja használni írott ABC segítségével "A magyar helyesírás szabályai" című kiadványt. Pedagógus segítségével keressen meg könyvet könyvtárban.		
Olvasás-szövegértés	Egyszerű és összetett mondatokból álló, alanyi, tárgyi, hely-, idő- és módféle határozói és jelzői alárendelő mondatokat is tartalmazó szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása.	Tudja bizonyítani 10-15 összefüggő mondatból álló szöveg megértését. Írás, íráshasználat,	A hét napjai szóképének felismerése. Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, cselekvések neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.	Ismerje fel saját nevének szóképét. Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Dokumentumszövegek olvasása: pedagógus által készített ételrecept, élelmiszerek csomagolásán lévő receptek, plakát, belépőjegy, napilapokból időjárás-jelentés, utcanevek Budapest térképéről. Párbeszédok olvasása. A könyv szerzője. Gyermeklexikon használata.		Kommunikációs szótárából szavak és 2-3 mondat leválasztása. A leggyakrabban vásárolt 3-4 árucikk szóképének leválasztása.	
Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás	A tollal való írás bevezetése. Fogalmazás írása cím alapján, egy vagy több szóból álló vázlatpontok segítségével, vele és közvetlen környezetében élő személyekkel megtörtént eseményekről, filmekről. Fényképekről fogalmazás írása: előzmény, lehetséges folytatás.	Tudjon önállóan 5-10 egyszerű mondatból álló fogalmazást írni egy vagy több szóból álló vázlatpontok segítségével, vele és közvetlen környezetében élő személyekkel megtörtént eseményekről. Tudja személyi adatait tollal leírni.	Feladatlapjaira keresztnevének önálló írása. Tanárai, családtagjai nevének önálló írása. Kérései mellé megszólítás (a tanár keresztneve) írása. A tanultak közül 2-3 mondat önálló írása. Kommunikációs szótárából szavak, két szavas mondatok másolása.	Tudja kipontozva előírt keresztnevét 3 cm-es vonalközben átírni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Telefonfüzetbe címek feljegyzése A következő kötőszavakat tartalmazó hiányos mondatok kiegészítése írásban: hogy, ahol, amikor ahogy, mint, ahány, akinek, amit.			

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Nyelvi értés	Mellérendelő mellékmondatok: a következtető és magyarázó mellékmondat. Alárendelő összetett mondatok: a cél- és okhatározói mellékmondatok megértése. Felkiáltó és óhajtó mondatok értelmezése a mindennapi helyzetekben.	Élethelyzetekben értsen meg egyszerű, tanult magyarázó, következtető, cél- és okhatározói mellékmondattal kifejezett magyarázatokat és következtetéseket.		
Nyelvi kifejezés	A minőségjelzői mellékmondatok. Az alárendelő összetett mondat: a hely-, idő- és módhatározói mellékmondat.	Tanult helyzetben használja a minőségjelzői alárendelő összetett mondatot tárgyak tulajdonságának meghatározására. Tanult helyzetben használja a hely-, idő- és módféle határozói alárendelő összetett mondatot: - tárgyak, cselekvések helyének meghatározására		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
		- cselekvések várható vagy már megtörtént idejének meghatározására - cselekvések elvégzési módjának meghatározására.		
Helyesírás	Mondatközi írásjelek, összetett mondatok tagmondatainak elválasztása. Felkiáltó és óhajtó mondatok mondatvégi írásjele. Külön és kötőjellel írt földrajzi nevek.	Az összetett mondat tagmondatait válassza el vesszővel. Tollbamondáskor a felkiáltó és óhajtó mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel. Tudja laccímét helyesen leírni. Tudja helyesen leírni a keltezés egyszerűbb formáit.		
Olvasás-szövegértés	Egyszerű és összetett mondatokból álló, következtető és magyarázó mellérendelő, valamint cél- és okhatározói alárendelő mondatokat is tartalmazó szövegek olvasása. Az	Tudja bizonyítani 10-15 összefüggő mondatból álló szöveg megértését.	Saját laccím. Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, cselekvések neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.	Ismerje fel a hét napjainak és a leggyakrabban előforduló 3-4 napirendi tevékenység szóképét. Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>olvasott szöveg megértésének bizonyítása. 42 Dokumentumszövegek olvasása: árucikkeken lévő információk, TV-újságból műsorismertető, műsorfüzet, földrajzi nevek Magyarország domborzati térképéről, megyék és települések neve Magyarország közigazgatási térképéről, szakácskönyv. Olvasmányaiban az ismeretlen szavak aláhúzása, szótár készítése. Az olvasott szöveg tartalmának elmondása irányított kérdések segítségével, majd önállóan kérdések nélkül (tömörítve). Könyvek tartalomjegyzékének használata: adott olvasmány címéhez tartozó oldalszám</p>		<p>Kommunikációs szótárából szavak és 4-7 mondat leválasztása.</p>	<p>segítségével.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	kikeresése.			
Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás	<p>Ismerkedés a levél formájával: megszólítás, bevezetés, tárgyalás, 1-2 kérdés, befejezés, elköszönés, dátum. Egy vagy több szavas vázlatpontok segítségével 5-10 mondatból álló levél írása. Levél, képeslap megcímezése (feladó, címzett, irányítószám...).</p> <p>Alkalomhoz illő sémák tanítása, képeslapok írásához. A lehetséges alkalmak összegyűjtése (születésnap, névnap, stb.) rögzítése.</p> <p>Fogalmazások készítésekor egy vázlatponthoz több mondat írása.</p> <p>Olvasmányai tartalmáról fogalmazás írása.</p> <p>Párbeszéd írása: ismert olvasmány tartalmának</p>	<p>Tudjon önállóan 4-6, egy vagy több szavas vázlatpont segítségével 5-10 mondatból álló levelet írni.</p> <p>Tudjon levelet, képeslapot megcímezni (feladó, címzett).</p> <p>Tudjon segítséggel lakcímbelentő adatlapot tollal kitölteni.</p>	<p>A tanultak közül 4-7 mondat önálló írása.</p> <p>Kommunikációs szótárából szavak, két szavas mondatok másolása.</p> <p>Lakcímének lemásolása.</p>	<p>Tudja keresztnévét lemásolni 3 cm-es vonalközben.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>átalakítása párbeszéddé, illetve másokkal folytatott párbeszéd leírása. Olvasmányaihoz szótár készítése az ismeretlen szavakból. Adatlapok, postautalványok, csomagkísérő levél kitöltése tollal, minta alapján. A következő kötőszavakat tartalmazó hiányos mondatok kiegészítése írásban: ezért, mert, hogy.</p>			

SZÁMOLÁS – MÉRÉS

Számolás-mérés

A Gondolkodás témakör a szemléletes és analógiás gondolkodás fejlesztését célozza.

A tantárgy tanításának legfontosabb célja az "A" tagozaton: alapvető számolási és mérési készségek kialakítása, előkészítés az ismeretek mindennapi életben való alkalmazására.

A számolás-mérés előkészítése és elemei tanításának fő célja a "B" tagozaton: elemi számlálási képesség kialakítása a mindennapi életben való tájékozódás elősegítésére (pl. terítési, jutalmazási helyzetben).

A számolás-mérés előkészítése és elemei tanításának feladatai:

A megismerési képességek fejlesztése, a mennyiségi összefüggéssel jellemezhető ismeretek tanítása, a problémamegoldás menetének tanítása, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló alkalmazásának segítése.

A tanítás tervezésében a különböző tagozatokon meghatározott "Tartalmak" kibontásakor messzemenően figyelembe kell venni a tanulók egyéni, jellemző képességstruktúráját és aktuális képességszintjét.

A legfontosabb módszertani elvek:

A sérülés speciális jellegéből adódóan különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás döntő arányban való alkalmazása (pl. a szöveges feladatok tanításakor kizárólag konkrét, a naponta ismétlődő helyzetekre vonatkozó szöveget alkalmazunk).

A hagyományos verbális-magyarító típusú tanítás helyett az ismeret-, és információ átadás vizualizált módszereit kell használnunk.

Számolás-mérés előkészítése

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok	
	1.	2.
Heti óraszám	3	3
Éves óraszám	111	111

1. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény az „A” változat szerinti továbbhaladáshoz	„Minimális teljesítmény az „B” változat szerinti továbbhaladáshoz
Előkészítés	Új feladatok tanulása egyéni feladathelyzetben. Adott tevékenység 4-5 lépésének követése. Feladattípusok: Egyeztetés: - tárgyat tárggyal - tárgyat kicsinyített másával - tárgyat képpel - képet képpel (színes rajzolt képet színes rajzolt képpel, fényképet fényképpel) - formaegyeztetés (kör, négyzet, háromszög)	Tudjon 4-5 lépésből álló tevékenységet folyamatában követni. Tudjon környezetében előforduló tárgyakat a megadott szempontok szerint egyeztetni, válogatni, sorrendbe rakni, párosítani.	Tudjon 3-4 lépésből álló tevékenységet tárgyas folyamatában követni. A tartalomban megadott területek valamelyikén mutasson fejlődést.

Tematikai egység	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény az „A” változat szerinti továbbhaladáshoz	„Minimális teljesítmény az „B” változat szerinti továbbhaladáshoz
	<p>Válogatás: - kétfelé válogat tárgyakat, amelyek könnyen felismerhetően különböznek</p> <ul style="list-style-type: none"> - szín, forma, nagyság szerint válogat szét azonos csoportba tartozó tárgyakat egy szempont szerint, kétfelé - egy szempont szerint, két váltóelemmel sort fűz vagy kirak (szín, nagyság, forma) 		

2. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	<p>Kicsi-nagy, hosszú-rövid fogalma.</p> <p>Személyével kapcsolatos állítások igazságértékének megállapítása.</p> <p>Egyeztetés: - formaegyeztetés - geometriai formák egyeztetése térben és síkban - tárgyak képeinek egyeztetése (mindennapi használati tárgyak képe, fénykép rajzzal, színes rajz fekete rajzzal, geometriai formákat a kontúrjukkal)</p> <p>Válogatás: - azonos csoportba tartozó tárgyak szín szerinti válogatása többfelé - azonos csoportba tartozó tárgyak forma szerinti válogatása többfelé - azonos csoportba tartozó tárgyak nagyság és</p>	<p>Tudjon tárgyakat a tartalomban megjelölt szempontok szerint válogatni.</p> <p>Tudja eldönteni személyével kapcsolatos állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak.</p>	<p>Egyeztetés: - formaegyeztetés - tárgyak képeinek egyeztetése (mindennapi használati tárgyak képe, fénykép rajzzal, színes rajz fekete rajzzal)</p> <p>Válogatás: - azonos csoportba tartozó tárgyak szín szerinti válogatása többfelé - azonos csoportba tartozó tárgyak forma szerinti válogatása többfelé</p>	<p>Tudjon tárgyakat a tartalomban megjelölt szempontok szerint válogatni, egyeztetni.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	hosszúság szerinti válogatása többfelé			
Algebra	Egy” és „több” fogalma. Az 5-ös számkör. Tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés és számjegyek felismerése. A nulla szám fogalma és számképe.	„Egy” és „több” elkülönítése tárgyakkal. Tudjon 3-as számkörben tárgyakat számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni. Ismerje fel a számjegyeket 3-ig.	3-as számkör: számjegyek felismerése, tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés.	Az adott számkörben tudjon számjegyet számjeggyel egyeztetni.
Mérés	Hosszúság: Tárgyak válogatása hosszúság szerint (hosszú-rövid). Úrtartalom: „Teli” és „üres” fogalma Idő: Az idő múlásának érzékeltetése homokóra vagy „tojásfőző óra” segítségével	Két tárgy közül tudja megmutatni a hosszút, rövidet. Tudja két tárgy közül kiválasztani az ürest, a telit. Ismerje fel, hogy a homokóra lepergése ill. a „tojásfőző óra” csörgése a tevékenység befejezését jelzi.		
Sorozat	Adott tevékenység 6-8 lépésének követése. Minta alapján soralkotás (1 szempont - 2 változó, 2 szempont - 1 változó)	Tudjon 6-8 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Tudjon minta alapján sort alkotni.	Minta alapján soralkotás egy szempont szerint, két változóval. 4-5 lépésből álló tevékenység követése.	Tudjon segítséggel minta alapján sort alkotni, egy szempont szerint, két változóval.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
				Tudjon 4-5 lépésből álló tevékenységet tárgyas folyamatábrán követni.
Geometria	Gömbölyű" és "szögletes" fogalma, tárgyak kiválasztása, csoportosítása. Formák rekonstrukciója (pl. gyurmából), az adott fogalmak használata. "Egyenes" és "görbe" vonalak fogalma, azok felismerése, másolása, a fogalmak használata. Négy geometriai forma (háromszög, négyzet, téglalap, kör) felismerése, egyeztetése, átírása, megnevezése.	Tudjon tárgyakat alak-és forma szerint egyeztetni, válogatni. Tudja megkülönböztetni az egyenes és a görbe vonalakat.		

Számolás-mérés elemei

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok					
	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	3	4	5	5	4	4
Éves óraszám	111	148	185	185	148	148

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	Alacsony-magas fogalma. Síkban ábrázolt tárgyak válogatása nagyság és hosszúság valamint egy további szempont (pl. szín, forma) szerint. Környezetével kapcsolatos állítások igazságértékének megállapítása.	Tudjon tárgyakat és élőlényeket magasság szempontjából összehasonlítani (magasalacsony). Tudja környezetével kapcsolatos állításokról eldönteni, hogy igazak-e vagy hamisak.	Kicsi-nagy fogalma.	Tudjon azonos, csak méretükben különböző tárgyakat nagyság szempontjából egymáshoz viszonyítani, válogatni (pl. kicsi kocka-nagy kocka).
Algebra	Sok-kevés, több-kevesebb fogalma. A 10-es számkör. Tárgyak számlálása, számjegymennyiség egyeztetés, összeadás-kivonás eszköz	Jól látható mennyiségkülönbség esetén tudja tárgyak halmazát egymáshoz viszonyítani (sok-kevés, több-kevesebb). Tudjon	3-as számkör gyakorlása, elmélyítése.	Tudjon 3-as számkörben minta alapján számjegyet számjeggyel, tárggyal, tárgyképpel egyeztetni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>segítségével. Számjegyek felismerése. Számjegyek átírása, másolása, önálló írása 10-ig. Relációs jelek (<, >, =) ismerete, használata. A fogalmi gondolkodás fejlesztése: ”minden” ”semmi”.</p>	<p>relációkat meghatározni (több-kevesebb, ugyanannyi) szóban. Tudjon 10-es számkörben tárgyakat számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni. Ismerje fel 10-ig a számjegyeket, tudja másolni és önállóan írni azokat. Tudjon összeadni, kivonni 10-es számkörben segédeszközzel. Üres halmazhoz rendeljen 0 számjegyet.</p>		
Mérés	<p>Pénzhasználat: Jutalomként használt azonos értékű pénzermék összegyűjtése és beváltása a választott jutalomra. Hosszúság: Környezetében előforduló tárgyak mértékegységként való használata (pl. fonal, színes rúd). Tömeg: Könnyű-nehéz fogalma.</p>	<p>Legfeljebb 10-es számkörben értse meg és tudja követni a jutalomra beváltható pénzermék mennyiségét. Tudja tárgyak hosszúságát az adott mértékegységhez viszonyítani. Tudjon tárgyakat tapasztalati úton tömegük szempontjából</p>		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Úrtartalom: Folyadék töltése pohárba a megadott jelig. Idő: Analóg órán egész órák felismerése és beállítása. Idő múlásának követése különböző időmérő eszközökön (pl. homokóra, "tojásfőző óra").</p>	<p>összehasonlítani (könnyű-nehéz). Analóg órán, mutatók állásából ismerje fel az egész órákat.</p>		
Sorozat	<p>Adott tevékenység 10-11 lépésének követése. 10-es számkörben, számkártyákat használva számok csökkenő és növekvő sorrendbe állítása.</p>	<p>Tudjon 10-11 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Tudja 10-ig a számokat (számkártyával) csökkenő és növekvő sorrendbe állítani.</p>	<p>5-6 lépésből álló tevékenység követése. Képes vagy tárgyas minta alapján soralkotás 1 szempont szerint, 3 változóval.</p>	<p>Tudjon 5-6 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Tudjon minta alapján sort alkotni 1 szempont szerint, 2 változóval.</p>
Geometria	<p>Gömb, kocka és téglatest fogalma, ezek felismerése a használati tárgyak körében (pl. dobókocka, labda, földgömb, kódos doboz). A háromszög, négyzet, téglalap, kör önálló</p>	<p>Használja a gömbölyű-szögletes, egyenes-görbe fogalmakat. Ismerjen fel és tudjon másolni egyenes és görbe vonalakat. Ismerje fel a négyzetet, kört, téglalapot,</p>		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	rajzolása. Vízszintes és függőleges vonal fogalma.	háromszöget , tudja megnevezni és másolni azokat. Ismerjen fel vízszintes és függőleges vonalakat környezetében ill. geometriai alakzatokon.		

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	Egyszerű, egy algebrai műveletet igénylő szöveges feladatok megértése és megoldása szóban és írásban 10- es számkörben. Fogalmi gondolkodás fejlesztése: ”mindegyik” ”egyik sem”.	Tudjon megoldani írásban tárgyak és képek segítségével 1-2 mondatos szöveges feladatot.	Hosszú-rövid fogalma.	Tudjon azonos, csak hosszúságukban különböző tárgyakat hosszúság szempontjából egymáshoz viszonyítani, válogatni (hosszú ceruza-rövid ceruza).
Algebra	Számkör bővítése 20-ig. Számlálás, számjegymennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése és írása. Műveleti jelek (+, -, =) felismerése, írása. Összeadás-kivonás 10-es számkörben segédeszköz nélkül, 20-as számkörben segédeszközzel írásban. Tárgyak csoportosítása kettesével, hármasával 20-as számkörben. Számok helye a számegyenesen 20-ig, egyes számszomszédok.	Síkban ábrázolt tárgyak méret szerinti válogatása (ld. tartalom 3. évfolyam). Értse meg és használja a kicsi-nagy, hosszú-rövid, alacsony-magas fogalmakat. Ismerje fel és tudja használni a relációs jeleket. Tudjon számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni 20-as számkörben. Ismerje fel, és tudja leírni a számjegyeket 20-ig. Tudjon összeadás és kivonás műveleteket,	Számkör bővítése 5-ig: számjegyek felismerése, tárgyak számlálása, számjegymennyiség egyeztetés.	A 3-as számkörben tudjon mennyiséget számjeggyel egyeztetni. Az 5-ös számkörben tudjon számjegyet számjeggyel egyeztetni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Számok felcserélhetőségének megértése műveleteken belül. A nyitott mondat. Negyed, fél, háromnegyed tanítása.	20-as számkörben segédeszközzel, tízes-átlépéssel írásban elvégezni. Értse a számok felcserélhetőségét műveleteken belül. Tudjon tárgyakat 10-es számkörben kettesével, hármasával csoportosítani. Tudjon nyitott mondatot 10-es számkörben megoldani. Időpont leírásánál és elolvasásánál ismerje a fél, negyed, háromnegyed fogalmát. Ismerje fel és nevezze meg a római számokat 20-ig.		
Mérés	Pénzhasználat: A pénz mértékegysége (forint). Pénzérmék felismerése, válogatása és beváltása 20-as körben. Műveletek pénzérmékkal. Hosszúság: Színes rudak, méterrúd használata,	Ismerje fel és nevezze meg a következő pénzérméket: 1 Ft, 2 Ft, 5 Ft, 10Ft, 20Ft. Tudjon 20-as körben a fenti pénzérmékkal műveleteket végezni.	Üres" és "nem üres" fogalma.	Tudja két tárgy közül kiválasztani az "ürest" és a "nem ürest".

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>ezekhez számjegyek hozzárendelése. Tömeg: Kétkarú-mérleg használata.</p> <p>Úrtartalom: Úrtartalmak mérése, összehasonlítása egységül választott különböző nagyságú üvegekkel, poharakkal.</p> <p>Idő: Analóg órán negyed-, fél-, és háromnegyed órák felismerése, beállítása.</p>	<p>Tudjon egy nagyobb rudat egységül választott kisebb rudakkal kirakni. Könnyű-nehéz, könnyebb-nehezebb, ugyanolyan nehéz fogalmak használata (tartalom ld. 3. évfolyam). Tudja tárgyak tömegét kétkarú-mérleg használatával egymáshoz viszonyítani (könnyebb, nehezebb, ugyanolyan nehéz). Tudjon egységül választott üvegekkel vagy poharakkal úrtartalmakat egymáshoz viszonyítani. Értse meg a mutatók funkcióját, tudjon analóg órán egész-, negyed-, fél-, és háromnegyed órákat beállítani.</p>		
Sorozat	20-as számkörben számok csökkenő ill. növekvő sorrendbe állítása. Állandó különbségű sorozatok alkotása megadott szabály alapján.	Tudjon 20-as számkörben megkezdett (állandó különbségű) sorozatot szabály alapján folytatni, ill. hiányos sorozatot kiegészíteni.	5-6 lépésből álló tevékenység követése. 3-as számkörben a számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása számkártya használatával.	Tudjon 5-6 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Állítsa növekvő sorrendbe a számokat 3-ig számkártyát használva.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Geometria	Pont és vonal kölcsönös helyzetének felismerése (rajta, kívül, belül), vonalzóval pontok összekötése. Vízszintes és függőleges vonalak felismerése és megnevezése.	Tudja megnevezni gömb, kocka és téglatest alakzatokat. Rajzoljon önállóan és felismerhetően háromszöget, négyzetet, kört és téglalapot. Tudjon vonalzóval két pontot összekötni. Nevezzen meg vízszintes és függőleges vonalakat környezetében ill. geometriai alakzatokon.		

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	Tárgyak rendezése halmazokba különböző szempontok alapján (pl. szín, forma, nagyság, stb.). Az adott halmazra jellemző tulajdonságok megállapítása a halmaz elemeinek vizsgálatával. Egy-két szavas válaszadás egyszerű szöveges feladatokra. Olcsóbb és drágább fogalma.	Tudjon tárgyakat vagy síkbeli ábrázolatokat megadott szempontok alapján halmazokba rendezni. Azonosítson halmazokat a halmazelemek tulajdonságai alapján. 50-es körben tudjon árat egymáshoz viszonyítani. Adjon egy-két szavas választ egyszerű szöveges feladatok megoldásaként.	Személyével kapcsolatos állítások igazságértékének megállapítása.	Tudja eldönteni személyével kapcsolatos állításokról, hogy azok igazak-e vagy hamisak.
Algebra	Számkör bővítése 50-ig. Számlálás, számjegy-mennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése és írása. Összeadás és kivonás 50-es számkörben segédeszközökkel, írásban. Három tag összeadása, kivonása. Tárgyak csoportosítása ötösével, tízesével.	Tudjon számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni 50-es számkörben. Ismerje fel és írja a számjegyeket 50-ig. Ismerje fel a számok helyét a számegyenesen, nevezze meg azok egyes és tízes számszomszédait. Végezzen összeadást és kivonást 50-es	Egy és sok fogalma. Számjegy és mennyiség egyeztetése 5-ös számkörben. Számok írása 5-ig.	Tudjon 5-ös számkörben számjegyet mennyiséggel egyeztetni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Számok helye a számegyenesen, egyes és tízes számszomszédok. Páros-páratlan fogalma.	körben, segédeszköz használatával, írásban, tízes átlépéssel. Tudjon három tagot összeadni és kivonni segédeszközzel, írásban. Segédeszköz használata nélkül végezzen írásban tízes-átlépés nélküli összeadást, kivonást. Csoportosítson ötösével, tízesével.		
Mérés	Pénzhasználat: A pénzermék felismerése, válogatása, beváltása, műveletek végzése 50-es körben. Különböző pénzermékből 50 Ft kifizetése, 20 Ft-ból visszajáró kiszámolása. Hosszúság: A hosszúság mértékegységeinek (m, dm) neve, jele. Mérési gyakorlatok szabvány mértékegységekkel.	Ismerje fel és nevezze meg 50 Ft-ig a pénzerméket, tudjon különböző pénzermékből 50 Ft-ot kifizetni, 20 Ft-ból visszajárót kiszámolni. Tudjon hosszúságot mérni méter és deciméter pontossággal.	Idő múlásának érzékeltetése homokóra vagy "tojásfőző óra" segítségével. Folyadék töltése pohárba a megadott jelig.	Ismerje fel, hogy a homokóra lepergése ill. a "tojásfőző óra" csörgése, a tevékenység befejezését jelzi. Tudjon pohárba a megadott jelig folyadékot tölteni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Tömeg mérése: Kétkarú mérleg használata. A tömeg mértékegységei (dkg, kg) neve, jele. Személymérleg használata.</p> <p>Úrtartalom: Az úrtartalom mértékegységeinek (l, dl) neve, jele.</p> <p>Idő: Analóg órán percre pontos idők felismerése, beállítása.</p>	<p>Tudja kétkarú mérlegen tárgyak tömegét megmérni dekagramm, kilogramm pontossággal.</p> <p>Tudjon mérőpohár és mérőedény segítségével úrtartalmat mérni.</p> <p>Tudja leolvasni a pontos időt. Egy időpontot tudjon többféleképpen meghatározni (pl. negyed 6 lesz 5 perc múlva - 5 óra múlt 10 perccel).</p>		
Sorozat	<p>50-es számkörben számok csökkenő ill. növekvő sorrendbe állítása.</p> <p>Váltakozó különbségű sorozat alkotása megadott szabály alapján, hiányos sorozat kiegészítése.</p> <p>Megkezdett, állandó különbségű sorozatban szabály felismerése, a sorozat folytatása.</p>	<p>Tudjon 50-es számkörben megkezdett sorozatot folytatni, hiányos sorozatot kiegészíteni.</p>	<p>6-8 lépésből álló tevékenység követése. 5-ös számkörben számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása számkártya használatával.</p>	<p>Tudjon 6-8 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Állítsa növekvő sorrendbe a számokat 5-ig számkártyát használva.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Geometria	Több pont összekötésével geometriai alakzat létrehozása. Megadott hosszúságú szakaszok rajzolása. Testek építése minta alapján.	Tudjon több pontot összekötve geometriai formákat rajzolni. Tudjon legfeljebb 50 cm hosszúságú szakaszt vonalzóval szerkeszteni.		

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	Számok halmazokba rendezése megadott tulajdonságok alapján. Két algebrai műveletet igénylő szöveges feladatok megértése és megoldása vizuális segítséggel. Egy mondatos válaszadás szöveges feladatokra. Analóg típusú szöveges feladatok ábrázolása.	Tudjon számokat a megadott szempontok alapján halmazokba rendezni. Használja megfelelően a fenti fogalmakat. Adjon egymondatos választ szöveges feladatok megoldásaként. Tudjon ábrázolni analóg típusú szöveges feladatokat.	Tárgyak halmazokba rendezése különböző szempontok alapján (szín, forma, nagyság, hosszúság).	Tudjon tárgyakat megadott szempontok alapján halmazokba rendezni.
Algebra	Számkör bővítése 100-ig. Összeadás, kivonás tízes-átlépéssel 100-as körben segédeszköz használatával. Segédeszköz használata nélkül tízes-átlépés nélküli összeadás-kivonás 100-as körben, írásban. Több tag összeadása és kivonása. 1-es, 10-es, 5-ös, 2-es szorzás és bennfoglalás. Szorzótábla, bennfoglaló tábla. Számológép	Tudja számokról eldönteni, hogy párosak vagy páratlanok (tartalom ld. 5. évfolyam). Tudjon 100-as számkörben tízes átlépéssel (segédeszközzel) ill. tízes-átlépés nélkül számokat összeadni és kivonni. Az adott számkörben tudjon segédeszközzel szorzás és osztás műveletet végezni. Hőmérőről tudjon negatív	Számkör bővítése: 10-es számkör. Tárgyak számlálása, számjegymennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése. A + jel ismerete, írása. Összeadás segédeszközzel. Tárgyak csoportosítása kettesével, hármassal. Számok írása 10-ig.	Ismerje fel a számjegyeket 10-ig, tudjon tárgyakat számlálni 5-ös számkörben. Tudjon tárgyakat kettesével párba állítani.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	használata. Negatív számok. Sorszámok ismerete, írásának szabálya. A számok írása. Római számok 30-ig.	számot leolvasni. Egész számokat tudjon sorszámokká alakítani szóban és írásban. Ismerje fel és tudja leírni a római számokat 30-ig.		
Mérés	<p>Pénzhasználat: A pénz használata 100-as számkörben.</p> <p>Hosszúság: A hosszúság mértékegysége: cm, neve, jele.</p> <p>Tömeg mérése: Személmérleg használata.</p> <p>Idő: Digitális óra ismerete. Analóg órán római számok felismerése. Az idő mértékegységei (perc, óra, nap, hónap).</p>	<p>Ismerje fel és nevezze meg a 100 Ft-os pénzermét, tudjon különböző pénzermékből 100 Ft-ig megadott összeget kifizetni, 50 Ft-ból visszajárót kiszámolni.</p> <p>Tudjon hosszúságot mérni cm pontossággal.</p> <p>Tudja kiválasztani testsúlyok közül a könnyebbet nehezebbet a mért tömeg alapján.</p> <p>Digitális órán ismerje fel az időt. Analóg órán ismerje fel a római számokat. Ismerje az idő mértékegységei közötti viszonyokat.</p>	<p>Jutalomként használt azonos értékű (1 Ft-os) pénzermék, vagy zsetonok összegyűjtése és beváltása a választott jutalomra. A "teli" fogalma.</p>	<p>Legfeljebb 10-es számkörben tudja követni a jutalomra beváltható pénzermék mennyiségét. Üres és teli tárgyak közül tudja kiválasztani a telit.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Sorozat	100-as számkörben számok csökkenő-ill. növekvő sorrendbe állítása. Sorozat alkotása, középkezdetű sorozat növekvő és csökkenő sorrendű folytatása.	Tudjon 100-as számkörben sorozatot folytatni megadott szabály alapján. Megkezdett sorozatban ismerjen fel szabályt.	Adott tevékenység 10-11 lépésének követése.	Tudjon 10-11 lépésből álló tevékenységet folyamatában követni.
Geometria	Szerkesztés vonalzóval.	Szerkesszen megadott hosszúsági adatokból (max. 100 cm) síkbeli geometria formákat. Végezzen méréseket vonalzóval (síkbeli és térbeli alakzatokon).		

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	Halmaztulajdonságok meghatározása a halmaz elemeinek vizsgálatával. Halmaz metszete. Logikai "és" fogalma. Szöveges feladatok megoldása vizuális segítséggel.	Azonosítson halmazokat a halmazelemek tulajdonságai alapján. Állítsa elő két halmaz metszetét tárgyhalmazok és számhalmazok elemeiből egyaránt. Tudja használni konkrét halmazokon az "és" kifejezést. Tudjon megoldani írásban, vizuális segítséggel két algebrai műveletet igénylő szöveges feladatot. Ábrázoljon analóg típusú szöveges feladatot	Környezetével kapcsolatos egyszerű állítások igazságértékének megállapítása. Egyenlő, ugyanannyi fogalma.	Tudja eldönteni konkrét, környezetében látható, aktuálisan jelen lévő tárgyakra, jelenségekre vonatkozó állításokról, hogy azok igazak-e vagy hamisak.
Algebra	Számkör bővítése 1000-ig. Adott számkörben összeadás-kivonás. 3-as, 6-os, 9-es szorzás-és bennfoglalás. Szorzótábla, bennfoglaló tábla, számológép használata.	Tudjon adott számkörben összeadás-kivonás műveleteket végezni írásban. Az adott számkörben tudjon szorzás- és osztás műveleteket elvégezni segédeszköz használatával.	Műveletek végzése (összeadás-kivonás) 10-es számkörben tárgyak segítségével (zsetonok, korongok). Számjegy-mennyiség egyeztetés. Számok helye a számegyenesen	Tudjon 10-es számkörben számjegyet mennyiséggel egyeztetni számkártyával. Csoportosítson tárgyakat kettesével, hármasával 10-es számkörben.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Számok írása, olvasása. Önellenőrzés számológéppel.	Tudja 1000-ig a számokat pontosan írni és helyesen olvasni.	10-ig. Számok írása 10-ig. A +, - és = jelek felismerése, írása.	
Mérés	Pénzhasználat: Pénzhasználat 1000-es számkörben. Hosszúság: Testmagasság mérése. Egyéb mérések: Az idő (év, hónap, hét, nap, óra, perc) tanult mértékegységeinek átváltása.	Ismerje fel és nevezze meg a 200 Ft-os, az 500 Ft-os és az 1000 Ft-os bankjegyet, tudjon különböző pénzermékből és bankjegyekből 500 Ft-ig megadott összeget kifizetni, 100 Ft-ból visszajárót kiszámolni. Tudja segítséggel megmérni emberek testmagasságát és testméreteit. Váltsa át az idő tanult mértékegységeit.	Pénzermék felismerése, megnevezése és válogatása 10-es számkörben. A pénz mértékegysége a forint.	Ismerje fel a következő pénzerméket: 1 Ft, 2 Ft, 5 Ft, 10 Ft, tudja azokat minta alapján válogatni.
Sorozat	Számkör bővítése a sorozatokban.	Tudjon 1000-es számkörben megkezdett sorozatot folytatni.	Számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása írásban vagy számkártyák használatával.	Tudja a számokat növekvő sorrendbe állítani 10-ig számkártyákat használva.
Geometria	Kicsinyítés és nagyítás pontrácson és	Tudjon síkbeli ábrázolásokat felére		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	négyszethálós papíron. Síkidomok tulajdonságai.	kicsinyíteni, vagy kétszeresére nagyítani pontrács vagy négyszetháló segítségével. Ismerje fel és nevezze meg síkidomok tulajdonságai közül a következőket: határoló vonalak (egyenes vagy görbe vonalak), oldalak száma.		

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Gondolkodás	Szöveges feladatok megoldása. Nem analóg típusú szöveges feladatok ábrázolása.	Tudjon több (legfeljebb 3) algebrai műveletet igénylő szöveges feladatot megoldani írásban.	Alacsony-magas fogalma.	Tudjon tárgyakat és élőlényeket tapasztalati úton magasság szempontjából összehasonlítani.
Algebra	Számkör bővítése 10000-ig, illetve 10000 felett a gyermek képességétől függően. Összeadás-kivonás 10000-es számkörben. 4-es, 7-es, 8-as szorzás- és bennfoglalás. Szorzótábla, bennfoglaló tábla, számológép használata. Önellenőrzés számológéppel. Szorzás, osztás kétjegyű számmal.	Tudjon műveleteket végezni írásban, szorozni, osztani segédeszköz használatával az adott számkörben. Tudja számításai eredményét számológéppel ellenőrizni.	Számkör bővítése 20-ig: tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése, írása, összeadás-kivonás tárgyak segítségével írásban. Sokkevés, több- kevesebb fogalma, a relációs jelek ismerete, írása.	Jól látható mennyiségkülönbség esetén - számlálás nélkül, tapasztalati úton - tudja tárgyak mennyiségét egymáshoz viszonyítani (sok vagy kevés). 10-es számkörben tárgyak számosságának összehasonlításával, ismerje fel, ha azok egyenlők, valamint adott számú tárgyhoz tudjon ugyanannyit hozzárendelni. Ismerje fel 12-ig a számjegyeket, tudjon számjegyet mennyiséggel egyeztetni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Mérés	Pénzhasználat: A pénz használata 1000-es számkör fölött a gyermek képességétől függően. Egyéb mérések: Hosszúság, tömeg, űrtartalom tanult mértékegységeinek átváltása.	Ismerje fel és nevezze meg az összes bankjegyet. Tudjon különböző pénzermékből 1000 Ft-ig megadott összeget kifizetni, 500 Ft-ból visszajárót kiszámolni, ha szükséges segédeszközzel. Tudja átváltani a tanult mértékegységeket, ha szükséges segédeszközzel (pl. mérőszalag, vonalzó).	Analog órán kismutató, nagymutató felismerése, a mutatók állásából egész, negyed, fél háromnegyed órák leolvasása. Pénzermék megnevezése, felismerése, válogatása 20-as számkörben.	Kövesse az idő múlását a homokórán és a "tojásfőző órán". Ismerje fel az órán a számjegyeket, tudja megnevezni a nagymutató helyzetét (melyik számon áll). Ismerje fel a 20 Ft-os pénzermét.
Sorozat			Számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása írásban, vagy számkártyák használatával 20-ig.	Tudja a számokat 12-ig növekvő sorrendbe állítani számkártyák használatával.
Geometria	Síkidomok (négyzet, téglalap) kerületének és területének kiszámítása, képlete, jele, mértékegysége. Testek tulajdonságainak megfigyelése, megfogalmazása, élek száma és hosszúsága.	Tudja segédeszköz használatával kiszámítani a négyzet és a téglalap kerületét, területét úgy, hogy az adatokat a megadott képletbe behelyettesíti. Határozza meg a testek fenti tulajdonságait.		

Értékelési módszerek:

- folyamatos megfigyelés
- a foglalkozás alatti és végi szóbeli értékelés
- évente min. 2 alkalommal írásbeli értékelés
- év eleji és év végi felmérés
- tematikus ellenőrzés, felmérés

Szükséges és ajánlott eszközök, tankönyvek:

számkártya, logikai készlet, korong, pálca, Mini-matt készlet, gyöngyök, építőjátékok (Lego, Duplo, fakocka), termések, Montessori-rudak,, színes rúd készlet, mérőszalag, 0 kezdőpontú vonalzó, pénzermék, bankjegyek, számológép, környezetben található tárgyak, vizuális ábrázolatok, pontrácsos, négyzethálós lapok a kicsinyítés, nagyítás tanításához, gyurma, hőmérő, személymérleg, kétkarú mérleg, „tojásfőző óra”, homokóra, analóg- és digitális óra, térbeli testek (kocka, téglatest, gömb).

INFORMATIKA

Informatika

Ez a tantárgyi tanterv az átfedések miatt együtt tartalmazza a NAT informatika műveltségi anyagából elsősorban a szövegszerkesztéshez, kisebb mértékben a játék- és grafikai programok használatához szükséges, adaptálható, elemi szintűszámítógépezési ismereteket, és az írás - olvasás tanítását kiegészítő és segítő gépirás alapjait.

A számítógép-kezelés és gépirás tanításának céljai:

- kommunikációs eszköz biztosítása a nem- vagy nehezen beszélő, a rosszul érthetőbeszédű, és a kézírással írást elsajátítani nem tudó gyermekek számára;
- új információ-szerzési és tanulási lehetőség nyújtása fejlesztő és oktatási programokhasználatára való felkészítéssel;
- szociális szempontból nem megterhelő szabadidős tevékenység tanítása;
- hatékony új jutalmazási lehetőség (kedvelt aktivitás) megteremtése;
- munkatevékenység megalapozása jó képességű, ilyen irányú munkavállaláshozmegfelelő képességstruktúrájú és érdeklődésű tanulók számára;
- a legjobb képességű tanulók számára az Interneten keresztül történő információszerzésés kommunikációs lehetőség alapjainak megtanítása;

A tantárgy tanításának feladatai:

- elemi szintű számítógép használattal kapcsolatos ismeretek és készségkelsajátíttatása;
- a gépirás alapjainak megtanítása;

A gépirás oktatás csak az "A" tagozaton, és csak a tanterv tartalmi részében jelenik meg, mivel ennek megtanulása a tanulók különböző értelmi szintje és képessége miatt nem lehet egységes minimális teljesítmény.

Az informatika tantárgy mindkét változaton a 3. évfolyamon lép be, mert az anyanyelv tantárgyban meghatározott írás-, olvasási készségek ebben az évfolyamban teszik ezt lehetővé.

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok					
	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1	1	1	1	2	2
Éves óraszám	37	37	37	37	74	74

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Informatika	<p>Számítógép használatához szükséges helyes testtartás kialakítása.</p> <p>A szövegkurzor. A szóköz-billentyű.</p> <p>"Capslock" billentyű nagybetűre váltó, és az "Enter" billentyű sorváltó funkciójának ismerete. Törlés a "Backspace" és a "Delete" billentyűkkel.</p> <p>Számítógép billentyűzetén a nagy- és kisbetűk használata, szavak másolása.</p> <p>Az egérkurzor. Az "egér" használata egyes, csak a tanult ismereteket igénylő játékprogramokban.</p> <p>A tanult ismereteket igénylő játékprogramok használata.</p>	<p>Ismerje fel és tudja követni a szövegkurzort a monitoron.</p> <p>Ismerje a "Capslock" és az "Enter" billentyűk funkcióját, tudja azokat megfelelően használni.</p> <p>Tudjon szavakat (tanult szóképek közül) nagybetűkkel egymás alá másolni.</p> <p>Ismerje fel és tudja követni az egérkurzort a monitoron.</p> <p>Legalább egy tanult ismereteket igénylő, egyszerű játékprogram használata.</p>
Gépirás	<p>Gépeléshez szükséges helyes test- illetve kéztartás kialakítása.</p> <p>Alaptartásból kiinduló nagybetűs írás: ASDF-JKLÉ betűkapcsolat gyakorlása. Ehhez kapcsolódóan a jobb kéz mutató-, középső-, és gyűrűs ujjához kapcsolódó betűk (H-ZU-N-M, I, O-Ö) nagybetűs írása, e betűkkel betűkapcsolatok gyakorlása.</p> <p>Szóközbillentyű használata a jobb hüvelykujjal.</p>	

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Informatika	A számítógép fő funkcionális kiegészítő részei: a monitor, az egér, a klaviatúra, a lemezmeghajtó. A számítógép bekapcsolása, a Windows program, és azon belül a szövegszerkesztő "Word" program, illetve egyes játékok elindítása. Írásjelek közül a pont és a vessző használata. Szavak, mondatok írása, másolása, javítása.	Tudja bekapcsolni a számítógépet és elindítani legalább egy, a tartalomban megadott programot. Tudja használni az "egeret" legalább egy, a Windows programban megtalálható, csak "egér" használatát igénylő játék elindításában. Tudjon nyomtatott (vagy képességeihez mérten írott) betűvel írt szavakat, mondatokat másolni. Tudja a szavakat a szóközbillentyű segítségével egymástól különválasztani.
Gépirás	Asdf-jklé betűkapcsolat további gyakorlása, ehhez kapcsolódóan bal kéz mutató- és középsőujjához kapcsolódó betűk (r-t-g-b-v, e-c) írása, e betűkkel betű és szókapcsolatok gyakorlása. Szóközbillentyű használata a bal hüvelykujjal.	

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Informatika	A szövegkurzor mozgatók és a segédbillentyűk (Control, Alt, Shift) funkcionális használata írásban, játékokban. Az Escape billentyű használata. A "Shift" billentyű használata mondatkezdő nagybetűk írásához. Mondatvégi írásjelek közül a kérdőjel, felkiáltójel tanulása. Számok írása.	Használja funkciójuknak megfelelően a kurzor mozgatókat a játékprogramokban. Használja a "Shift" billentyűt nagybetűk ill. írásjelek írásánál. Tudjon mondatokat másolni, ill. szavakat, mondatokat önállóan vagy tollbamondásra írni.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Az "egér" használata a kijelölésekben. Betűméret változtatása.</p> <p>A Norton Commander program, ezen belül a JÁTÉK könyvtár elindítása, a megfelelő játék kiválasztása.</p> <p>Szavak, mondatok, 5-6 mondatos szövegek másolása, önálló írása. Hibák javítása törléssel, majd újra írással, a szövegen belüli sor ill. betű- visszalépések nélkül.</p>	
Gépírás	<p>Asdf-jklé betűkapcsolat gyakorlása kisbetűkkel, ehhez kapcsolódóan jobb kéz kisujjához kapcsolódó betűk (p-ü-ó-ő-ú-á-ű) kisbetűs írása, e betűkkel betű- és szókapcsolatok gyakorlása.</p>	

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Informatika	<p>Informatika</p> <p>A "File" menüsor. Az új oldalt és a megnyitást jelző ikonok.</p> <p>Egyéb ikonok használata az "egér" segítségével.</p> <p>Szavak, mondatok másolása, kijelölése, formázása, szövegrendezés.</p> <p>Írásjelek tanulása (" , + , % , / , (,) , =).</p>	<p>Másoljon szavakat, mondatokat. Ezek formázásában az ikonok közül tudja használni a "félkövér", a szöveg elrendezésében a „balra igazítás” ikonokat.</p> <p>Tudjon a File menüsort vagy az ikonokat használva új oldalt nyitni.</p>
Gépírás	<p>Asdf-jklé betűkapcsolatok gyakorlása, ehhez kapcsolódóan bal kéz gyűrűs- és kisujjához kapcsolódó betűk (w-q-í-y-x) kisbetűs írása, ezen betűkkel betű- és szókapcsolatok gyakorlása.</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Írásjelek közül a jobb kéz középső-és gyűrűs ujját használva a vessző és a pont írása.	

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Informatika	3,5-s lemez használata. A vírusmentesítő program használata. Mentés és nyomtatás a File menüpontból és az ikonokból. Dokumentum megnyitása, bezárása, kilépés. A számítógép kikapcsolása. Szavak, mondatok, szövegek másolása, formázása, rendezése.	Ismerje fel a kislemezt, és tudja a megfelelő helyen a gépbe helyezni. Tudjon a lemezeről megadott dokumentumot megnyitni és elmenteni legalább egyikével a lehetséges módoknak. Mentés után tudjon dokumentumot kinyomtatni. Tudja a dokumentumot bezárni és az adott programból kilépni, tudja a számítógépet kikapcsolni. Másoljon szavakat, mondatokat, rövid szövegeket.
Gépirás	"Shift" billentyű használata jobb- és balkéz kisujjával a mondat ill. névkezdő nagybetűk írásához. Számok, írásjelek (kivéve pont, vessző), "Backspace" ill. "Delete" billentyűk használata, úgy, hogy közben nézheti a billentyűzetet. Szókapcsolatok gyakorlása, keresztnevek írása. 2-3 szavas mondatok írása másolással és diktálással.	

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Informatika	Szövegek másolása, velük való munka: A „Szerkesztés” menüsorból a "Mindent kijelöl" menüpont. Hibás lépés törlése a „Szerkesztés” menüsor "Visszavonás" menüpontja, ill. az ezt jelölő ikon segítségével. „Nézet” menüsorból a "Normál" és a "Nyomtatott forma" menüpontok. A "Nagyítás", "Kivágás", "Beillesztés", "Másolás" ikonok használata.	Tudjon 10 mondatos szöveget másolni. Tudja változtatni leírt dokumentumának nézetét és nagyságát a "Normál" és a "Nyomtatott forma" menüpontok, valamint a "Nagyítás" ikon segítségével. Tudja használni a "Mindent kijelöl" menüpontot az egész szövegre vonatkozó kijelölés esetén.
Gépirás	Szavak, szókapcsolatok, mondatok írásának gyakorlása, rövid szövegek írása, a hibátlanság szem előtt tartásával.	

"B" változat

Fejlesztési követelményei:

- Számítógép használatához szükséges helyes testtartás kialakítása.
- Az "egér" használata rajzolóprogramban, egyes (csak "egér" használatát igénylő, egyszerű) játékprogramokban. Az egérkurzor.

Cél:

- Rajzolóprogramot használva értse meg az általa mozgatott "egér" és a képernyőn megjelenő ábra összefüggését.
- Az egér használata játékprogramokban. A szövegkurzor.
- Játékprogramokban is tudja követni az egérkurzort a monitoron, értse meg az összefüggést az által mozgatott "egér" és az egérkurzor helye között.
- Ismerje fel a szövegkurzort a monitoron, olyan szinten, hogy tudja vele követni az írását.
- A számítógép billentyűzetén a nagybetűk használata, szavak másolása. Szóközbillentyű használata.

- Folyamatos nagybetűs írásra beállított billentyűzettel tudjon szavakat másolni, önállóan írni folyamatosan, sorváltás nélkül, előre beállított szövegformában. Az Enter billentyű sorváltó funkciójának ismerete. A Backspace és Delete billentyűk használata.
- Tudjon sort váltani az Enter billentyűt használva. Hibáit tudja javítani a Backspace billentyű használatával úgy, hogy legfeljebb 2-3 betűt töröl. A Backspace és a Delete billentyűk használatával tudjon szavakat vagy mondatokat törölni.

Szükséges és ajánlott eszközök:

- Windows-, és azon belül Word, Write, Paintbrush programokat tartalmazó személyi számítógép
- A gépirás tanításához használható betű- és szókapcsolatok gyűjteménye (ajánlott tankönyv: Kökény Sándor: Gépirás I-II., Tankönyvkiadó 1990. – ebben szereplő szó- és betűkapcsolási gyakorlatok)
- A gépirás tanításához használható mondatok, szövegek gyűjteménye (más tantárgyakkal kapcsolódó, hétköznapi témájú mondatok és szövegek)
- Megfelelő szintű, Windows alapú, gépirás tanító és gyakoroltató számítógépes programok (használat megtanítása ilyenkor kerüljön bele a tananyagba)

KÖRNYEZETISMERET

Környezetismeret

A Környezetismeret tantárgy az 1-6. évfolyamok számára készült, 7. és 8. osztályban Környezet-és egészségvédelem néven folytatódik, melyben integráltan jelenik meg a Társadalmi ismeretek és gyakorlatok.

A tantárgy címek és a témakörök részben megegyeznek a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott kerettantervben foglaltakkal. Ezen kívül az autizmussal élő tanulók speciális szükségleteihez alkalmazkodva magába foglalják a NAT "Az ember és társadalom" műveltségi területből a társadalmi ismeretek és az emberismeret "Minimális teljesítményeinek" feldolgozható elemeit. Az "Ember és természet" valamint a "Földünk és környezetünk" műveltségi területek tartalmára épül és integrált formában egyesíti az elemi biológiai, fizikai, kémiai, egészségügyi és földrajzi ismereteket.

A tananyag koncentrikus szerkesztése lehetővé teszi az ismeretek fokozatos bővítését.

A tananyagválasztás során meghatározó szempont volt, hogy csak azokat az ismereteket ajánlott tanítani, amelyekhez kapcsolódóan azok gyakorlati alkalmazására is azonnal sor kerül. A követelmények meghatározásakor tisztában kell lennünk azzal, hogy az ismeretek önálló alkalmazása csak elemi szinten várható el tanulóinktól.

A tantárgy tanításának célja:

A környezetismeret tantárgy tanulása során a gyermek szerezzon ismereteket tárgyi és személyi környezetéről, az azokban lezajló folyamatokról, ismereteit mindennapi élethelyzetekben mozgósítani és lehetőség szerint alkalmazni tudja.

A Környezetismeret valamint a Környezet- és egészségvédelem tantárgyak feladata, hogy a következő témakörökben ismereteket nyújtson, képességeket, készségeket alakítson ki:

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Heti óraszám	3	3	3	4	4	4
Éves óraszám	111	111	111	148	148	148

Módszertani alapelvek:

Az autizmussal élő tanulók speciális ismeretszerzési nehézségei miatt a tanítás során nem számíthatunk a gyermekek előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a közvetlen tapasztalásra kell a hangsúlyt fektetni. Törekedni kell arra, hogy a gyermek az ismeretszerzés minden fázisában azon a helyszínen, olyan helyzetben szerezzen tapasztalatokat és tanuljon új készségeket, ahol azokat a későbbiekben fel kell használnia.

1. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény az „A” változat szerint	Minimális teljesítmény a „B” változat szerint
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>Tárgyi környezet A környezetében található tárgyak tulajdonságainak és használatának cselekvéses, tapasztalati úton történő megismerése az összes érzékszerv segítségével: a tárgyak színe, mintázata, alakja, felülete, íze, hangja, szaga, halmazállapota, hőmérséklete. Az alapszínek.</p> <p>Társadalmi környezet, Önismeret Saját keresztnév, családtagok keresztnéve, osztálytársak, tanárok keresztnéve. Főbb testrészek: (fej, nyak, mell, has, hát, kar, láb) megmutatása saját testén és más személyeken. Bal és jobb oldal elkülönítése saját testén.</p> <p>Időbeli tájékozódás: Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása.</p> <p>Közlekedési ismeretek</p>	<p>Tudjon környezetében előforduló tárgyakat a megadott szempontok szerint egyeztetni, válogatni, sorrendbe rakni, párosítani.</p> <p>Saját keresztnévére odaforduljon.</p> <p>Vegyen részt az időjárással kapcsolatos megfigyeléseken.</p>	<p>Vegyen részt az egyéni fejlesztési tervének megfelelően a foglalkozásokon.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény az „A” változat szerint	Minimális teljesítmény a „B” változat szerint
	Az utcai közlekedés előkészítése. A pedagógus kéréseinek „Állj meg!” „Gyere ide!” „Maradj mellettem!” teljesítése zárt területen (osztályterem, épület, udvar) belül.	Zárt területen pedagógus kérésére álljon meg, menjen oda a felnőtthez és maradjon ott vagy haladjon a pedagógus mellett.	

2. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>Tárgyi környezet A kevert színek, a fekete és a fehér. Gömbölyű és szögletes tárgyak. Sima és érdes felület. A tárgyak egymáshoz viszonyított méretei. Az általa használt közlekedési eszközök felismerése és megnevezése. A tárgyak részei, a rész-egész viszony. A folyékony és szilárd halmazállapot.</p> <p>Tájékozódási alapismeretek A tárgyak alaprajzának elkészítése körülrajzolással, az alaprajz és a tárgy egyeztetése.</p> <p>Időbeli tájékozódás Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása. Az általa jól észlelhető jelenségek megfogalmazása (süt a nap, esik az eső, esik a hó)</p>	<p>Tudjon megnevezni 6-8 tanult színt tárgyakon. Két adott tárgy közül tudja megmutatni a kicsit, nagyot, hosszút, rövidet. Tudja elkülöníteni a folyékony halmazállapotot a többitől.</p> <p>Tudja egyeztetni néhány, gyakran használt tárgy alaprajzát a tárggyal</p> <p>Tegyen önálló megállapításokat az időjárásra vonatkozóan.</p>	<p>Tárgyi környezet A mindennapi életben leggyakrabban előforduló tárgyak, használatuk (étkezés). Időbeli tájékozódás Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása. Társadalmi környezet, Önismeret Saját neve, szülők neve. Saját és szűkebb családja tagjainak felismerése fényképen. Főbb testrészek. Közlekedési ismeretek Az utcai közlekedés előkészítése, a tanult készségek szinten tartása.</p>	<p>Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja étkezés során funkcióinak megfelelően használni az eszközöket. Fényképen segítséggel mutassa meg magát és szűkebb családjának tagjait (apa, anya, testvérek). Zárt területen a pedagógus kérésére álljon meg, menjen oda a felnőttöz, maradjon ott vagy haladjon a pedagógus mellett.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Társadalmi környezet, Önismeret Név, lakcím, családtagok neve. Az osztálytársak, a tanárok neve. Saját testrészei.</p> <p>Közlekedési ismeretek Tapasztalatok gyűjtése a gyalogos közlekedésről az iskola környékén. A járda, az úttest megismerése.</p>	<p>Mutassa meg főbb testrészeit. Tudja a nevét, életkorát, lakcímét, (helység, utca) szüleinek, testvéreinek nevét.</p> <p>Tudjon adott hosszúságú útszakaszon a pedagógus mellett haladni, és kérésre megállni.</p>		
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI	<p>Ismerkedjen a környezetében található növényekkel, állatokkal és azok nevével. A növény és állat fogalmak bevezetése. Csoportosítás főfogalmak szerint (növények, állatok). Az általa fogyasztott gyümölcsök ehető és nem ehető részeinek elkülönítése.</p>	<p>Legyen képes segítséggel egyszerű megfigyeléseket végezni a közvetlen környezetében élő növényekről és állatokról. Legyen képes egyszerre egy adott szempont szerint egyszerű válogatásokat, csoportosításokat végezni.</p>	<p>Ismerkedjen a környezetében található növényekkel, állatokkal. <i>Minimális teljesítmény:</i></p>	
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	<p>A fej részeinek (száj, szem, orr, fül, haj, arc, homlok, fogak, nyelv) megmutatása saját</p>	<p>Legyen képes megmutatni a főbb testrészeket önmagán és másokon.</p>		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	testén és más személyeken. Testrészeinek megfigyelése tükör előtt. Páros testrészek. Bal- és jobboldal elkülönítése saját testén.			

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>Tárgyi környezet A környezetében található tárgyakkal kapcsolatos ismeretek bővítése, egymáshoz viszonyított helyzetük meghatározása. A tárgyak egymáshoz viszonyított méretei, súlya. A színek világos és sötét árnyalatai. A folyadék és szilárd halmazállapotú anyagok főbb jellemzői.</p> <p>Tájékozódási alapismeretek A tárgyak kicsinyített alaprajza. A tanulóasztal, az étkezőasztal és a rajtuk található tárgyak kicsinyített alaprajza.</p> <p>Időbeli tájékozódás Az időjárás jelenségeinek megfigyelése hideg van, meleg van, ködös az idő. Napszakok (reggel, délelőtt, dél, délután, este)</p>	<p>A megadott szempontok szerint tudja felsorolni egy ismert tárgy jellemzőit, és csoportosítani az általa használt tárgyakat. Tudjon két tárgyat a tanult módon összehasonlítani.</p> <p>Egyeztesse a tanult tárgyak kicsinyített alaprajzát a tárggyal, illetve a tárgy képével.</p> <p>Legyen képes az időjárás elemeinek vonatkozó megállapításokból a megfelelőt kiválasztani. Egy napszakhoz, egy tevékenységet rendelni.</p>	<p>Tárgyi környezet A minden napi életben előforduló tárgyak használatuk (étkezés, tisztálkodás, öltözködés) Berendezési tárgyak (konyha, fürdőszoba, szoba)</p> <p>Időbeli tájékozódás Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása.</p> <p>Társadalmi környezet, Önismeret Tanárainak, osztálytársainak, tágabb családja tagjainak felismerése fényképen. Osztálytársak, tanárok, nagyszülők neve. A fej részei.</p> <p>Közlekedési ismeretek Gyalog közlekedés az iskola környékén.</p>	<p>Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja önkiszolgálás során a tárgyakat a tanult funkcióinak megfelelően használni. Kérésre mutassa meg fényképen a tartalomban megjelölt személyek közül a tanár által megnevezetteket. Tudjon adott hosszúságú útszakaszon a pedagógus mellett haladni, és kérésre megállni. Legyen képes segítséggel egyszerű megfigyeléseket végezni a közvetlen környezetében élő növényekről, állatokról és az időjárásról.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>jellegzetességei a hozzájuk kapcsolódó cselekvések megfigyelése.</p> <p>Társadalmi környezet, Önismeret A tanuló külső tulajdonságai. Fiú-lány megkülönböztetése. A családi relációk, kapcsolatok-szülők, testvérek, nagyszülők. Az osztálytársak, a tanárok neve. Az iskolában dolgozó személyek foglalkozásuk szerint. Családi ünnepek is hozzájuk kapcsolódó tárgyak összekapcsolása.</p> <p>Közlekedési ismeretek A gyalog közlekedés szabályai az iskola környékén. Átkelés az úttesten közlekedési jelzőlámpával ellátott gyalogátkelőhelyen.</p>	<p>Jellemezze egy-egy szóval külsejét (testmagasság: alacsony, magas hajsza, szemszín) Tudja a nemét. Tudja családjában a rokoni kapcsolatokat, (szülők, testvérek, nagyszülők) tanárai, társai nevét.</p> <p>A pedagógus kérésére átkelés előtt álljon meg a járda szélén, és jelezze, ha átkelhet.</p>		
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI	A környezetében található állatok mozgásának (járás, mászás, ugrás, repülés),	Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a	Környezetében található állatok és növények megfigyelése.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	kültakarójának (toll, szőr) a kültakaró színének, testrészeinek megfigyelése, összehasonlítása, hangjának megfigyelése és felismerése. A közvetlen környezetében élő növényeknek: fák, bokrok, virágos növények főfogalom alá sorolása az ismertebb fajok felismerése, megnevezése, főbb részeik megnevezése, jellemzőik.	környezetében élő növényekről és állatokról. Legyen képes egy adott szempont szerint összehasonlításokat, csoportosításokat végezni.		
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	Az ismert testrészek körének bővítése (csípő, comb, nemi szerv, stb.). A fiú lány megkülönböztetése. Az érzékelés folyamatának és az érzékszervek elemi szintű ismerete. Az ízlelés szerve a nyelv, a savanyú, keserű, édes, sós íz. A tapintás és hő érzékelés szerve a bőr, a hideg a meleg az érdes és	A tanult jegyek alapján tudja, hogy melyik nemhez tartozik. Tudja megmutatni a tanult testrészeit és szerveit önmagán. Ismereteit használja az önkiszolgáló tevékenységek (öltözés, tisztálkodás, étkezés) közben.		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>sima felület. A szaglás szerve az orr, kellemes illatok, kellemetlen szagok. A hallás szerve a fül, hangos és halk hangok a hallókészülék szerepe. A látás szerve a szem, látáshibák, a szemüveg szerepe. Az ismeretek felhasználása az egyes önkiszolgáló tevékenységek során.</p>			

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>Tárgyi környezet Az iskola helyiségeinek berendezési tárgyai, egymáshoz viszonyított helyzetük. Az egyes helyiségekben végezhető tevékenységek. Az általa használt tárgyak anyaga, a fa, fém, papír, műanyag, üveg, porcelán, bőr, textil fogalmak bevezetése. Az elektromos árammal működő tárgyak, eszközök használata. A házi telefon és használata. Az anyagok fizikai változásának megfigyelése ütés, nyomás, hajlítás hatására és ételkészítés közben: elszíneződés, felaprózódás, keveredés, oldódás. A termikus kölcsönhatás elemi értelmezése: a forró folyadéktól az edény is felmelegszik. A víz</p>	<p>Tudja megnevezni az iskola helyiségeiben található tárgyakat, azok helyét, anyagát. Tudja az egyes tevékenységek helyét az iskolában. Értse a helyzetre vonatkozó viszonzyszavakat: előtte, mögötte, alatta, fölötte, mellette, közel, távol. Vegye észre, és nevezze meg az anyagok tanult fizikai tulajdonságainak megváltozását.</p>	<p>Tárgyi környezet A környezetében található tárgyakkal kapcsolatos ismeretek bővítése, (házi munka, műhely, udvar, tornaterem) Az iskola minden helyisége. Alapszínek. Időbeli tájékozódás Az időjárás elemeinek irányított megfigyelése (napsugárzás, csapadék) Társadalmi környezet, Önismeret Az iskola épülete. <i>Minimális teljesítmény:</i> Közlekedési ismeretek Átkelés az úttesten.</p>	<p>Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja a tevékenységeket és a hozzájuk kapcsolódó eszközöket egyeztetni. Segítséggel találja meg a csoportszobán (tantermen) kívüli tevékenységek helyszíneit. Álljon meg a járda szélén és várjon pedagógus átkelésre vonatkozó jelzésére. Legyen képes a környezetében található tanult növényeket és állatokat róluk készült rajzzal és fényképpel azonosítani. Segítséggel tartsa be a tanult viselkedési szabályokat. Mutassa meg a főbb testrészeket és a fej részeit magán és másokon.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>különféle állapotának érzékelhető jegyei: jég, gőz, hideg- és melegvíz. Az ivóvíz: aziható és nem iható víz elkülönítése.</p> <p>Tájékozódási alapismeretek A tanterem alaprajza: a nyílászárók, a bútorok helye, egyes tevékenységek helyének bejelölése.</p> <p>Időbeli tájékozódás Az időjárás elemeinek (napsugárzás, hőmérséklet, csapadék, szél) irányított megfigyelése, jellemzői (pl.: szitál, esik, ömlik, zuhog).A víz megfigyelése a természetben pl. pocsolya, eső, hó, jégeső. A hét napjainak neve, sorrendje, munka és pihenőnapok eltérő napirendje.</p> <p>Társadalmi környezet, Önismeret</p>	<p>A saját helyét jelölje be a tanterem alaprajzába, amelyen a bútorok helye is fel van tüntetve.</p> <p>Legyen képes az időjárás elemeire vonatkozó megállapításokból a megfelelőt kiválasztani. A hét napjai közül tudja a munkanap és pihenőnapokat elkülöníteni.</p> <p>Legyen képes családján belüli rokonsági kapcsolatok felismerésére, megnevezésére.</p>		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>A saját testének jellemzői, (testmagasság, testalkat, szemszín, haj) összehasonlítása más személlyel. A saját testmagasság növekedésének megfigyelése. Ruházat. Rokoni kapcsolatok. Köszönés.</p> <p>A tanuló egy napja (tevékenységek, helyszínek). Az iskola neve, címe. Otthoni lakás, berendezési tárgyak, otthoni tevékenységek.</p> <p>A környezetéből ismert foglalkozások (pl. bolti eladó, orvos, fodrász, stb.), és szülei foglalkozása.</p> <p>Közlekedési ismeretek</p> <p>A gyalogos közlekedés szabályainak megismerése, átkelés úttesten az iskola környékén.</p> <p>A haladás megfelelő tempója.</p>	<p>Köszönjön ismert személyeknek az életkorának és a helyzetnek megfelelően.</p> <p>Jellemezze saját magát a tanult szempontok szerint, hasonlítsa össze testének jellemzőit más személlyel.</p> <p>Napirendje segítségével tudja, hogy milyen tevékenységeket végzett el egy napon belül, mindezt hol, milyen eszközökkel tette. Tudja iskolája címét (helység, utca). Otthonának alaprajzába ragassza be a berendezési tárgyak alaprajzát. Sorolja fel, hogy mit szeret otthon csinálni.</p> <p>Pedagógus kérésére álljon meg a járda szélén, és jelezze ha jármű közeledik.</p>		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI	<p>A növények részei: elemzés, képről felismerés, azonosítás, megnevezés, rész és egész viszonya.</p> <p>A növények változásának megfigyelése az egyes évszakokban, és a változással kapcsolatos kifejezések megismerése (lehull, virágozik, zöldell, megérik).</p> <p>A környezet állatainak megadott szempontok szerinti megfigyelése, csoportokba rendezésük: az állatok utódai, szaporodásuk, a kicsinyek gondozása.</p>	<p>Legyen képes egy növényt vagy egy állatot több adott szempont alapján megfigyelni, egy másik növényvel ill. állattal összehasonlítani.</p> <p>Legyen képes a rész-egész viszony felismerésére a tanult ismeretek körében.</p>	<p>Az élő természet nagy csoportjai: növény, állat, ember. Környezetében található növények és állatok irányított megfigyelése.</p> <p>Viselkedési szabályok a növényekkel és az állatokkal kapcsolatban.</p>	
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	<p>Az emberi szervezet egészségéstől eltérő állapotai. A leggyakoribb betegségek (fogszuvasodás, légúti megbetegedések, gyomorrontás, stb.) sérülések (vágás, szúrás, égés) és tüneteik (láz, köhögés, nátha,</p>	<p>Nevezze meg, hogy melyik testrésze fáj. Az általa ismert személyekről tudja megmondani, hogy férfi vagy nő, felnőtt vagy gyermek korú, és köszönjön ennek megfelelően.</p>	<p>Főbb testrészek és a fej részeinek megmutatása saját testén és más személyeken.</p> <p>Testrészeinek megfigyelése tükör előtt.</p> <p>Bal és jobboldal elkülönítése saját testén.</p> <p><i>Minimális teljesítmény:</i></p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	torokfájás, hasmenés, hasfájás, hányás, felhorzsolódás, vérzés). Viselkedési szabályok az egyes betegségek esetén, otthon, az orvosnál, a kórházban. A nemek (férfi-nő) és a felnőttkor-gyermekkor elkülönítése.			

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>A tárgyi környezet A víz forrása, a párolgás, a gőz halmazállapot. Az égés, az éghető anyagok. A tűz pusztítása, megelőzés, tűzoltás. A telefon használata városi hívásra. A segélyhívószámok. A tágabb környezet megismerése. Az iskola és környékén található épületek. A fontosabb információs és figyelemfelhívó táblák, telefonfülkék, hulladékgyűjtők, korlátok, piktogramok. Az iskola közvetlen közelében található gyógyszertár, a közeli park, játszótér. Tömegközlekedési útvonalak és megállóhelyek az iskola környékén.</p>	<p>Ismerje az iskola épületének külső jellemzőit, az iskola környékén található számára fontos közlekedési jelzőtáblákat, a hulladékgyűjtők használatát, a járdaszéli korlátok szerepét, a legfontosabb információkat hordozó piktogramok jelentését. Ismerje fel és nevezze meg a személyszállítás és a tömegközlekedés eszközeit. Tudjon segítséggel telefonon ismert személyt hívni.</p>	<p>Tárgyi környezet Alapszínek, fekete-fehér. A tágabb környezet megismerése. Az iskola közvetlen környékén. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Ruhadarabok csoportosítása. Irányított megfigyelések a tárgyak halmazállapotáról, hőmérsékletéről. Veszélyforrások. Időbeli tájékozódás Az időjárás elemeinek irányított megfigyelése (hőmérséklet, szél). Napszakok és hozzájuk kapcsolódó cselekvések. Társadalmi környezet, Önismeret Mindennapos tevékenységek felismerése. Közlekedési ismeretek</p>	<p>Vegyen részt a foglalkozásokon. Ismerje az iskola helyiségeiben található tárgyakat, azok helyét. Tudja saját ruhadarabjait kiválogatni, felső és alsó ruházatát megkülönböztetni. Magáról és ismert személyekről szóló mindennapi tevékenységeket ábrázoló fényképek közül adja oda a megnevezett. A gyalogos közlekedés szabályainak megfelelően álljon meg átkelés előtt a járda szélén. Tudja az általa fogyasztott gyümölcsök és zöldségek ehető és nem ehető részeit elkülöníteni. Csoportosítson fő fogalom szerint képeket (ember, növény, állat). Segítséggel</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Ismerkedés a közlekedési eszközökkel: személyszállító eszközök, tömegközlekedési eszközök.</p> <p>Tájékoztató alapismeretek Az iskola alaprajza: a helyiségek és egymáshoz viszonyított helyzetük. Útvonalak a tevékenységek helyszínei között.</p> <p>Időbeli tájékozódás Az évszakok, hónapok neve, jellemző időjárásuk.</p> <p>Társadalmi környezet, önismeret Testméretek (kar hossza, derékbőség, láb mérete, testsúly) változásainak megfigyelése. Az emberi élet szakaszai, saját élettörténet. Közlekedési útvonal az iskolába, haza.</p>	<p>Tudja megnevezni az iskola alaprajzán az egyes helyiségeket.</p> <p>Tudja, hogy az adott időpontban melyik évszakban és hónapban járunk. Tudja adott megállapítások közül az aktuális évszakra jellemzőket kiválasztani. Évszakokhoz kapcsolódó ünnepeket ismerje. Figyelje meg, hogy az évek múlásával hogyan változnak testméretei. Tudja, hogy eddigi élete során milyen életszakaszokban járt már (fényképek, video-felvételek segítségével) és most hol tart. Naptárba jelölje be családtagjai, csoporttársai és saját születés – és névnapját.</p>	<p>Átkelés az úttesten közlekedési jelzőlámpával ellátott gyalogátkelőhelyen.</p>	<p>tartsa be a tanult viselkedési szabályokat. A tanult jegyek alapján tudja, hogy melyik nemhez tartozik. Tudja megmutatni a tanult testrészeket önmagán. Ismereteit használja az önkiszolgáló tevékenységek közben.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Közlekedési ismeretek Gyalogos közlekedés az iskolától távolabb lévő helyszínekre. A tömegközlekedési eszközök és a mozgólépcső használatának szabályai. Fel- és leszállás, kapaszkodás.</p>	<p>Pedagógus segítségével készítsen az alkalomhoz és személyhez illő egyszerű ajándékot. Sorolja fel, milyen közlekedési eszközökkel jut el az isk. Pedagógus kérésére álljon meg a járda szélén és jelezze, ha balesetmentesen át lehet kelni az úttesten. Pedagógus segítségével tartsa be a tömegközlekedési eszközök és a mozgólépcső használatának tanult szabályait. iskolába, illetve haza.</p>		
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI	<p>A növények egyedfejlődése során bekövetkező változások megfigyelése. Legfontosabb zöldségféléinket adó növényeink: paprika, paradicsom, fejeskáposzta,</p>	<p>Tudja segítséggel a megismert zöldségféléket a tanult módon felhasználni.</p>	<p>Gyümölcsök, zöldségek, a növények ehető és nem ehető részeinek elkülönítése. Szobanövények és gondozásuk. Környezetében található állatok irányított megfigyelése.</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	sárgarépa, burgonya, vöröshagyma ehető részeinek megismerése. A zöldségfélék jelentősége táplálkozásunkban. A zöldségfélék felhasználása a különböző ételek elkészítésénél.		Viselkedési szabályok a növényekkel és az állatokkal kapcsolatban.	
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	Az emberi élet első négy szakasza: újszülöttkor, csecsemőkor, kisgyermekkor, kisiskoláskor. Az egyes életszakaszok időtartama, főbb jellemzők, méretbeli, alakbeli változások.	A környezetében élő, ismert gyerekekről állapítson meg jellemzőket adott szempontok alapján.	Az ismert testrészek körének bővítése, a nemek megkülönböztetése.	

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>Tárgyi környezet Az iskolakörnyék térképe, az iskola, az utca, a szomszédos és szemközti épületek helye. Az, utca neve, az épületek házszáma. Saját otthonának közvetlen környezete, postahivatal, üzletek, gyógyszertár, orvosi rendelő, tömegközlekedési megállóhelyek ismerete. Saját lakóhely és az iskola helye Budapest térképén. Az írott sajtóból időjárás jelentés elolvasása, adott szempont alapján a lakóhelyére vonatkozó információk gyűjtése, egyszerű következtetések levonása az öltözködéssel és a tervezett programokkal kapcsolatban.</p> <p>Időbeli tájékozódás</p>	<p>Az iskolakörnyék térképén jelölje be az iskolaépületet és az odavezető útvonalakat. Otthonának környékén, vagy más helyszíneken el tudjon jutni a tanult helyszínekre. A hőmérsékletre, csapadékra vonatkozó információk kiválasztása, gyakorlati következtetések levonása segítséggel.</p>	<p>Tárgyi környezet Kevert színek. A tágabb környezet megismerése. Az iskola környéke. A környék üzletei, néhány jellemző árucikk vásárlása. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Tisztálkodási eszközök. Veszélyforrások. Időbeli tájékozódás Az időjárás elemeinek irányított megfigyelése. A víz megfigyelése a természetben (eső, hó, jég, pocsolya). A hét napjai. A munka-és pihenőnapok eltérő napirendje. Társadalmi környezet, Önismeret Tevékenységek és helyszínek. Iskola környéke.</p>	<p>Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja funkcióinak megfelelően használni a tisztálkodási eszközöket. Tevékenységeket ábrázoló fotók közül válassza ki azokat, amelyeket ő is szokott végezni. Tudjon pedagógus segítségével úgy utazni, hogy viselkedése ne legyen baleset veszélyes. Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és állatokról. Segítséggel tartsa be a tanult viselkedési szabályokat. Tudja megmutatni a tanult érzékszerveket önmagán.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Az időjárás huzamosabb (egy hétig tartó) megfigyelése és jegyzetelése adott szempontok alapján. A hőmérő leolvasása, a hőmérséklet napi változásainak megfigyelése saját mérések alapján.</p> <p>Társadalmi környezet, önismeret</p> <p>Ruházat. A serdülőkor látható testi változásai. A nemiséggel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályok. A saját tevékenységek elemzése a kapott segítség mértéke és módja szerint. Közösségi ünnepek.</p> <p><i>Minimális teljesítmény:</i> Közlekedési ismeretek</p> <p>Viselkedési szabályok a tömegközlekedési eszközökön. A balesetek okai, következményei, megelőzésük lehetőségei.</p>	<p>A megfigyelés eredményét legyen képes a tanult módon lejegyezni.</p> <p>Tudja, hogy a ruházat kiválasztása életkortól, alkalomtól, időjárástól függhet. Ismerje, hogy az egyes ruhadarabok milyen alkalomhoz, életkorhoz illenek, segítséggel válassza ki ennek megfelelően ruházatát. Ismerje fel magán a serdülőkorral kapcsolatos változásokat és segítséggel tartsa be a nemiséggel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályokat. Ismerje fel segítséggel, melyik tevékenységeket képes már önállóan elvégezni, miben, mit, s mennyit kell segíteni.</p>	<p>Közlekedési ismeretek</p> <p>A gyalogos közlekedés szabályai: átkelés az úttesten. A tömegközlekedési eszközök használata: elemi viselkedési szabályok a tömegközlekedési eszközökön. A mozgólépcső használata.</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Udvariassági szabályok a tömegközlekedési eszközökön, az ülőhely elfoglalás és átadás szabályai. A menetjegy használata..	Tudjon pedagógus segítségével úgy utazni, hogy viselkedése ne legyen balesetveszélyes és ne keltsen feltűnést, kezelje menetjegyét		
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI	Legismertebb hazai gyümölcsféléink (pl.: szilva, alma, körte, szőlő, barack) megismerése, érési idejük. Déligyümölcsök. A gyümölcsök jelentősége táplálkozásunkban. Néhány ház körül élő állat (kutya, macska) testfelépítése, életmódja. A kutya- és macskatartás szabályai, az állatokkal való helyes bánásmód.	Ismerje a tanult gyümölcsféléket és felhasználásuk néhány módját.	Növények változásainak megfigyelése az évszakokban. Növények fejlődésének megfigyelése a kiskertben (fű, fa, bokor, virág) és csíráztatás során. Terménygyűjtés. A környezetében található állatok irányított megfigyelése. Viselkedési szabályok a növényekkel és az állatokkal kapcsolatban.	
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	Serdülőkori A nemi érés folyamata, és megnyilvánulásai, a látható testi változások, a mutálás. A pattanásos bőr ápolása. A menstruáció, a magömlés és az ezekkel	Ismerje fel magán a serdülőkorról kapcsolatos változásokat. Segítséggel tartsa be az ezekkel járó higiéniai szabályokat. Tudja, hogy a	Az érzékszervek funkciója, védelme. Ismerkedés a segédeszközökkel. Leggyakoribb betegségek, sérülések és tüneteik. Baleset esetén	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>kapcsolatos higiéniai szabályok. Az emberi élet szakaszai: az ifjúkor a felnőttkor, az öregkor. A felnőtté válás testi jegyei (mindkét nemben), a külső és belső nemi szervek. Az egyes életszakaszok időtartama és jellemzői (biológiai változások, társadalmi összefüggések). A másik nemmel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályok (közeledés, elhárítás).</p>	<p>környezetében élő személyek melyik életszakaszban vannak. Ismerje, és segítséggel tartsa be a másik nemmel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályokat.</p>	<p>felnőtt értesítése. A felnőtt kor – gyermekkor megkülönböztetése.</p>	

Környezet- és egészségvédelem

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok	
	7.	8.
Heti óraszám	3	3
Éves óraszám	111	111

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	Lakóhelyismeret Budapest helye Magyarország térképén. Tájékozódás Budapest térképén: a Duna, hidak, pesti oldal, budai oldal, kerületek jelölése, rövidítések. Ismerősök, rokonok lakóhelye a térképen, a gyermek által látogatott helyek (uszoda, Állatkert, Gyermekvasút, múzeumok) és az odavezető útvonalak bejelölése és megtervezése a térképen.	Budapest térképén segítséggel jelölje be az ismert célhoz vezető útvonalat, és felnőtt segítségével jusson el oda. A hőmérsékletre és csapadékra vonatkozó információk gyűjtése, következtetések levonása segítséggel.	Tárgyi környezet Tárgyak anyaga: fa, papír, műanyag, üveg. A tágabb környezet megismerése. Egyéni fejlesztési program szerint ismerje meg a közintézményeket. A környék üzleteit. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Tisztító eszközök. Veszélyforrások. Időbeli tájékozódás Évszakok. Az adott évszak jellemzői,	Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudjon néhány tisztítóeszközt használni a házimunkánál. Tudjon két tárgyat a tanult módon összehasonlítani. Segítséggel tudja személyi adatait. Közlekedés során pedagógus segítségével tartsa be a fel- és leszállás szabályait. Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>A televízió időjárás-jelentésének megfigyelése, adott szempontok alapján a lakóhelyére vonatkozó információk gyűjtése a másnapi időjárással kapcsolatban.</p> <p>Egyszerű következtetések levonása az öltözködéssel és a lehetséges programokkal kapcsolatosan.</p> <p>Társadalmi környezet, önismeret Nemek közötti különbségek. A serdülőkor testi változásai (bőr, testméretek, testápolás, hajviselet, ruházat). A serdülőkor viselkedési változásai.</p> <p>Szakorvosi rendelők, kórházak, ügyeleti rendek ismerete.</p> <p>Közlekedési ismeretek Bérletváltás és használat. Az ellenőr munkája. A</p>	<p>Tudja és ismerje fel a férfi és a nő közötti testi különbségeket. Tudja, hogy a serdülőkor milyen testi változásokkal jár együtt, segítséggel végezze el a testápolási műveleteket.</p> <p>Segítséggel tartsa be a másik nemmel kapcsolatos viselkedési szabályokat.</p> <p>Váltsa meg bérletét pedagógus segítségével. Tudja, hogy az ellenőr kérésére fel kell</p>	<p>évszaknak megfelelő öltözködés.</p> <p>Társadalmi környezet, Önismeret Név, személyi adatok, pedagógusok, társak neve.</p> <p>Közlekedési ismeretek A tömegközlekedési eszközök használata (korábban nem használt járművek megismerése).</p>	<p>állatokról. Tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.</p> <p>A tanult személyekről tudja, hogy férfi vagy nő, felnőtt vagy gyermekkorú.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>gyalogos közlekedés szabályai a lakóhely környékén az általa használt útvonalakon. Közlekedés az iskola és a lakóhelye között. Udvariassági szabályok a tömegközlekedési eszközökön fel- és leszállásnál. Menetjegyváltás.</p>	<p>mutatnia érvényes bérletét, vagy menetjegyét. Segítséggel váltsa meg és használja a menetjegyét. A tömegközlekedési eszközökön felnőtt segítségével tartsa be a tanult közlekedési, udvariassági és viselkedési szabályokat. Figyelje a megállókat, tudja hol kell leszállnia.</p>		
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI			<p>A közvetlen környezetében élő növények: fák, bokrok, virágos növények főfogalom alá sorolása, az ismertebb fajok jellemzői. A növények változásainak megfigyelése az egyes évszakokban. A környezetében található állatok táplálkozása, mozgásának,</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
			kültakarójának, testrészeinek megfigyelése. Kerti munkák (levél söprés, gyomlálás) . Viselkedési szabályok a növényekkel és állatokkal kapcsolatban.	
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	Az ember szaporodása, a terhesség. A nemi élet, fogamzásgátlás, önkielégítés.	Legyenek ismeretei a gyermekvállalás biológiai és társadalmi feltételeiről.	Az emberi élet szakaszai. A felnőtté válás testi jegyei. Az egyes életszakaszok és jellemzői (biológiai változások, társadalmi összefüggések). Az érzékszervek, funkciójuk, védelmük. Segédeszközök védelme.	

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	<p>Lakóhelyismeret Tájékozódás Magyarország domborzati térképén a fő világtájak segítségével. Magyarország nagy tájai, vízrajza. Az írott sajtóból és a televízió időjárás előrejelzéséből adott szempontok alapján információk gyűjtése néhány napra előre lakóhelyére vonatkozóan. Tájékozódás Magyarország közigazgatási térképén, a megyék elhelyezkedése. Települések, legfontosabb közutak és vasútvonalak jelölése. Időjárással kapcsolatos információk gyűjtése az ország más területeiről is. Segítséggel egyszerű gyakorlati következtetések levonása</p>	<p>Tudjon Magyarország domborzati térképén tanult helyeket megmutatni. Az időjárás előrejelzésből segítséggel vonjon le településére vonatkozó következtetéseket a következő néhány nap lehetséges programjaival kapcsolatban. Egy vidéki utazás tervezésekor a térképen segítséggel keresse meg a célállomást és az odavezető útvonalat, segítséggel figyelje az időjárás előrejelzést.</p> <p>Tudja, hogy feladatai elvégzéséhez honnan és</p>	<p>Tárgyi környezet Tárgyak anyag: fém, porcelán, bőr, textil. Tágabb környezet megismerése. Üzletek, közintézmények. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Kézi és elektromos háztartási eszközök. Veszélyforrások. Időbeli tájékozódás Évszakok. Az adott évszak jellemzői, évszaknak megfelelő öltözködés. Társadalmi környezet, Önismeret Család tagjainak személyi adatai és foglalkozásuk. Saját lakcím. Közlekedési ismeretek A gyalogos közlekedés szabályainak ismerete, adott útvonalakhoz kapcsolódó</p>	<p>Vegyen részt a foglalkozásokon. Megadott jellemzők alapján válasszon ki egy ismert tárgyat. Csoportosítsa az általa használt tárgyakat. A megismert tulajdonságok alapján használja megfelelően a tárgyakat, tartson rendet közvetlen környezetében. Tudjon pedagógus segítségével úgy utazni, hogy viselkedése ne legyen balesetveszélyes és ne keltsen feltűnést. Pedagógus segítségével tartsa be a fel- és leszállás szabályait. Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és állatokról. Tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>utazással, öltözködéssel kapcsolatosan. Társadalmi környezet, önismeret Ismeretszerzés módjai, lehetőségei. A nap eseményeinek értékelése. Tevékenységek elemzése a kapott segítség mértéke és módja szerint.</p> <p>Közlekedési ismeretek Közlekedés Budapest környékén HÉV-vel, jegyváltás, a kalauz munkája. Távolsági tömegközlekedés (vonat, autóbusz) útvonalak, pályaudvarok, menetrend.</p>	<p>hogyan kaphat segítséget. Tudjon a helyzeteknek megfelelően segítséget kérni. Gondolja át a nap eseményeit, s döntse el, mi volt számára kellemes, mi nem. Mi okozott örömet, mi bosszantotta fel. Pedagógus segítségével keresse meg ennek okait. Ismerje fel, melyik tevékenységeket képes már önállóan elvégezni, miben, mit s mennyit kell segíteni. Segítséggel fogalmazza meg, hogy az önállóság eléréséhez mit kell még megtanulnia. Közlekedjen pedagógus felügyeletével a tanult viselkedési, és udvariassági szabályoknak megfelelően a HÉV-en is. Tudja, hogy a kalauz kérésére át kell adnia menetjegyet kezelésre.</p>	<p>közlekedési rutinok. A tömegközlekedési eszközök használatával kapcsolatos szabályok begyakorlása.</p>	<p>Segítséggel tartsa be a higiéniai szabályokat.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
		Felügyelet mellett tartsa be a tanult közlekedési, viselkedési és udvariassági szabályokat.		
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI			A növények részei. A növények változásainak megfigyelése az egyes évszakokban az iskola környékén. Kerti növények gondozása. A környezet állatainak megadott szempontok szerinti megfigyelése, csoportba rendezésük. Viselkedési szabályok a növényekkel és állatokkal kapcsolatban.	
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	Az ember szervezete, szervei, működésük. Az egyes szervek és életműködések kapcsolata, elhelyezkedése testünkben. Az egyes szervek lehetséges betegségei és megelőzésük. A bőr, a mozgás, a légzés, a	Tudja, hogy a tanult szervek hol helyezkednek el testében. Ismerje az ezekhez kapcsolódó legfontosabb betegségeket, a megelőzés lehetséges módjait. Szóljon az	A test tisztántartása, a serdülőkor jellemzői. A másik nemmel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályok. Testrészek, érzékszervek, funkciójuk, védelmük, az önállóság	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	táplálkozás szervrendszere. Az ember szervezete, szervei, működésük. Az egyes szervek és életműködések kapcsolata, elhelyezkedése testünkben. Az egyes szervek lehetséges betegségei és megelőzésük. A keringés, a kiválasztás szervrendszere, az idegrendszer. Az elsősegélynyújtás alapismeretei, az egyszerű hámsérülések ellátása. Ismerkedjen meg a mentőláda tartalmával, használatával, baleset esetén felnőttet, mentőket értesítsen.	iskola egy dolgozójának, ha sérülés éri.	fokozása.	

Javasolt taneszközök:

- Munkafüzetek, tankönyvek, amelyek szövegét és képanyagát a tanár a gyermek egyéni szükségleteinek megfelelően írja meg és/vagy állítja össze.
- Földrajzi atlasz, Budapest térkép.

- Napilapok időjárásra vonatkozó részei.
- Ismeretterjesztő gyermekkönyvek, gyermeklexikonok.
- Hőmérők.
- A speciális taneszközök közül e tantárgyban a fényképek használata kiemelten fontos.

ÖNKISZOLGÁLÁS

Önkiszolgálás

A tantárgy tanításának célja:

A mindennapi élethez szükséges önkiszolgálási készségek, és háztartási ismeretek, valamint a mindennapi élethez szükséges életvezetési ismeretek, készségek elsajátítása, és azok alkalmazása.

A tantárgy tanításának feladatai:

A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, és a más meglévő képességekkel együtt, azok készsége szintre fejlesztése. A lehető legnagyobb önállóság elérése az önkiszolgálással kapcsolatos tevékenységekben. A háztartási munkafolyamatok megismerése, valamint az ezekben való gyakorlottság kialakítása. A lakóhelyen található szolgáltatások igénybevétele segítségével. Tantervünkben a postai szolgáltatásokra vonatkozó ismereteket az "A" változatban, évfolyamokra bontva részletesen ki van dolgozva. A helyi lehetőségeknek és szükségleteknek megfelelően fontos a helyszínek további bővítését, pl.: uszoda, múzeum, könyvtár, állatkert, gyermekprogramok.

Az autizmussal élő gyermek speciális szükségleteit figyelembe véve a kerettanterv néhány témakörének nevét megváltoztattuk, a tantárgy tartalmát átstrukturáltuk a tantárgy egyéb témaköreibe, illetve más tantárgyak tartalmába.

Az új témakörök, amelyeket bevezettünk:

- háztartási ismeretek
- szolgáltatások igénybevétele

Az elhagyott témakörök, amelyek tartalma a tantárgyon belül került átcsoportosításra:

- környezetrendezés, környezetmegóvás
- gondozási tevékenység
- textilmunkákból a varrási alapismeretek
- konyhai munkák
- kertgondozás
- takarítás
- ruhagondozás
- vásárlás

Az elhagyott témakörök, amelyek tartalma más tantárgyak tananyagában jelenik meg:

- textilmunkákból a varrási ismereteken kívül a teljes tartalom: ábrázolás-alakítástantárgyban
- természetes anyagok és alakításuk: ábrázolás-alakítás tantárgyban
- piktogramok: környezetismeret tantárgyban.

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok		
	1.	2.	3.
Heti óraszám	3	3	3
Éves óraszám	111	111	111

1. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény az „A” változat szerinti haladáshoz	Minimális teljesítmény a „B” változat szerinti haladáshoz
Öltözködés	Az öltöztetés, vetkőztetés elfogadására, együttműködésre szoktatás. Öltöző, vetkőző mozdulatok. Saját ruhadarabok felismerése. Tépőzár, patent kinyitása, cipőfűző kikötése, kifűzése, zipzár lehúzása, kigombolás.	Ismerje fel saját ruhadarabjait, segítséggel öltözzön, vetkőzzön.	A kigombolt, lehúzott zipzárú kabátját és nadrágját a mozdulat beindítása után vegye le magáról. Öltöztetésnél működjön együtt úgy, hogy a megfelelő végtagját felemeli, illetve kinyújtja.
Személyi higiénia, testápolás	A kézmosás és kéztörölés, arcmosás és arctörölés, körömápolás, fésülés, zuhanyozás, fogmosás elfogadására, illetve ezekben a folyamatokban való együttműködésre szoktatás. A víz, a szappan, a fogkrém, a fogkefe, a fésű használatának elfogadása.	Tudja megmosni és megtörölni a kezét és arcát felnőtt segítségével. Zuhanyozásnál működjön együtt úgy, hogy végtagjait a tanult módon tartja a fürdetéshez. Segítséggel mosson fogat, a fogkrémet még a felnőtt nyomja a fogkefére. Fésülésnél,	Fogadja el, ha a felnőtt megmossa és megtörli a kezét és arcát, illetve működjön együtt úgy, hogy a kezét víz alá és kéztöröléshez tartja, arcát megérinti vizes kezével. Viselje el, ha a felnőtt megmossa a fogát. Zuhanyozásnál ne mutasson fizikai ellenállást,

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény az „A” változat szerinti haladáshoz	Minimális teljesítmény a „B” változat szerinti haladáshoz
	Kéz- és arcmosó mozdulatok vízzel, szappannal, a szappan leöblítése, törölköző használat. Fogkefe használat, fogmosó mozdulatok, szájoöblítés. Orrtörölés elfogadása, zsebkeendő használat orrtörölnél. Szobatisztasági tréning, WC és WC-papír használat.	körömtisztításnál tartsa a megfelelő testrészét, fizikai segítséggel törölje meg az orrát. Segítséggel használja a WC-t, fenéktörölnél kooperáljon.	fésüléshez, körömtisztításhoz tartsa a megfelelő testrészét, engedje, hogy megtöröljék az orrát. Szükségét végezze el a WC-be, ha ráültetik, vagy a WC-hez irányítják.
Étkezés	Étkezési helyzet elfogadása: étkezőasztalnál meghatározott ideig ülve. A saját étel megkülönböztetése. Az étkezéshez szükséges eszközök megismerése, saját használatú tányér, pohár és evőeszköz megkülönböztetése, azok használata. Terítés és asztal leszedése segítséggel, saját magának. Harapás, rágás, megfelelő ételmennyiség.	Az étkezéshez előre kikészített eszközökkel, önmagának terítsen meg, étkezés végén szedje le maga után az asztalt. Legyen képes a csoport étkezésének ideje alatt az asztalnál ülni, kanállal önállóan enni, pohárból önállóan inni.	Saját étkezésének idején üljön az asztalnál. Saját evőeszközét használja, csak a saját tányérjából egyen. Önállóan egyen kanállal, a helyes evőeszköztartás még nem elvárás. Önállóan igyon pohárból.

2. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Öltözködés	Vetkőzés, öltözés segítséggel. Tépőzár használat, ki- és begombolás. Összekapcsolt zipzár felhúzása. Cipő fel- és levétele, cipőfűzés.	Öltözéskor a folyamatábrához a megfelelő ruhadarabokat válassza ki, segítséggel tudja ruháit felvenni, illetve levetni. Tudja a ruháin lévő nagyobb gombokat kigombolni, tépőzárát használni, cipőjét kikötni, kifűzni.	Öltözés, vetkőzés segítséggel. Tépőzár-használat, ki-és begombolás, zipzár le-és felhúzása, cipő le-és felvétele. Saját ruhadarabok felismerése.	Segítséggel tudja a sorrendben előkészített ruháit felvenni és levenni, tépőzárát önállóan használni.
Személyi higiénia, testápolás	Vízcsap használata kéz-, arc-, és fogmosásnál. Zuhanyozás felnőtt által beállított hőfokú vízzel. Saját törölköző és fogmosó felszerelés kiválasztása és használata. Zsebkendő használat orrfújásnál. WC-papír használat.	Tartsa be a kéz és arcmosás műveleti sorrendjét. Nyissa ki és zárja el a vízcsapot, szabályozza a vízugarat. Segítséggel zuhanyozza le magát, miután a felnőtt beszappanozta. Válassza ki a saját törölközőjét. Segítséggel mosson fogat úgy, hogy válassza ki a saját fogmosó felszerelését, és fogkrémet is nyomjon a fogkefére.	Együttműködés kézmosás, kéztörölés, arcmosás, arctörölés, zuhanyozás, fogmosás közben. Szappan, törölköző, fogkrém, fogkefe használata. WC és WC-papír használat.	Tudja megmosni és megtörölni a kezét és arcát felnőtt segítségével. Zuhanyozásnál tartsa testrészeit a fürdetéshez. Segítséggel mosson fogat, törölje meg az orrát, használja a WC-t.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
		Segítséggel fújja ki és törölje meg az orrát, használja a WC-t és a WC papírt.		
Étkezés	Evőeszköz használat (villa is). Merőkanál használat. Saját ételének és italának elkészítése, ha a hozzávalók az asztalra vannak készítve: italtöltés kancsóból, kenyérkenés, adott mennyiségű felvágott és szeletelt zöldség elhelyezése a kenyéren, banán és mandarin héjának eltávolítása., egyszerű csomagolások kibontása (kefir).	Az étkezéshez előre kikészített eszközökkel önállóan terítsen meg saját magának. Az ételt merje ki magának, fizikai segítség adható. Étkezésnél használja a villát. Saját ételét és italát készítse el magának, ha a szükséges anyagok és eszközök az asztalra vannak készítve. A megkent kenyeret harapja, rágjon csukott szájjal.	Evőeszköz- és merőkanál-használat. Saját ételének és italának elkészítése, ha a hozzávalók az asztalra vannak készítve (italtöltés, kenyérkenés, adott mennyiségű felvágott és zöldség elhelyezése a kenyéren). Banán és mandarin héjának eltávolítása, egyszerű csomagolások kibontása. Étkezés végén saját terítékének elpakolása segítséggel. Találja meg a hulladék helyét, segítséggel dobja azt ki.	Az étkezéshez megfelelő sorrendben előkészített eszközökkel önmagának terítsen meg. Legyen képes a csoport étkezésének ideje alatt az asztalnál ülni. Segítséggel használja a villát és kenyérkenéshez a kést. Töltse ki saját italát, ha a kancsóban egy pohárnyi ital van.
Háztartási ismeretek	Terítés és tálalás reggelihez és uzsonnához, az asztalterítés és tálalás szabályai, a terített	Tálalószekrényen megfelelő számban előkészített eszközökkel, a csoportnak, reggelihez		

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>asztal rendje. Az asztal leszedése: a használt eszközök, ételmaradékok tárolási helyének megismerése. A terítéshez, tálaláshoz, asztalleszedéshez szükséges útvonalak és mozgássorok elsajátítása. Takarítás elemi fokon: az étkezésnél használt alátétek tisztítása. Szobanövények öntözése. Törölközőcsere. Cérna befűzése nagylyukú tűbe. Fércöltés varrása kartonlapon. A varrótű balesetmentes használata.</p>	<p>és uzsonnához önállóan terítsen meg, az előkészített ételeket tegye az asztalra. Étkezés végén a használt edényeket és ételmaradékokat gyűjtse össze, az alátéteket tisztítsa le és tegye a kijelölt helyre, segítséggel. Öntözze meg a növényeket, cserélje ki a szennyes törölközőket. A háztartási tevékenységek közben fizikai prompt és gesztusos segítség adható.</p>		

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Öltözködés	Öltözködés, a ruhák elejének és hátuljának megkülönböztetése. Zipzár, csat, tépőzár, gombolások használata, cipőfűző befűzése, bekötése.	Ruháit gombolja be, a zipzárt húzza fel.	Saját ruhadarabok felismerése. Öltözésvetkőzés segítségével. Ki- és begombolás, zipzár fel- és lehúzása, cipő fel- és levétele.	Előkészített ruhadarabjait helyes sorrendben vegye fel. Ismerje fel saját cipőjét és kabátját. Zipzártját húzza le, összekapcsolt zipzártját húzza fel. Cipőfűzőjét kösse ki és lazítsa meg.
Személyi higiénia, testápolás	Kéz-, arc-, és fogmosás hatékonyságának növelése. A zuhanyozásban való aktívabb közreműködés. Körömkefe használat, fésülködés, orrfújás, zsebkendőhasználat, nemének megfelelő WC használat.	Személyi higiénia, testápolás	Vízcsap használata kéz, arc és fogmosásnál. Zuhanyozás segítségével. Saját törölköző és fogmosó-felszerelés kiválasztása és használata. Zsebkendőhasználat. Nemének megfelelő W. C. és WC-papír használat.	Nyissa ki és zárja el a vízcsapot, tartsa be a kéz és arcmosás műveleti sorrendjét. Vegyen részt a zuhanyozásban úgy, hogy látható testrészeit beszappanozza és lemossa. Válassza ki saját fogmosó-felszerelését, segítségével nyomjon megfelelő mennyiségű fogkrémet a fogkefére. Kérésre fújja ki az orrát. Önállóan használja a WC-t, segítséggel

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
				a WC-papírt.
Étkezés	Jól látható szennyeződéseknel ellenőrizze a kézmosás és arcmosás hatékonyságát, mossa tisztára kezét és arcát. Fésülködjön meg önállóan ha rövid a haja. Zuhanyozzon kevés segítséggel. Használja önállóan, nemének megfelelően a WC-t. Használja önállóan a zsebkendőt. Segítséggel mosson fogat.	Tudjon néhány ételt késsel villával enni, a hús feldarabolásához segítséget kaphat. Használja rutinszerűen a szalvétát. Készítse el saját italát.	Étkezés kanállal, villával. Merőkanál használat, kenyérkenés, italtöltés	Egyen önállóan kanállal és villával, kenyerét kenje meg. Segítséggel merje ki és töltse ki ételét és italát, ha a kancsóban egy pohárnyinál több ital van.
Háztartási ismeretek	Az étkezéshez szükséges eszközök tárolási helyének és a hűtőszekrény tartalmának megismerése. Reggeli és uzsonnakészítés a csoportnak, előkészített eszközökkel, előkészített (szeletelt) nyersanyagokból. Asztaltörlés, a söprés, a felmosás.	Tálalószekrényen megfelelő számban előkészített eszközökkel, a csoportnak, reggelihez és uzsonnához önállóan terítsen meg, az előkészített ételeket tegye az asztalra. Étkezés végén a használt edényeket és ételmaradékokat gyűjtse össze, az alátéteket tisztítsa le és	Terítés reggelihez és uzsonnához, a terített asztal rendje. Az asztal leszedése, a használt eszközök tárolási helye. A terítéshez, asztalleszedéshez szükséges útvonalak és mozgássorok elsajátítása. Takarítás elemi fokon: az étkezésnél használt alátétek	Tálalószekrényen megfelelő számban és sorrendben előkészített eszközökkel a csoportnak reggelihez és uzsonnához terítsen meg. Étkezés végén a használt edényeket tegye a kijelölt helyre. Az alátéteket a tanár által előkészített eszközökkel törölje le.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Nagylyukú kongrén előrajzolt öltéspontokon fércöltés varrása. Nagylyukú gomb felvarrása. Csomókötés cérnára. Szivacscsíkok apró darabokra vágása.	tegye a kijelölt helyre, segítséggel. Öntözze meg a növényeket, cserélje ki a szennyes törölközőket. A háztartási tevékenységek közben fizikai prompt és gesztusos segítség adható.	tisztítása.	

ÉLETVITELI ÉS GONDOZÁSI ISMERETEK

Életviteli és gondozási ismeretek

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok				
	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	4	4	5	7	7
Éves óraszám	148	148	185	259	259

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Önkiszolgálás	<p>Önállóság a kéz- arc-és fogmosásnál, zuhanyozásnál. Fésülködés, frizura, körömkefe-használat. A tevékenységek hatékonyságát felnőtt ellenőrzi. Étkezés késsel-villával, helyes evőeszköztartás, merőkanál-használat, tiszta étkezés. Önálló öltözés, cipőfűző bekötése. Felöltözés után ruházat ellenőrzése tükörben, ha</p>	<p>Törekedjen arra, hogy a tanult tisztálkodási, önápolási műveletek hatékonyak legyenek. Önállóan merje ki magának az ételt. Helyes evőeszköztartással, tisztán étkezzen. Öltözzön önállóan. Levetett ruháit hajtogassa össze, helyezze vállfára.</p>	<p>Zuhanyozás segítséggel. Körömkefe használat. Fésülködés. Fogmosás. A WC és a WCPapír használata. Kés és villa együttes használata. Étél mérése, italtöltés. Saját ruhadarabjainak felismerése. Öltözés, vetkőzés segítséggel: ruha elejének és hátuljának megkülönböztetése. Saját ruhájának kigombolása. Zipzár használata. Cipőfűző hurkolása és masnira kötése.</p>	<p>Zuhanyozáskor mossa meg segítséggel a nem látható testrészeit is. Tanár kérésére működjön együtt körömkefe használatakor. Fésülje meg hajának legalább azt a részét, mely tükörben látható. Önállóan mosson fogat. Használja önállóan a WC-t és a WC papírt. Késsel tolja a villára az ételt. Önállóan szedjen magának ételt a tálból, a mennyiség meghatározásában még</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	szükséges, megigazítása. Ruhahajtogatás, vállfahasználat.			segítség adható. Önállóan töltse ki italát. Öltözésszekrényből válassza ki a megfelelő ruhadarabokat és segítséggel öltözzön fel. Jól látható jel alapján ismerje fel ruhája elejét. Gombolja ki a kabátját. Használja önállóan a zipzártját, ha az könnyen működik.
Háztartási ismeretek	Hideg ételek készítése. A szükséges eszközök (vágódeszka, kés, reszelő, fakanál) helyének ismerete, balesetmentes használata. Az előkészítő (szeletelés, reszelés, keverés) és befejező műveletek megismerése. Az elektromos teafőző használata, a kapcsolódó balesetvédelmi és érintésvédelmi szabályok elsajátítása. Mosogatás reggeli és uzsonna után.		Terítés reggelihez, ebédhez, uzsonnához. Tálalás. Törölközők cserélése. Szobanövények öntözése. Ételtés készítés csoportnak: előkészített anyagokból és eszközökkel. Söprés.	A napi étkezésekhez terítsen meg a csoportnak úgy, hogy a személyek számát az asztalon előre jelezzük. Étkezéshez folyadékkal teli kancsót készítsen ki az asztalra. Készítsen a csoportnak uzsonnát felszeletelt kenyérből, felvágottból és zöldségféléből, előkészített eszközökkel. Adott nagyságú területen söpörje össze a szemetet.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Udvar takarítása. Egy helyiség önálló kitakarítása.</p> <p>Cérna befűzése közepes méretű tűbe. Csomókötés cérnára. Fércöltés varrása előpontosítás nélkül.</p> <p>Közepes lyukú gomb felvarrása. Kartontextília vágása egyenes vonal mentén. Szivacs vágása csíkokra.</p> <p><i>Minimális teljesítmény:</i> Készítsen ételeket egyszerű konyhatechnikai eljárásokkal.</p> <p>Reggeli és uzsonna után mosogasson el, a száraz edényeket rakja a helyére.</p> <p>Az udvar adott nagyságú területén szedje össze a szemetet és tegye a szemétküldőbe.</p> <p>Egy adott helyiségben törölje le az asztalt, söpörjön, és mosson fel.</p> <p>Szivacs vágása csíkokra.</p>			

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Önkiszolgálás	Hajmosás, ismerkedés a hajszárítóval és használatával. Rutinszerű fogmosás főétkezések után. Felsőtest mosása, ismerkedés a dezodoráló szerek használatával. Saját cipő tisztítása, a szükséges eszköz ismerete, és használata. Időjárásnak megfelelő öltözködés. Felöltözés után ruházat ellenőrzése tükörben, ha szükséges, megigazítása.	Hajmosásnál működjön együtt, hajszárításkor ráfogással fogja a működő hajszárítót. Tanult helyzetekben rutinszerűen mosson kezet és fogat. Ruházatát igazítsa az időjárás változásaihoz. Cipőjét tisztítsa ki a tanult módon.	Dezodoráló szerek használata. Hajmosás, hajszárítás. Kés és villa együttes használata könnyen vágható ételek darabolására. Saját italának (szörp, limonádé) elkészítése. Öltöztetőkészítés: gombolás, cipőfűzés.	A tanult módon zuhanyozzon. Tanár kérésére segítséggel használja a körömkefét. Fésülködjen önállóan, ha rövid a haja. Mossa meg felsőtestét és használjon dezodoráló szert. Hajmosásnál működjön együtt és hagyja, hogy megszáriítsák a haját. Kés és villa együttes használatával daraboljon fel könnyen vágható ételeket. Folyamatábra és mérőpohár segítségével készítse el saját italát. Öltözzön fel: jól látható jel alapján válassza ki ruhája elejét és hátulját, ennek megfelelően vegye fel. Kabátját gombolja ki és be. Használja önállóan zipzártját. Cipőjét fűzze és kösse be.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Háztartási ismeretek	<p>Elektromos tűzhely használata, az érintésvédelmi szabályok elsajátítása. A forró víz, forró főzőlap veszélyeinek és a baleset-megelőzési szabályoknak megismerése. Mosogatás ebéd után. Portörölés. A porszívó működésének megismerése. Porszívózás felnőtt által hálózatra csatlakoztatott porszívóval. A fürdőszobai polcok fogmosó poharak, tükrök tisztítása, a szükséges tisztítószerek és eszközök megismerése, és azok használata. Vásárlás kis élelmiszerboltban, ahol önkiszolgáló rész és eladópuh is van. Az egyes árucsoportok helyének ismerete, a bevásárlókosár használata. Udvertakarítás.</p>		<p>Tálalás. Takarítás: törölközők cseréje, söprés. Szobanövények öntözése. Étél- és italkészítés csoportnak: limonádé és szörpkészítés, főtt tojás és főtt krumpli tisztítása és szeletelése. Cérna befűzése nagylyukú tűbe. Csomó kötése cérnára.</p>	<p>Reggelinél és uzsonnánál az ételleket tegye az asztalra. A fogason lógó szennyes törölközőket cserélje tisztára a tanult módon. Adott nagyságú területen söpörje össze és gyűjtse lapátra a szemetet, tegye a szemetesbe. A tanult módon öntözze meg a szobanövényeket. Készítsen limonádét és szörpöt előkészített hozzávalók és eszközök segítségével. Tisztítson meg és szeleteljen fel néhány főtt tojást és főtt krumplit</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Cérna befűzése tübe. A varrás hátoldalának eldolgozása. A cérna megfelelő helyen való elvágása. Gombvarrás. Textília formára vágása. Fércöltés varrása.</p> <p><i>Minimális teljesítmény:</i> Főétkezések után mosogasson el, az edényszárítóról az edényeket rakja a helyére. A fürdőszobában tisztítsa le a polcokat, tükröket, irányítással pótolja a hiányzó tisztálkodási szereket. Egy helyiség polcait törölje le. Pedagógus segítségével néhány árut keressen meg, vegye le a polcról, tegye a kosárba, és vigye a pénztárhoz. Gyűjtse zsákba adott nagyságú területről a lehullott faleveleket az udvaron.</p>			

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Szolgáltatások igénybevétele	<i>Tartalom:</i> Posta: Levélfeladás postaládába. <i>Minimális teljesítmény:</i> Ismerje fel az utcai postaládát és dobja be a levelet.			

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Önkiszolgálás	Önálló hajmosás, a hajszárító önálló használata. Kézmosás nyilvános helyen: folyékony szappan és papírtörölköző használata. A menstruációs higiénia. Életkornak és alkalomnak megfelelő ruházat kiválasztása, a ruhaváltás szükségességének felismerése. Ruházat ellenőrzése tükörben, szükség esetén megigazítása. Lábtörölő használat.	A tisztálkodással, étkezéssel, öltözködéssel kapcsolatos ismeretek rutinszerű alkalmazása tanult helyzetekben. A menstruációs napokon segítséggel, a tanult módon lássa el magát.	Körömkefe használata. Hajmosás, hajszárítás. A menstruációs higiénia. Étkezés késsel, villával, a helyes evőeszköztartás, tiszta étkezés. Ruhahajtogatás, vállfahasználat. <i>Minimális teljesítmény:</i>	Kérésre önállóan használja a körömkefét. Hajmosásnál dörzsölje a pedagógus által hajára tett sampont, a tanár ráfogással segítse a hajszárító irányítását. Kérésre, segítséggel lássa el magát a menstruációs napokon. Tudja a kést és a villát együttesen darabolásra használni. Étkezzen tisztán. Néhány ruhadarabját segítséggel hajtogasson össze vagy helyezzen vállfára.
Háztartási ismeretek	Egyszerű ételek készítése. Fürdőszobai munkák körének bővítése: mosdótisztítás. Apróbb ruhadarabok kézi mosása, teregetése. Vásárlás az ismert élelmiszerboltban,		Szemetesvödör ürítése. Felmosás. Étel-italkészítés: a tanult ételek elkészítése a csoportnak. Az elektromos teafőző használata, a kapcsolódó érintésvédelmi és balesetvédelmi szabályok. Kézi mosás:	Vásárlás közben haladjon a felnőtt mellett, vegye el és fogja a bevásárlókosarat, tartsa be az előre megadott viselkedési szabályokat. Gumikesztyű használatával a helyiségben

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>eladópultnál. Az áru kifizetése. Kiskert öntözése. Gépöltés varrása textil anyagon. Két anyag illesztése, összevarrása fércöltéssel. A munka fonákoldalának eldolgozása. Gombvarrás. <i>Minimális teljesítmény:</i> Tudjon főétkezések és ételkészítés után hatékonyan elmosogatni, közepes nagyságú szőnyeget tisztára porszívózni. Tudjon egyszerű konyhatechnikai eljárásokat (szeletelés, keverés) alkalmazni egyszerű, hideg ételek készítésében. Vásároljon néhány árufeleséget az eladótól a tanult módon. Adott szabály szerint öntözze meg a kiskert növényeit.</p>		<p>fehérenmű mosása, teregetés. Tálalás. Vásárlás kis élelmiszerboltban, ahol önkiszolgálórész és eladópult is van. Porszívózás. Udvar takarítása. Fércöltés varrása kartonlapon. Cérna befűzése nagylyukú tűbe, csomókötés.</p>	<p>található szemetesvödröket ürítse a kukába. Adott nagyságú területet felmosó- szett használatával mosson fel. Az eddig tanult ételeket készítse el. Segítséggel használja a tanár által hálózatra csatlakoztatott elektromos teafőzőt. Tartsa be a helyzethez kapcsolódó viselkedési szabályokat. Tanári segítséggel mossa ki saját fehérenműjét. Ebédkor helyezze az ételt az asztalra. Az udvar adott nagyságú területén szedje össze a szemetet, és tegye a szemétküldőbe.</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Szolgáltatások igénybevétele	<p>Posta: Levélfeladás postahivatalban. Képeslap és bélyeg vásárlása. Csomagfeladás, csomagkísérő - levél.</p> <p><i>Minimális teljesítmény:</i> Tudja, hogy ismert postahivatalban melyik ablaknál kell feladni a levelet, illetve bélyeget és képeslapot vásárolni. Segítséggel vásároljon, illetve adjon fel levelet.</p> <p>Tudja, hogy az ismert postahivatalban melyik ablaknál kell feladni a csomagot. Ismerje a csomagkísérő - levelet.</p>			

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Háztartási ismeretek	Fürdőszobai munkák körének további bővítése: zuhanytálca és WC-tisztítás. Takarítás alkalomszerűen az intézmény más helyiségeiben is. Hűtőszekrény kitakarítása. Kenyérpirító, kávéfőző, mikrohullámú sütő használata. Főzés, sütés elektromos tűzhelyen, teakészítés, tojás-burgonya- virsli- (stb.) főzés, egyszerűen elkészíthető sütemények (süteményporból, mélyhűtött tésztából) sütése. Az automata mosógép használata, teregetés, száraz ruhák leszedése, csoportosítása, ruhák hajtogatása, elpakolása. Gazdálkodás a pénzzel: bevételek és kiadások	Felügyelet mellett használja az elektromos tűzhelyet, és a megismert egyéb elektromos konyhai eszközöket. Segítséggel ismerje fel hogy mit kell vásárolnia (mert elfogyott, vagy ételkészítéshez szükség van rá). Tudjon automata mosógéppel a tanult módon mosni, ruhákat teregetni.	Hajmosás, hajszáritás. Menstruációs higiénia. Ruhahajtogatás, vállfahasználat. Cipőtisztítás.	Hajmosáskor kupaknyi sampont tegyen a hajára, dörzsölje és öblítse le. Szárítsa meg önállóan a haját. Önállóan lássa el magát a menstruációs napokon. Szekrényében helyezze egymásra összehajtogatott ruháit. A tanult módon tisztítsa ki a cipőjét.

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	jegyzetelése, a kettő összevetése.			
Szolgáltatások igénybevétele	<p>Posta: Az expressz és az ajánlott levél. Az intézmény leveleinek feladása.</p> <p><i>Minimális teljesítmény:</i> Ismerje az expressz és ajánlott levél fogalmak tartalmát. Ismert postahivatalban felnőtt kíséretében tudjon feladni egyszerre több levelet, valamint expressz levelet.</p>		<p>Vásárlás az ismert boltban: az áruk helye az önkiszolgáló polcokon, a bevásárló-lista használata. Mosogatás reggeli és uzsonna után. A tisztítószerrel kapcsolatos viselkedési és balesetvédelmi szabályok.</p> <p>Étel- italkészítés: teaízesítés, ételek melegítése mikrohullámú sütőben. A mikrohullámú sütő használatának szabályai.</p> <p>Fehérneműmosás, teregetés. Mosógépből kivett ruha kitergetése.</p> <p>Fürdőszoba takarítás: polcok, fogmosó-poharak, tükrök tisztítása.</p> <p>Porszívózás. Fércöltés varrása előpontozott kongrén. Udvertakarítás, kertápolás.</p>	<p>Ismerje néhány áru helyét az önkiszolgáló polcokon, bevásárló-lista segítségével gyűjtse azokat kosárba és vigye a pénztárhoz. Rakodjon el az edényszárítóról és mosogasson el reggeli, uzsonna után. Mérőpohár segítségével izesítsen be egy kancsónyi teát. Tanár kérésére segítséggel használja melegítésre a mikrohullámú sütőt.</p> <p>Mossa ki önállóan fehérneműjét, teregesse ki. A mosógépből kivett ruhát a tanult módon teregesse ki. Segítséggel tisztítsa meg a polcokat, fogmosó-poharakat, tükröket. Gyűjtse zsákba adott nagyságú területről a lehullott faleveleket, az udvaron.</p>

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Háztartási ismeretek	<p>A fürdőszoba kitakarítása tanult műveleti sorrendben. Rendszeres takarítás az intézmény különböző helyeiben.</p> <p>Sütéssel, főzéssel készíthető egyszerű ételek körének bővítése (puding, levespor, stb.).</p> <p>A szakácskönyv használata.</p> <p>A csomagoláson található használati utasítás értelmezése, követése. Vásárlás számára ismeretlen élelmiszer- és szaküzletekben. Az élelmiszereken található legfontosabb információk.</p> <p>Az automata mosógép használata, teregetés, száraz ruhák leszedése, csoportosítása, hajtogatása, elpakolása.</p>	<p>Tudja kitakarítani a fürdőszobát úgy, hogy az egyes munkafázisokat adott (célszerű) sorrendben végzi.</p> <p>Felnőtt jelenlétében tudjon használati utasítás alapján félkész ételeket elkészíteni.</p> <p>Készítsen ételt speciális szakácskönyv használatával. Tudja leolvasni a vásárolt árukról az árat és a szavatossági időt. Tudjon automata mosógéppel a tanult módon mosni, teregetni, száraz ruhákat leszedni, csoportosítani.</p>	<p>Vásárlás ismert boltban eladópultnál, fizetés előre kiszámolt összeggel.</p> <p>Fürdőszoba takarítás: mosdó, zuhanytálca takarítása.</p> <p>WC takarítása, a maró háztartási tisztítószerek használatának szabályai.</p> <p>Használjon gumikesztyűt.</p> <p>Porszívózás. Mosogatás ebéd után.</p> <p>Egyszerű konyhatechnikai eljárások: szeletelés, hámozás, reszelés. A megszáradt ruhák leszedése a szárítóról, összehajtogatásuk, helyrerakásuk. Az elektromos főzőlap használata. Kiskert öntözése. Fércöltés, gombvarrás.</p>	<p>Bevásárló-lista segítségével kérjen néhány árut a tanult módon. A pénztárnál segítséggel adja oda a vásárolt áruért a pedagógus által előre kiszámolt összeget.</p> <p>Főétkezések után mosogasson el. Tanári felügyelettel használja a sajt szeletelőt, zöldség hámozót, sajtreszelőt. A tanult módon takarítsa a fürdőszobát, és a WC-t. A megszáradt ruhákat szedje le a szárítóról, a tanult módon hajtogassa össze, és az adott szempont szerint csoportosítva tegye a helyére. Felügyelettel tudjon vizet forralni elektromos főzőlapon, tartsa be a megfelel</p>

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Ruházat javítása. Patent, kapocs felerősítése, szakadás megvarrása. Varrás varrógépen. Gazdálkodás a pénzzel: költségvetés készítése, a takarékoság lehetőségei, jelentősége. Munka a kiskertben: talajművelés, vetés, palántázás.			érintés- és balesetvédelmi szabályokat. Tanult módon öntözze meg a kiskert növényeit.
Szolgáltatások igénybevétele	Posta: pénzfeladás, pénzesutalvány. <i>Minimális teljesítmény:</i> Tudja, hogy az ismert postahivatalban melyik ablaknál kell feladni a pénzt. Tudjon kitöltött csekket felnőtt kíséretében feladni.			

Taneszközök:

Az alkalmazott speciális eszközök közös jellemzője, hogy vizuális támogatást adnak a tanítási-tanulási folyamatban és segítséget nyújtanak egy-egy tevékenység végrehajtása közben.

A javasolt segédeszközök: folyamatábrák, folyamatleírások, használati utasítások, munkaszervezést segítő egyéb eszközök.

Munkaeszközök: valóságos, a mindennapi életben használt tárgyak.

A felmérés eszközei:

A gyermek által végzett tevékenységek megfigyelése az alábbi szempontok szerint:

- az önállóság szintje
- az elvégzett munka minősége
- az elvégzett munka mennyisége
- a munka elvégzéséhez szükséges idő

ÁBRÁZOLÁS – ALAKÍTÁS

Ábrázolás-alakítás

A tantárgy tanításának célja:

- A tanulók önálló munkavégzéséhez szükséges készségek megalapozása, kialakítása, megszilárdítása. Felnőttkorban is használható szabadidős készségek kialakítása.
- A tanulók hozzájuttatása az önálló munkavégzés által megtapasztalható kompetenciaérzéshez.

A tantárgy tanításának feladatai:

- A finommotorika fejlesztése, kézműves technikák tanítása.
- Összetettebb munkafolyamatok elsajátíttatása, melyek jelentősek lehetnek a pályaorientáció szempontjából.

A tantárgy témakörei:

E tantárgyban az "A" és a "B" változat tartalma ugyanaz, a gyermeket képességétől függően vonjuk be a különböző aktivitásokba. Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	3	3	2	2	2	2	3	3
Éves óraszám	111	111	74	74	74	74	74	74

1. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény az "A" és "B" változaton való továbbhaladáshoz:
Vizuális ábrázolás	Helyes ceruzafogás. Formák ábrázolása. Szaggatott vonalak, pöttyök átírása. Függőleges és vízszintes vonalak másolása. Színezés, festés. Formakitöltés két színnel.	Legyen képes az ujjak kontrollált, és a két kéz összehangolt mozgására. Tudjon tárgyakat egy kézzel megfogni és tartani. Vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon a tartalomban megjelölt műveletek végrehajtásával próbálkozzon meg, és egy tevékenységben mutasson fejlődést.
Építés	Lego, Duplo, Mozaik- elemek szétszedése, összerakása. Csavarozás nagyméretű csavarra. Különböző méretű kupakok fel- és lecsavarása.. Fűzőtábla fűzése. Ruhaszárító és irodai csipesz használata. Nagy és közepes méretű gyöngyök felfűzése damilra.	
Papír formázása, alakítása	Papírcsík tépése. Papír összehajtása átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval és felragasztása. Az olló használata. Papírcsík vágása egyenes vonal mentén.	
Formázás különböző anyagokból	Képlékeny anyagok méretre sodrása, gömbölyítése az asztalon és két tenyér között. Z asztalon lapított anyag kiszaggatása nyomóformával. Képlékeny anyagból kis darabok kicsippentése. Homokozás, hó formázása.	

2. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Helyes ceruzafogás. Geometriai formák és betűelemek másolása. Formák festése, színezése.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Helyes ceruzafogás. Függőleges és vízszintes folyamatos, szaggatott és pöttyözött vonalak átírása. Színezés. Rajzolás formatáblába. Festés nagy felületen, kikevert festékkel.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Építés	Csavarozás perforált lemezre. Anya felcsavarása nagyméretű csavarra a megadott magasságig. Különböző méretű kupakok fel- és lecsavarása. Közepes és kis méretű gyöngy felfűzése damilra. Irodai és ruhaszárító csipesz használata. Fűzőtábla befűzése mintakövetéssel.		Lego, Duplo, Mozaik-elemek szétszedése, összerakása. Varrás előlyukasztott kartonlapon. Kupak fel-és lecsavarása flakonra. Csavarozás nagyméretű csavarra. Fűzőtábla befűzése egy sorban. Nagy- és közepes méretű gyöngy fűzése damilra. Ruhaszárító csipesz felrakása szilárd alapra.	
Papír formázása, alakítása	Papírcsík apró darabokra tépése. Papír hajtása félbe		Papírcsík tépése. Papír összehajtása félbe és átló	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	és átló mentén. Gemkapocs illesztése kartonra. A4-es méretű papír irattartóba helyezése. Formák felragasztása. Papír vágása egyenes vonal mentén. Matrica felragasztása papírra.		mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval és felragasztása.	
Formázás különböző anyagokból	Képlékeny anyag formázása előrajzolt minta követésével. Az elkészült munkadarab díszítése. Homokozás, hó formázása.		Képlékeny anyag sodrása, gömbölyítése, lapítása a két tenyér között. Kisebb darabok kicsippentése képlékeny anyagból. Homokozás, hó formázása.	

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Geometriai formák, íráselemek rajzolása. Formák színezése, festése.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Helyes ceruzafogás. Függőleges és vízszintes folyamatos, szaggatott és pöttyözött vonalak átírása. Formák átrajzolása. Formák körberajzolása és színezése. Festés nagy felületen, két kikevert színnel, külön ecsettel.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Építés	Síkidomok alakítása csavarozással. Egyszerű tárgyak készítése mintakövetéses gyöngyfűzéssel damilra és fonalra. Aprógyöngy fűzése damilra. Matrica hátlapjának lehúzása. Csipesz használata.		Lego, Duplo, Mozaikelemek szétszedése, összerakása. Varrás előlyukasztott kartonlapon. Papírcsík tépése. Papír összehajtása félbe és átló mentén. Csavarozás nagy méretű csavarra. Fűzőtábla befűzése. Nagyméretű gemkapocs illesztése kartonra. Nagy méretű gyöngy fűzése damilra. Ruhaszárító csipesz felrakása kartonra.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Papír formázása, alakítása	Írólapok összetűzése gemkapoccsal. Szögletes formák tépése. A4-es méretű papír négybe hajtása, borítékba helyezése. Kilyukasztott lapok összetűzése Milton kapoccsal. A4-es méretű papír iratgyűjtőbe helyezése. Szögletes forma kivágása papírból. Tépett papírdarabok felragasztása előrajzolt formába. Radírozás. Kézi tűzőgép balesetmentes használatának elsajátítása.		Papírcsík tépése, vágása. Papír összehajtása félbe, és átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval, és felragasztása.	
Formázás különböző anyagokból	Modell alapján képlékeny anyagok alakítása. Homokozás, hó formázása.		Képlékeny anyag sodrása, gömbölyítése, lapítása az asztalon és a két tenyér között. Nyomóforma használata. Kisebb darabok kicsipegetése képlékeny anyagból. Homokozás, hó formázása.	

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Rövid szavak írása nyomtatott nagybetűvel. Színezés. Festés több színnel, egy ecset használatával.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Helyes ceruzafogás. Nyomtatott nagybetű elemeinek másolása. Formák ábrázolása. Színezés. Festés nagy felületen, két kikevert színnel, külön ecsettel.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Építés	Síkidomok szerelése csavarozással. Egyszerű tárgyak készítése modellkövetéses gyöngyfűzéssel.		Konstrukciós elemek szétszedése, összerakása. Varrás előlyukasztott kartonlapon. Csavarozás közepes méretű csavarra. Fűzőtábla fűzése mintakövetéssel. Közepes méretű gemkapocs illesztése kartonra. Kisméretű gyöngy fűzése damilra. Közepes méretű gyöngy fűzése laza szárla. Ruhaszárító csipesz felrakása textilre.	
Papír formázása, alakítása	Egyszerű tárgyak hajtogatása papírból. Lapok összetűzése		Papírcsík tépése, vágása. Papír összehajtása félbe és	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>gemkapoccsal és tűzőgéppel. Előrajzolt kerek formák tépése papírból. Írólapok iratgyűjtőbe fűzése. Kartonlapok összetűzése Milton kapoccsal. Kerek formák vágása papírból.</p>		<p>átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval és felragasztása.</p>	
Formázás különböző anyagokból	<p>Képlékeny anyagok alakítása térben modell alapján.</p>		<p>Képlékeny anyag sodrása, gömbölyítése, lapítása méretre. Nyomóforma használata. Mintázás képlékeny anyaggal. Homokozás, hól formázása.</p>	

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Rajzolás, festés: Kis felületek színezése. Előrajzolt formák festése vízfestékkel, több színnel, szabad festés, rajzolás.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Helyes ceruzafogás. Nyomtatott nagybetűk átírása, másolása. Formák átrajzolása. Színezés. Festés. Komplex alakító tevékenységek:	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Komplex alakító tevékenységek	Hajtogatás: Egyszerű tárgyak hajtogatása. Formázás: Képlékeny anyagok alakítása térben, modell alapján. Előrajzolt nagy kereszt varrása kongrén.		Csavarozás perforált lemezre. Kisméretű csavar csavarozása. Előrajzolt fércöltés varrása nagylyukú kongrén. Papír tépése. Papír összehajtása félbe és négybe. Kisméretű gémpapoc illesztése kartonra. Kisméretű gyöngy fűzése damilra. Ruhaszárító csipesz illesztése textilre. Képlékeny anyagok alakítása térben, modell alapján. Formák vágása papírból. Kézi	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
			tűzőgép és lyukasztógép használata. Bélyegző használata. Radírozás, ceruzahegyezés.	

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Rajzolás, festés: Forma rajzolása tárgy modell után. Festés vízfestékekkel, több színnel. Szabad festés, rajzolás. Komplex alakító tevékenység: <i>Tartalom:</i>	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Rajzolás, festés: tárgymodell után, vagy szabadon. Színezés. Festés.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Komplex alakító tevékenységek	- Formázás: Edény készítése agyagból formára és formába rakással, alakítása egy tömbből. Hurkaedény készítése. - Képkészítés egyes technikáival: Mozaikkép készítés - papír méretre tépése vagy vágása, felragasztása; megadott témájú kép készítése előrajzolt forma nélkül. Képeslap készítés - képeslap méretének		- Formázás Képlékeny anyagok alakítása térben, modell alapján. - Papírmunkák Formák vágása, tépése. Tárgyak hajtogatása. Írólapok összetűzése gemkapoccsal. - Kézműves munkák fonállal, textillel Vágás - kartonanyag vágása egyenes vonal mentén. Szövés - a balról jobbra, jobbról balra történő	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>megrajzolása és kivágása méretmegadással; a hátoldal megrajzolása; kompozíció rajzolása, színezése, festése. - Kézműves munkák fonállal, textillel: Makramézás - egyenes minta készítése, vastag szál használata. Kötés - simakötés; szaporítás megközelítő mérettartással; fonalgombolyítás; a kötőtű balesetmentes használatának elsajátítása. Szövés - a felvetőszál felvetése; az eldolgozáshoz szükséges távolságtartó papírcsík behelyezése a felvetőszálak közé; az anyag feltekerése nyolcas alakban a vetélőre; a váltó használatának megtanulása; ív alkotása a vetüléssel; a balról - jobbra, jobbról -</p>		<p>haladás váltogatásának megtanulása; a váltó és a leverővilla használata. Kötés - simakötés. Szivacs vágás - szivacs csíkok vágása apró darabokra.</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a leverővilla balesetmentes használatának elsajátítása. Batikolás - kötözött batik készítése; megfelelő vízmennyiség felforralása; a festékfeloldása a vízben; a textília megkötözése; az edényben lévő anyag folyamatos keverése; szükség szerint a kötözés többszöri megismétlése; a kötözőanyag levágása a textíliáról.</p> <p>A forró vízzel kapcsolatos veszélyek ismerete.</p> <p>- Varrás: Előrajzolt kongrén összekapcsolt kereszt varrása.</p>			

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Rajzolás, festés: Forma rajzolása modell után perspektivikusan. Festés.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Rajzolás, festés tárgymodell után, vagy szabadon. Színezés, festés. Komplex alakító tevékenységek:	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Komplex alakító tevékenységek	- Formázás Edény készítése agyagból formára és formába rakással, kisedése egy tömbből, simítás. Hurkaedény készítése. Egyszerű tárgyak megformázása. - Képkészítés vegyes technikával: Mozaikkép készítés - tépett, vágott papírdarabok felragasztása saját ötleten alapuló előrajzolt mintára. Képeslap készítés: Megadott méretű képeslap megrajzolása, kivágása.		- Papírmunkák Formák vágása, tépése. Tárgyak hajtogatása. - Kézműves munkák fonállal, textillel Vágás - kartonanyag vágása ívelt vonal mentén. Szövés - a balról jobbra, jobbról balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a váltó és a leverővilla használata; anyag feltekerése nyolcas alakban a vetélőre, színek soronkénti váltása.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Az alkalomhoz illő kompozíció megtervezése, elkészítése.</p> <p>- Kézműves munkák fonallal, textillel: Makramézás - lapos és csavart minta készítése; közepes vastagságú szál használata.</p> <p>Kötés - simakötés, szaporítás; fordított kötés.</p> <p>Szövés - felvetés; az anyag feltekerése a vetélőre nyolcas alakban; váltásnál a vetülék illesztése a szélső felvetőszállal; az új anyag hurkolás nélküli pótlása; eldolgózásnál a felvetőszál elvágása, csomók készítése párosával.</p> <p>Batikolás - kötözött és viaszos batik készítése; kompozíció rajzolása anyagra; kontúrviaszolás, festés, teljes felület viaszolása, vasalás.</p>		<p>Kötés - simakötés; szaporítás, fordított kötés, fonal gombolyítása.</p> <p>Szivacsvágás - szivacs csíkokra vágása.</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Balesetmentes munkavégzés forró vízzel, viasszal, vasalóval.			
Népünk művészete	Gyöngyszövés - felvetés; egyszerű minta készítése. Azsúrozás - azsúrozó öltések. Subázás - a subázó szálak előkészítése; előrajzolt minta subázása. Minta varrása, hímzése textilanyagon, különböző öltésformákkal. Összekapcsolt kereszt varrása kongrén mintakövetéssel.		Előrajzolt kereszt varrása nagylyukú kongrén. Subázás - fonal előkészítése; egyszínű felület subázása. Előrajzolt minta subázása. Elemi ismeretek művészeti alkotásokról:	
Elemi ismeretek művészeti alkotásokról	Művészeti alkotások szemlélése segítségével		Művészeti alkotások szemlélése segítségével.	

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Vizuális ábrázolás	Rajzolás, festés: Modell perspektivikus ábrázolása. Árnyékolás a tónuselemek használatával rajzoláskor, színezéskor, festéskor.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.	Rajzolás, festés: tárgymodell után, vagy szabadon. Színezés, kifestés.	Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.
Komplex alakító tevékenységek	- Formázás: Egyszerű tárgyak megformálása agyagból. Kisplasztikák készítése. Egyszerű papírmasé dísz tárgyak, maszkok készítése. - Képkészítés egyes technikáival: Mozaikkép készítés - kompozíció készítése saját ötlet alapján. Képeslap készítés: Alkalmi képeslapok készítése. - Kézműves munkák fonállal, textillel:		- Papírmunkák Előrajzolt kép készítése a tanult technikákkal. - Kézműves munkák fonállal, textillel Vágás - textília formára vágása. Szövés - a balról jobbra, jobbról balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a váltó és a leverő villa használata; anyag feltekerése nyolcas alakban a vetélőre; színek soronkénti váltogatása.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>Makramézás - egyszerű csomó készítése; vékony szál használata.</p> <p>Kötés - simakötés; szaporítás; fordított kötés; leláncolás.</p> <p>Szövés - felvetés; az anyag mennyiségének szabályozása a vetélőn; az elkészítendő munkadarab méretének folyamatos ellenőrzése; eldolgozásnál a szöttes mindkét végének elkötése, az anyag ollóval való eltisztázása.</p> <p>Batikolás - viaszos batik készítése; egyszerű és összetett minta készítése.</p>		<p>Kötés - simakötés, fordított kötés; szaporítás; fonal gombolyítása.</p> <p>Szivacsvágás - szivacs csíkokra és apró darabokra vágása; párna megtöltése.</p>	
Népünk művészete	<p>Minta varrása, hímzése textilanyagon, különböző öltésformákkal.</p> <p>Gyöngyszövés</p> <p>Azsúrozás - azsúrozó öltések.</p> <p>Subázás - papíron kirajzolt minta subázása.</p>		<p>Subázás - fonal előkészítése; egyszínű felület subázása; előrajzolt minta subázása.</p> <p>Varrás: előrajzolt, összekapcsolt kereszt varrása kongrén.</p>	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Elemi ismeretek művészeti alkotásokról:			
Elemi ismeretek művészeti alkotásokról	Művészeti alkotások szemlélése segítséggel.		Művészeti alkotások szemlélése segítséggel.	

A felmérés eszközei, az értékelés módja:

Folyamatos megfigyelés a konkrét tevékenység közben.

Felmérjük:

- a tanuló önállósági szintjét
- a feladatvégzés minőségét
- az elvégzett feladatok mennyiségét
- a feladatvégzésre fordított időt.

A tantárgy tanítása során alkalmazott munkaeszközök:

Montessori eszközök; konstrukciós játékok, eszközök; iskola - és irodaszerek; rövidáruk; méteráruk; szövőszék; varrógép, vasaló.

A tanítás kizárólag valódi eszközökkel történik.

ÉNEK – ZENE

Ének-zene

Mivel a zenei képességek nem sérülnek elsődlegesen az autisztikus fejlődési zavarmiatt, az autista gyermekek oktatásában, nevelésében a zene komplex módon és hatékonyan alkalmazható a sérült készségek, és ezen belül a szociális és kommunikációs készségek fejlesztésében. Az ének-zene tantárgy tananyagának a kerettantervben meghatározott évfolyamok és témakörök szerinti bontása a speciális autista csoportok számára nem javasolt. Egyes esetekben egyéni terv alapján hangszeres zene tanítása tervezhető.

A zene kommunikációs eszközként való használatának alapjai:

- a gyermekek nagy többsége reagál a zenei hangokra (pl. odafordulással, vokalizálással, mozgással)
- bármilyen kommunikációs szinten lévő gyermekkel alkalmazható, tehát a gyermeknek nem kell a beszélt nyelvet értenie, használnia
- a zene örömforrás, jutalomértékű, segít a szorongás oldásában is
- a dallam, a ritmus periodicitása kiszámítható és ezért biztonságérzetet nyújt a gyermekek számára.

Az ének-zene tantárgy tanításának célja:

- a tanulók szociális és szociális kommunikációs fejlesztése (kommunikáció szociáliskontextusokban). A zenei interakció lehetőséget ad a nyelv kialakulása előtti,
- preverbális készségek fejlesztésére, mely az autizmusban a beszélő gyerekeknél éppenúgy sérült, mint a nem beszélők esetében.

Különböző szintű feladatok a szociális és kommunikációs fejlődés előmozdításában a tanulók képességeitől, készségeitől függően

- preverbális készségek fejlesztése,
- a kommunikációs eszközök funkcionális használatának tanítása,
- a szerepcsere tanítása,
- a sorra kerülés tanítása,
- a testi közelség és testkontaktus elfogadásának tanítása,
- az önkontroll kialakításának elősegítése,
- megfelelő reakció mások kezdeményezésére,
- hozzájárulás a közös zenéléshez, énekléshez,
- együttműködés,
- alkalmazkodás szabályokhoz,
- alkalmazkodás a csoporthelyzethez
- a szociális megértés fejlesztése

A zenei fejlesztés általános feladatai

- a szenzomotoros készségek,
- testséma ismerete,
- laterális,
- a finommotoros készségek,
- nagymotoros készségek,
- utánpótlás
- a mozgáskoordináció, szem-kéz koordináció,
- a hallási figyelem és differenciálás,
- figyelem,
- emlékezet,
- gondolkodás fejlesztése
- a tantárgyak keretében tanultak alkalmaztatása (számolás, olvasás stb.)

A zenei készségek fejlesztése

- zenei észlelés,
- memória
- felismerés
- tempó
- dinamika
- intonációimprovizációs készség
- ritmus- és hallásfejlesztés: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, hang - és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata együttműködéssel, majd segítséggel, irányítással, ill. önállóan az egyéni szinttől függően.

Együttműködés tánclépések, táncok elemeinek tanulása. Élő zene (hangszeres zene), majd gépi zene hallgatása együttműködéssel, irányítással, végül önállóan. Zenék és énekek ünnepekhez való kapcsolása. A klasszikus - és a könnyűzene megkülönböztetése.

Tréning-helyzet

A foglalkozás egyéni helyzetben és csoportban (max. nyolc fő) szervezhető, időtartama 5 -45 perc. Törekedni kell arra, hogy a csoportok összetétele minél homogénebb legyen a résztvevők képességeit tekintve. A foglalkozások menetét az egyes gyermekek által megértett vizuális információhordozókkal előre jelzi a fejlesztést végző pedagógus. A tréning kezdetén szükséges lehet két felnőtt egyidejű jelenléte, a zenés

foglalkozást vezető pedagógusra és a gyermeket segítő asszisztensre. A fejlesztés sikere szempontjából nagyon fontos, hogy a pedagógusok folyamatosan, intenzíven figyelemmel kísérjék a gyermek megnyilvánulásait, reakcióit, és érzékenyen, gyorsan reagáljanak.

Eszközök

- vizuális jelekkel ellátott dallam- és ritmushangszerek (zongora, különféle ütőhangszerek, doromb, furulya stb.)
- magnó, mikrofon
- vizuális információhordozók (képek, feliratok, jelek)
- nagyméretű tükör
- kendők
- heverő, karika, színes madzag
- rajzlap, színes ceruza, filc.

A foglalkozások felépítése

A zenefoglalkozások moduláris felépítésűek, az alaphelyzetek és a gyakorlatok a tanulók képességeitől, egyéni szükségleteitől függően variálhatóak.

Egyéni helyzetben ajánlott feladattípusok

- Testkontaktus játék:

A pedagógus és a gyermek közötti fizikai interakció (pl.: csiklandozás, hintáztatás, forgatás, stb.) kísérete élő zenével.

- Tükrözés:

A gyermek spontán mozgásos, vokalizációs és hangszeres megnyilvánulásaira a pedagógus élő zenével reagál

- Utánzás:

Szerepcserével - egyszerre és felváltva,

A mozgás utánzása

- egymás mellett
- egymás mögött
- egymással szemben állva, tükrözéssel és fordított helyzetben

A vokalizáció és az éneklés utánzása

A hangszeres játék utánzása

- ritmusképlet, ritmuskombinációk utánzása
- hangok, dallamok utánzása

- a dinamika és a tempó váltásainak utánzása

Csoportos helyzetben ajánlott feladattípusok

- Adogatós:

Szemkontaktus felvételével és/vagy a csoporttárs megszólításával egy hang vagy ritmusképlet továbbadása.

- Memória:

A gyermek megismétli a bemutatott ritmusképletet és hozzáteszi a sajátját. A játék addig tart, amíg mindenki sorra kerül.

- Együtt:

A játékvezető dallamhangszeren játszik, majd az a gyermek, akire ránéz, ritmushangszeren kíséri a dallamot.

A leírtak olyan alapfeladatok, amelyeknek több változata lehetséges. Az itt felsorolt feladatokon kívül más, ezekhez hasonló játékok is tervezhetők.

Minimális teljesítmény valamennyi évfolyamon: a tanuló vegyen részt az ének-zene foglalkozásokon

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	2	2	2	2	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74	74	74	74	74	74

MOZGÁSNEVELÉS

TESTNEVELÉS

Mozgásnevelés

A mozgásnevelés tantárgy tanításának célja:

- A sokoldalú mozgásos tapasztalatszerzésre építve a tanulók elemi mozgáskultúrájának kialakítása, mozgás-összerendezettségük javítása.
- Mozgásos sikerélmények biztosításával a tanulók önismeretének fejlesztése, önbizalmuk növelése.

A mozgásnevelés tantárgy tanításának feladatai:

- Segítse elő a tanulóknál a cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítását.
- Járuljon hozzá a tanulók figyelmének, emlékezetének és gondolkodásának fejlesztéséhez.
- Fejlessze a tanulók fizikai képességét (erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség).
- Segítse elő az egyensúlyozó képesség javítását.
- Készítse elő a testtudat, testséma, lateralitás kialakítását.
- Speciális jellegű gyakorlatok beépítésével előzze meg a testtartási rendellenességek kialakulását, biztosítsa a testi fejlődés zavarainak korrekcióját.

A testnevelés tantárgy tanításának céljai:

- A tanulóknál a rendszeres testmozgás iránti igény kialakítása.
- Elemi képességek (célirányos mozgás, szabályismeret alkalmazása, tájékozódási képesség, figyelem koncentrációja) fejlesztése, a mozgáskontroll növelése.

A testnevelés tantárgy tanításának feladatai:

- A meglévő testi adottságok, fizikai képességek fejlesztése.
- A mozgás ritmusának és dinamikájának egyre tökéletesebb összehangolása.
- Verbális emlékezet és az utánpótlás képesség fejlesztése (gyakorlatok végzése szóbeli utasításra, illetve bemutatás után).
- Elemi játékszabály - ismeret biztosítása.
- Alapvető szociális képességek (kitartás, együttműködés, egészséges versengés, sportszerűség, fegyelem, stb.) kialakítása.
- Labdabiztonság növelése.
- Térbeli viszonyfogalmak használatának gyakoroltatása, a kétoldali lateralitás erősítése.
- Terápiás lehetőségek (hidroterápia, gyógylovaglás, stb.) alkalmazása.

A témakörök részben megegyeznek a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók kerettantervének témaköreivel, de a légzőgyakorlatok témakör kimaradt, mert a gyakorlatok feltételezik az utánzás, testi tudatosság és beszédértés viszonylag magas szintjét. Ezek a területek az autizmusban rendszerint sérültek.

A játékos versenyek témakör tartalma olyan szociális és kommunikációs képességek meglétét kívánják meg, amely az autizmussal élő tanulóknál rendszerint sérültek, ezért az "A" változatban csak 5. évfolyamtól jelenik meg a témakör, a "B" változatban pedig nem javasolt.

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Heti óraszám	5	5	5	5	5	5
Éves óraszám	185	185	185	185	185	185

1. évfolyam

Tematikai egység	Fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Alapmozgások	Járás talajon ütemtartás nélkül. Egyensúlyozó járás két vonal között. Lépcsőn járás fokozatos utánlépéssel (le-fel) kapaszkodás mellett. Mászás szabadtéri játékokra, fokozatonkénti utánlépéssel. Gurulás a hossz tengely körül hason fekvésből indítva, nyújtott testtel (jobbra, balra). Futkározás kötöttségek nélkül.	Működjön együtt a mozgásnevelésben. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok	Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetben.	
Dobások, labdás gyakorlatok	Labdaforgatás, a labda megfogása, gurítása ülő helyzetben. Labda dobása két kézzel megadott irányba.	

2. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok	Egyszerű utasításokra, jelre adekvát cselekvések végrehajtása (ülj le, állj fel). Egyszerű alakzatok kialakítása (kör, vonal, oszlop), sorakozás.	Az egyszerű mozgásos tevékenységekbe kapcsolódjon be segítségével. Egyszerű alapmozgásokat, elemi szabadgyakorlatokat, helyzetváltoztatásokat tudjon segítséggel végrehajtani	Egyszerű utasításokra adekvát cselekvések végrehajtása (pl. ülj le, állj fel). :	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások	Statikus helyzetek: alapállás, terpeszállás, hason fekvés, hanyatt fekvés. Járás ütemtartás nélkül tárgyak megkerülésével. Egyensúlyozó járás vonalon előre. Futás egyenletes iramban, megállás, elindulás. Gurulás hossz tengely körül háton fekvésből indulva (jobbra, balra). Szökdelés páros lábbal.		Statikus helyzetek: alapállás, hason fekvés, hanyatt fekvés. Járás ütemtartás nélkül, tárgyak megkerülésével. Egyensúlyozó járás vonalon. Szökdelés trambulínon	
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető	Izolációs gyakorlatok: különböző testrészek (fej,		Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás)	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
szabad-és kéziszergyakorlatok	kar, láb, törzs) mozgásának (fordítás, emelés, hajlítás, nyújtás, zárás) gyakorlása.		felvétele megfelelő élethelyzetekben.	
Dobások, labdás gyakorlatok	Álló labda elrúgása álló helyzetből. Kétkezes alsódobás megadott irányba. Labda oda - vissza gurítása társsal.		Álló labda elrúgása álló helyzetből.	

3. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok	Térérzékelés: a tanuló helye a térben a társakhoz viszonyítva.	Tudja segítséggel reprodukálni az egyes járásmódokat, egyszerű alapmozgásokat. Tudja megközelítőleg leutánozni a legegyszerűbb testhelyzeteket. Tudja a labdát fogni, elkapni, továbbítani.	Segítséggel sorakozás, egyszerű alakzatok (kör, vonal, oszlop) kialakítása.	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások	Egyensúlyozó járás tornapadon (előre - hátra). Felugrás, leugrás alacsony tárgyakon. Statikus helyzetek: törökülés, nyújtott ülés. Talpon, sarkon, lábujjhegyen járás ütemtartás nélkül. Lépcsőjárás fokként felfelé kapaszkodással, folyamatosan, lefelé utánlépéssel. Kúszás torna - és játékeszközökből épített		Futás: megállás, elindulás. Statikus helyzetek. törökülés, nyújtott ülés. Lépcsőjárás fokként felfelé kapaszkodással, folyamatosan, lefelé utánlépéssel. Mászás bordásfalon, fokként utánlépéssel. Szökdelés páros lábbal talajon.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	akadályok alatt. Mászás szabadtéri játékokon. Szökdelések (ki - és beugrás karikába).			
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok	Mozgáskontroll a tükörben.		Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.	
Dobások, labdás gyakorlatok	Kétkezes felsődobás társnak. Az érkező labda birtokba vétele. Labda feldobása levegőbe, a visszaérkező labda birtokba vétele. Labdagurítás társnak (oda - vissza) ülő helyzetben.		Labdagurítás társnak (oda - vissza) ülő helyzetben.	

4. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok	A tanuló helye a térben, tárgyakhoz viszonyítva.(térérzékelés). Testfordulatok jobbra, balra, hátra, megadott irányba.	Tudjon két elemből álló mozdulatsort utánozni. Tudjon labdát célba dobni.	A tanuló helye a térben, társakhoz, tárgyakhoz viszonyítva (térérzékelés). Bal-és jobboldal elkülönítése. (pl. mutatni a megfelelő irányt)	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások	Járás közben magasabb tárgyak, akadályok átlépése. Függeszkedés bordásfalon, a helyes fogás kialakítása. Mászás bordásfalon egyik kéz és az azonos oldalú láb elengedésével. Egyensúlyozó járás hátrafelé tornapadon, tárggyal a kézben. Alacsony akadályok átugrása. Gurulás a hossz tengely körül váltakozó testhelyzetből indítva, sorozatban. Járás magas térd - és sarokemeléssel különböző irányba (előre, hátra, oldalra). Lépcsőjárás fokként folyamatosan,		Járás közben akadályok átlépése. Járás emelkedőn és lejtőn. Mászás bordásfalon fokként utánlépés nélkül. Szökdelések: ki - és beugrás karikába. Lépcsőjárás fokként folyamatosan , kapaszkodás nélkül, lefelé utánlépéssel.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	<p>kapaszkodás nélkül, lefelé utánlépéssel. Egyensúlyozó járás nehezített körülmények között: tárggyal a kézben, tornapadon. Tárgyakra, akadályokra fellépés és leugrás. Kúszás torna - és játékszerekből épített akadályok alatt és között. Folyamatos szökdelés előre, hátra.</p>			
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok	<p>Testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok két ütemre. Két egyszerű mozgáselem (ugrás terpeszben kézeme-léssel) összekapcsolása.</p>		<p>Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben</p>	
Dobások, labdás gyakorlatok	<p>Labda feldobása a levegőbe, a visszaérkező labda birtokba vétele járás közben. Labda földhöz ütögetése két kézzel, a labda birtokba vétele. Egykezes felső - és alsódobás társnak. Célba dobás kislabdával nagyobb tárgyra.</p>		<p>Labda feldobása levegőbe. Az érkező labda birtokba vétele.</p>	

5. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok	Szóbeli utasításra elhelyezkedés a tér adott pontján (térérzékelés). Sorakozás magasság szerint.	Tudjon járás, futás közben irányt változtatni. Az alapmozgások végzése közben törekedjen a helyes testtartásra. Törekedjen a tornaszerek helyes használatára.	Utasításra elhelyezkedés a tér adott pontján (térérzékelés).	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások	Statikus helyzetek: Térdelő támasz. Járás guggolásban. Játékos utánzó gyakorlatok (rákjárás, pókjárás). Akadályok átugrása páros lábbal. Szökdelés egy lábon előre, hátra. Mászás bordásfalon (le és fel) fokként, folyamatosan. Függeszkedés bordásfalon: lábemelés, térdfelhúzás. Járás közben különböző magasságú akadályok átlépése.		Szökdelés páros lábon folyamatosan. Mászás bordásfalon egyik kéz és azonos oldalú láb elengedésével. Egyensúlyozó járás padon.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	Lépcsőjárás (fel és le) folyamatosan, kapaszkodás nélkül, fokenként. Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon, kézben tárggyal.			
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszer gyakorlatok	Kéziszer gyakorlatok: labdával, babzsákkal. Aszimmetrikus kartartások (karhúzás, karkörzés).		Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.	
Dobások, labdás gyakorlatok	Labda pattogatása egy kézzel (az ügyesebbikkel) folyamatosan, álló helyzetben. Labda földhöz pattintása, elkapása járás közben. Mellső átadás társnak. Falra dobott labda birtokba vétele. Álló labda célba rúgása.		Labda dobása társnak. Az érkező labda birtokba vétele.	
Játékos versenyek	Sorverseny, a tanult mozgáselemek alkalmazása, elemi szabályismeret.			

6. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok	Nyitódások, záródások, kartávolság felvétele.	Segítséggel hajtson végre négyütemű, kar-, láb-, és törzsgyakorlatokat. Legyen együttműködő a páros gyakorlatok végrehajtásánál.	Testfordulatok megadott irányba.	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások	Egyensúlyozó járás előre, felfordított tornapad merevítő gerendáján. Mászás bordásfalón (fel, le) folyamatosan, egy fok kihagyásával. Függeszkedés: bordásfalón lábgyakorlatok kombinációjával. Járás guggolásban. Kúszás, mászás akadálypályán. Lépcsőjárás kapaszkodás nélkül folyamatosan, váltott lábbal. Szökdelés előre egy		Egyensúlyozó járás tornapadon kézben tárggyal. Mászás bordásfalón (le és fel) fokenként folyamatosan. Járás magas térd - és sarokemeléssel. Lépcsőjárás kapaszkodás nélkül folyamatosan, váltott lábbal.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	lábön, páros lábön, folyamatosan.			
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok	Begyakorolt testhelyzetek, kar - és lábtartások kivitelezése. Páros gyakorlatok.		Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.	
Dobások, labdás gyakorlatok	Labdavezetés folyamatosan, váltott kézzel. Kétkezes, egykezes, alsó, felső és mellső átadás társnak álló helyzetben. Célba dobás, kosárra dobás. Mozgó labda elrúgása.		Labda földhöz ütögetése két kézzel. Az érkező labda birtokba vétele.	
Játékos versenyek	Fogójátékok. Futóverseny.			

Testnevelés

Óraszámok

Óraszám	Évfolyamok	
	7.	8.
Heti óraszám	5	5
Éves óraszám	185	185

7. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok	A terem tárgyaihoz viszonyított távolságok változtatása. Társak, tornaszerek rendezése megadott térbeli irányok és viszonyfogalmak alapján.	Az alapgyakorlatokat huzamosabb ideig bemutatás és/vagy szóbeli utasítás alapján, kombinált mozgásformákkal is tudja végezni. A gimnasztikai alapformákat megfelelő ütemtartással végezze. A terápiás jellegű tartásjavító és izomerősítő gyakorlatokban legyen együttműködő.	Tornaszerek rendezése meghatározott helyre.	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások			Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon.	

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
			Futás egyenletes iramban. Alacsony tárgyakra fellépés, leugrás.	
Gimnasztikai alapformák	Begyakorolt mozgáselemek összekapcsolása. Négy ütemre végzett szabad -, kéziszérés társas gyakorlatok végzése.			
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	Állóképesség fokozása közepes iramú futással. Alacsony akadályok átugrása rövid nekifutással. Felugrások, mélyugrások.			
Dobások, labdás gyakorlatok	Átadások (egykezes, kétkezes, mellső) különböző feladathelyzetekben. Folyamatos labdavezetés mellett akadályok megkerülése.		Álló labda célba rúgása.	
Sportjátékok elemei	Kosárlabda: kosárra dobás: egykezes, kétkezes felső dobással helyből. Labdarúgás: kapura lövés álló labdával. Tollaslabda: szivacs labda ütögetése.			

8. évfolyam

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
Rendgyakorlatok		Irányítás mellett alkalmazza a térbeli irányokat és viszonyfogalmakat. Igyekezzen betartani a sportjátékok elemi szabályait. A terápiás jellegű tartásjavító és izomerősítő gyakorlatokban legyen együttműködő.	Térérzékelés (helyzetváltoztatás, testfordulat, rendezés).	Működjön együtt a mozgásnevelésen. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.
Alapmozgások			Mászás bordásfalon (fel, le) egy fok kihagyásával. Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon kezében tárggyal.	
Gimnasztikai alapformák	Két, három mozgáselem összekapcsolása. Kartartások és fogások alkalmazása.			
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	Kúszás, mászás különböző terjedelmű és nagyságú akadályok között. Állórajt			

Tematikai egység	„A” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény	„B” változat fejlesztési követelményei	Minimális teljesítmény
	alkalmazása, versenyfutás 30-60 m-es távon.			
Dobások, labdás gyakorlatok	Kislabdahajtás. Labdavezetés lassú futás közben ügyesebbik kézzel, akadályok megkerülése		Labda célba dobása.	
Sportjátékok elemei	Kosárlabda: átadások álló helyzetben (kétkezes, mellső átadás) Labdarúgás: labdavezetés, labdakezelés.			

Módszertani kiegészítések a tanterv felhasználásához:

- A gyermek képességszintjének megfelelő szimbólummal (tárgy, fotó, kép, szókép) előre jelezzük a napirendjében, hogy a nap során mikor lesz mozgásfoglalkozás.
- Előre jelezzük, hogy a mozgásfoglalkozás meddig tart, s ott milyen gyakorlatok lesznek.

Ennek lehetőségei:

- Kör elrendezésű akadálypályát alakítunk ki, ahol egyértelműek a feladatok.
- A rendelkezésre álló teret jól elkülönülő helyszínekre osztjuk. A helyszíneket megjelöljük színekkel, betűkkel vagy számokkal. Egy táblán jelezzük, hogy a foglalkozáson melyik helyszínek szerepelnek, és azok milyen sorrendben következnek.
- Az elvégzett feladatok jele lekerül a tábláról, s így láthatóvá válik, mennyi feladat van még hátra, azaz, meddig tart a foglalkozás.
- A torna rajzírásból ismert "pálcika figurákkal" lerajzoljuk az egymás után következő feladatokat.
- Leírjuk, hogy a foglalkozás során milyen feladatokat kell végrehajtani.
- Valamilyen időmérő eszközzel (homokóra, tojásfőző óra, hagyományos óra) jelezzük előre a foglalkozás időtartamát.
- A gyakorlatok ismétlésszámát is jelezzük, amit a következő módokon tehetünk:

- Annyi tárgyat (tornaeszközt, magasabb szinten zsetont vagy pálcikát) teszünk a gyermek elé, ahányszor ismételnie kell a gyakorlatot.
- A gyakorlatok ismétlésszámát hangosan számolhatjuk, ha a gyermek kialakult számfogalommal rendelkezik.
- A gyakorlatok végét időmérő eszköz jelzi.
- Vizuális támpontokkal segítjük a gyermeket a foglalkozáshoz szükséges eszközök elrendezésében (pl. a padlón bejelöljük az eszközök helyét). Ha szükséges, a gyermekeket rávezetjük, hogy egy-egy gyakorlat elvégzése közben hol a tárgyak, eszközök legpraktikusabb helye
- Ha utánzás útján nem sikerül a feladatokat elsajátíttatni, akkor a gyermekek mögé állva, velük együtt végezzük el a gyakorlatokat. Később esetleg elegendő lesz a mozdulat elindítása, míg végül önállóan nem megy.
- Ha a mozgástevékenység eleinte még nem öröm a gyermek számára, szükség lehet más, külső motivációra is, ami egyénenként változik.
- A viselkedésproblémák miatt azoknál a gyermekeknél, akik már tudják kontrollálni viselkedésüket, írott szempontban fogalmazzuk meg elvárásainkat. A szempontok sikeres betartásáért kezdetben szükség lehet külső jutalomra is.
- A mozgásfoglalkozás kereteinek kialakításához, a gyermeklétszám meghatározásához a következő területeken kell felmérést végeznünk a pedagógiai megfigyelés módszerével:
 - a gyermek utánzási képessége
 - beszédértésének szintje
 - frontális irányítás elfogadása
 - figyelem-koncentráció képessége más gyermekek jelenlétében
 - együttműködési képesség felnőttel, gyermekkel.

Lehetséges foglalkoztatási formák:

- Ha a gyermek a felsorolt területeken alacsony képességszinten áll, a legmegfelelőbb foglalkoztatási forma az egyéni helyzet, ahol egy pedagógus egyidejűleg egyetlen gyermekkel foglalkozik.
- Ha a gyermek figyelme nem terelődik el könnyen, képes koncentrálni mások jelenlétében is, akkor egyidejűleg több személy tartózkodhat a térben, de minden gyermekkel egyéni formában foglalkozik egy-egy pedagógus.
- Ha a gyermek képes valamilyen vizuális segítséggel önállóan elvégezni begyakorolt tornasorát, egy térben három-négy gyermeket is foglalkoztathat egyidejűleg egy pedagógus. Mialatt a pedagógus egy gyermeknek segítséget ad, a többiek önállóan folytatják egyéni gyakorlatsorukat.
- Ha a gyermek képes utánzásra, valamint magára vonatkoztatja a frontális instrukciókat, akkor legfeljebb öt-hat gyermeket irányíthat egyidejűleg egy pedagógus.

Az eddig leírt foglalkoztatási formák esetében olyan feladatokat tervezhetünk, amelyeket a gyermek egyénileg végez, a társakkal való együttműködés vagy eszközmegosztás nem szükséges hozzá.

- Ha a gyermek minden felmért területen megfelelő fejlettségi szinten áll, akkor a foglalkozásra páros gyakorlatokat, valamint a társakkal való kooperációt is igénylő feladatokat is tervezhetünk.
- Szenzomotoros fejlesztés, gyógytestnevelés, úszás, lovas-terápia egyéni elbírálás alapján az érintett gyermekeknek biztosítandó.

A tantervben szereplő minimális teljesítményeket a következő szempontokkal egészítjük ki:

- A sérülés speciális jellegéből adódóan a szociális megértésre, önismeretre vonatkozó elvárások egyénre szabott redukálása szükséges (pl. önfegyelem, feladattudat, csapatszellem, versenyszellem, kezdeményező magatartás, taktikai elemek alkalmazása).
- Az öltözéssel, mosdással, mellékhelyiségek használatával kapcsolatos elvárások az
- Életvitel tantárgy követelményeivel megegyeznek.
- 7-8. évfolyamon a tanult elemekből összeállított (legfeljebb 5-10 perces időtartamú) feladatsor levezetése várható el a gyerekektől, ezt megelőzően a mozgásfoglalkozásokat kizárólag a pedagógus irányítja.

FEJLESZTŐ PROGRAMOK

4. A fejlesztő programok

4.1. Tér- idő szervezés

Az autista gyermekek fogyatékoságukból eredően korlátozottan képesek arra, hogy megtanuljanak térben, időben és szociális környezetben tájékozódni. Fejlesztésük során számolni kell azzal, hogy percepció és szervezési készségeik sérültek, problémáik vannak a nyelvi megértés terén, a sorrendiség felidézésében, saját viselkedésük megszervezésében, figyelmük összpontosításában, személyes emlékeik felidézésében, stb. Éppen ezért a környezet kaotikus, értelmezhetetlen és félelmetes lehet számukra. A fogyatékoság következményeit önállóan nem képesek kompenzálni, a kaotikusnak megélt környezethez nem tudnak alkalmazkodni.

A tér-idő szervezés tanításának célja a lehető legnagyobb fokú önállóság elérésének segítése speciális eszközrendszer használatával, amely elsősorban a vizuális információátadás módszerére támaszkodik.

A tér-idő szervezés, illetve a környezet adaptálása a tanuló speciális igényeihez, a fogyatékos készséget pótló, protetikusan jellegű környezet kialakítása.

A tér-idő szervezése az iskolai, illetve ideálisan az otthoni, kollégiumi életben, a tanítás, fejlesztés teljes ideje alatt használandó, az összes tevékenység keretét adja. Szintje, tartalma, formája a tanuló fejlődését követve változik. Például:

- Az első évfolyam feladata a protetikusan jellegű környezet használatának megtanítása.
- A 9.-10. évfolyamon a munkára, munkahelyi környezetre való felkészítés keretében a protetikusan jellegű környezet egyes elemeit adaptálni kell, pl. zsebben, övön hordható napirendi eszköz (naptár).

Feladatok:

- A speciális, részben egyénre szabott protetikusan jellegű környezet és eszközrendszer tervezése, kialakítása.
- A speciális eszközrendszer fejlesztése, bővítése a gyermek fejlődésével párhuzamosan.
- A gyermek biztonságérzetének megalapozása oly módon, hogy számára jól érthetően előre jelezzük az aktivitásokat.
- A viselkedésproblémák megelőzése.
- A zökkenőmentes, önálló tevékenységváltás tanítása.
- f.) Változatos tevékenység kialakítása.
- g.) Az azonossághoz való ragaszkodás csökkentése, a változások elfogadtatása.
- h.) A tér és idő szervezése nyújtson minden tanuló számára látható és érthető információt arról, hogy:
 - mit kell, illetve lehet csinálni
 - hol történnek az egyes tevékenységek
 - mennyi ideig tartanak
 - mi lesz a következő tevékenység
 - hogyan kell egy tevékenységet elkezdeni, befejezni
 - szóképeket ismerő vagy olvasni tudó gyermekek számára a tárgyak nevét, bizonyos állandó információkat hordozó feliratok adnak további támpontokat.

A protetikus környezet elemei:

A fenti kérdésekre a tér strukturálásával, a napirenddel (tér-idő strukturálásával), folyamatábrákkal, munkaszervezéssel, munkarenddel és egyéb vizuális információhordozókkal adható válasz.

A tér-idő szervezése program a következő témaköröket foglalja magába:

- Napirend, napirendhasználat

A napirend használat tanításának elengedhetetlen feltétele a tér strukturálása, amely fizikailag (pl. bútorokkal) és vizuálisan (pl. képekkel, színekkel) kijelölt egyértelmű helyszíneket jelent. Egyértelmű helyszíneket kell kijelölni az étkezéshez, a munkához és tanuláshoz, a szabadidő eltöltéséhez, az önkiszolgálási feladatokhoz. Szükség lehet a vizuális és akusztikus illetve egyéb zavaró ingerek minimalizálására a gyermekek szükségleteinek megfelelően.

A napirend tájékoztatja a gyermeket arról, hogy mit és hol tegyen, valamint arról, hogy milyen sorrendben következnek az egyes tevékenységek. Az idő múlását és beosztását láthatóvá teszi.

Számos egyéb kiegészítő információt is tartalmazhat, például a tevékenységben résztvevő személyek nevét, körülményeket, feltételeket, alternatív lehetőségeket, a gyermek igényeihez igazodva.

Egyénre szabott kialakításakor és használatában a következő szempontokat kell figyelembe venni:

A gyermek által biztosan érthető szimbólumszinthez igazodó forma kiválasztása.

Ennek alapján a napirend lehet tárgyias, képes és írott. *Tárgyas*: a gyermek képességeitől függően alkalmazhatóak az aktivitásokban használt konkrét tárgyak, kisebb, de azonos funkciójú tárgyak, tárgyak részei, metszetei. A tárgyias napirend tanításának alapfeltétele, hogy a gyermek tudjon tárgyat tárggyal egyeztetni. *Képes*: Fotók, rajzok, piktogramok a tevékenységek nevének szóképpel. A képes napirend használata esetén meg kell győződni arról, hogy a gyermek tárgyat-képpel, képet képpel egyeztet. *Írott*:

Szóképek, feliratok. Alkalmazásakor meg kell győződni arról, hogy a gyermek az egyes aktivitásokat és leírt nevüket képes összekapcsolni. Olvasni tudó vagy bizonyos tanult szóképeket teljes biztonsággal felismerő gyermekeknél használható.

A gyermek számára átlátható időtartam beosztása, előre jelzése.

A napirend hossza ennek megfelelően a következőképpen alakulhat:

- csak a soron következő tevékenységet jelzi
- két egymást követő aktivitást jelez előre
- néhány egymást követő aktivitás jelenik meg a napirenden
- a nap teljes programja előre látható
- heti időbeosztás készíthető

A napirend elhelyezése segítse az önálló használatot.

Ennek alapján a napirend elhelyezése:

- fix (pl. falra rögzített)
- mobil (pl. a képek fotóalbumban vannak)

Tevékenységszervezés

- A tevékenységszervezés tanításakor a legfontosabb cél vizuális segítséggel és információkkal helyettesíteni a tanári segítséget, pótolni a hiányzó készségeket a lehető legnagyobb önállóság elérésének érdekében.
- A tevékenységek lépéseit és a lépések sorrendjét tárgyak sorba rendezésével, folyamatábrákkal, folyamatleírással segíthetjük felidézni. A folyamatábrák, leírások az

egyed tanuló ígényeihez igazodnak és minden olyan információt tartalmaznak, mely az adott tevékenység önálló elvégzéséhez szükséges.

- A munkaszervezés segít a tevékenységekhez szükséges tárgyak, eszközök elrendezésében. Egyértelműen megmutatja adott tevékenységen belül, hogy milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni azt. A gyermek számára egyértelmű, megfelelő számú lépésre bontja a feladatokat. A munkaszervezés megkönnyíti a tanuló számára, hogy megtanulja és elfogadja a dolgok változását, amikor a kezdeti állapot megváltoztatásával kész munkadarab, befejezett feladat készül.
- A munkarend jelzi, hogy meddig fog tartani egy napirendi tevékenység. Meghatározza a feladatok, aktivitások mennyiségét, elvégzésük sorrendjét és rendjét (hogyan jut a gyermek a feladatokhoz).
- A munkavégzés helyszíne nem csak a munkaasztal lehet, hanem bármely terület, ahol önálló, szervezett munkavégzés folyik. E helyszíneken is érvényesülnie kell a munkarendnek és a munkaszervezési szempontoknak.

A munkarend és munkaszervezés alkalmazásának lehetőségét mutatjuk be az asztalnál végezhető önálló munka, az ún. "kódos munka" rendszerén keresztül.

Munkarend

Megmutatja a tanulóknak, hogyan jut hozzá a feladathoz és mennyi ideig végzi azt.

A munkarend rutinja az alábbi lépésekben fejlődik:

- A pedagógus a munkaasztalnál egyesével adja a feladatot balról, és veszi el jobbról.
- Az elvégzendő 2-3 feladat a munkaasztal bal oldalára van készítve, ahonnan a gyermek elveszi, elkészíti, majd jobbra, a kijelölt helyre teszi.
- Az elvégzendő 2-3 feladat a tanulótól balra, ülőhelyzetben elérhető polcon van, ahonnan fentről lefelé elveszi, elkészíti, majd jobbra a kijelölt helyre teszi.
- Az elvégzendő 2 - 3 feladat a munkaasztaltól 1-2 m-re lévő polcon van. A tanulóknak fel kell állnia ahhoz, hogy a feladatot elvegye. A feladat dobozát a munkaasztalhoz viszi, elkészíti, majd jobbra, a kijelölt helyre leteszi. Ezt a műveletsort addig végzi, amíg a polcra el nem fogynak a dobozok.
- Az elvégzendő 2 - 3 feladat a munkaasztaltól 1-2 m-re lévő polcon van, melyen csak az ő feladatai találhatók. A feladatokat jelkártya-párok segítségével veszi el a polcra, amelyek egyik párja az adott feladat dobozán van, a másik pedig a tanuló asztalára, vagy az asztal melletti falra van készítve. A tanuló egyesével viszi a kártyáit a polcra, megkeresi azt a dobozt, amelyen a kártya párja van, a kezében lévő a polcra illeszti, a dobozt az asztalához viszi, ahol elkészíti a feladatot. A feladat befejezése után a dobozt visszaviszi a helyére.
- A műveletsor ugyanaz, mint az 5. pontban, de a tanuló a feladatokat egy távolabbi polcra veszi el, ahol a sajátjain kívül még néhány, a csoportban használt feladat is megtalálható.
- A műveletsor ugyanaz, mint az 5. pontban, de a tanuló a feladatokat egy távolabbi polcra veszi el, ahol a sajátjain kívül a csoportban használt összes feladat megtalálható.

Munkaszervezés

Megmutatja a tanulóknak, hogy milyen műveleti sorrendben kell elvégeznie a feladatot.

A feladatokat egyenként dobozokban tartjuk.

A dobozokban a következőképpen szervezett feladatok találhatók:

- A doboz két rekeszre van osztva. A bal oldali rekeszből a jobboldaliba kell helyezni a feladattípusnak megfelelően az eszközöket. A doboz elhelyezését segíti a doboz aljának bal oldalán, illetve az asztalon elhelyezett tépőzár.
- A dobozban 3 vagy több rekesz van. Az ilyen típusú szervezés használható szortírozás, szerelés, egyeztetés (tárgy tárggyal, tárgy képpel, kép képpel, szín, forma, nagyság, anyagi minőség, szag, súly, hangerő, ízek, stb. szerint), csomagolás, irodai munka feladatainak elvégzésekor. A tanuló a feladatokat tárgyas vagy képes utasítással is végezheti.
- Alaplapos szervezés: Az eszközök a dobozban, a feladat típusának megfelelően lépésekre bontva, külön tálkákban (zacskókban, borítékokban, stb.) található. A dobozban van a munkaszervezést segítő alaplap, melyre forma, szín vagy szám szerinti egyeztetéssel helyezhetők el a tálkák, ezek segítségével helyes sorrendben végezhető el a feladat.

Az alaplap elhelyezését az asztalon tépőzár vagy jelzés segítheti.

A "kódos munka" tényezői

- Feladatok száma

A feladatok száma 1-től 5 - 6 feladatig emelkedhet. A rutin megszerzésének idején 3-4 feladatot adunk a tanulónak, majd a munkavégzésre fordítható idő és a feladatok nehézségi fokának függvényében határozzuk meg a feladatok számát.

Amikor a gyerekeknek már nem okoz nehézséget a feladatváltás, illetve kitartóan, folyamatosan képes dolgozni, lehetőségünk van arra, hogy egyetlen, a munkaidő egészét kitöltő feladatot adjunk.

- Feladatváltás

A tanuló az asztal bal oldalára készített feladatot (amelyet a pedagógus, vagy ő maga készít oda az asztalára) elkészíti, majd jobbra, a kijelölt helyre teszi, illetve visszaviszi a polcra, ahonnan elhozta. Addig ismétli ezt a folyamatot, amíg a feladat dobozai, illetve a jelkártyák el nem fogynak az asztaláról.

- Feladatvégzés időtartama

Az 1. évfolyamban egy ülésben 5-6 perc lehet, majd az évek során eljuthatunk a 45 percig tartó folyamatos munkavégzéshez.

- Feladatok típusai

A gyermeknek az intellektuális szintjének és a finommotoros készségének megfelelő feladattípusok adandók.

- Egyeztetés: tárgyas, képes, funkció szerinti.
- Szortírozás: különböző szempontok szerinti válogatás.
- Szerelés: konstruálás.
- Csomagolás: különböző csomagolástechnikák
- Irodai munka: eszközhasználat, munkafolyamat.
- Sorrendbe rakás: tárgyaknak, események képeinek adott szempont szerinti sorrendbe rakása.
- A feladatvégzés során elkövetett hibák

A munkavégzés során ejtett hibákat azonnal korrigáltatnunk kell a tanulókkal, hogy elkerüljük a hibás megoldások rögzülését.

A munkavégzés közbeni viselkedésA tanuló a helyén ülve csendben, kizárólag a feladatára figyelve, a munkaszervezésnek megfelelően dolgozik. Szükség esetén segítséget kér, jelzi, ha elkészült.

Cél, hogy a felsorolt tényezők legalább egyike mérhetően fejlődjön. Vigye munkaasztalához a feladatait, kitartóan, minél kevesebb hibával dolgozzon. Különböző típusú feladatokat önálló feladatváltással, balról jobbra dolgozva, alaplap és/vagy egyéb vizuális segítség használatával készítsen el.

4.2. Babzsák

A "babzsák" játékos szociális-kommunikációs fejlesztő program, mely elnevezését az ismert eszköztől kapta. Csoportos foglalkozás, amely átmeneti helyet foglal el az egyéni fejlesztés és a klasszikus frontális tanítási szituáció illetve a természetes élethelyzetek között. A "babzsák" helyzetben tanultak tehát elsősorban a különböző társas helyzetekben való részvételt alapozzák meg.

A program tanításának célja, hogy a hiányzó vagy fogyatékos szociális és kommunikációs készségeket pótolja, a formalizált szituáció, struktúra, szabályok alkalmazásával és a babzsák eszköz használatának segítségével.

Védett, biztonságosnak megélt, jól átlátható, érthető környezetet és élvezetes, játékos helyzetet biztosít a hatékony tanuláshoz.

A babzsák, mint eszköz szerepe a szociális és kommunikációs készségek közül a hiányzó kölcsönösség, a szerepcseré tárgyi, érzékelhető/megfogható megjelenítése:

- a hallgató-beszélő szerep váltakozásának,
- a figyelem-fókusz váltakozásának,
- a szemkontaktus és szerepcseré összekapcsolásának,
- a szociális interakció kezdetének jelölése tanár és tanuló között, stb.

A babzsák használatára az interakciók szabályozásában a fejlesztés elején mindenképpen szükség van, majd a készségek fejlődésével párhuzamosan törekedni kell az eszköz elhagyására, hogy a tanultakat egyre természetesebben, mindennapi élethelyzetekben alkalmazzák a tanulók. Az eszköz használata a "B" változat szerint haladó tanulók esetében illetve az alacsonyabb évfolyamokon általában nem hagyható el.

Fejlesztési feladatok

- Alapvető szociális-kommunikációs és kognitív készségek fejlesztése:
 - figyelem,
 - várakozás,
 - sorrakerülés kivárása,
 - testi közelség, testkontaktus elviselése
 - közös tárgyra irányított figyelem,
 - preverbális készségek: szemkontaktus és mutató használata a szociális kommunikációban,
 - a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása,
 - a csoportos aktivitásban való részvétel szabályainak tanítása, a csoportba tartozás megértése a tanuló saját szintjén.
- Komplex, magasabb szintű szociális-kommunikációs és kognitív készségek fejlesztése:
 - a tantárgyakban és más programok keretében tanított készségek, ismeretek általánosítása, ismétlése, szinten tartása,
 - utánpótlás tanítása,
 - figyelem a beszédpartnerekre,
 - önmagáról és másokról való ismeretek tanítása,
 - információ és tapasztalatcsere tanítása,
 - szociális megértés, a "tudatteóriával" kapcsolatos készségek fejlesztése,

- a metakommunikáció megértésének fejlesztése,
- kritika és önkritika,
- önkontroll, saját viselkedés szabályozásának tanítása,
- a tanult szabályok általánosítása stb.

Tréning-helyzet

- Állandó helyszínen, félkörben elhelyezkedve, szőnyegen vagy székeken ülve zajlik a foglalkozás. A "játékvezető", aki eleinte tanár, de később lehet tanuló is, szemben ül a résztvevőkkel.
- A résztvevők: maximum 5-8 tanuló, minél homogénebb kognitív és egyéb készség szinten. Játékvezetők és segítők (számuk a csoport szintjétől, a tanulók számától és attól függ, hogy a program melyik szakaszában vannak).
- A foglalkozások rendszerint 15-30 percig tartanak, a résztvevők képességeitől függően.
- A foglalkozások menetét merev szabályok határozzák meg, melyek a tanulók számára a helyzet megértését, a kiszámíthatóságot teszik lehetővé. A szabályok pontosan meghatározzák az összes résztvevőtől elvárt viselkedéseket, cselekvéseket, a viselkedés következményeit, a feladatot és végrehajtásának módját, időtartamát, az egyes tanulók képességeinek megfelelően differenciálva, az események sorrendjét, az egyéni értékelés szabályait.

Eszköz igény

- Annyi babzsák, ahány résztvevő van.
- A feladatokhoz szükséges eszközök, pl. képek, tárgyak.
- Egyéni emlékeztető kártyák, melyeken viselkedési szabályok vannak az önkontroll segítéséhez.
- Egyéni jutalmazási rendszerhez szükséges eszközök (amennyiben szükség van erre).

A program felépítése

A program moduláris, a feladatokat a csoport tanulóinak szükségleteihez alkalmazkodva kell összeállítani az előző foglalkozásokra, a napi aktualitásokra és a tantárgyakban tanultakra építve. Az egyes feladattípusok bővíthetők vagy egyszerűsíthetők az egyes tanulók képességeinek megfelelően. A program módot ad a differenciálásra csoporton belül és tanuló csoportok között egyaránt.

Modul minták

- "Tárgyletakarós": A játékvezető a gyermekek elé olyan használati tárgyat helyez, melyek nevét ismerik, és ki tudják mondani. A megnevezés után kérdések és válaszok következnek. (pl. Mi van a ceruza és a radír között?) Rövid gyakorlás után a játékvezető letakarja a tárgyakat, majd kérdéseket tesz fel a tárgyról. A játékosoknak figyelni kell egymás válaszait is, valamint azt, hogy mikor kerülnek sorra. Amennyiben valaki hibázik, a társai korrigálják. A feladat alkalmas a nyelvi megértés és beszédhasználat, a figyelem és emlékezet fejlesztésére, a tanulókat egymásra való odafigyelésre készíti. A jó és rossz válaszok kapcsán tanári kérdések segítségével gyakoroltatható értékelés, önértékelés.
- "Üzenetátadás": A tanulók lehajjták a fejüket, a játékvezető megéri az első játékos vállát és valamilyen mozdulatsort mutat neki. A játékos a mozdulatot utánozza, majd tovább adja a következő játékosnak. A feladat teljesítésekor a tanulók tapasztalatot

szereznek az információ birtoklásról és továbbadásról. A feladat gyakorlása fejlődik a figyelem és utánzás képessége, a metakommunikációs eszközök értése és használata.

- "Dobálás": Az a gyermek kap babzsákot, aki a játékvezető szemébe néz. Amikor már minden gyermek sorra került, a játékvezető jellemző tulajdonságokat mond egy-egy gyermekről, és aki magára ismer, visszadobja az eszközt a játékvezetőnek.

A feladat alkalmas a preverbális készségek, szemkontaktus, a motoros készségek, az önmagáról való tudás, a figyelem fejlesztésére. Számos változat és nehézségi fokozat képzelhető el az alaphelyzet variálásával.

- "Mesélős": A játékvezető kijelöli a mesélőt, megadja a témát és szempontokkal segíti a tanulót. pl.: Meséld el, mit csináltál ma attól kezdve, hogy felébredtél! Beszélj arról, hogy kivel jöttél az iskolába, kikkel találkoztál, milyen feladataid voltak idáig stb. Addig beszélj, amíg a homokóra leperreg! A történet elhangzása után a tanulók kérdezhetnek társuktól, az új információra vonatkozó kérdéseket és adekvát válaszokat a játékvezető jutalmazza. A játék végén a játékvezető értékeli a mesélő teljesítményét. A feladat csak az "A" változat szerint haladó tanulóknak ajánlott, a felsőbb évfolyamokon.

A játék során fejlődhet a figyelem, emlékezet, önismeret, kommunikációs és szociális készségek, valamint annak képessége, hogy a saját élményt időrendben és összefüggően idézze fel a tanuló, gyakorolható az információk cseréje stb.

A felsoroltakon kívül gyakorlatilag végtelen számú feladat tervezhető, a fentiek csupán például szolgálnak.

4.3. Társas viselkedés

A „Társas viselkedés fejlesztése” program azoknak a csoportos foglalkozásoknak a gyűjteménye, melyeket az Autizmus Kutatócsoport Általános Iskolájában szerveztek az elmúlt években. Egy fejlesztő programban való leírásukat az teszi indokolttá, hogy cél és feladatrendszerük, valamint tervezésük módja csaknem azonos. Természetesen a felsorolt fejlesztési feladatok nem egyformán hangsúlyosak az egyes foglalkozástípusokban. A foglalkozások tartalma elsősorban a tantárgyi tantervekből származik.

A következő csoportos foglalkozások megszervezése ajánlott:

- Közös játék
- Közös tanulás
- Közös kézimunka
- Ünnepek

A felsorolt csoportos foglalkozások egymástól függetlenül, illetve párhuzamosan is szervezhetők az egyes gyermekek, ill. tanulócsoporthoz szükségleteinek megfelelően. A program a „Babzsák” fejlesztő programhoz hasonlóan a társas helyzetekben való részvételt alapozza meg, ezért cél-és feladatrendszerük csaknem azonos.

A program célja, hogy elősegítse a társas helyzetek gyakorlását, a részvétel szabályainak megtanulását, mivel az autizmussal élő gyermekek spontán nem, vagy nem megfelelően vesznek részt azokban.

A fejlesztés során a társas helyzetek szabályos sémát követnek, így érthetővé és élvezhetővé válnak a résztvevők számára.

A program feladata, hogy az egyes tanulókat egyéni képességeikhez mérten a lehető legmagasabb szintre juttassa el a csoportos helyzetekben való részvétel terén.

A csoportos helyzetek alaptípusai (nehézségi sorrendben):

- A csoport tagjai egy térben tartózkodnak
- A csoport tagjai egy térben, azonos aktivitást végeznek, de saját eszköz-készlettel
- A csoport tagjai egy térben, azonos aktivitást végeznek és megosztóznak az eszközökön
- A csoport tagjai együtt dolgoznak, játszanak azonos eszközzel, várakozniuk kell a sorra kerülésre
- A csoport tagjai versengenek egymással az adott aktivitásban
- A csoport tagjai együttműködnek (kooperálnak) valamely közös cél érdekében

A felsorolt csoportos helyzetek során a következő képességek egyénre szabott fejlesztésére nyílik lehetőség:

- testi közelség elviselése
- a figyelem fejlesztése
- a várakozásra való képesség fejlesztése
- sorra kerülés kivárása
- közös tárgyra irányított figyelem fejlesztése
- a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása

- szociális rutinok tanítása
- a csoportos aktivitásban való részvétel szabályainak tanítása, a csoportba tartozás megértése a tanuló saját szintjén
- együttműködés valamilyen közös cél elérése érdekében
- a tantárgyakban, és más programok keretében tanított készségek, ismeretek általánosítása, ismétlése, szinten tartása
- figyelem a partnerekre
- szerepcsere
- frontális utasítások megértésének fejlesztése
- énkép és önismeret fejlesztése
- más személyekről való tudás bővülése
- a metakommunikáció megértésének fejlesztése
- önkontroll, saját viselkedés szabályozásának tanítása
- osztozás az eszközökön

A foglalkozások tervezése, szervezése:

A csoportos foglalkozások tervezésének, megszervezésének legfontosabb előfeltétele, hogy a pedagógus gyermekenként előre ismerje a következő tényezőket:

- Mennyi ideig képes a gyermek részt venni az adott foglalkozáson.
- Milyen létszámú csoporttal képes együtt dolgozni, kik azok a társak, akiket tolerál.
- Szükséges-e, és ha igen, milyen vizuális segítség teszi lehetővé az önálló részvételt.
- Motivált-e a gyermek a részvételre, ill. külső jutalmakkal érdekelté tehető-e a foglalkozáson való részvételben.
- A kommunikáció használat és megértés milyen színvonala várható el a gyermektől.
- Milyenek a gyermek finommotoros és kognitív képességei.
- Hol tart a gyermek az egyes tantárgyak tananyagában.
- Melyek a szociális-kommunikációs készségek terén meghatározott aktuális, rövidtávú célkitűzések.
- Melyek a viselkedés-problémák megelőzésének, kezelésének aktuális technikái.
- Van-e a gyermek számára szorongást okozó eleme az adott csoportos foglalkozásnak.

A fenti kérdések számbavétele után a pedagógusok már össze tudják állítani a csoportokat homogenitásra törekedve.

A foglalkozások vezetőjén kívül kellő számú felnőtt segítő jelenléte is szükséges lehet.

Az egyes csoportos foglalkozások jellemzői

- Közös játék

A közös játék megszervezésére akkor kerülhet sor, ha legalább két tanuló képes arra, hogy a játékszabálynak megfelelően vegyen részt ugyanabban az egyszerű társasjátékban. A részvétel szociális-kommunikációs, kognitív és motoros feltételei egyéni fejlesztés keretében megteremthetők. A tanárok szerepe a játék során lehet modell vagy segítő.

A távlati cél az, hogy fokozatosan kivonódjanak a játékból a felnőttek, és a közös játék spontán választott szabadidős aktivitássá váljon a tanulóknál.

A fejlesztési feladatok közül a sorra kerülés kivárása, a megszólítás, a szerepcsere, figyelem a partnerre, önkontroll (pl. vesztes esetén), szabálytartó viselkedés emelendők ki.

Ajánlott játékok:

- Képes lottó

- Memória-játék
- Szín, formaegyeztető játékok
- Dominó
- Egyszerű dobókockás játékok
- Ki nevet a végén
- 142
- Autós, szám stb. gyermekek számára készített kártyajátékok
- Sakk
- Kérdezd meg, ki az!

- Közös tanulás

A foglalkozás megszervezése rendkívül fontos azon tanulók esetében, akiknél felmerül az integráció lehetősége, mert így gyakorolhatják a tanórai viselkedés legfontosabb szabályait. A speciális csoportban maradó gyermekeknél többek között a tanultak általánosítása és a szabálytartó viselkedés kialakítása miatt hasznos a közös tanulás. Az alaphelyzet a klasszikus frontális osztálytermi helyzethez hasonlít, de új ismeretek tanítására nem kerül sor. A közös tanulást vezető tanár (begyakorlott csoportnál lehet a vezető gyermek is) minden esetben frontális instrukciókat alkalmaz, az értelmezésben szükség esetén egy másik tanár segít. A feladatok kapcsolódhatnak adott tantárgyhoz, és/vagy a mindennapi élményekhez, történésekhez.

A fejlesztési feladatok közül a figyelem, sorra kerülés kivárása, frontális utasítások követése, önkontroll, viselkedés-szabályozás, saját teljesítmény értékelése, összehasonlítása a társak teljesítményével, megfelelő szociális rutinok gyakorlása, szabálytartó viselkedés, a tantárgyak keretében tanított készségek, ismeretek általánosítása, ismétlése, szinten tartása, közös tárgyra irányított figyelem fejlesztése, a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása, információ megtartása és megosztása emelendők ki.

A közös tanulás során ajánlott feladattípusok:

- Állítások igazságtartalmának megítélése
- Hiányos szavak, mondatok befejezése
- Találós kérdések, rejtvények
- Fejlesztés
- Tollbamondás
- Kérdések mindennapi eseményekkel vagy konkrét programokkal kapcsolatban
- Csoportosítások különböző szempontok szerint
- Jellemző tulajdonságok gyűjtése tárgyakról, személyekről stb.

- Közös kézimunka

A közös kézimunka foglalkozás során a csoport készíthet egy közös munkadarabot, vagy azonos instrukciók alapján ki-ki saját feladatán dolgozhat. A foglalkozás témája kapcsolódhat aktuális élményekhez, eseményekhez, ünnepekhez, készülhet használati tárgy vagy ajándék stb., de új technika tanulása nem lehet cél. A foglalkozást egy tanár vezeti, kellő számú segítő felnőtt bevonásával.

A fejlesztési feladatok közül a figyelem, együttműködés a közös cél érdekében, frontális utasítások követése, önkontroll, megfelelő szociális rutinok gyakorlása (pl. kérem szépen, köszönöm), osztozás eszközökön, szabálytartó viselkedés, közös tárgyra irányított figyelem

fejlesztése, a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása emelendők ki.

- Ünnepek

Az ünnepek közül a születés-és névnapokkal kapcsolatos események válnak leghamarabb érthetővé a gyermekek számára, a szimbolikusabb jelentések megértését kívánó társadalmi ünnepek gyakran nagyon mechanikusan, formálisan közelíthetők csak meg. Az ünnepek előkészítése nagy körültekintést követel a tanároktól, mert számos olyan mozzanatot tartalmaznak, melyek szokatlanok, esetleg ijesztőek lehetnek a gyermekek számára. Az előkészítés legfontosabb eleme a gyermekek felkészítése a változásokra, különlegességekre, szokatlan tárgyakra, ismeretlen személyekre. A közös ünneplés előtt rendkívül fontos az időtartam és az események pontos forgatókönyvének, valamint a viselkedésproblémák megelőzésének megtervezése, mert a különleges események nagyon nehezek lehetnek egyes tanulóknak.

A fejlesztési feladatok mindegyike megjelenik az ünnepek kapcsán. A személyes ünnepek nagy előnye, hogy megköveteli mások szempontjainak figyelembe vételét.

5. Az autizmus spektrumzavarban szenvedő tanuló nevelés-oktatásának szervezése

Az autizmus területén napjainkban rendkívül sokféle fejlesztési megközelítés, eljárás ismert. Nem ismert azonban egyetlen, kizárólagosan üdvözítő módszer, eljárás, mely minden gyermek számára megfelelő lenne. A fejlesztést minden esetben egyénre kell szabni, ötvözve a rendelkezésre álló, tudományosan megalapozott módszereket.

A nevelés- oktatás kialakítása szempontjából kulcsfontosságú annak megértése, hogy az autizmus tüneteinek egyénenkénti megjelenése a károsodások egységes triásza ellenére mennyire egyedi és változatos. Ennek megfelelően a szolgáltatásoknak is változatosnak, rugalmasnak és az egyén szükségleteihez igazodónak kell lenniük.

Az autizmus spektruma a fejlődési zavarban súlyosan érintett, nem beszélő személyektől a jó nyelvi képességű, átlagos, vagy átlag feletti intellektuális teljesítményű személyekig terjed.

A súlyosan érintett, nyelvi úton nem kommunikáló, szociálisan passzív vagy magányos, az autizmus mellett gyakran értelmi sérüléssel is küzdő gyermekek oktatási szükségletei az azonos alapok ellenére sok szempontból eltérnek a jobb képességű gyermekekétől.

Különbségek lehetnek az egyéni fejlesztés céljait, tartalmát illetően, sok szempontból eltérő lehet az oktatási környezet és az alkalmazott eszközök.

A különbségek háttérében álló dimenziók:

- az autizmus súlyossága
- a gyermek személyisége
- életkora
- nyelvi és értelmi képességek
- életút
- a környezeti tényezők különbségei

A nevelés-oktatást végző szakember

A hatékony és sikeres fejlesztés egyik elengedhetetlen feltétele, hogy létszámban és képzettségben megfelelő személyzettel rendelkezzen az intézmény.

Az autizmusban képzett szakember kompetenciái: folyamatosan frissülő elméleti ismeretekkel és gyakorlati tapasztalattal rendelkezik a szakterületen. Ismeri, és a gyakorlatban alkalmazza az autizmussal élő gyermek, tanuló felméréséhez, egyéni és csoportos fejlesztéséhez illeszkedő tartalmakat, módszereket, eszközöket. Képzett a társas és kommunikációs készségek fejlesztésének módszertanában (beleértve az alternatív-augmentatív kommunikációt), valamint a viselkedés-és kognitívterápiás eljárásokban.

Megtervezi és elkészíti az egyedi taneszközöket, vizuális környezeti támpontokat.

Megfelelően adaptálja a tananyagot az autizmussal élő gyermek egyéni szükségleteihez.

Megfelelő informatikai tudással rendelkezik.

Rendelkezik az autizmussal élő gyermekkel, a családokkal és a kollégákkal való együttműködéshez szükséges megfelelő kommunikációs kompetenciával.

Tud team-ben dolgozni különféle oktatási környezetekben (pl. integrációban vagy speciális csoportban).

Képzett a családdal való közös munkában, tanácsot és segítséget nyújt az intézményen kívüli problémák megoldására is.

Megfelelő információval és szakmai kapcsolattal rendelkezik a gyermekek, tanulók komplex ellátásához. Felismeri azokat az eseteket, amikor további szakmák, szakemberek bevonására

van szükség, és megfelelően irányítja hozzájuk a családokat, szükség esetén együttműködik a többi szolgáltatóval.

Rendszeres szakmai szupervíziót vesz igénybe.

A szükséges szakemberlétszám függ:

- A környezet adaptálásának mértéke: mennyire biztosított a zavaró ingerektől való védelem, a struktúra és vizuális segítség és mennyire biztonságos a fizikai környezet (minél kevésbé adaptált a környezet, annál több segítőt van szükség)
- milyen képzettséggel és tapasztalattal rendelkeznek a szakemberek
- milyen mennyiségű és minőségi tanácsadói kapcsolat segíti a szakembereket
- milyen életkorú gyermekeket, tanulókat lát el az intézmény (több szakemberre van szükség például, ha a gyermekek segítséget igényelnek az öltözésben, étkezésben, szobatisztaságban)
- milyen súlyosságú az ellátott gyermekek, tanulók autizmusa
- járul-e további sérülés, betegség az autizmushoz, ha igen, milyen típusú és súlyosságú
- milyen típusú és súlyosságú viselkedésproblémák fordulnak elő

Az oktatási környezetek közös jellemzői:

Az alábbi körülményeket valamennyi oktatási környezetben és minden életkori szakaszban biztosítani szükséges, függetlenül az életkortól, súlyosságtól, illetve attól, hogy integrált vagy speciális ellátásról van-e szó:

- egyéni felmérés, fejlesztési terv és fejlesztés egyénre szabott vizuális (látható) segítség és strukturált, kiszámítható környezet, melynek egyik alapja az események időbeliségének látható, az egyes gyermekek, tanulók számára jól érthető megjelenítése (pl. különböző szintű napirendek, vizuális órák, vagy egyéb időjelzők, folyamatot megjelenítő vizuális segítség)
- a szakemberek, segítők kommunikációja a gyermek megértéséhez adaptált
- a kifejező kommunikáció biztosítása a beszéd mellett/helyett alternatív csatornákon is
- gyermekenként, egyénre szabottan a zavaró ingerekkel szembeni védelem (pl. csendes, ingersegény pihenőhely, fülvédők, megfelelő, nem zavaró fényforrás stb.)
- gyermekenként, egyénre szabottan biztosítandó az ingerkereső viselkedésekből fakadó és az egyéb okokra visszavezethető kihívást jelentő viselkedések miatti balesetek megelőzése, a fizikai biztonság garantálása (szükség lehet pl. az üvegfelületek törés-biztos kialakítására)

A fejlesztő nevelés-oktatás színterei, személyi és tárgyi feltételei, a fizikai környezet kialakítása

A fejlesztő nevelés-oktatás időkerete, maximum 6 fős csoportos ellátás esetén minimum heti

20 óra. Azoknak a gyermekek számára, akik állapotuk súlyossága miatt nem tudnak részt venni a csoportos oktatásban, fejlesztő nevelés-oktatásuk megszervezhető egyéni keretek közt is, a szakértői bizottság által javasolt óraszámban.

Leggyakrabban a súlyosan, halmozottan sérült autizmussal élő gyermekek nevelése-oktatása valósul meg ebben a formában, bár előfordulhat, hogy a viselkedésproblémák jellege, és nem feltétlenül az értelmi képességek miatt szükséges tankötelezettségük ilyen módon történő teljesítése.

- *Személyi feltételek:*

Minimum: a jogszabályban előírt időkeretben minimálisan 1 gyermek:1 gyógypedagógus arány

Optimálisan: folyamatosan 1:1 arány, a kommunikációs készségek intenzív fejlesztésére, a problémás viselkedések megelőzésére, kezelésére és az önkiszolgálás önállóság fejlesztésére akár 2 szakember: 1 gyermek arány is indokolt lehet. Az egyéni fejlesztés időkerete minimum heti 20 óra.

Konzultáció és szupervízió: autizmusban képzett gyermekpszichiáter/pszichológus, szükség esetén gyermekneurológus, logopédus, szomatopedagógus vagy gyógytornász; szenzoros integrációt végző szakember

- *Fizikai környezet és bútorzat:*

Funkcionális, gondosan strukturált, biztonságos és funkcionális, hasznos információkat tartalmazó, felesleges, zavaró ingerektől mentes környezet, melyben látvány alapján egyértelműen azonosíthatóak az egyes terek funkciói.

Egyéni fejlesztő szoba, mely nem zsúfolt, szenzorosan optimális mértékben megterhelő, és könnyen átrendezhető az egyes gyermekek szükségletei szerint (tanulói asztal, min. 3 szék, zárható szekrény, eltakarható, nagy tükör, egy magasan elhelyezett átlátszó polc a kommunikáció tanításhoz, szőnyeg).

Az elvonuláshoz, pihenéshez kicsi, biztonságos, erős fénytől és zajtól védett kuckó (szoba), biztonságos, könnyen tisztítható bútorzat, lehetőleg rögzíthető, zárható szekrény a szükséges eszközök tárolásához.

A mozgásfejlesztés helyisége, mely rugalmasan variálható Ayers eszközökkel, vagy más, a szenzomotoros fejlesztéshez szükséges eszközökkel felszerelt

A mosdók, zuhanyzó (fiú/lány) legyenek közel a csoportszobához. Az önálló vécé használat, valamint toalett- tréning esetén is célszerű, ha a gyermekeknek nem kell hosszú utat megtennie a csoportszobától a mosdóig. A vizesblokknak alkalmasnak kell lennie a tisztálkodás tanításához, és alkalmasnak kell lennie arra, hogy a helyiségben hosszabb ideig is tartózkodhasson a gyermek és a toalett tréningben segítő szakember is.

Helyiség a szülővel/gondozóval történő megbeszélésekhez

Biztonságos kert, udvar

Szenzoros szoba, tér különösen javasolt a súlyosan, halmozottan sérült gyermekek ellátásában: A szenzoros tér sokféle formában megvalósítható, valamennyi érzékszervhez kapcsolódhatnak az eszközök, anyagok. A szenzoros kertek többek között a szaglás, látás és tapintás fejlesztését szolgálhatják. A szenzoros szobában biztosított ingerek többek között a következők lehetnek: megnyugtató zene, vibrációs párnák, optikai szálak, tükrös labdák,

buborékfűjők, vízagyak, tapogató falak, fények és projektorok. A multiszenzoros környezet összeköthető kapcsolókkal úgy, hogy nyomás, hang vagy mozgás hozzon működésbe egy-egy szerkezetet. Ez a megoldás segíti az ok-okozati összefüggések megértését. Amennyiben az intézményben nem hozható létre szenzoros tér (szoba), akkor is lehetséges és hasznos az érzékszervekhez kapcsolódó eszközök, készletek összeállítása, beszerzése.

- *Fejlesztő eszközök listája:*

Minimum:

- augmentatív-alternatív kommunikációs eszközök (tárgyas szintű, képi kommunikációhoz egyedi kommunikációs könyv, tablet a megfelelő szoftverrel, vagy más kommunikációs rendszer)
- vizuális környezeti támpontok készlete egyénre szabottan, tárgyas szintű is! (pl. napirend, strukturált önálló feladatok készlete)
- motiváló játékok készlete egyénre szabottan
- szenzoros játékeszközök
- különböző csecsemőjátékok, melyek pl. egyszerű az ok-okozati összefüggések megértését segítik
- különböző Montessori eszközök, játékok
- Formaegyeztető játékok
- Puzzle játékok
- Építőjátékok (pl.: DUPLO, LEGO, Jáva)
- hangszerek
- CD lejátszó és hanganyagok
- kézműves foglalkozás fejlődési szintnek megfelelő, szokásos eszközei
- a mozgásfejlesztés eszközei
- kölcsönözhető szakirodalom a szülők számára

Optimális esetben a lista kiegészül a következővel:

- egyedi készítésű én-könyv
- egyedi készítésű személyes napló
- kölcsönözhető fejlesztő eszközök és szakirodalom a szülők számára

A gyógypedagógus munkájához szükséges eszközök:

- számítógép és egyéb IKT eszközök (pl. tablet)
- színes nyomtató
- fénymásoló
- lamináló gép és fólia
- lehetőség szerint Boardmaker szoftver
- fényképezőgép
- módszertani segédanyagok, tanári kézikönyvek és más szakirodalmak
- tépőzár

- irodai eszközök
- mivel a különféle eszközök a gyermekek fejlődésével változnak, szükséges anyagi keretet biztosítani az eszközök megújításához az intézmény számára.

- *Javasolt szakmai dokumentáció*

Kötelező dokumentumok: Rehabilitációs Pedagógiai Program, Egyéni Fejlesztési Terv, Egyéni Fejlesztési Napló, Pedagógiai Vélemény és a beiskolázási vizsgálatához szükséges Szakértői Javaslat iránti kérelem.

Optimálisan:

Az egyéni felmérésekről készült feljegyzések otthoni és intézményi környezetben (Fejlődési kérdőív Nottingham, 7 éves fejlődési szintig, Quill-féle check-list), lehetőleg videófelvétellel, a felmérések alapján készült egyéni fejlesztési terv és 3 havonta rövid szöveges összefoglalás a fejlesztés eredményeiről. Rendszeresen vezetett üzenő füzet, mely a szülők számára jól érthető módon tájékoztat arról, hogy mi történik a fejlesztés során. Viselkedésproblémák jegyzőkönyve, a viselkedésproblémák megelőzésének és kezelésének stratégiája.

5.1.A pedagógiai munka tervezése

- *Egyéni felmérés és fejlesztési terv alkalmazása*

Az autizmusban érintett gyermekeknek a hagyományosan elsajátítandó tudás mellett olyan tartalmakat is tanulniuk kell, melyet más emberek intuitív módon, tudatos erőfeszítés nélkül sajátítanak el (pl. szociális megértés, kölcsönösség a személyek közötti kommunikációban). Meg kell tanulniuk kontrollálni viselkedésüket, kompenzálniuk kell a szociális megértés sérüléséből fakadó nehézségeiket. A fejlesztéshez szükséges eszközöket, tananyagot az adott gyermek, tanuló igényeinek megfelelően szükséges elkészíteni, a készen beszerezhető taneszközöket, játékokat, fejlesztő eszközöket pedig adaptálni kell megértésének, érdeklődésének megfelelően.

További alapvető nehézség a tanultak általánosítása, a tudás mozgósítása új helyzetekben. A más populációk számára kialakított fejlesztő programok számukra általában nem eléggé speciálisak.

Az autizmussal élő gyermekek, tanulók számára kidolgozott egyéni fejlesztési terv minden esetben magában foglalja a szociális és érzelmekkel kapcsolatos információk feldolgozását, megértését, a hatékony kommunikáció tanítását, mely a beszédet és annak alternatíváit is jelenti. Középpontban a kommunikatív funkciók megértése és alkalmazása áll. E mellett a fejlesztési terv minden esetben kiterjed a rugalmasabb gondolkodás és viselkedés kialakítására.

- ***Az ellátás folyamatossága***

A folyamatosság szükségessége több szempontból is felmerül: Az autizmus specifikus fejlesztés akkor a leghatékonyabb, ha lehetőleg egész nap, minden környezetben (pl. otthon és az iskolában, hétköznap és hétvégén) folytatódik.

Mivel az autizmussal élő gyermekből autizmussal élő felnőtt lesz, szükséges a fejlesztés és ellátás kiterjesztése a teljes életútra. A gyermekkorban a lehető legkorábban elkezdődött speciális, egyénre szabott fejlesztés kritikus fontosságú a felnőttkori állapot szempontjából. Ha a gyermek képességei maximálisan kibontakoztathatók az oktatási folyamat során, akkor a felnőttkorra elért önállóság szintje is magasabb lehet, és arányosan kevésbé fog a felnőttkori szociális ellátásokra támaszkodni, vagy kisebb személyi, és fizikai ráfordításokkal, (költséggel) jobb életminőséget érhető el az autizmussal élő személyek, a környezetük és /vagy gondozóik körében.

Az óvodás és iskoláskori fejlesztés távlati célja a személy felnőttkori, lehető legmagasabb szintű önállóságának és a lehető legjobb életminőség elérése.

Módszertan

- Egyénre szabott vizuális környezeti támpontok alkalmazása (pl. napirendek, folyamatábrák, viselkedési szabályok stb.) Tudományos kutatások sokasága támasztja alá, hogy az autizmussal élő személyek számára azok az információk a legértékesebbek és leginkább hozzáférhetőek, melyek térben és időben állandóak, nem tűnények, láthatóvá teszik az időre, térre, emberi viszonyokra, környezeti elvárásokra és lehetőségekre vonatkozó információkat.
- Strukturált tanítás: Régóta bizonyított tény, hogy az egyénre szabott strukturált környezet alkalmazása az egyik legfontosabb lehetőség az autizmussal élő gyermekek támogatásában. A strukturált környezet alkalmazása bejósolhatóbbá, kiszámíthatóbbá, érthetőbbé és ezzel érzelmileg biztonságosabbá teszi a világot. A struktúra elősegíti az autizmussal élő gyermekek, felnőttek autonómiáját és önállóságát, csökkenti függőségüket más személyektől. Lehetővé teszi a tevékenység-repertoár bővülését, a rugalmasabb alkalmazkodást, csökkenti a változásokkal szembeni ellenállást és szorongást.
- Kognitív-viselkedéses megközelítés: A viselkedéses nézőpont elsősorban a tanuláselméleten alapszik, mely szerint a zavart, hiányos vagy problematikus viselkedés kialakulása és fennmaradása a személy és környezete közötti kölcsönhatás következménye.
A viselkedés funkcionális analízise, mely a viselkedést pontosan leírja, majd megkísérli a viselkedés részletes elemzését, az okok feltárását, a megfelelő tanítási stratégia alapja. A kognitív-viselkedéses megközelítésen alapuló módszerek adaptív gondolkodási és viselkedési stratégiákat tanítanak.
- Augmentatív-alternatív kommunikációs eszközök egyénre szabott alkalmazása: a meglévő kommunikációs repertoár kiegészül, bővül azokkal az alternatív kommunikációs eszközökkel, melyek leginkább illeszkednek a gyermek megértéséhez, spontán kezdeményezéseihez. A teljes kommunikációs folyamat lelassul, láthatóvá és a gyermek kommunikációs jelzései (pl. gesztusok, tárgyak, képek, írott nyelv) bárki számára érthetővé válik. Fontos, hogy amennyiben a gyermek

jól ért és preferál valamely kommunikációs módot, a számára szóló üzeneteket is közvetítsük ezen a csatornán, tehát az élő nyelvet egészítsük ki/helyettesítsük gesztusokkal, tárgyakkal, képekkel, írott nyelvvel.

- Autizmus-specifikus módszerek, eszközök egyénre szabott alkalmazása a szociális készségek fejlesztésében (pl.: Babzsák Fejlesztő Program, Szociális történetek, Énkönyv, Napló, érzelmek felismerésének, utánpótlás tanítása)
- Együttműködés: Szoros kapcsolatokra van szükség az autizmussal élő gyermek életútja során mindazok között, akik valamilyen szempontból részesei annak. Ez teszi lehetővé a terápiás program töretlenségét, a fejlesztés folyamatosságát. Az autizmussal élő gyermekek, szüleik és a szakemberek partnerek a fejlesztési folyamatban.

Alkalmazott taneszközök kiválasztásának, egyénre szabásának és elkészítésnek alapvető szempontjai

- Az autizmussal élő gyermekek, tanulók számára általában egyénre szabottan kell megválasztani a fejlesztő eszközöket, tankönyveket és a taneszközöket. Elvileg bármely tantervhez, programhoz kapcsolódó, az oktatási rendszer bármely típusa készült taneszköz, tankönyv felhasználható lehet az egyedi taneszköz csomag összeállításához, mivel az autizmussal élő tanulók csoportja igen heterogén és bármely intézménytípusban jelen lehetnek, a gyógypedagógia intézményrendszerében és a többségi intézményekben egyaránt.
- Az önálló és a társas tanulási, önkiszolgálási, szabadidős helyzetekben egyaránt fontos a strukturált oktatás egyénre szabott alkalmazása, az egyéni napirend, munkarend és munkaszervezés kialakítása. A napirend az órarendhez hasonlóan a tevékenységek helyét, idejét, sorrendjét mutatja meg, a munkarend az adott tevékenységen belüli szervezést segíti, míg a munkaszervezés láthatóvá teszi, hogy hogyan lehet elvégezni egy adott feladatot. A munkaszervezés eszközei segítenek a tevékenységekhez szükséges tárgyak, eszközök elrendezésében. Egyértelműen megmutatják adott tevékenységen belül, hogy milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni azt. A gyermek számára egyértelmű, megfelelő számú lépésre bontják a feladatokat. A munkaszervezés megkönnyíti a gyermek számára, hogy megtanulja és elfogadja a dolgok változását. Adott probléma megoldásához készüljön sokféle, változatos feladat az általánosítás érdekében.
- Mivel az egyes gyermekek, tanulók képességstruktúrája rendkívül egyenetlen, ez további egyedi módosításokat tehet szükségessé.
- A könyvek, munkafüzetek, egyéb segédletek legyenek konkrét tartalmúak, jól variálhatóak, áttekinthetőek, tartalmazzanak minél több valóság-hű fotót, képet. Fontos szempont, hogy az alkalmazott eszközök biztonságosak és tartósak legyenek.
- A biztonsági szempontok a következők lehetnek: Előfordulhat, hogy az autizmussal élő gyermek az eszközöket nem funkciójuknak megfelelően használja, pl. nem ehető dolgokat megkóstol.

- Esetenként az új feladat, vagy önmagában a feladathelyzet nagyfokú stresszt és ennek következményeként viselkedésproblémát okoz, ezért megtörténhet, hogy a taneszközt a gyermek megrongálja. Fontos lehet tehát, hogy az eszköz könnyen pótolható, vagy nagyon tartós, az intenzív igénybevételre alkalmas legyen.
- A feladatokhoz kapcsolódó írott vagy képes instrukció legyen rövid, konkrét jelentésű, a gyermek megértéséhez pontosan illeszkedő. A feladatlap, taneszköz ne tartalmazzon felesleges, a megoldáshoz szükségtelen képet, ábrát, szöveget.
- A gyermek által jól értett instrukciók, kulcsszavak vonuljanak végig a feladatok variációin.
- A feladat vagy eszköz legyen világosan strukturált és tartalmazzon egyértelmű vizuális támpontokat használatának módjáról.
- Az önálló feladatokat a már megtanított egyéni képességekre alapozva kell kiválasztani, szükség esetén összeállítani. A feladatok legyenek alkalmasak az önellenőrzésre és illeszkedjenek a gyermek egyéni munkarendjéhez, munkaszervezéséhez.
- Azonos feladatokon belül kisebb mennyiségi vagy minőségi változtatásokkal szükség szerint csökkenthető a monotonia és fokozható a feladatvégzés rugalmassága.
- Optimális esetben az egyedi taneszközök úgy készülnek, hogy a pedagógus felméri az adott gyermek tanulási stílusát, az ingerek feldolgozásának egyéni sajátosságait, finommotoros képességeit, szem-kéz koordinációját, figyelmének, emlékezetének jellemzőit, változások iránti toleranciáját, problémamegoldó gondolkodásának jellemzőit, az adott tantárggyal, tananyaggal, feladattal kapcsolatos motivációját, előzetes tudását, a feladatok megértéséhez és elvégzéséhez szükséges instrukciók szimbólumszintjét, komplexitását, a tanultak hosszú távú hasznosságát, funkcionalitását. Ezek a szempontok minden egyes gyermek minden tanulási feladata, tananyaga esetében gondos mérlegelést kívánnak.

5.2.A fejlesztés szinterei

- Speciális iskolai csoportban, osztályban.
- Integráltan

5.3. tanuló fejlődésének értékelése

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál eltér attól, amely az oktatásban megszokott.

A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az értékelés és minősítés a tananyagban való előrehaladásról szolgál tájékoztatással, elsősorban a szülők számára. A tanulók énképük és önismeretük fejlesztése érdekében

szembesíthetők elért konkrét eredményeikkel. Ez különösen akkor hasznos, ha nincsenek tudatában annak, hogy milyen készségeik és ismereteik vannak. Ugyanakkor a gyermekek elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye, megjelenésük sokszor a természetes érének, a jól szervezett környezetnek, tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető. Sérülés-specifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája számukra nem motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés viszont jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában. A visszajelzés lehetőleg pozitív tartalmú legyen, fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikeresebb.

Az értékelésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a gyermek önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni.

Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak (pl. Fejlődési Kérdőív, megfigyelés).

Az "A" és a "B" változatban szöveges értékelést kell készíteni a tanulók teljesítményének minősítésére, félévkor és a tanév végén, mind a 8 évfolyamon. Az 1. évfolyamon az "A" és "B" változat tartalma ugyanaz, és az itt nyújtott teljesítmény alapján dönthető el, hogy a gyermek melyik változat szerint halad tovább. Ezt a tanulócsoportok heterogenitása, az egyenetlen képességprofil, a sajátos oktatási tartalom és az egyéni fejlesztési program teszi szükségessé.

A minősítés lehetséges fokozatai az első hat évfolyamon:

- sokat fejlődött
- fejlődött
- részterületen fejlődött
- változatlan
- hanyatlott

A fokozatok a legutolsó minősítéshez viszonyított állapotot, valamint a tantárgyi tantervben meghatározott tartalmak elsajátításának mértékét tükrözik.

A szöveges értékelés mellett a 7. évfolyamtól kezdődően megjelenik a törvény által előírt érdemjeggyel történő minősítés is a következő módon:

- Jeles az, aki: sokat fejlődött, a minimális teljesítményeknél sokkal többet teljesített
- Jó az, aki: fejlődött, a minimális teljesítményeknél többet teljesített
- Közepes az, aki: részterületen fejlődött, a minimális teljesítmények teljesítésével
- Elégséges az, aki nem fejlődött, de a minimális teljesítményeket teljesítette
- Elégtelen az, aki: nem fejlődött, vagy hanyatlott, a minimális teljesítményeket nem teljesítette

A tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha az adott évfolyamra előírt minimális teljesítményeket elérte. Önállóan tekintendő a gyermek teljesítménye akkor is, ha valamely vizuális segédeszköz alkalmazásával éri azt el. A bizonyítványban megfelelő szöveges értékelés mellett minden esetben a gyermek adott félévi előmenetelét tartalmazó részletes pedagógiai jellemzésben kell összefoglalni a fejlesztés tartalmát és eredményeit. Az ép értelmű és enyhe értelmi fogyatékos autista tanulók értékelése az adott évfolyam értékelésével egyezik meg, kiegészül a speciális területek szöveges értékelésével.

A magatartás és szorgalom értékelésének formája, minimális teljesítményei

Az autizmussal élő tanulók számára az iskolai normák, elvárások felismerése és alkalmazása - sérülésükből fakadóan - akadályozott. A magatartás és a szorgalom értékelésének törvénybeli kötelezettsége csak sajátos tartalommal valósulhat meg.

A magatartás és szorgalom félévi illetve év végi minősítése szövegesen történik, a 6. évfolyamtól a törvény által előírt formában.

Magatartás alatt értjük a gyermek adaptív viselkedésének, környezetéhez való alkalmazkodó képességének szintjét, önkontrolljának mértékét.

- Kiváló az, aki: a megadott, tanult viselkedési szabályokat betartja.
- Jó az, aki: a megadott viselkedési szabályokat felnőtt segítségével képes betartani.
- Változó az, aki: alkalmanként segítséggel sem tartja be a tanult viselkedési szabályokat,
- ilyenkor inadaptív viselkedést mutat (pl. hipermotilitás, passzivitás, sztereotip viselkedés, esetleg agresszió, autoagresszió).
- Gyenge az, aki: gyakran autoagresszív, agresszív, vagy egyéb súlyosviselkedésproblémát mutat (pl. szökés). Önmagát, környezetét súlyosan veszélyezteti.

Szorgalom fogalmával jellemezzük, minősítjük a gyermek motiválhatóságát, aktivitásának, aktivizálhatóságának mértékét.

- Kiváló az, aki: bizonyos tanult aktivitásokat önként, külső motiváció nélkül is elvégez, teljesítménye egyenletes.
- Jó az, aki: biztos motivációs bázissal rendelkezik, teljesítménye egyenletes.
- Változó az, aki: csak bizonyos körülmények között aktivizálható.
- Hanyag az, aki: nem aktív, nem motivált, csak teljes irányítással képes elvégezni
- aktivitásait.

Mivel az autizmusban éppen azok a készségek, képességek sérülnek, amelyeket a magatartás és szorgalom értékelése és minősítése során figyelembe kell venni, ezért javasolható, hogy autizmus diagnózis esetén a tanulók kapjanak felmentést a minősítés alól.